

GIB I. MIHĂESCU

O P E R E

II

R O M A N E

Ediția *îngrijită*
studiu *introdactiv,*
note *.si* *variante*
de

AL. *ANDRIESCU.*

SCRITORII ROMANI
EDITURA MINERVA
București, 1978

NOTA EDITORULUI

În planul inițial stabilisem să tipărim, în cel de al II-lea volum al ediției de față, o selecție cât mai largă din romanele lui Gib I. Mihăescu. Convinși încă de atunci de necesitatea publicării integrale a opere: ^criiirului, menționam în *Nota asupra ediției* că vom căuta să îmbogățim proiectul inițial al acestei ediții, obligându-ne iă facem în paginile aparatului critic toate precizările necesare cu privire la eventualele schimbări. Datorita înțelegerii arătate de Editura Minsrva, care rte-a acordai tot concursul în acest sens. în special prin directorul ei, criticul Aurel Martin, ne putem apropia astăzi de un vechi deziderat. Romanele lui Gib I. Mihăescu vor fi publicate în trei volume si nu într-un singur volum, cum se stabilise la început. întreaga ediție va avea cinci volume în loc de trei. Primul volum a apărut în 1976 (Gib I. Mihăescu, *Opere*, I) și cuprinde aproape în întregime nuvelistica scriitorului. Au fost lăsare deoparte doar câteva schițe și povestiri, în general nesemnificative, pe care le vom tipări în *Addenda* întregii lucrări. Volumul al II-lea cuprinde, în noua sa structura, romanul *Brațul Andromedei*. în volumul al III-lea si al IV-]ea vor intra celelalte trei romane importante ale autorului: *Rusoaica*, *Zilele și nopțile unui student întiniat* și *Domn Alba*. O scriere nereaiizata, cum este *Femeia de <iocolatâ~*, dealtfel mai mult o nuvela dezvoltata decît un roman, am lăsat-o tot pentru *Addenda* ediției. în volumul al V-lea vom publica opera dramatică a lui Gib I. Mihăescu, o parte din publicistica sa fi *Addenda* întregii edilii.

Aceasta redistribuire a operelor scriitorului pe volume a fost impusă și de numărul mare de manuscrise, descoperite abia cu prilejul

lucrului la aceasta ediție, fapt care a contribuit la creșterea substanțială a aparatului ei critic prin includerea unor variante necercetate de editori care ne-au precedat. Este vorba în primul rând de valorificarea editorială a manuscriselor păstrate în arhiva familiei scriitorului la Dragăjani. Manuscrisele din acest fond, cîte am avut noi înșine posibilitatea să le cercetăm pînă la sfîrșitul anului 1975, cînd primul Yolum era încheiat, nu erau dintre cele mai semnificative. La Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România se păstrează foarte puține din manuscrisele (doar cîteva file) lui Gib I. Mihăescu, iar „zestrea” de la Muzeul literaturii române, ne informa Al. Oprea, în *Mitul "faurului aburit"...*, 1974, „nu este prea bogată”. Ne-am raliat, în 1975, după ce am făcut investigații mai degrabă infructuoase în fondurile de arhivă menționate, părerii generale cu privire la precaritatea manuscriselor care s-au păstrat de la Gib I. Mihăescu. După ce am avut posibilitatea să cercetăm, prin bunăvoința familiei, și în special a profesorului Gh. Pavel, ginerele scriitorului, căruia îi mulțumim și pe această cale, îniregul fond adunat prin grija sa în arhiva de la Drăgășani, am fost nevoiți să revizuiam afirmațiile, acceptate și de noi pînă atunci, care s-au făcut cu privire la manuscrisele lui Gib I. Mihăescu. Mai întîi, acestea nu sînc atît de puține, cum s-a crezut pînă astăzi, și, în al doilea rînd, importanța lor este capitală pentru cunoașterea genezri unora dintre cele mai importante opere ale acestui scriitor, între care și *Rusoaica*. Avem posibilitatea să însoțim, în volumul de față, textele romanului *Brațul Andromedei* de variantele lor, atîtea cîte se cunosc. Cea mai mare parte din variantele acestui roman se află în arhiva de la Drăgășani. La fel vom proceda și în alcătuirea volumelor al III-lea și al IV-lea. Cum n-am putut folosi, în editarea nuvelor și povestirilor scriitorului, manuscrisele de la Drăgășani, vom publica în *Addenda* ediției, din volumul al V-lea, rezultatele cercetării lor. Notele și variantele din volumul I vor trebui citite cu completările din volumul al V-lea.

Ediția are la bază, așa cum am arătat la locul potrivit, ultimul text tipărit sub supravegherea scriitorului, care obișnuia să facă, după cum se știe, schimbări, uneori destul de importante, pînă în ultimul moment cînd mai putea interveni. Vom apela la manuscrise numai în cazurile cînd textul de bază nu este, datorita intervenției unor factori străini, suficient de concludent pentru stabilirea lecțiunii dorite de autor. îndreptările pe care le facem după manuscrisele amorului sînc destul de numeroase și angajează aiîc lexicul cît și fonetismul.

BRAȚUL ANDROMEDEI

1930

PARTEA INT1IA

Estî aduse la masă și trecu cu castronul fumegînd în dosul doamnei Connoiu. Aceasta luă farfuria dinaintea soțului, explicînd ungueroaicei angajate de curînd, care clătina din cap zîmbind cu aer știutor :

— Cînd sunt musafiri la masa, te vei duce cu castronul la fiecare și ei se vor servi singuri. Acum, cînd sunt numai cu domnul, îl servesc eu pe dînsul... să nu uiți asta...

Lingurile căzură în supa fumegîndă spre a se ridica încolăcite de viermișorii de fidea. Doamna Cornoiu, după prima sorbitură, mai voi să spună ceva fetei care ieșea, însă soțul ei îi luă înainte :

— E un individ foarte curios, continuă dînsul conversația întreruptă. Se mai ocupă și cu astronomia. Asta desigur n-ar fi prea de mirat din partea lui, care e profesor de matematici și de științe. Dar ce-i curios e că de curînd și-a comandat din străinătate o lunetă, care l-a costat treizeci și cinci de mii de lei... Un profesor care-și economisește leafa, pe sărăcia asta, ca să-și cumpere ceva, e desigur lăudabil. Dar cînd acest ceva e un ochean...

— O pasiune a lui...

— Mda... sigur că da... O pasiune...

Domnul Cornoiu lăsă în jos colțurile buzelor și atunci de la rădăcinile nasului căzură spre bărbie doua linii cari taiara adine, dedesubtul obrașilor ; era mișcarea sa obișnuită cînd vrea să pătrundă pînă în fund un lucru pe care nu-l putuse descifra de la prima vedere.

— în definitiv, adăogă el după o vreme, mă privește prea puțin pe mine bizareriile domnilor ăstora noi. Desigur mare serviciu nu-mi poate aduce el cu astfel de preocupări, dar cred că pe un vot tot pot să contez...

Ea voi să-1 mai iscodească puțin despre omul acesta ciudat, de a cărui existență aflase de curîndă vreme. Însă i se păru ca ar fi împotriva obiceiului pe care și-1 impusese : >ă depună cît mai puțin interes pentru fie ce-o fi. Pentru soția unui om care peste puțin avea să fie cu siguranță ministru — și mai ales pentru o femeie ca dînsa, despre faima frumuseții căreia nici chiar Bucureștiul nu era străin — orice persoana nu trebuia s-o preocupe și orice împrujurare nu trebuia să o turbure, nici măcar cît subțirele picioare de giză luciul desavîrșit al apei.

Domnul Vucol Cornoiu, asemeni pătruns de rolul său de șef, în acest oraș, al celui mai de seamă partid politic — personaj de întinsa suprafață și putere chiar acum în opoziție —, găsea și dînsul ca într-adevăr conversația sa învîrtit prea mult în jurul profesorului Andrei Lazăr.

De aceea, după modul pieziș cum fălcile, grăbite la început, se împreunau și se despreunau, se putea vedea ușor că odată cu fideaua el mesteca neapărat cuvîntul temei celei noua de vorbit. Ceea ce făcu pe doamna Cornoiu, în care curiozitatea învinsese iarăși rezerva programatică, să se grăbească, adăogînd :

— Oricum... un profesor de la fostul tău Hceu... dacă și-e partizan, nu înțeleg de ce-ți ocolește consfăturile...

Și ea apasă pe aceste cuvinte cu oarecare despotică asprime și cu vădit aer de intrigă, tocmai pentru a învedera că individul n-o interesează decît numai în marginile credinței ce trebuie să datoreze domnului Comofu...

— Eah, astronomi d-ăștia...

— Tocmai aceștia sunt mai periculoși...

— Nu cunoști tipul. E inofensiv.

Și după ce repetă mișcarea buzelor :

— Oricum, dacă pe el nu-1 interesează politica, cum piri sa-1 aduci... Nici măcar n-ai cu ce să-1 momești...

— Dar în schimb cred că e în sure să aibe atîta pricepere a realității ca să-și închipuie că ar putea fi mutat...

— Poate că și-ar fi recunoscător să-1 trimiți în cine știe ce orașel liniștit...

i Doamna Cornoiu strînse buzele și rămase atît de gînditoare, ca atunci cînd fata din casă aduse felul al doilea, după ce se servi, pretexta ca vrea să vadă dacă i-a înțeles recomandările, presupunînd ca ar fi musafiri, și-o trimise cu tava la soțul ei.

Era pentru întîia oară cînd își auzea bărbatul vorbind astfel, recunoscînd o neputință. Îl știa rînjind sarcastic, chiar cînd i se opuneau cele mai de neîntrecut greutăți, și asigurînd Calm cu accentul acela categoric, care-i caracteriza vorbirea : „se face !” Și de multe ori spusese astfel, chiar fiind în opoziție, cînd statul major politic îl înconjura în încăperile acestea, raportîndu-i alarmat obstacolele de cari s-a împiedecat iremediabil, în executarea ordinelor : „Se va face ! O vor face-o !” Și mai curînd sau mai tîrziu cei vizați trebuiau să facă ceea ce dorea el ; era doar reprezentantul suprem al partidului care ocupa cel mai deseori și cel mai mult timp puterea ; băncile cele mai de seamă ale orașului erau sub comanda sa ; în instituțiile publice, funcționarii de carieră neînscrisi în partide îl ajutau pe sub mină ; poliția nu executa nici o măsură a adversarilor la putere pînă ce nu era supusă aprobării lui în cel mai desavîrșit secret. Cînd se împotriva temutul opozant : poliție, instituții publice, funcționari de carieră, toți demonstau stăpînitorilor trecători ca măsura hotărîtă de ei era cu neputința de luat. Căci se găsea îndată un toptan de chițibușuri contabilicești, articole de regulament, jurisprudențe administrative, în dosul cărora se baricadau zdravăn, refuzînd serviciul lor, toți agenții aceștia clandestini ; ai puternicului politician.

Toate lucrurile astea, de bună seamă, nu i le destăinuise doamnei Cornoiu soțul ei, care, sigur pe sine, nu mai avea nici o nevoie să facă paradă de forță. Însă ea le văzuse zi de zi ; le bănuise la început cînd domnul Cornoiu nu-i inspira nici un fel de sentiment, le urmărise mai pe urma încetul cu încetul, pentru a i se confirma neconținut, din ce în ce mai clare, mai precise, năseîndu-i în suflet, în locul altor sentimente visate la măritș — de care își vedea inima pustie, — acela inedit pentru dînsa, dar covîrșitor, teribil în măreția lui, mai dulce decît orice ambiție romanțioasă de fată : al puterii, al tăriei față de aproape, al majestații suverane.

Și acum, după trei ani întregi de necurmată creștere a acestui rar sentiment, simplu, între două feluri de mîncare, el

își recunoștea, dintr-odată, neputința asupra celui mai slab dintre toți cari ar fi putut să-i reziste !

Domnul Cornoiu, care observase de mult la soția sa ascendența sentimentului, atât de scump lui însuș, și i-l ațîțase indirect, cu savanta pricepere, pînă la un grad care făcea imposibilă în sufletul ei conviețuirea cu oricare altul, fu cu lămurirea gata, atunci cînd socoti ca în mintea ei nedumerirea s-a conturat în limpede întrebare :

— Firește, întări el cu aceiaș rînjete atât de drag ei și cu acelaș ton de rîs sec și crud cu care obișnuia să zică : „Ha, se va face" sau »HÎ... Hî... o vor face-o" ...Pentru ca sa înfrîngi trebuie să-ți reziste cineva ; ca sa stăpînești trebuie să ai supuși cari sa-ți simtă puterea binefacerii sau să se cutremure ca ai putea să-i smulgi de acolo de unde le convine ! Dar cum să obligi pe un individ ca asta... pe-un ...astronom (și cuvîntul astronom îl însoți de un pufăit ironic, urmat de o icnire șuierată)... Un astronom, ha, ha... unul a cărui unica plăcere e să caște ochii la stele... înțelegi tu, Zina, ce va să zică asta ? Cum aj putea să pedepsești pe un astfel de om ? Trimițindu-l în cine știe ce orașel, la cine știe ce școală inferioară. Ei bine, îți va fi recunoscător... Hm, m-am interesat eu bine de individ : primul lucru pe care l-a făcut, venind aci, a fost să-și caute casă cît mai la marginea orașului, cu o curte de han, numai ca să aibe cît mai mult orizont... Ei bine, expediază pe omul ăsta undeva la țară și-ți va săruta mîinile...

Doamna Zina Cornoiu, care pentru felul al treilea își luase iaraș asupra ei servitul și desfăcea acum cu îndemănare de chirurg, cu vîrful cuțitului, bucata convenită soțului ei, din buturul de iepure, urmări logica domnului Cornoiu cu nemulțumită aprobare, pentru ca îa uhimile cuvinte, însoțite de cunoscutu-i zîmbet triumfal cu care-și încheia argumentările și cu acel gest al mîinei care părea că spune „nrni ai ceva de zis" ? — sa surîdă cu atât de fin dispreț încît pentru el fu imperceptibil. Logica precisă și oarecum cinică a soțului ei, pe care pînă acum o urmărea cu o desăvîrșită admirație, de la un timp începea să-i para cam simplistă ; el vedea numai liniile mari, și dînsa constata cu superioritate că lui îi scapă infinitele -arabescuri ce puteau să se țeasa de la sine de-a lungul acestor linii și pe cari ea !e întrevedea cu o luciditate

ce o mulțimea la culme. într-adevar, în cazul de față bunăoară, de ce profesorul Andrei Lazăr n-ar prefera un oraș mare ca acesta, de vreme ce pe lîngă orizontul larg pe care și-l găsisese mai beneficia și de avantajile orașului mare și de onoarea de a fi profesor la un liceu de seamă și, Doamne, cine știe, de cîte alte avantagii ascunse ? De ce, dacă i-ar conveni atât de mult să se ducă undeva, într-un tîrg cît mai neînsemnat, de ce n-a cerut acest lucru, care i s-ar fi acordat cu cea mai mare plăcere r

„Pentru că omului acestuia i-e groază de mișcare ; omul acesta încremenește unde îl așezi, și chiar dacă l-ai aduce într-un oraș cu zgîrie nori, el s-ar cocoța pe acoperișuri ca să-și sature pasiunea lui, numai sa nu se mai trambaleze în alta parte ; însă dacă trebuie s-o facă, o face fără cîrteală, poți chiar sa-l și îmbrîncești. Numai la cer deschis sa-l scoți și-ți va săruta mîinile ca l-ai urnit, fără voia lui, unde e mai bine pentru dînsul..."

Așa ar fi răspuns domnul Cornoiu, căci pînă la aceste consecințe ajunsese, disecînd în gînd cele spuse mai înainte, în vreme ce cuțitul lui tăia cu răutate friptura de iepure, pe care maxilarele o apucau active și voinice.

însă doamna Cornoiu făcuse constatările și-și pusese întrebările numai în gînd, socotindu-le superflue pentru dînsul, de vreme ce depășea gestul peremptoriu al mîinii lui. înlăuntrul ei însă, se simți ca de obicei foarte mulțumită de propria-i închipuire, pe care și-o văzu elastică și subtilă, strabătînd ca și razele misterioase ale savanților conținuturi inexpugnabile pentru ochiul de toate zilele, și cu un imperceptibil zîmbet de superioritate, desemnat astfel ca soțul ei să-t ia drept șăgălnicie, spuse, așa ca propunerea sa-i para lui ca vorba de femeie, într-o doară, s-o prinde, nu s-o prinde

— Totuș, ai putea sa pui pe Inescu să-l aducă... și te-ai sigur : dacă se sustrage, e că nu vrea să-l vadă ceilalți că ne vizitează... însă trebuie să se arate într-un fel...

Domnul Cornoiu nu se miră de insistența soției sale ; dimpotrivă, se simți si mai satisfăcut de aceasta nouă dovada că sentimentul pe care i l-a altoit în suflet dă într-una roade. Ambiția asta nemăsurată, la care ea era la început atât de refractara, o apropia definitiv de dînsul. Așa ca, socotind la rîndu-i ca pentru sufletul și înțelegerea ei femeiască e super-

fluu a duce argumentația mai departe, conveni ca un abil politician ce se simțea :

— Da, da, desigur... cel puțin să știm dacă preocupările lui sunt cauza firească a acestor ocoliri sistematice sau sunt o mască...

Ea-și surise, atunci, în vreme ce apasă în para mică a soneriei agățată de un firet subțire, lăsându-se din sticlăria înzorzonată a candelabrului electric. Apoi se ridică, scoase din bufetul monumental de nuc tava cu brânzeturi, în timp ce Esti aducea, aburită, budinca fumegândă.

— P^m5-o acolo, ca să se mai răcească puțin, Esti...

Fata lasă tava pe colțul mesei, apoi aduse mașina de cafea. Când se plecă să ia sticla de spirt dintr-un dulap. Ț scund, rochia scurtă i se ridică deasupra jaretelor dezvăluind ușor rădăcinile coapselor.

— „Are picior frumos ungueroaica !” gîndi doamna Cornoiu, privind cu interes și simpatie fata din casă, care se ridicase acum, zvelta și înălțuța, cu umerii obrajilor roșii de mișcare, potrivindu-și, dintr-o scuturătură energică a capului, negrul părului, tăiat scurt. Și privi cu aceeași simpatie tenul limpede și nasul puțin cam înaintat, dar tocmai de aceasta dînd figurii un aer zburdalnic și poate provocator, cu neastîmpărul acela al nărilor lungi și cu ochii acela neconținut jucăuși. Doamna Cornoiu dorea de mult să fie servită la masă și să i se anunțe „usafirii de o fată tînără și frumușică, așa cum găsise în sfîrșit pe aceasta.

Era cît se poate de îneîntată, cînd vedea cum ochii bărbaților rămîneau cîte o secundă pironiți pe Esti, al cărei cap tresărea brusc atunci, ca și cînd ar fi atins-o cineva pe neașteptate cu un deget rece pe ceafă ; pe chipurile cocoanelor de față, cueare, în cele mai multe cazuri, fata ar fi putut rivaliza cu multe șanse de izbîndă, scăpau atunci umbre repezi, curînd stăpînite ; în vreme ce privirile măsurau sever și scurt pe soții cari aveau imprudența să se uite semnificativ unul la altul.

— Bine, Esti, mulțumesc, lasă că de rest mă voi ocupa eu...

Și^la mulțumirea asta pe care i-o produsese ungueroaica, simțită și gătită cu mult gust, chiar după indicațiile sale, se adaogă, întocmai, mulțumirea ce i-o producea la rîndu-i domnul Cornoiu povestindu-i ce ajutoare i-a dat văduvei lui Mi-

halachc, fostul lui slujitor, mort de curînd. Fusese de zece ani și mai bine omul de încredere al lui Cornoiu, care-l trimetea să-i inspecteze inopinat moșiile, îl însărcina cu rezolvarea hîrtilor mai discrete pe la autorități și-i servea ca înregistrator ai pulsului public prin cafenele și cîrciumi, în rîndurile partizanilor de periferie.

Zina își aminti cu simpatie de bătrînul acela atît de devotat, slab și galben, cu mustățile lungi, la fel de galbene, pîrînd două caiere toarse din obrajii supti și din întreaga Fui înfățișare ; de modul cum îi făcea loc un aer mironosiț :> și mîeros, neîndrăznind nici măcar să se uite la dînsa cu ochii - lui albaștri, decolorați, și abia miorlîind un salut neînțeles, în vreme ce sistemul lui osos se frîngea în doua înaintea trecerii j mîndre și parfumate ; de umiliința aceea care o mulțumea nef spus din partea tuturor ce veneau în contact cu soțul ei care-i da senzația deosebită a stăpînului mare, care, controlîndu-și stapînirea, constata că toate sunt la locul lor.

4 Dar cînd văzu apoi figura de ceară a lui Mihalache, întins t pe catafalc, cu mustățile lui acum extraordinar de lungi, sub | nasul ascuțit, zîmbind cu umilitul lui zîmbet șiret urletului I multiplu al familiei, o cuprinse groaza și mila...

y Puțin speriată, se refugie atunci, cu luare-aminte la cele ' ce-i spunea soțul ei, deschizîndu-și atent urechile, ca doua brațe care caută scăpare.

— ...în sfîrșit i-am aranjat pe toți... le-am dat și ceva parale... conchidea domnul Cornoiu, căruia de obicei ^plăcea să se rezume la sfîrșitul discursurilor. Fapta de seamă tot asta rămîne ; băgîndu-l pe cel mare la tribunal, material nu vor simți lipsa lui Mihalache... Eu l-aș fi adus cu plăcerb aici în iocul lui tată-său... dar ce s-ar pricepe el ? I

Și rămase cu ochii căscați în gol, gîndind desigur cu cit greu ar mai putea găsi un slujitor personal, de priceperea, șiretenia și credința lui Mihalache...

în vremea aceasta doamna Cornoiu sufla în flacăra prea mare a spiritului din mașina de cafea, privind prin abureală, cu simpatie, pe soțul ei, ca de obicei, cînd îl vedea rămînînd cu ochii în gol. Cine știe ce punea el atunci la cale, nou și surprinzător !

Și simțimîntul de siguranță, de putere, de egoista mulțumire, pe care ți-l dă privilegiata posibilitate de a face bine, o învălui iară, mulțumind-o pînă-n creștet, și o făcu să-si

zîmbească în oglinda bufetului, unde se contemplă o clipă, veselă și mulțumită, pentru toate acestea, și mai virtuos pentru zîmbetul fermecător al figurii aceleia delicioase, rasfrînta de sticla, de un roz atît de alb, că n-ai fi putut spune care e adevărata-i culoare ; pentru modul șăgalnic și grațios cum figura aceea o privea pe sub semicercurile fine și sumbre, ca doi crai noi de întuneric, ale sprâncenelor, deasupra cărora trona minunea de artă dumnezeiască a frunții, sub jocul de foc al părului de aramă. Cînd își dădea seama de frumusețea ei, simțea numaîdecît fericirea desavîrșita, aiungîndu-i-se, în repede și prelung circuit, ca un fior de hidromel, de-a lungul tuturor încheieturilor, de-a lungul manilor, al lungilor picioare, al trupului înalt, făcînd-o să se simtă și mai înalta ; tronînd peste destine, de pe scaunul acesta de sufragerie.

Inelescu îi apărură atunci cîntînd pătimaș în salonul linei Nedan, unde îl găsea regulat ori de cîte ori se ducea acolo. Ochii lui mari, albaștri-verzui, cu fixități de șearpe, o ținteau magnetic, în vreme ce vocea i se zvîrcolea pătimaș în jarul cântecului. Apoi deodată, în uimirea Tincuței și-n zîmbetul nedeslușit al Zinei, romanticul profesor — nebunul ăla, cum hzice^toată lumea — se lăsă deodată în genunchi pentru a sfîrși în patetică prosternare, ca un mistic omagiu adresat frumuseții ei. Amintirea însă nu se mai potrivea cu starea ei sufletească, atunci cînd Nae Inelescu întinse buzele spre glezna fină. {Cînd s-a petrecut și asta, Tina era lipsa, iar ea se ridicase repede, roșie și indignată.} Dar acum, cînd imaginea îi reveni identică, continuînd să troneze în aceeași beatitudine zeiască, împinse vîrfurile pantofului cu dezgust și răsturnă pe îndrăzneț ca pe ceva netrebnic.

Abia acum văzu că domnul Cornoiu aștepta surîzînd, iar spiritul se stînsese. Domnul Cornoiu n-o întrebă ce gînd o furase ; exceptînd pasagiul cu Inelescu, el citise ca într-o carte în sufletul soției sale și zîmbea încîntat, ca un maestru în fața izbânzilor ucenicului. Dacă ar fi putut descifra în întregime și pasagiul omis, desigur ar fi fost omul cel mai fericit din lume.

*

După masa, domnul Cornoiu așipi puțin în cămăruța turcească. Era marea sa plăcere acest așipit de un sfert de ora, de care nu se mai putea dezvăra de la patruzeci de ani în-

coace. Somnulețul acela iepuresc și atît de dulce părea că se cîfșprinde din mulțimea covoarelor arăbești, prin multiple firioare de păianjen, și-l împletește din toate părțile, îi împletește ușor conștiința în țesătură din ce în ce mai de nepătruns, îi țese geană de geană și-l leagă astfel fedeleș de moli-ciunea divanului oriental.

Dar peste cincisprezece minute această divină moleșeală devenea pentru aprigul domn Cornoiu un exercițiu de încercare a forțelor, o reminiscență de pe vremea cînd încă trăia cu cocoana Sultanii — Iosefina, cum îi spunea dînsul — a cărei amintire îi umplea ușor inima de vagoa remușcare a jertfei la care a constrîns-o.

Pe atunci domnul Cornoiu se scula la cinci dimineța, cu o regularitate uimitoare. Și-aduce perfect aminte de vremurile acelea de încordare fără margini, care l-au adus aici unde se află acum. Sultana (încă mult înainte de a deveni Iosefina) luptase, e drept, o vreme, ca să-l dezvețe de acest obicei. (Inconștient, lupta, săraca, împotriva destinului ce o aștepta \) Dar nu te puteai pune cu teribilul Cornoiu, „de istorie”, spaima liceului. Pregătea de cu seara ceasul de metal galben cu aspect de turn feudal (în calitatea lui de profesor de Istorie, domnul Cornoiu nu aducea nici un obiect în casă, care să nu aibe exterior alegoric). Fix la cinci dimineța — vara la patru — ceasornicul începea să cînte subțirel dar energic *Deșteaptă-te române*. Melodia se strecura furișe și delicată în /urechile adormiților, se înfîșea pe nesimțite în creier și, repetată neconștient de șuruburile învîrtitoare, cuprindea persistentă și tenace circumvoluție după circumvoluție, sperînd și alungînd tăcuta lume a somnului și producînd mai apoi un huiet infernal, ca ultimul ecou în complicatele văi ale munților. Doamna Sultana Cornoiu se întorcea nefericită de pe o parte pe alta parca ar fi întors-o cineva pe un grătar ; își vîra capul sub perină, trăgea toate cuverturile pe dînsa. Degeaba, cîntecul tiranic pătrundea biruitor pretutîndeni și-i alunga somnul definitiv.

Dimpotrivă, domnul Cornoiu gusta cu nemărginit nesăț revoluționara melodie și, cu toate că se trezea de la primul ei atac, totuși nu se scula pînă ce ruloul cu cîntec al ceasornicului nu sfîrșea complect să se întoarcă. Cu atît mai mult savura aria metalică cu cît devenea mai tumultuoasă, luînd în

gândul odihnit și ptoaspăt proporții de zgomot de fierărie, și culmea plăcerii lui stătea tocmai în groaza coanei Sultana de aceasta diabolica mașinărie. În refugiul ei printre cearceafurile calde și cu miros de intimitate omenească, el își vedea superioritatea tipului plin de voință, care dintr-o mișcare da plapuma la o parte și se trezește piept în piept cu frigul pătrunzător al dimineții.

Bb.îa Sultana, după cum îi explicase de atâtea ori în aprinsele lor discuții, nu era contra barbarului obicei, decît că-1 găsea inutil. Pentru că orele lui începeau de la opt; ori de la șapte ar fi avut destul timp să se tot pregătească.

Dar Sultana nu putea vedea pe deasupra liniei strimțului ei orizont. Domnul Cornoiu nu inaugurase acest program pentru că avea nevoie de el pe vremea aceea; domnul Cornoiu îl întemeiască ca să se servească de el atunci cînd ar putea să fie nevoie.

— A birui în viața, o asigură dînsul în cunoscător, însemnează întîi a te birui, pe tine. Napoleon întîi s-a învățat să se scoale de dimineață și pe urmă a ajuns împărat.

Totuși, luat de scurt de soția sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu vreun text că Napoleon se scula așa de dimineața.

— Ce zici madam? a întreat-o dînsul triumfător, cînd pentru întîia oară s-a ales deputat; așa e că Napoleon avea dreptate să se scoale de dimineață? Dar coana Sultana care știa — slavă Domnului! — cum Cornoiu ajunsese pe liscă, n-a putut niciodată să înțeleagă legătura dintre sculatul de dimineața și ajungerea departe. Dealtfel soarta ei era stabilită dinainte, matematic, de voința de fier a domnului profesor; ca nu rămînea decît Iosefina și trebuia să se retragă; viitorului ministru îi trebuia acum Măria Luisa...

...Acum domnul Cornoiu, din cauza serilor ce trebuiau pierdute, nu se mai scula de dimineață. Dar puterea sa asupra slăbiciunilor vieții o încerca după-amiezile; cînd firele de păianjen îl acaparau aproape cu totul, cufundîndu-1 în dulcele lor cenușiu, domnul Cornoiu se scutura deodată și sărea în sus, rîzînd zgomotos de triumful său.

Așa făcu și acum și, ca de obicei, înainte de a părăsi micul iatac roșu, domnia-sa nu putu să nu arunce o privire de simpatie ceasului în formă de turm (mașinăria-i era stricata de cînd îl izbise de părete coana Sultana, aflînd pentru întîia

oară că ea e doar Iosefina) pe care îl păstra cu evlavie, la loc de onoare, sub un clopot de sticlă.

După ce soția sa ieși, domnul Cornoiu se duse iarăși în iatacul turcesc, trecînd prin antreu, se privi în oglinda cea mare din fund, înainteîncalm, cu pasul lui ferm și larg, de stapînitor. Se opri dinaintea imaginii și se contemplă îndelung. Nu se mai văzuse de mult așa de aproape. Constată că părui n-a mai încărunțit, de cum îl știa înainte; ba chiar i se părui mai închis decît acum trei săptămîni. Încolo, domnul Cornoiu se simți fericit și zdravăn. Fruntea bombată fu locul de onoare spre care se îndreptară cu admirație și recunoștința ochii lui verzi și iscoditori; el contempla ca de obicei, multă vreme, eele două umflături în dreptul căroră, cum spunea singur, zeflemisitor, cinic și profund — la vite cresc coarnele! — căci acolo, dedesubt, în centrul acestor gogoși osoase, el situa puterea voinței și sursa izbânzilor sale în viața.

Pe urma ochii coborîră pe mustața foarte ciuntită și sură, sub nasul borcănat, se plimbară puțin pe tenul închis și pe trăsăturile hotărîte, se lăsară pe pieptul exagerat de larg și pe pîntecul considerabil și se opriră aci fără a mai da atenție picioarelor cu coapse zdravene, dar cu pulpe inexistente și cu fluier subțiri, ieșind ca niște bețe din pantalonii largi, de stofă proaspăta și moale, pentru a se înfige în pantofii cu înfățișare greoaie, tăiați solid după moda aspră de după război.

În iatacul turcesc, domnul Cornoiu se trinti iarăși pe divanul cel mare, cu fața în sus, cu pumnii strînși în scobiturile orbitelor. Pentru întîia oară, dumnealui simțea nevoia de a fi singur cu gîndurile lui (căci pentru întîia oară în viața lui se întorcea la sofaua pe care o părăsise). Și gîndurile, odată îngropat în moalele somierei, se reîntorseseră iarăși la cocoana Sultana,

N-o mai văzuse de mult, de foarte mult timp.

După divorț se dusesse adesea pe la ea. Îi plăcea s-o cercezeze cu vizitele și cu grija lui și chiar s-o ajute. O socotea ca pe o victimă necesară a ambițiilor sale, dar voia să fie uman și nobil față de dînsa, demonstrîndu-i ca noua lui căsătorie trebuia neapărat să se întîmple „ca o necesitate socială și

istorică, tot atât de adevărată în realizarea progresului individual, cum este și în cel al maselor".

— E... E marele Moloh, pe altarul căruia trebuie să ardem bucurii și tradiții scumpe, e nevoia schimbării, a bruscului viraj modern, a amputării a tot ce nu mai poate fi activ sau activam, pentru a fi înlocuit cu noi posibilități dinamice, producătoare de noi năzuințe, ațîțitoare spre noi țeluri — o lămurea dînsul cu vorbirea lui săltăreață și facilă de meșter politician.

Sultana desigur n-ar fi voit să-1 primească, dar marele lui argument — ajutorul lunar, pînă cînd avea să-și recapete, tot cu concursul lui, catedra părăsită — fu suficient ca să-și lase urechea îndelungilor exordii și perorații.

Iar lui îi plăcea nespun să vadă plecîndu-se sub tăria inexorabilă a legii lui „de fier”, pe care nu mai obosea să enunțe ; îi plăcea propriu-zis să vadă jicnită și umilită, primindu-1 ca pe un musafir de seama, pregătindu-i ceaiul cel mai aromatic, primindu-1 cu ochii înrouați, izbucnind chiar în plînsul ei zbuciumat și totuș reținut, înfundat, cu capul în perine, care-i da lui senzații stranii și inedite și atât de popotoitoare, că nu mai putea în cele din urmă să le suporte. Și fugea grabnic, poate speriat de sine însuși, pentru a se îndrăveni îndată în aerul rece al străzii, restabilindu-și echilibrul sufletesc și pîrîndu-i-se că „merge pe cadavre” ca un mare erou, „care regreta desigur hecatombele”, dar care, totuși, trebuie să calce pe ele, adulmecînd, beat de sine, înălțimile.

Maximum acestor bizare senzații era atins mai pe urma în brațele Zinei, în brațele ei lungi și albe, care se împleteau, în jurul trupului pîntecos, în linii frînte ca ale unei preoțesc egiptene. Ei gusta cu un nesaț fără de limită farmecile intime ale doamnei Cornoîu, tinerețea ei și mai cu seamă mîndria ei desăvîrșită, disprețul ei pentru toți și toate și — înainte vreme — chiar pentru dînsul. Mai ales acest mare dispreț îi îmbăta atunci, la început, și pălea de fericire și nebunie să despoaie, după ce-o ațîța, pe nesimțite, în contra-i ; să degolească încetul cu încetul și să se bucure de ea ca de un obiect scump, de templu, numai lui accesibil, de această statuie albi a mîndriei, care acum, umilă și cu obraji însîngerăți de rușe și mmie, mchi-dea ochii și strîngea dinții în scrișnet ușor, alunghindu-și conștiința pentru a se lăsa cît mai puțin în voia

poței greoaie și îndelungi. În momentul beției acesteia, domnul Cornoîu își gonia și el memoria înapoi și departe, la moșia larg cîmpîrită de expropriere a boierului Constantin Amărășteanu ; unde, în marea grămadă de copii, Zințuța de atunci, actuala doamnă Zina Cornoîu, a trebuit să consimtă la propunerea îui, făcută viitorului socru, îndată după masă la care tomnatecul! pretendent fusese palmuit de cea mai frumoasă privire de dispreț ce-o suportase vreodată, din liceu, de cînd tăia lemne gazde! cu ferestreul și pînă acum, cînd ajunsese ministeriabil.

„Minunata privire”, cum o botezase în intimitatea cugetului, era pentru el o înverșunată biciuitoare a simțurilor, și el se gîndea cu toată seriozitatea pentru anii de mai tîrziu, cînd însușirile lui vitale vor începe să se epuizeze, în vreme ce doamna Cornoîu va atinge apogeul splendoarei ei feminine, ca la o prețioasă rezervă la această privire de demult, care dispăruse momentan din ochii ei mari și rotunzi, dar pe care el o simțea ascunsă în dosul micilor discuri negre ale iriselor, și pe care trebuia, atunci cînd va fi nevoie, să provoace iaraș, prin orice mijloc ar fi trebuit...

Dar pentru că se lăsase prea departe dus de gînduri, domnul Cornoîu sări atât de energic de pe divan, că gongul uriaș de deasupra intrării în aceasta încăpere de covoare și coclitate vechituri vibra prelung. În antreu se privi iarăși în oglinda cea mare, în care amurgul timpuriu, de toamnă înaintată, se și lăsase prin marile geamlîcuri din tavan ; își contemplă din nou figura rubicondă și satisfăcută, căreia îi zîmbi prietenește, pîrînd a o asigura ca va să curgă îndestula vreme pînă va bate nevoia micilor vicleşuguri intime.

Și pentru a-și proba fără posibilitate de replică acest lucru, își luă pălăria și pardesiul și porni la fosta sa soție.

*

Doamna Sultana nu păru tocmai surprinsă de venirea lui, totuși, pentru că nu-1 mai văzuse de mult, de foarte mult timp, cînd servitoarea îl anunța, avu un fel de neliniște, ca totdeauna cînd și se anunță cineva plecat de vremuri, despre care nu mai știi dacă poate să-ți aducă rău sau bine. Îl primi în salonașul rece și umbros din dreapta antreului și nu dincolo, în iatacul de locuit, unde-și primea prietenii de aproape.

Cornoiu o aștepta acolo CAI pardesiul pe dînsul, cu pălăria în mîină. Nu-x plăcu primirea asta, dar o dădu pe nepriceperea servitoarei. Cînd veni doamna Sultana, așteptă să vadă dacă ea n-are sa se supere de greșeala femeii ; dar cum ea înainta întrebătoare și serioasă, el se sculă repede și familiar, o cuprinse în brațe și o sărută pe frunte.

— Mi-a fost dor de tine, *Iosefina*.,,

Iosefina zîmbi, numai politicos, de această glumă veche a lui, și îndeajuns de acru, ca el să vadă ca de aeum... nu mai merge. Iar dînsul, pe care activitatea politică și socială de toată ziua îl învățase să sesizeze cu mare dexteritate cele mai imperceptibile nuanțe de fizionomie, prinse cu ușurința sensul delicatei ei strîmbături.

Va să zică ceva se schimbase aici ! Și privi cu luare-aminte la salonașul mobilat cu fotoliuri vechi, de culoarea cireșei putrede, cu soba puțin crăpată și înnegrită deasupra gurei, cu tapet de flori vinete, jupuit ușor ici și colo, printre perdelele grele de pluș străbun și decolorat.

— De ce mă primești aici, Sultanico... sau poate ai pe cineva în iatac...

Ea nu răspunse îndată și pentru întâia oară probabilitatea asta i se puse de-a curmezișul gîndului — i se păru lui însuși destul de ciudat —, ca un os în gît. De bună seama, atunci cînd o lăsase, el o sfătuisese să se căsătorească a doua oară și chiar gîndise mai tîrziu foarte serios la cîteva partide găsite de dînsul. Dar pe urmă lucrurile rămaseră baltă, căci ei îi plăcuse sa rămîna singură ; iar acum ideea că ar putea să aibă un amant, ea, femeia care era atît de socotită și măsurată în toată purtarea ei, și care-1 iubise cu toată dezinteresarea, împotrivindu-se cu nemaipomenită deznădejde la despărțirea lor, încît ai fi crezut că pe veci îi va rămîine în inimă amintirea lui, i se păru atît de insultătoare și-1 lovi atît de pe neașteptate încît păli brusc, dar rămase stăpîn pe sine și încercă să gîndească binevoitor că ar avea destulă dreptate.

— Mi se pare că, fără să vreau, am nimerit-o, rînji el, foarte intrigat totuși, și se lovi ușor cu mîna peste buze.

— A, nu, poftim acolo !... Dar te-am primit aici, nu știi de ce ?... N-ai mai dat de atîta timp pe aici... Ș-apoi am auzit c-ai ajuns domn mare...

Acest „domn mare” îi plăcu nespus, dar băgînd mai bine de seama la dînsa, cînd îi lămuri că domn cu adevărat mare

deveni acum cu prilejul revenirii partidului său la putere, # văzu ascultîndu-1 plictisită și distrată, ba chiar îi și spuse : jjiDa, am auzit c-au să te facă ministru !” cu mai puțin înțeles, decît i-ar fi spus acum zece ani : „am auzit că vi s-a jfchîmbat ministru !” Senzația de neplăcere de la început «rescu și schimbă repede vorba, cu oarecare brutalitate în jțlas, dar desigur foarte iscoditor :

yt — Da ce-i cu tine ? Te vād mult schimbată... Nu cumva... Iubești...

Răspunsul ei de astă dată fu prompt :

⇒ — Eu ?... hm, ce idee... Dar apoi rîse și adaogă : Ei «are n-aș avea dreptul... Și, pentru că rîsul lui acum era incert și mut, complectă : O... acolo... puțin... sa nu-ți închipui •Une știe cît...

El rîse de astă dată mai tare, dar destul de fals, și pentru * da coninență puiului de necaz care-1 tot încerca de la . începutul acestei vizite, și căruia acum îi mai răsărise un cap, L^pȘncercă să-și aducă aminte frumusețea rara a soției sale actuale corpul ei de statuie. O, Sultana e cu mult mai scundă, deși **^nicî ea nu-i scundă propriu-zis. Pe urmă tot trupul ei este ^ «arecum cam plin pentru înălțimea ei, ceea ce, teoretic, e cu O "totul inferior formelor alungite ale Zinei. Iar cît privește S-albeața de lapte a aceleia... Sultana avea în schimb o pieleță ^ închisă, puțin verzuie, de culoarea boabei proaspete de cafea. ISornoiu recunoscua pieleța asta nealterată la încheieturile mîi-Stlor și sus la deschizătura gulerului. Nu, desigur : culoarea asta avea farmecul ei. Și el își aminti cum înainte, pe cînd «ra numai director de liceu și cînd începea să-și pună tot mai hotarît în minte problema Iosefinei, ceea ce-1 încurca mai rău era tocmai această nuanță care-1 stăpînise. A trebuit șă-i îa ochii splendoarea întregă și definitivă a Zînuței ca să-i închidă orbiți de lumina și învinși pentru totdeauna, liberați de orice reminiscențe otrăvicioase, așa cum razele soarelui aspru și necruțător topește [sic] și cele mai ascunse urme ale visului Ibolnav.

Soarele acesta vroia să-1 aducă acum Cornoiu pe cerul voinței lui, care începea să se înceteșeze. Ei schimbau acum între dînșiî păreri asupra celor din urmă banalități ale zilei. Baj- ochii i se fixaseră cu încordare de asasin pe gîml cu tbnuri schimbătoare și fascinante. Jocul acesta, nestatomic, de nuanțe, îl turbura cu totul, îi turbura vocea ca unut școlar

Ia cea dintâi întâlnire, îi răvășea și scotea, din ascunzișuri vechi de suflet, amintiri grele și potopitoare.

Invocarea zeiței celei albe era acum zadarnică ; perfecțiunea de marmură, de care gândul se agățase zdravăn, ca o pasăre fugărită de vijelie, era acum o trapă ascunsă, care, zgâlțâită de disperarea lui, se pregătea să se deschidă spre a-l rostogoli în catacombe de beznă. Micile defecte ale Sultanicai și disproporțiile ușoare erau acum tot atâtea unelte de caznă cu care ceastălaltă îl tortura conștiință și persistentă de pe scaunul depărtat în tulburai minții lui, de pe care ea afecta liniștea și anostul. Dar se simțea conștiința ei aceea, tocmai din căscatura îndelungă și deasă de moleșeala, din schimbarea neostenită a piciorului dedesupt deasupra celui alt, din ochiul care pîndește, viclean și încordat, în dosul aparenței de indiferență și oboseală.

Cornoiu trebui să se scoale de pe scaun, să se plimbe prin odaie rîzînd degajat și insinuant; se apropie de dînsa, se îndepărta iarăși, se rezema cu cotul de spetezza scaunului ei, povestindu-i ceva de mersul politicei. Și cînd ea se ridica de pe scaun, căci tocmai îl simțise, după răsuflarea-i caldă, gata sa-i acapareze gîtul sub lăcomia buzelor înfrigurate, el o învălui într-o singură privire, cautînd obiectul unui nou atac, și începu deodată să-i înșire sub forma de compliment însușirile ei femeiești cu ghiotura, surprins și fericit, ca și cînd acum î le-ar fi băgat întîi de seamă și ca și cînd mulțimea lor l-ar fi bucurat foarte, ca pe cineva ce se înveselește nespun că-și găsește prietenul de demult în stare înfloritoare. Ba chiar, de atîtea constatări îmbucurătoare, întinse și mîna ca să regăsească dibuind printre cutele vestmîntului larg de casă — „așa ca o aducere-aminte numai” — știutele ei calități ascunse, însă ea îl respingea cu promptitudine și cu bine conturată nedumerire.

Aceasta îl făcu să bîguie :

— A... Sultana... ce dracu... doar sunt eu !...

Dar ea îi răspunse cu rîs strident și drăcesc :

— Cine ești tu ?

El rîse la rindu-i și-o asigură :

— Haide, haide, lasă glumele, doar vreau să te sărut numai... știi, frățește... și vibrațiile vocii lui, care se opriră aci, parură să continue : doar ne-am purtat soț și soție multa vreme și după divorț.

Dar ea rămăsese la rîsul ei și situația de față părea s-o amuze strașnic :

— Nu te cunosc... ha, ha, ha... nu te mai cunosc...

însă cînd el o prinse în ungher și o cuprinse zdravăn, înainte de a î se strecura pe sub mîna, ea își lasă fața în voia buzelor lui și-l întrebă calmă și învinsa :

— Ce cauți Ia mine... Ai o nevastă atît de frumoasă ! j.*.,- Și tu ești frumoasă... o împacă el darnic, dar ea îi «postă, î se păru lui, într-o largă și sinceră recunoaștere... ; — O, eu nu mă pot compara cu dînsa, vai, e atît de dulce... e cu adevărat zeiță !

Atît de largă și sinceră și umilită recunoaștere, ca el tremi să-și desfacă brațele, care o acaparaseră ermetic și definitiv, și s-o mîngîie ușor pe par, pe frumosul ei păr de un Castaniu închis și încrețosat în cele mai bizare chipuri. Și fu ftevoit s-o mîngîie și s-o împace cu glas liniștitor, glas tot țșsa de larg, care îndeamnă la resemnare și în care involuntar se strecoară ușorul accent al mîndriei.

, — Da... este într-adevăr de-o frumusețe extraordinară... ftfco. zîna cum spui tu... dar asta n-o sa ne împiedice și pe noi gmricorii de rînd ca sa ne bucurăm de binefacerea existenței..., acorda el, cu o largă dărnicie, de ființa privilegiată, care trăiește în preajma zeilor.

Și cînd fu gata s-o cuprindă iarăși, ea îl izbi deodată, îl dădu în laturi și se refugie la soneria pe care o apăsă cu violență :

— Atunci du-te la zeița dumitale... Am auzit că face comenzi de pudră cu sacul... Ha, ha, ha... zeița fainii, nu ?...

Servitoarea intra.

— Marișo, haide să-mi ajuți sa mă îmbrac... Domnul va fi *șsa de gentil să mă aștepte dincolo, în salonaș, pentru că-l r^g să mă conducă pînă Ia Margot Greceanu...

... Dar el se scuză repede, îngrozit la gândul ca ar putea li întîlnit de cunoscuți, conducîndu-și fosta soție pe Calea Uni-tei.

*

Doamna Cornoiu își făcu mult de lucru prin oraș. Mașina o purtă în toate părțile, la modistă, la prăvălii, la văduva lui Mihalache, la Tina Nedan, fosta ei colegă de pension* la care se ducea deseori, s-o consoleze de divorțul început.

Acolo găsea regulat și pe celălalt consolator al doamnei Nedan — în curînd, cînd va fi văduva : doamna Mavromati — pe Nae Inelescu, profesorul de geografie, bun orator, chiar și cîntăreț și; cum îi spunea domnul Cornoiu : „omul faptei”; fapt pentru care nutrea fața de dînsul intenții nemărturisite încă, dar desigur din cele mai bune.

Zina Cornoiu revenea acum la ea după o pauză cam îndelungă, pe care încă nu știa cum s-o motiveze mai nimerit și mai puțin jignitor. Nădăjduia însă că Tina va fi priceput de la sine cum au stat lucrurile, mai ales că nici ea n-a mai încercat să mai sune la ușa prietenei sale, după ce a fost întîmpinată, pentru întîia oară în decursul relațiilor lor, de Esti, cu înștiințarea că stăpînă-sa e plecata departe, undeva, nu știe unde și nici nu știe cînd se va întoarce.

Dar dacă doamna Cornoiu nu-și mai cercetase personal pe vechea ei prietena, în schimb, din ajutoarele care începură să curgă pe sub mîină, cu nemiluita, Tina se putu convinge de mărinimia ei tocmai acum, lă vreme de nevoie, cînd tribunalul, cu toată susținerea caldă și patetică a lui Nae Inelescu (care era și avocat, însă, în lipsă de alta clientelă, doar pentru prieteni, îi respinsese cererea de pensie alimentară, în urma unei strălucite probe de martori, aleși pe sprinceană de Nedan. Ședința aceasta fusese oarecum memorabilă și amănuntele date de martori produsera oarecare vîlvă în oraș; încît domnul Cornoiu interzisese atunci ferm soției sale să mai calce pe la fosta ei colegă. Și cu toate protestările Zînuței, că ea are cu totul altă părere despre Tina Mavromati și că ea găsește necesar s-o viziteze tocmai acum cînd răutatea și calomnia au pus-o în atît de mare restriște, domnul Cornoiu nu și-a ridicat hotărîrea decît după ce Inelescu, îndîrjit contra colegului și bunului sau prieten Nedan (Nedan era profesor de latină și greacă), n-a amenințat cu denunț în 'sperjur, ceea ce a făcut pe Nedan să cadă la o tranzacție cu soția sa în privința pensiei alimentare, renunțînd la declarațiile martorilor și restabilind raporturile cu Inelescu, pe care tot el îl rugase la început să conducă procesul soției sale gratuit (ca să-l termine mai repede și să-și speculeze în fața tribunalului mărinimia).

Scena revenirii Zînuței la Tina a fost desigur una din cele mai emoționante. Cînd Tina a înțeles după numărul

Soneriilor că e Zînuța (numărul acesta avea un mare rost, căci rîfăea era cineva inoportun în casă, Tina ar fi ieșit îndată |j|%ai vestească prietena, ce și-ar fi văzut atunci de drum) Jt' sărit îndată de pe genunchii lui Inelescu, mica și durdu-ŃC, ca o fata de pension, bătînd din palme și netezindu-și pistele, sărînd ca o minge de gîtul micului avocat, care-o ^«spingea plictisit și nerăbdător, trăgîndu-și și el mînecele în |bs și trăgîndu-se de asemenea de pulpanele hainei pentru ca pe urma s-o îmbrinceasca de-a binelea.

3 — Ce mai aștepți, nu te duci s-o primești odată

3 Dar Tina, care nu mai știa ce să mai facă de bucurie, parcă abia la vorbele astea s-a dumerit, s-a repezit în ușa, pe care a izbit-o de nu s-a văzut, a dat buzna prin antreu, a' sărit cele cîteva trepte, două cîte două, de parca, așa cît ,era de mică, s-ar fi dat de-a dura. Cînd a intrat Zînuța, i-a cuprins poalele cu fericire, sărînd spre buzele ei, nemerînd-o pe gît și pe sîni, gudurîndu-se ca un copil mic și zburdalnic. A avut grije să-i spună : „E și el aci”, dar cealaltă i-a replicat scurt:

' — Nu te-am întregbat asta...

Zina a intrat mîndră, cu pasul ei elastic, cu capul sus, făcîndu-se mirată de prezența lui Nae Inelescu, care o întîmpină cu reverența adîncă, palid și tremurător, abia găsindu-și cuvintele, el, omul faptei, vestit pentru îndrăzneala și obrăznicia lui.

Doamna Cornoiu primea ca de obicei cu \m zîmbet ofranda acestei stîngăcii stupide pentru care Inelescu se certa aspru, în gînd, zapăcîndu-se și mai mult și dînd fără noimă și spirit rîspuns întregbărilor ei repezi și desigur, pentru el, cu sensuri pe cari dispera că nu poate să le sesizeze din zbor. Și atunci teroarea cea mai năprasnică îl apuca iarăși la gîndul că ea ar putea sa-l creadă prost. „Orice, dar asta nu !” se sufoca, căutînd o întregbare sau un compliment ales ca să se reabiliteze, în vreme ce ea îl privea cu un surîs îngăduitor, care-l ucidea, terminînd cu dînsul, necruțătoare : „Ca de obicei, distrat, domnule Inelescu r” — spre a se întoarce la amica ei:

— Și tu, Tinuța }

Și atunci Tinuța începu deodată, mai patetic decît ori-cînd, să-și văicare soarta, să blesteme cu toata furia pe

Nedan că vrea s-o lase în mizerie și sa amenințe cu blesteme pe Gicu Nenoveanu, tînărul student și poet, care de cînd e la facultate nu i-a scris decît o singură scrisoare, deși — mizerabilul! — sunt trei luni de cînd a plecat și cu toate ca el e cauza principală a acestui divorț.

— Ca și Nedan are puțină dreptate, reveni apoi ; nu pot spune c-am fost ușe de biserică ; el însă închidea ochii, tot așa cum îi închideam și eu pentru ale lui. Dar ca sa ma surprindă în brațele propriului lui elev... înțelegi !..-

Și doamna Nedan își privea convorbitorii cu un aer de parca i-ar fi băgat în sac cu o mare problema. Părea că le spune : „Așa e, că era prea, prea...”

— Aș, eu cred ca dinadins l-a adus în casă... opina Inelescu, fericit că prin devierea conversației putea să-și recapete aplombul pierdut. Dinadins l-a adus, ca să provoace divorțul...

— Nu, dragul meu, suspina Tina, care una totdeauna recomandările insistente ale lui Inelescu de a nu-l mai tutui în fața doamnei Cornoiu și-n fața oricui. Ce se spune la tribunal, se spune la tribunal! între noi însă... Era elevul lui favorit, o știi tot așa de bine ca și mine. Era o adevărată prietenie între ei, deși unul era profesor și celălalt elev. Era atît de fermecător băiatul ăsta, cu ideile lui, cu spiritul lui, cu vocea lui molatecă și caldă, ca nu era profesor sa nu-l iubească...

— Cu atît mai mult o nevestă de profesor, glumi Inelescu încercînd să schimbe o fugară privire cu Zina, care ramînea însă nemișcată, zîmbind doar ușor, arătînd că împărtășește prea puțin hazul pe care poate să-l producă o astfel de glumă.

Totuși trebuia sa recunoască cu necaz în sinea ei ca-și satisfăcea o ascunsă plăcere din toate aceste cancanuri de care, uneori, uitînd, se amuza cu inima deschisa, pentru a se blama apoi îndată că și-a depășit atitudinea. Atunci rîsul firesc i se transforma într-o subtilă strîmbătura ușor disprețuitoare, pe care Inelescu o lua drept plictiseala, sau nici el nu mai știa drept ce s-o mai ia ; iar Tina, cu diplomația ciotova, o interpreta ca nerăbdare de a rămîne între patru ochi cu cel de față.

Atunci, cu aer părintesc și atotcunoscător, se retrăgea și se observa bine gestul ei, care .^«mulțumea la culme pe doamna Cornoiu.

^B- Dar aceasta își revenea repede apoi, amuzată de încurcarea în care se regăsea Inelescu.

Dealtfel, pentru el, trebuia singura să-și mărturisească țșarecare atracție, găsind într-însul posibilități latente, care, îndrumate într-o direcție mai puțin vulgară, i-ar fi dat suficient aspect spre a putea fi promovată, în lipsa altora, așa cum îl visa ea, „prietenul” pe care visurile, gîndurile, predispozițiile sufletești din anumite ore îl căutau singure, fără ^yoia sa, și pe care nu-i găsise încă printre junii calpi, blazați și ștersi, ai așa-zisel lumi bune.

Inelescu înțelegea că doamna Cornoiu așteaptă de la el ceea ce s-o determine să-l simpatizeze și conștiința asta îl ^încurca și mai mult cînd se găsea în fața ei. Pricepea de rasemeni că numai trecerea de timp îl va obișnui cu dînsa, dar și pîna atunci trebuia sa întrețină un *stătu quo*, care i se părea ^deplorabil. Cuvintele ce-l adresa, și care i se poticneau neconținut în gît, cădeau totuși așa de tari, că lui i se păreau *că se rostogolesc la picioarele ei și se sparg cu zgomot fără ade seama. Se străduia să-și modeleze vocea, s-o rețină, să-i atenueze intensitatea. Dar măsura era greșită iarăși și cuivîmul abia se auzea, parcă ar fi răgușit subit și trebuia să â tușească cu spîr pentru a-și readuce glasul la starea de mal ^înainte.

% Pe urmă, cînd în sfîrșit și-l regăsea, se menținea strict ^numai în cadrul complimentelor de care — cu toate că le . investimînta risipitor cu tot ce spiritul îi putea servi mai de ț* seama — era complet nemulțumit; ea-i riposta cu o mișcare scurtă a buzelor, la cele banale, înghețîndu-l — și cu un ^surîs rin de acceptare, la cele nimerite. Dar ele se mărgineau * numai la constatări mărunte și reținute asupra frumuseții ei în general sau asupra detaliilor celor mai vizibile ; pe cînd cele asupra cărora nu îndrăznea încă să se întindă rămîneau doar în admirația-i muta și mistuitoare.

Picioarele au intrat în cadrul curtoaziei printre cele mai tîrzii ; ele au format un capitol destul de amplu, întrucît Nae Inelescu, dozat de-o facilă fantezie și vechi cunoscător în materie, găsise un vast domeniu de comparație, încît ?

uimit-o, de la început, ea singura nebându-i atâtea despre picioarele ei.

Atunci când reveni ia Tina, el se gândi să reia această veche tema, care, văzuse bine, îi produsese destulă plăcere. Dar constată repede că n-are de unde să înceapă, căci timpul tare-i despărțise ștersese ușor familiaritatea ce se staoilise între dînșii înainte, iar acum era desigur îndrăzneț, dacă nu stupid, să înceapă direct cu picioarele.

Și pentru că ea se părea că-și sfîrșește întrebările și cum convorbirea da tot mai desperate semne de moarte, în «specialist» (cum se denumea singur, cu larghețe, colegilor) socoti că pînă și-o banalitate sau o prostie e preferabilă tăcerii. Deci hotărî să pornească iarăși de la ochi.

Găsi destule de spus iar pentru că un compliment pe care-l făcu mai pe urmă asupra culoarei lor semăna mult cu începutul unui cîntec vechi, verva se prefăcu în melodie.

Nae Inelescu cînta cu foc și credea că pune multă patimă în cîntec, dacă prelungește nota penultima, terminînd apoi brusc cu o zdravănă zguduitură a capului și-a pieptului. Avea o voce metalică, cu rezonanțe plăcute, poate prea puternică într-o cameră. Când începea să cînte, doamna Cornoiu boțea disprețuitor buzele; i se părea cam de periferie modul ăsta de a i se face curte. Însă încrederea în sine a cîntărețului și mai ales religiozitatea pe care o puneă, în ascultare, Tina, care apărea uneori cînd micul profesor da drumul glasului, o încurca și pe dînsa, neștiind dacă trebuie să rida sau să recunoască — nu atît de admirativă ca doamna Nedan fireșie — ca Nae Inelescu „are voce”.

Acum doamna Nedan nu apăru în timpul cîntecului, iar Nae Inelescu — pentru că pasiunea cu care intona crezu că s-a comunicat în întregime ascultătoarei — repetă gestul de mai demult, care i se părea de rară și îndrăzneță sa-voare, de a se lăsa în genunchi asupra ultimelor note. De astă dată însă nu mai îngenunche tîngă dînsa gata să-I cuprindă picioarele, ci destul de departe, tocmai hăt în colțul odăii unde se retrăsese pentru a-și voala aspirările vocale.

Cum sta așa smerit și prosternat și mut, parcă epuizat de tot sufletul, doamna Cornoiu trebui din nou să se întrebe dacă astfel de scene nu sunt decît de-un gust îndoielnic pentru o soție de viitor ministru. Dar trebui să-și recunoască îngăduitoare ca, dinaintea oricărui altuia, demult s-ar fi ri-

dicat fără întrebări prealabile și ar fi ieșit — perfect nu-și da nici ea seama cum — profund jicnita sau varsînd torente de tîs. Însă acest Nae Inelescu puneă parcă atîta sinceritate în cele ce făcea, avea un aer atît de pierdut cînd își exprima într-un fel sau altul sentimentele; iar acum, în genunchi, aștepta atît de resemnat „osînda” — cum îi spunea dînsul — că Zina nu putea să nu-i acorde măcar favoarea acestor clipe de ezitare.

Apoi osînda venea grea și necruțătoare; ca veni și acum, rînd Inelescu crezuse că-o va înlătura cu *tronva Me-yl* asta, de a cădea în genunchi cît mai departe și cît mai zdrobit. Ea consta în chemarea insistentă a doamnei Nedan și era însoțim de gestul lui de desperare și descurajare, prea comică și prea facilă ca ea, la rindu-i, să nu mai știe ce să mai creadă și chiar să se întunece. Acum însă păru extrem de amuzată de expresia lui, în acelaș timp jalnică și caraghioasă, și zîmbetul cu care arăta această bună dispoziție fu într-atîta de comunicativ că-l remarcă și doamna Nedan. El se menținu tot restul vizitei la aceeași prietenească lumină de la început și fu însoțit, în timpul conversației care urmă, de minuțioase examinări din partea ei, a feței lui prelungi și albe, a ochilor vii, verzui, a parului negru lăsînou-se în ondulări plăcute de-o parte și de alta a cărării, a trupului voinic și nervos — și în treacăt numai — a picioarelor drepte, dar scurte.

Ceea ce îndritui pe Inelescu, cînd dînsa plecă, să se simtă cel mai fericit din lume. Cînta, juca, îmbrățișa pe Tina, o așeza pe sofa și începu să-i înșire toate calitățile ei — ale Tinei! — cu o dărnicie care o puse pe gînduri și pe-aceasta.

Ea-I asculta ca-n vis, dar se pomeni deodată, într-un tirziu, explicîndu-i superioritatea piciorului lung și subțire, ui cînd că el, omul picioarelor scurte, vorbea despre asta unei femei cu picioarele la fel de scurte; ea oftă deodată cu atîta tristețe, că el se opri încurcat de gafa lui.

— Iartă-mă, Tina, dar nu vreau să zic ca mei...

— Nu, nu, ai dreptate, dragul meu, ai mare dreptate, suspina ea... Așa erau și ale lui...

— Ale cui? se îngrozi el...

— Ale lui Gicu...

— Gicu?... Ah! Nenoveanu... se dumeri Inelescu care un moment fu departe de orice contingentă. Zîmbi înduioșat și să readucă conversația la punctul de plecare. El, vorbă-

rețul, niciodată nu simțise în el mat impetuoasa nevoia vorbăriei ; ea-l ascuța însă numai pe jumătate, căci jumătatea cealaltă a minții era dedicată gândurilor proprii; iar răspunsurile fugeau numai la Gicu. Apoi veselia lui începu s-o întărite așa că, observînd, fu nevoit să coboare încetul cu încetul tonul fericirii; ea însă se porni pe piîns și el trebui s-o mîngîie, ba, dintr-un exces de mărinimie, sa-i sărute lacramile. Dar plînsul ei devenea din ce în ce mai nervos și-și înfunda deodată capul în perine ; el căuta s-o ridice, dar apucînd-o își aminti neașteptat de atingerea piciorului celeilalte, acum o lună, și drumul sîngelui i se răsuci brusc în tot corpul. Ca de obicei, ea nu se împotrivi și-l înlărițui la tot iui gii. L. * uj. " " ^ ' i rîndu-i închizînd ochii, șoptind înfiorata reproșuri lui Gicu, în vreme ce, în ochii lui măriți peste fire, corpul ei se lungea, pielea i se albea ca albușul și figura Zmei se crispa de plăcere în închipuirea aprinsă de rut.

În acest timp doamna Cornoiu pleca și mai nedecisa. Ea nu-și înșelase pînă acum bărbatul, deși, aprioric, convenise cu sine însăși că lucrul ar fi cu puțința ; ceea ce i se părea cu neputința era să găsească în orașul ăsta pe acela pentru care, închizînd ochii, sa poată fără regret sa se arunce în vultoarea necunoscutului. De cîte ori se contura vreunul mai limpede în mintea ei, de atîtea ori se simțea complect nehotărâta, ca hotarîrea să-i revină îndată mai tîrziu, cînd conturul intrusului era izgonit din minte fără cruțare. închizînd în urmă-i ușa doamnei Nedan, ea simțea deschizîndu-se în sufletul ei parcă, asemeni străzii acesteia retrase și tăcute care se pierdea în nelămuritul nopții, o perspectiva de neliniște și nesiguranță.

Șofeurul o simți și apăsă butonul ; și odată cu motorul care se încingea, farurile căscară ochii mari și străpunseră pînă departe noaptea ; ea tresări înviorată și privi în lungul fișiiilor de lumină biruitoare; dar mai încolo, lumina lor cruda se desfăcea și pălea, pierzîndu-se în marea de întunec ca o dublă coadă de cometă, părăind că se întoarce tremurătoare și secată de sevă din împărăția nepătrunsului negru.

Doamna Cornoiu se așeză în poziția ei favorită pe canapeaua *creme* a mașinei închise.

își lăsă bustul pe spate și—și răsturnă capul cu fața spre tavanul încăperii capitonate, astfel ca ochii să primească, în plin, lumina discretă a micului glob albastru ; îi plăcea să ramîna astfel tot răstimpul parcursului, ca și cînd ar fi urmărit în viermușul de foc al becului dezvoltarea unui vis în care se cufunda cu totul. Șofeurul răsuci volanul.

Pe străzile mari și luminoase ea nici nu întoarse privirea la dreapta sau la stîngă ; îi plăcea numai cînd involuntar ochii i-erău smulși din contemplație la cotituri ; atunci surprindea trecători privind prin geamurile cupeului eu străpungătoare admirație.

Lăsa atunci să-J plutească în ochi totală indiferența, în vreme ce simțea cum crește în suflet ceva mulțumitor, îmbătător, ascuțit de dulce. Pentru ca sa-și învingă uneori curiozitatea de a privi spre trotoare, pe străzile populate, își căuta totdeauna un gând, pe care-I găsea fixînd stăruitor vreun punct al sîrmei luminoase din bec ; și gîndul pornea atunci neobosit înainte și înapoi de-a lungul micului șarpe albastru.

Acum trecea în revistă pe Inelescu. Și era mulțumită că-l vede neconținut pe plac, în orice caz simpatic, chiar în manifestările lui cabotine, în această severă examinare retrospectivă. Cînd ceva, care i se păruse înainte meschin la el. îi apărea acum într-o lumină favorabilă, simțea cu plăcere cum un val de bunăvoința îi pornește din adâncurile ființei, umplînd lacunele, diafanizînd defectele, și-n toată dispoziția sufletului ei constată cu mulțumire ca tumultosul personaj făcuse drum bun acolo, cu neîmblînzita-i persistență. Desigur „tumultosul" era tocmai termenul pe care-I găsisese gîndul ei și care-I legitima îngăduința de a-i ocupa spiritul. Era un tumultos ; o auzea din toate părțile. Era singurul m oraș astfel. Era îndrăzneț, fantast și pasionat. Nimeni, nimeni din anturajul ei nu se mai arata în aceste culori. Anume predispoziții de teatralism ieftin puteau fi eliminate printr-o fecunda critică, pe care ea se hotărî s-o întreprindă chiar de la noua întălnire. Dar încolo, în omul asta ardea o iața...

Atît numai... păcat că era prea mic.

Și amintirea picioarelor lui venind iarăși, cu toata bună-voința, de la început, care o făcuse adineaori să se ojjrească numai la calitățile lor : subțiri și drepte ; devasta data fu cu neputință — oricît se strădui împotriva — sa și le înfățișeze altfel decît pur și simplu scurte.

E mic, asta este ! Pentru dînsa e înfiorător de mic. îl întrece cu un cap... Era sincer necăjita că toana asta nărăvașă de amintire îi răsturna cu răutate tot ce clădise pînă acum. Dar tocmai atunci mașina coti pe strada ei; trupul i se înmlădie și ochii, îndepărtați de la viermușorul albastru, descoperiri în lumina felinarului din colț o siluetă deșirată și firavă, agitîndu-se spre dînsa. Vedea acum, pentru prima oara, această înfățișare zvelta și înaltă, învelită într-o pelerină ; avu timp s-o observe, luînd o atitudine de bravada și salu; tînd-o cu un gest larg. Nu-i răspunse desigur ; nici n-ar fi avut timp ; dar oricum băgase de seamă în petele mărite pe care le făcea *[sic]* regiunile ochilor pe fața inundată de lumină, o curioasă mișcare, care n-ar fi putut spune dacă a fost simpla expresie de admirație pasivă sau chiar îndrăzneată nădejde.'

în orice caz împrejurarea îi plăcuse. Cine putea n străinul acela, din unicele lui gesturi de-o clipă aidoma lui Nae Inescu, dar în sfîrșit... un Inescu înalt !

Doamne, de ce, fără să vrea, se gîndea la astronomul acela, care descurajase într-atît pe domnul Cornoiu!

Comitetul executiv al partidului se adunase în casa domnului Cornoiu. Venirea la putere era iminentă, și potrivit obiceiului, pentru a nu fi surprinși nepregătiți sau în plina ceartă pe locuri, listele trebuiau făcute din vreme. Ele nu se complectaseră desigur pentru că rivalități erau destule, dar aveau să se stabilească definitiv joia viitoare.

După o energică alocuțiune a avocatului Necșulea, în, care acesta spusese lămurit și-n murmurul aprobativ al tuțu-jror, că în sfîrșit, după atîtea servicii dezinteresate, statornice și cu adevărat edificatoare în ceea ce privește imensa popularitate a domnului Cornoiu, menținut deputat de cincisprezece ani încoace, reprezentînd la guvern sau în opoziție un județ,

poate cu cel mai mare contingent de populație, „centrul va trebui să țină în seama că în viitoarea constelație ministerială șeful nostru mult iubit e necesar să-și aibe locul său bine definit și nu unul din cele secundare”.

Și cuvîntarea[^] lui Necșulea, pomind de la acest punct, începu să crească amenințătoare, făcînd pe toți ceilalți să caște ochii, iar pe domnul Cornoiu să șoptească printre grupuri glumeț, pentru a[^] retușa meșteșugit impresia : „Nu v-am spus eu — Necșulea asta e tăios ca un cuțit... nu v-am spus eu că el e «cuțitul partidului»”...

Iar cuvîntul lui Necșulea avea rezonanțe de claustru, tăia sec și lapidar, urca logic, vizînd temeinic ținta ; el ținea în timpul vorbirii capul plecat, pentru a fulgera auditoriul pe sub sprîncenele negre și îmbinate, în vreme ce pielea arămie a feței se zbîrcea neconținut în rictusuri demonice, iar barbița mică și neagră juca nervos sub tăișul cuvintelor. El termină cuvîntarea cu ochii în ochii Zinei, care, prin ușile ce se deschiseseră larg, intra în fruntea slugilor cu tăvi întinse de argint, încărcate de gustări și pahare :

- Ne iubim desigur partidul, dar nu putem admite ca județul nostru, de o atît de mare importanță economică, să fie metodic lăsat la o parte pentru județe de mai puțină importanță. Ne iubim partidul, dar partid însemnează oștire și șef împreună, și contingentul considerabil de alegători pe care-l aducem centrului va trebui să fie marcat de recunoștința acestuia prin diplomarea șefului nostru cu unul din locurile supreme de încredere ale țării...

— E drept... Bravo... Ura... porniră aprobările și aclamările scurte și guturale, făcînd, contra voinții sale, să roșească vizibil pe doamna Cornoiu, căreia plesnetele de bici ale vorbelor lui Necșulea îi pusese brusc singele în mișcare, ca una ce avea să împărtășească deliciale onoarei acelu „loc suprem de încredere” convenit soțului ei. Așteptă ca furtuna să se potolească, făcînd sforțări supraomenești să reziste tumultului ei, păstrîndu-și calmul suveran. Centrul furtunii era în grupul profesorilor de la fostul gimnaziu „Banul Mihai”, acum, grație intervențiilor lui Cornoiu, mare liceu. Atît foștii lui colegi ffe catedră, cît și noii-veniți aduși de dînsul își exprimau fâțiș și zgomotos dragostea și recunoștința. Cel mai inimos și mai zurbagiu dintre ei și care dăduse entuziasm și puternic tonul aplauzelor era desigur cel mai mic fizicește :

Nae Inelescu. Pentru neastâmpărul lui și pentru statura lui, Cornoiu — căruia îi plăcea sa-și denumească partizanii cu porecle pline de sens și promisiune, spre a-i lipi și mal mult de dînsul — îi mai spunea, pe lîngă „omul faptei”, și „inima partidului”.

La fel de convins de spusele lui Necșulea, cu gesturi largi din mîini scurte și complectînd pe oratorul precedent prin argumente spuse tare și răspicat, însă neauzite de nimeni din cauza tumultului ce se iscase, era Nedan, Grigore Nedan, de latina și greaca, aproape tot așa de mic ca Inelescu, însă ceva mai gras și rubicond ; el nu părea deloc supărat de zgomotul acesta, ba chiar privindu-l mai bine, ai fi crezut că profită de ocazie să-și facă datoria cît mai neobservat. Încheie totuși atît de violent, ca se făcu deodată tăcere și convinse aplauze porniră furtunos din toate părțile.

Grupul avocaților, prin definiție mai precaut, aplauda mărunț și cu entuziasm măsurat ; prodecanul baroului și vicepreședintele partidului, Porumbacu, deși ținea chiar în timpul cuvîntărilor palmele lipite și ridicate ostentativ, însă într-atît domina pe figura lui roșul-galben și cu atîta asiduitate privea la cei de față, rînd pe rînd, încît era limpede că vrea sa arate celui ce-ar fi fost dispus sa zugrăvească centrului scena de față, că aplauzele lui au fost destul de potolite și că era nevoit să le dăruiască din politețe pentru amfitrionul care-l observa fugitiv și înțelegător.

Cînd aclamația se ogoie, doamna Cornoiu înainta urmata de Esti și de ceilalți servitori printre invitații ce se plecau adînc ; ea răspundea la mulțumiri și salutări reținut și eu bunăvoința, pe care ar fi vrut so arate cît mai vădit de circumstanță. Pe Necșulea, ca o mulțumire pentru frumoasele lui cuvinte, ținu să-l servească personal.

De Nae Inelescu îi fu teamă să n-o salute, cum avea obiceiul la doamna Nedan, cu vreo reverență romantică, cu mîna lăsată galant spre podea, scandîndu-i „în fața frumoșii, *signora*, mă închin”, sau altă prostie la fel, încurajat de familiaritatea adunării. Își compuse deci o figură energică și-I brava cu severitate. Însă Nae Inelescu se arată chiar excesiv de discret, ceea ce-i plăcu, răsplătindu-l cu un zîmbet, pe care el arată că l-a primit, cu maestră finețe.

Domnul Cornoiu profită de ocazie ca să facă în gîndi apelul. Va să zică erau cîteva lipsuri: bun ! Se aștepta la

ele... în'ă erau și unele la care nu se așteptat Acestea îi țaiară linii adînci în răbojul minții. Doamna Cornoiu, nereținînd bine numele celor ce se prezentaseră astăzi pentru întîiași dată, îl întreba în șoaptă care-i Andrei Lazăr. Examinîndu-i acum din nou, nu găsea silueta aceea înaltă și suplă, a celui care o salutase deunăzi. Domnul Cornoiu se interesă de Lazăr, punând pe figură un zîmbet de nepăsare.

— De la un timp, s-a închis complet în casa, iar cînd vine la ore e cu totul străin de toată lumea ; pare foarte preocupat... naiba știe de ce..., lămurii Nedan, care era socotit prietenul cel mai bun al lui Lazăr... Eu i-am spus c-am dori cu toții să-l avem astăzi printre noi și mi-a promis că vine... dar... Uite-l...

Se întoarseră cu toții, pînă și cei care-l știau, la fel de curioși să vadă aceasta figură bizară. Doamna Cornoiu se întoarse cea mai din urmă, nu fara puțin necaz pe roșul acela ce-l simțise sarindu-i în pomeții obrazilor. Își strânse însă buzele și lăsă capul pe spate într-o atitudine demnă și ușor disprețuitoare, pe care trebui so părăsească îndată. Dar ce dracu ! Asta era un oraș de eschimoși ?

Căci în ușă ezita încă trupul firav și mic al lui Lazăr, de pe care se lăsa greu pe o parte capul acela speriat, ca o floare grea pe un lujer prea subțiratec. Îngăimînd ceva neînțeles și fără a da mîna cu nimeni, nou-venitul se strecură prin mulțime, făcîndu-și loc cu stîngăcie ; greși apucînd-o printre avocați, de unde cu greu își găsi ieșire spre grupul colegilor lui. Acolo se statornici între Nae Inelescu și Nedan, răsufînd lung și ușurat.

Toata lumea începu să rîdă. Domnul Cornoiu, zîmbînd Indulgent, se duse după el să-i stringă mîna.

— Bine-ai venit, domnule Lazăr.

— A, iertați-mă, domnule Cornoiu... Credeam că nu sunteți...

— în casa mea ?...

— Credeam că... n-ați apărut... nu v-am văzut aci, în cameră...

Și roși de tot, în rîsul general.

Dar supkciul lui nu se sfârșise complet. Căci tocmai pe cînd Cornoiu revenise în grupul avocaților ca sa-și exprime nedumerirea că unul din partizanii din barou, Tintorescu, nu-i de față, decepția puternică de la început a doamnei

Cornoiu se risipea cu atita repeziciune, de parcă fundul conștiinței sale s-ar fi spart în mai multe părți deodată. Mișcările stângace ale lui Lazăr și risul homeric pe care-l provocase o dispuseră, iar micul profesor îi apăru acum nespus de simpatic. Mișcările lui fuseseră atât de copilărești și atât de potrivite cu dimensiunile sale că ea, care nu-l părăsise încă din ochi, își simți din nou fața luminindu-i-se de rîs și plăcere, îl examina înveselită și constată ca mititelul cel nou n-avea nici fața și nici trupul prelung ca Nae Inescu, nici pîntecul bine crescut al lui Nedan ; proporția la el era perfectă, iar aerul copilăresc pe care-l păstra continuu îi da un farmec deosebit.

Mai ales acum era tare simpatic, adăpostit acolo în siguranța, între prietini lui buni și mici ca și dînsul, de după care ochii i se deschideau enormi și negri pe figura sidefie cu mici mustăți brune, căutînd pe furiș la cel de fața și apoi — socotindu-se că nu mai e observat — îndreptîndu-i sperioși la dînsa, pentru a-i căsca îngroziți și a-i pleca de îndată, cînd descoperi că ea îl urmărea surîzătoare. Ea veni să se așeze lîngă dînsul și cînd se aplecă deasupra-i avu și mai mult impresia micimii lui. Însă, acum îi plăcu nespus această senzație. înfățișarea lui brună și mai ales ochii aceia tot așa de mari ca ai ei, precum și, de buna seamă, impresia de proaspăt, de dichisit, de curat, pe care și-o dau unele persoane de parcă în orice moment tocmai au isprăvit să se spele și să se gătească, timiditatea asta excesiva și roșul de fecioară care se îmbina într-atît de puțin obișnuit cu sideful obrazului, vorba borborosită în gît de sficiune ; toate acestea treziră în doamna Cornoiu senzații pe care ea le găsea cu satisfacție noi, dar care nu erau decît vechile ei simțiminte de grandoare, plăcerea aceea de dominare și de protejare, care-și găseau în sfîrșit o formă nouă de manifestare. în mintea ei, el se cuprinse îndată în cadrul celor auzite despre dînsul și tabloul se complectă de la sine cu ușurință: îl văzu în mijlocul aparatelor curioase cu care-și cheltuia lefurile sau căutînd cu luneta misterioasele semne ale depărtărilor, în pacea profunda a nopții. Și-l întrebă de vorbă, privind în ochii care se plecau neconținut, spre a se deschide iarăși spre dînsa, enormi, ca două găuri de întuneric, stînd parcă s-o soarbă în infinitul lor negru și misterios, cu bizarile reflexe ale firișoarelor de aștri minusculi, de cometi,

de cataclisme universale. Ea avu parcă o tresărire ușoară în fața acestor abise, dar rîse și mai voioasă numaidecît apoi, cunoscînd dîintr-o dată în privirile profunde și deschise în nemărginire, ca el, de bună seama, a și început s-o iubească.

Înțelegea de minune acest lucru, deși acum, în mijlocul atitei lumi, era cu neputință să-i scoată ceva dintre dinții mici și feminini, de-o albeață și de-o regularitate de invidiat, mai mult decît îngăimeli și monosilabe sau răspunsuri atît de încet spuse, că urechea ei fina trebuia să se forțeze ca să le audă. Însă toata sala credea ca doamna Cornoiu se distrează pe socoteala bietului Lazăr; astfel, cînd ea aduse singură să-l servească, cu toții rîseră din nou de stîngăcia lui de a primi ce I se oferea și de tremurul paharului înalt și lătăreț de șampanie în mînă, care amenința să se verse și care fu dus cu o mișcare speriată la gură și sorbit aproape tot dintr-o înghițitura. Inescu găsi de cuviință să plaseze cîteva spirite, la cari mulți rîseră ; dar doamna Cornoiu ramase serioasa, contemplînd îngăduitoare figura mută și rugătoare, pe care deslușea tot mai limpede culoarea de purpur a iubirii neașteptate și profunde, o iubire amestecată cu teamă parca... Doamne... cu frică... un obraz atît de catifelat, căruia poate i-ar sta mai bine fără mustăți...

Toate conversațiile din sală se întrerupseră deodată în același timp, cum se întîmplă uneori, tocmai cînd ea îl întrebase despre lunetă și observațiile lui. Și atunci, după mai multe îngăimeli de neauzit, deveni deodată guraliv și-i declară că luneta sa, un minunat de bun Secretau de 110, poate să despartă duble chiar pînă la o secundă de arc. întrebîndu-l ce sunt acelea duble, el povesti ceva despre aceste misterioase stăpîne ale infinitului, de bizarele lor împerecheri de culori, de straniul efect pe care-l produc în sufletul privitorului.

— Iată pentru ce a dat Lazăr atîția bani pe telescopul lui, îl întrerupse iarăși Inescu, nu tocmai în apele sale, „ca să vadă stele verzi”.

— Pentru aceasta puteam să-ți prezint eu la alegeri pe lake Răsucitu, șeful agenților mei electorali, complectă domnul prodecan Porumbacu, în rîsul general.

Doamna Cornoiu avu o strîmbatură ușoară din buze, găsind[^] spiritul prea vulgar, față de căldura cu care vorbise Lazăr. Dar cuvintele lui Porumbacu întoarseră iar discuția ge-

nerala Ia alegeri, și Zina găsi că trebuie să iasa, dupa ce împărtași micului astronom că ar fi curioasa sa yadă și dînsa astfel de lucruri. Însă pentru că plecase apoi atît de repede, e! conchise că numai de politețe i-a făcut propunerea și I îndată marea dispoziție se preschimba într-o adîncă mîhnire, 1 la gîndul că poate vrusese numai să se distreze și că el fu- j sese partea amuzantă a programului.

Aceasta cu atît mai mult cu cît acum nimeni nu se mat uita la dînsul și tonul discuției generale era atît de violent 1 că nu se mai înțelegea nimic.

Într-adevăr, recunoscător, domnul Cornoiu lasă sa se în- țelegă că la viitoarele alegeri Necșulea va fi al doilea pe lista Camerei, urmînd ca Porumbacu să fie întîiul la Senat. Porumbacu conveni, dumirindu-se de ce Necșulea era într-atît de pornit, și se presimțea atît de jicnit dacă Cornoiu nu va fi ministru. Ceilalți cerură să vadă cum va fi distribuit restul j locurilor. Dar pentru a evita nemulțumiri, contra lui, personal, Cornoiu riposta că asupra acestora discuția ar fi pre- matură. Pentru că deși sunt semne evidente de căderea guvernului și el are indicii zdrobitoare de la București, însă I pînă nu va fi consultat întregul comitet județean nu se va pronunța asupra complectării listei. # —

Se rosti ușor numele absentului Tintorescu ; Cornoiu 1 strîmbă din nas. Avocații pretinseră îndată că ei înțeleg ca I grupul lor să fie bine reprezentat în viitoarea legislatura, j ocupația lor fiind o chezășie că se va vorbi atunci în parla- ment. La care Cornoiu, după ce arată pe Necșulea, răspunse rinjind prietenos, în aplauzele profesorilor :

— Sunteți perfect de bine reprezentați: afara de asta partidului nostru îi trebuie vorbitori de talent, care sa știe mai ales cînd trebuie să tacă. Ceea ce produse oarecare ru- moare în grupul din jurul lui Porumbacu.

Atunci interveni Nae Inelescu, care, puțin cam contra- riat și neștiînd încă ce să creadă de atitudinea doamnei Cor- noi, își arată înțepat mirarea că se pune chestia talentului pe categorii profesionale și i se păru nostim că domni avo- cați, mai ales, pretind așa de firesc ca această însușire supe- rioara e un apanagiu al lor pe care l-ar căpăta odată cu diploma de licența în drept.

— Și eu am această licență, domnilor, și mai am încă una, și cu toate astea nu cred cu tot dinadinsul că talentul

e rezultatul unei simple sau mai multor patalamale, sau că e ca o bucata de pămînt pe care o cîștigi prin două ieftine chițibușuri procedurale ! Talentul, d-lor, nu se proclamă, se vede...

— În orice caz la dumneata nu se vede nimic... se auzi c voce.

— Și crezi că se vede la dumneata ? răsună alta.

— Nu sunteți în chestie...

— E timpul, domnilor, se ridică peste glasurile anonime vocea lui Nae Inelescu, ca și în partidul nostru să se facă loc talentului.

— Atunci niciodată n-ai să fii deputat...

— N-am pretenția...

— în partidul nostru, interveni vocea groasă a lui Po- rumbacu, care se apropie voluminos de micul vorbitor, totul merge la rînd, domnul meu. în partidul nostru — se aplecă el cu degetul întins în semne de mustrare, ca un părinte dea- supra copilului — e ceva mai important decît orice talent și acest ceva a dat tăria partidului nostru, cum a dat putere țării noastre să reziste de veacuri contra tuturor aventuri- erilor ; și această mare însușire a partidului nostru a fost disciplina, domnule, a fost respectul pentru cel mai bătrîn și pentru cel mai înainte venit, a fost ascultarea oarbă față de șef... asta s-o știi dumneata...

Un ropot tunător de aplauze întrerupse pe vorbitorul care impresionase profund și ca glas și ca conținut. Nae Inelescu, care nu-și pierdea cumpătul de obicei, aruncă o pri- vire spre Cornoiu pe care-l văzuse rizînd aprobator, cînd începuse să ia în răspăr pe avocați ; de astă dată șeful avea cea mai severă înfățișare și aplauda cel mai zgomotos. Nae Inelescu se mai uită și-n grupul din fund al prietinelor săi. Dar văzu pe Nedan foarte încurcat, neștiind ce să facă cu mîinile și cu ochii, în vreme ce Andrei Lazăr stătea pe scaun întors pe jumătate, complect absent de această at- mosferă, cu ochii pierduți prin geamul întunecat, undeva, în cerul înserării timpurii de toamnă.

Nae Inelescu, pentru a nu pierde definitiv partida, aș- tepta ca aplauzele să înceteze. Apoi ridică și el cîteva elogii abil aduse disciplinei și respectului, conveni că acestea au fost virtuțile cardinale nu numai ale partidului, dar chiar ale neamului întreg românesc, și asigură că el personal n-are

nici o pretenție, nici măcar nu s-a gândit la vreun loc în parlament, cu atât mai mult cu cât e convins că firii lui de vagabond, incapabila să se fixeze, nici în Capitala, unde capitalismul modern și industria au anihilat orice farmec patriarhal, nici în orașul acesta, unde s-a obișnuit prea mult, nu i-ar conveni decât un post de inspector școlar (aci toată lumea conveni că Nae Inelescu vorbește cu toată sinceritatea) ca, pe lângă dorința vie de a duce facla datoriei așa cum o înțelege el prin colțurile țării, să-și poată astfel satisface în acelaș timp și predilecția sufletului sau (asta tocmai ca să le arate tuturor ca la dînsul, oricum ai lua-o, interesul material nu contează) pentru rătăcirii inopinate în orașe necunoscute, cu farmec necunoscut, cu posibilități de viață inedite și atrăgătoare.

— Dumneavoastră știți că ambițiile mele se rezuma la satisfacerea pasiunilor mele, așa putea zice la satisfacerea pasiunii mele unice — pleda el mai departe cu căldura, înduioșat de sine însuși, împrumutînd o mină de cea mai deplină dezinteresare — aceea a sondării necunoscutului cu toate derivatele lui, cu plăcerile lui lirice pe cari nu mai le număr, înțîlniri neașteptate, mici iubiri la început, niciodată neterminate etc, etc, etc... cari n-au nimic a face cu ambițiile dumneavoastră politice... trecînd, zic, prin marea vieții, doar frolînd valurile ; cu bagajul gata oricînd de plecare... dorința asta pe care soarta nu mi-a permis s-o realizez încă și pe care mi-am amăgit-o, făcîndu-mă profesor de geografie. Zîmbiți, desigur... iar a început Nae să-și debiteze trăsăturile !... Dar asta e adevărul, scumpe domnule Necșulea, care zîmbești atât de mefistofelic ! Dacă-mi dai voie să ți-o spun, dumneata urmărești satisfacerea scopurilor dumitale materiale, te admir pentru asta, dar da-mi voie să rămîn la preferințele mele, copilărești, poetice, poți zice în fina d-tale ironie...

— Nu, domnule Nae Inelescu, întrerupse Necșulea, mă gîndeam numai, cînd zîmbeam, ce ideal apostolat de inspector școlar vei împlini dumneata căutînd prin orașe iubirea ? a început...

— A... pardon... domnul... apostol al... al... al ce mă rog ?... ce apostolat reprezentați dumneavoastră... în numele cărei idei noi trebuie să vă promovăm al doilea pe listă...

— Lăsați, lăsați, interveni domnul Cornoiu, al cărui gînd alunecase prin zigzagurile ripostelor și evoluase, o clipă, pe strada doamnei Șoimu, întăritat și jignit. Nu admit supărări...

— Nu se supără nimeni, domnule Cornoiu, am spus-o adineauri, disciplina înainte de toate...

— Iar eu propun să-1 punem pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la școlile de fete...

Rîsul care se porni nu mulțumi prea mult pe autorul glumei, căci atunci cînd era gata s-o facă, el se gîndise o clipă dacă n-ar fi mai bine să nu ia pe Inelescu în zeflema, ci să încurajeze o mica dezbinare între acesta și Necșulea. Dar ambiția de a trece drept usturător glumeț fusese mai ure.

Dupa ce consfătuirea propriu-zisă se termină, întru tîrziu, invitații nu plecară cu toții ; cea mai mare parte ramară pentru cină și se raspîndiră în largile saloane ca să se așeze la mesele de *poker* sau în jurul măsuțelor cu lichioruri, țuică și gustări, sub privirea scrutătoare, deși cu aer de distrată indiferență, a domnului Cornoiu. Nimeni, în afară de grupul restrîns al lui Porumbacu, nu parași casa domnului Cornoiu pînă nu-și motivă amfitrionului plecarea.

Fostul profesor le primea scuzele cu clătînări aprobatoare și largi din cap, cu deosebit aer de bunăvoință ; însă cînd nu erau bine ticluite, numai un cunoscător desavîrșit ar fi putut distinge, în ochii săi, stingeri și aprinderi subite de lumini, o oarecare mișcare pe sub pielea frunții, o apăsare mai fermă a fălcilor, una într-alta. Dar totul înecat într-un aer de atât de mare bunăvoință și înțelegere, că mulți neștiutori își îngropară acum, fără să știe, puțința realizării speranțelor lor mai mult sau mai puțin modeste.

După ce petrecu astfel pe ultimul proscris, domnul Cornoiu se reîntoarse, freeîndu-și podul palmelor și socotînd în gînd cu repeziciunea unui socotitor de restaurant pe prietiniile tei sinceri. Le prindea numărul dintr-o vedere, ciorchini întregi de jucători și chibiți în jurul meselor pătrate și cu postav verde, sau grupuri înfulecînd lacom sandvișurile cu icre negre și cu șunca și pofîndu-se reciproc din ochi spre păhărelele sclipitoare, în care ardea, parca din vecii, culoarea rară a unui vin nemuritor.

Domnul Cornoiu era satisfăcut; numărul celor plecați cu și după Porumbacu era incomparabil inferior celui al rămașilor. De aceea îi îmbia pe toți în jurul meselor...

— Ah, faceți-mi plăcerea și beți din vinul ăsta... îmi dați voie să ciocnesc și cu dumnealor. Sau către cei din jurul meselor verzi: Ia să vedem... mie unde-mi faceți loc... Și pentru că se grăbeau toți sa-i facă loc : Lăsați-ma colea, la senatori...

„Senatorii” erau cei bătrâni și cei mai cu stare dintre prezenți; erau toți cu mult mai în vîrstă ca domnul Cornoiu, așa ca zîmbetul lui părea ca spune tineretului : „ce sa mă fac ?... n-am încotro atfel...”

Conversații se împleteau în toate părțile ; răspundeau rîsete și voioșia se ridica de pretutindeni și se confunda cu lumina revărsată din belșug a uriașelor candelabre.

Doamna Cornoiu avea acum mai la îndemîină pe Andrei j Lazăr ; stăteau în jurul unei măsuțe, la care nu era loc decît numai pentru ei doi; dintr-o parte îi învăluia, prin șir de uși larg deschise, privirea lui Nae Inescu ; dintr-alta, aceea j mai piezișă și mai discretă a lui Nedan. Lazăr era acum ca un școlar cuminte, cu mîinile pe coapse și cu ochii în jos ; din cînd în cînd genunchiul prindea să i se bată într-o cadență repede, nervoasa, care nu înceta decît atunci cînd băga de seamă că măsuța a început să se zgîlție ușor.

Doamna Cornoiu îl examina într-una, complexîndu-și observațiile ; figura mică, delicată, palidă, fără a fi slaba, era într-adevăr acea a unui copil precoce, cu fruntea exagerat de înaltă, cu ochii mari, așternuți de un straniu luciu, intens, negru, neliniștitor ; părul închis ondula ușor la tîmple și cununa lui părea să adaoge și mai mult sumbrului misterios al ochilor ; pieptul îngust și mîinile fine duceau închipuirea la un trup mic, dar plin, la brațe moi de femeie. Un copil ! conchise ea definitiv ; înmanunchind aspectul lui fizic cu sfiala, care-l făcea acum să fie așa de stîngad în îndrăzneala ce și-o luase de a ridica ochii spre dînsa, rîzînd ușor și înroșindu-se tot.

Ea-i răspunse cu rîs plin de simpatie, descoperindu-și de-abia șiragul perfect al dinților ; îl îmbie la vorbă, îl provoca meșteșugit, dar fără efect, cu mici cochetării la așteptatele complimente, în legătură cu nenumăratele ei frumuseți, ia care-l vedea căscînd ochii lacomi, pentru a-i pleca numai-

decît grăbit și speriat, ca și cînd ar fi vrut sa le adulmece acolo, într-ascunsul șinei lui, și pentru a-i ridica din nou la fel de grăbit și fricos, ca și cînd s-ar fi temut să nu dispară în răstimp minunata comoară. Și pieptul i se umfla larg, umplîndu-se de savoarea aceea femeiască, pe care acum întîia oară o simțea degajîndu-se așa de aproape, în cantitatea asta și-n gradul acesta înalt, îmbatîndu-1 ca o puternică mireasma.

Adusese iarăși vorba — și ea trebuise să cedeze — la aparatele lui astronomice, în mijlocul cărora se simțea Ia îndemîină. Începu iarăși sa-i înșire priveliștele care ar putea fi văzute cu luneta lui, vrînd s-o facă să-și arate din nou dorința de a veni să le vadă.

Era grozav de sigur ca o serie de duble colorate, inelul lui Saturn, un detaliu de creste lunare, calotele polare ale lui Marte, pata roșie din Jupîter, nebuloasa Andromedei și a Cîinilor de Vînătoare, în sfîrșit tot ce e mai „senzațional” în spectacolul cerului, vor fi de ajuns ca s-o biruiască definitiv, s-o lege în lanțurile grele ale pasiunii oarbe — pe care el, amatorul amoretat de cer, le simțea atît de solide și de dulci — de luciul în noapte, al tubului de alamă, despicînd tainele nevăzutului.

Dar toată aceasta manevra pentru a o atrage în cursa, pe care el o credea infailibilă, o conducea cu stîngăcia lui obișnuită, cu aceeași încetineala nehotărîtă, cu acea îndeletă persuasiune, care constă din a lăsa să și se strecoare gîndurile în mintea convorbitorului, pentru ca propunerea pe care aî vrea să i-o faci sa-ți vie tocmai de Ia el.

Metoda ar fi fost desigur bună în mîinile altuia ; el însă tremura ori de cîte ori făcea un pas înainte în dedalul incoherent de smălțate descripții, cu care o îmbia, se îngrozea după ce la făcut, o țintea cu ochii atît de fierbinți în așteptarea încuviințărilor dorite ; că ea îl descoperi îndată, îl văzu întreg ascuns, atît de mic și de speriat în dosul uriașei lui stratageme, că o podidi rîsul. El se cutremură acum de sus pînă jos și rămase cu ochii căscați, cu inima bătîndă sa se spargă, la acest rîs sonor care adia spre el o teroare nouă ce pîlpîia și se înălța din adîncurile subconștiinței ca neastîmparul limbii de șarpe, făcînd să pălească minunatele lui stele.

Căci credea pînă acum că acolo, lîngă ocularul lunetei, se desparte hotarul lumii: credea că e de ajuns ca în cercul de întunerice al obiectivului să apară deodată cele două picături, de rubin și de smarald ale Alfei din Hercule, pentru ca să simtă că a băut din Apa Nepăsării, ca poate hoinări, mîntuit cu totul de lumesc, pe surele căi ale haosului; era secretul tăriei lui, pe care și-l mărturisea, cu satisfacție, acolo lîngă ochean, în nopțile profunde de vară. Credea că a rezolvat definitiv problema necurmății neliniști a mistuitoarelor mirajii; și acuma, iată, simțea că femeia asta atît de apropiată de dînsul, cu ochii aceștia atît de nepătrunși, cu surâsul atît de moleșitor, cu suflul parfumat, nu va mai rămîne dincoace de ocular. Căci părul acesta cu reflexe de aur pierdut în noapte nu era altul decît culoarea îmbătătoare a aștrilor; îl vedea de acum împletindu-se printre constelații, desfăcîndu-se din inelul lui Saturn, lumînînd misterios ca o chemare a hăului în straniul neclintirilor îndepărtate cu milioane ani de lumină ale aparițiilor nebulare,

Și o privea uimit, cu ochi turburi de boală; iar ea surîdea, tronînd de acum stăpână pe sufletul acesta sfărîmat în cîteva clipe, căcî, deși nu văzuse niciodată steaua Alfa din Hercule și nici habar nu avea să facă apropiere între parul ei și culoarea aștrilor, ea ghicise, fără prea multă amăgire, că inima asta deschisă de copil este de acum a ei; se strînge, se umflă, trăiește prin ea și, Doamne, va trebui să înceteze de a mai bate la cel mai mic semn al ei.

O milă dulce o cuprinsese atunci, încît abia se putu stăpîni să nu-i ia capul în mîini și să-l sărute ca pe al unui copil nespus de delicios.

Iar gîndind astfel fiecare, ei vorbeau înainte cu cuvinte de sărbătoare, presărate de spirite, pe cari le căutau cît mai alese în cutia de deasupra gîndului, și se înțelegeau de minune; își mărturiseau preferințele în artă și lectură, care, cu bunevoiențe reciproce, se nemereau toate să fie aceleași, trasau primele planuri de întîlniri, deghizate deocamdată chiar în ochii lor sub felurite vizite sau drumuri unde ar putea frecventa, împreună, ore la care ar putea să se vadă mai de aproape sau mai de departe, și care, întâmplător, se potriveau dinainte, fără ca ei să-și dea seama și fără ca să răzbată de la unul sau de la altul vreoa intenție de a le face să coincidă cît mai perfect.

Zadarnic, undeva, nevăzut, într-o camera vecină, Nae Inescu, puțin cam păcălit de gustul îmbietor al vinului, dăduse drum vijelios unei arii favorite din *Don Pasquale*, cu o pasiune cu mult mai arzătoare ca de obicei.

Poate l-o fi ascultat și o fi mulțumit pe alții cu cîntecul lui; în orice caz, a mulțumit pe drăcoasa Esti, care-și făcea des de lucru în camera unde cîntărețul dăduse frîu atît de larg glasului! iarjnai pe urmă privirii ce spunea multe, cînd ea-și întetise intrările, și chiar mîinii care se lăsa activă de la șold pe genunchiul fetei, cînd se întâmpla să nu fie decît numai ei doi în odaie. Și poate l-o fi mai ascultat Nedan, din camera vecină, atît cît îi permiteau profundele lui gînduri, în care căzuse cu totul, așa mic și bombat cum sta în fundul fotoliului, privind pe furiș la profilul doamnei Cornoiu, la unghiul elegant ce-l făcea piciorul ei prin rochie, de sub tivul căreia apărea apoi, în țesătura lucioasă a ciorapului de mătase, minunea lunguiață a pulpei și a gleznei, făcîndu-I să-și vîre capul în palme și să fixeze zigzagurile parchetului oftînd cu convingere: „Ea... ea este: *Berthe au long pied...*”

Dar cei doi rămaseră pînă la sfîrșit străini de tot ce se petrecuse în jurul lor.

Domnul Nedan își luase paltonul și aștepta pe Lazăr să iscălească în condica de prezență. Nae Inescu, care mai avea și ora următoare, se legăna pe picioarele dindărăt ale scaunului; în cancelaria lungă și îngustă, în jurul mesei asemenea lungi, ca de mare consiliu, nu mai era nimeni altcineva.

Iar Nedan încheia conversația, care se legase în recreația dinainte:

— Ce mai, domnule, în istorie toate femeile mari au fost mari și ca fizic; în orice caz înalte... Mă rog, și le poți închipui altfel, și le poți închipui mici și cu picioarele scurte, făcu el cu dispreț profund amintindu-și picioarele fostei sale soții.

Dar Inescu, care în recreația anterioară îl combătuse, pe motiv că nu era mai firesc ca printre atîtea femei de care pomenește istoria să nu se fi întâmplat și de cele mici, crezu

ca-i poate servi și un exemplu, găsit în timpul orei intermediare :

— Dar Jeana d'Arc ? întrebă el deodată, făcînd cu ochiul lui Lazăr.

— Jeana d'Arc ? Dar o călăreață grozavă ca aia fatal trebuia să fi avut picioarele lungi... Cum ar fi putut ea stăpîni caii uriași ai evului mediu, cînd se repezea în galop la dușmani ? Pentru ca erau lupte alea, domnule !... Și dumneata știi ce va să zică un cal medieval, ce va să zică un cal de Normandia ? Uita-te la caii primăriei ; numai astfel de animale pot duce pompele de fier, după cum în evul mediu duceau grelele armure de metal. Apoi pentru așa cai trebuia sa ai picioare nu glumă !

— Ah, care va să zică nu era chiar de neapărată nevoie să fie mare din toate punctele de vedere... Va sa zică pentru a fi istorică o femeie era suficient sa aibe doar picioarele lungi... Interesantă teorie și îndrăzneată, n-am ce zice... Zi, o fată slabănoagă, sfoasa și religioasă ca Jeana d'Arc, dacă n-avea picioarele lungi...

— Astea sunt ironii ieftine, domnul meu ; și pe urma te înșeli amarnic dacă-ți închipui că Jeana d'Arc a fost slabănoagă și sfoasă și... După tradiție a fost o fata voinica și vitează... Poftim, Jeana d'Arc sfoasa... mai auzii și p-asta.^ Englezii au făcut-o uscata și nevoiașa, tocmai sa reiese ca ea învingea prin vrăji... Toate femeile istoriei au fost, domnule, înalte și voinice... au fost ceea ce se cheamă „belles”, adică frumoase și impunătoare, nu simpe „jolies”, adică frumoșele, lipsite de o voință superioară, de ambiții dominante, de puterea de a subjuga și conduce...

Nae Inescu făcu haz mare de această deosebire de înțelesuri.

— Bravo dragă, ai putea să brevetezi acest *trouvaille*. Deși eu te-aș sfătui să rămii la filologia ta clasică și să te lași de cea modernă... Și de reconstituiri istorice... Păi bine, tinere, izbucni el și mai forte după o pauză, gîndind la picioarele-î scurte ; ce are a face structura sufletească a individului, inteligența, curajul lui, cu structura corporala ; antropologia e martoră că nici nu poate fi vorba de ceea ce spui... Mai mult chiar, indivizii mici au jucat roluri din cele mai mari : Napoleon, Ștefan cel Mare, Carol cel Mare.

— Eu vorbesc de femei, domnule... Și-n orice caz, chiar de-mi vei găsi dumneata vreo excepție în istoria modernă, în antichitate vei căuta în zadar... Toate femeile antichității au fost înalte și vînjoase... toate eroinele și toate împărăteșele... Romanii nici nu s-ar fi uitat la fosta madam Nedan, te asigur, — aminti el cu răutăcioasa plăcere de soția sa — pe cînd arheologia ne dovedește că numai o madam Cornoiu a putut în cursul veacurilor să provoace inspirația sculpturii grecești și a tuturor artiștilor antici...

Ieșă, lăsînd pe Nae Inescu furios pe sine însuși că nu mai găsea încă un exemplu de femeie mică în decursul evurilor, care să fi jucat un mare rol și de care să nu mai încapă îndoială că a fost mică. Dar cunoștințele lui Istorice se cam șterseseră din memorie, iar profesorii cari veneau acum din clasele întâmplau să fie, în ordinea intrării : de matematici, de științe, de gimnastică, „de tot ce vrei, domnule, numai de istorie nici unul !”

— Da, și crezi ca va ști unul ceva ? se mîngîie el la urmă, hotărît să caute singur acest lucru, neînțelegînd cum un om scund ca Nedan poate susține o astfel de erezie, cînd el își da seama de minune, ca adevăratul farmec, chiar peniru un om mare, e tot femeia mică (Inescu între timp se dusese de mai multe ori la doamna Nedan, în zilele știute, dar Zina nu mai venise), — în iubirea adevărată și firească intrînd și un contingent respectabil de instinct de protecție, de ocrotire ; apoi, de cînd lumea, preferința individului a fost pentru tot ce e *mignon* și miniatură, rarele excepții nefiînd decît porniri nefirești și pervertite.

Nedan, ieșind însă, continuă sa convingă pe micul și firavul Lazăr, care ascultîndu-1 făcea urechi tot mai mari, trăgîndu-se fericit și nervos de mustăcioara neagră.

— ...Antichitatea nu poate concepe femeia mica. Zeițele toate sunt creații gigantice, cari pentru a gusta plăceri muritoare cu oamenii, se strîng, devenind ca aceștia, însă păstrînd o statură apreciabilă, în așa fel ca sa-și păstreze prestigiul lor dumnezeiesc și sa păstreze, asemeni amorului lor, caracterul de preferință și de protectorat. Apoi se retrag în infinitul lor, destinzîndu-se subit la proporțiile lor universale, muritorul rămînînd cu farmecul gustării Infinitului, dar cu conștiința micimii lui terestre. Acesta e sensul adevărat al mării, al adevăratei iubiri, dragul meu. Să te simți purtat ca un

copil pe brațele ei imense, să te simți tu obiect mărunț, bibelou, jucărie, în mâinile acestea, care te mîngîie și care ți-au dat rara mulțumire că te-au socotit vrednic de a te considera jucăria lor...

Lazar deși gusta cu savoare raționamentul lui Nedan, rotuși îi acorda o oarecare aproximație ; tocmai pentru ca-l interesa, figura lui se schimonosi în ticuri nervoase ca de obicei cînd nu putea să-și răspundă complet la îndoielile lui sufletești și intelectuale ; căci, deși ar fi vrut să fie astfel cum pleda Nedan, simțea ca argumentației acesteia îi mai lipsea ceva care să facă perfect convingătoare. Oricît de limpede părea ea privită dintr-o parte, ca profesor de matematici nu-i găsea totuși reciproca...

— Și închipuiește-ți pe domnul Nae Inescu voinde să fie dominatorul... voinde el să imprime voința lui fluidului zeiesc, care sub înfățișarea divină a doamnei Cornoiu, bunăoară, să coborî asupra-i... e pur și simplu caraghios.

Lazar ridică din umeri. Amicul său se îndepărta, pierzîndu-se în subtilități fără teme. De obicei în fața aberațiilor el nu prea reacționa. Ar fi fost un efort prea mare pentru dînsul să-și ia partenerul din vîrfurile amețitor al apogeei concluziilor și să-l ducă treaptă cu treapta înapoi, în subsol, spre a-i dovedi că ipoteza pe care a luat-o de fundament e inexistentă. Totuși, de data asta, tocmai pentru că simțea nevoia ca susținerea asta neașteptată să fie cît mai plauzibilă, îndrăzni :

— Bine, bine, dar reciproca ?

— Cum reciproca ?...

— Femeia... ce faci cu femeia ? Dacă și ea are preferințe identice pentru bărbat... Adică, dacă se întîmplă — și ce să se întîmple, căci asta e de obicei — dacă-l vrea și ea mai înalt, mai mîndru, mai bărbat.

— Femeia ?... Mai înalt... Ha, ha, ha... inexact... femeia nu-l vrea astfel ! Bărbatul doar, în imbecilitatea lui, a înțeles așa și s-a întronat domnitor ; și dacă a izbutit în celelalte direcții, monopolizînd totul pentru sine, în amor femeia s-a răzbunat, femeia îl vrea jucărie în mâinile ei, auzi ? Asta e... asculta-mă pe mine... Excepțiile sunt exemplare slabe, supuse pieirii...

— Dar sunt mai numeroase excepțiile decît...

— Inexact...

— De cînd mergem pe stradă, n-am întîlnit decît femei mici...

— Sunt toate pierdute... afara numai dacă or fi avînd coresponzătorul pentru care să fie mai mari... căci în definitiv ea poate avea și alte însușiri de superioritate decît cea fizică... dar în cazul acesta sunt în complete... pe cînd tipul ideal e femeia înaltă, femeia... ca să zic astfel : femeia regina...

Apoi scoborînd vocea, reîncepu cu persiflagiul său preferit :

— Uită-te la nevasta-mea, la fosta mea nevastă... o femeie bine, ce să spun... aud că-i fac mulți curte... Nu mă impresionează deloc aceste zvonuri și nici măcar vreo amintire... Nimic, absolut nimic. Parca am fi fost complet străini... Ea crede pentru că am prins-o înșelîndu-mă cu un elev... care tocmai își trecea examenul de capacitate. Se porni pe un rîs zgomotos : Pentru că, dragul meu, nu mi se potrivea... era incompletă pentru mine... era prea mică. Ori de cîte ori mi-aduc aminte de piciorușele ei scurte, destul de subțiri jos, dar îngroșîndu-se prea repede pîna sus, mă pufnește rî-
\u}... Pe cînd, închipuie-ți, să fi fost mare, să fi fost siăpîna cu adevărat a ființei mele ! Aș fi fost intransigent ; aș fi ucis poate, sau aș fi iertat... aș fi fost ridicul... eu știu... în orice caz n-aș fi lăsat cu una cu două să-mi scape un lucru prețios... Pe cînd așa... o bagatelă... o pierzi oricînd, fără interes...

Urmă o tăcere, în care timp Lazar, care știind cît e de subțire piciorul fostei doamne Nedan numai în intervalul de \u glesnă pîna la partea cea mai umflată a pulpei, calculă, mintal cam cît trebuie să se îngroașe pîna în șold, avînd în vedere și proporția în care bustul i-era dezvoltat față de înălțimea totală. Socoteala aceasta turbură mult pe matematician. Dar îl turbură și mai mult, cînd în mod firesc muta calculul la doamna Cornoiu, constatînd progresia într-adevar minunată a dimensiunilor necunoscute, țimnd în seama pe cele cunoscute. Lazar simți chiar puternice zguduiri în spate și figura i se crispa iar, în toate direcțiile, îmbrîncita de curioasele lui ticuri.

— Experiența vine trăind, dragul meu, continuă Nedan. Soarta doamnei Nedan se hotărîse de cînd am început să prind tainicul mecanism al mitologiei, care, oricît ți-ar părea

o culegere de basme, e totuși o știință în toată regula,* e înregistrarea metodică a tuturor fluxurilor pe care intuiția omenească le-a captat de-a lungul timpurilor în străduința ei de a surprinde misterul cel mare din oceanul de dincolo de vederile noastre; acolo unde sălășluiește perfecțiunea și modelul. Iar oricînd mintea omenească a socotit perfecțiune și model tipul înalt și nu prea subțire, cum se crede, ci bine împlinit. Spune-mi tu o zeiță, cît de mica, vreo nimfă, vreo hamadriadă, vreo nereidă, a fost cîndva figurată în vreo artă avînd dimensiunile doamnei, din nefericire, încă Nedan... Mi-aduc aminte că, privind prin cărțile mele de arheologie toate acele figuri desavîrșite, această doamnă s-a apropiat de mine, mica și insignifiantă, le-a privit cu răceală și a strîmbat din nas. Pot să-ți spun și gravura: era o splendidă amazoană, reproducă după un basorelief necunoscut; reproducerea era pe-o planșă. Știi ce a exclamat doamna Nedan văzînd-o: „Ce e cu pompierul ăsta dragă, de te uiți la el așa...” „E o amazoană, doamnă”, i-am răspuns îndată pentru a o corija... „nu vezi ce suplețe și ce grație !**... „Oh, grație la așa girafa”, mi-a răspuns, crezînd că eu glumesc. A fost inutil să mal continui... însă soarta ei se pecetluise. A mai avut și proasta inspirație să se mai și dezbrace; ei bine, cînd am văzut-o rotunda ca o bilă de popicărie, am terminat definitiv cu dînsa. Iar peste cîteva zile am surprins pe acela... Și pentru ca am ajuns aci, să elucidăm și acest punct: niciodată nu voi da în afară de merit o notă unui elev, fie în minus fie în plus, ăsta e un lucru sfînt la mine. Totuș, dacă n-aș fi în stare să fac acest lucru pentru nimic în lume, nici din răzbu-nare, nici din răsplata, de data asta am facut-o... Ei da, am facut-o... o mărturisesc... i-am dat măgarului mai mult cu doua puncte decît merita... î-am dat zece și i-aș fi dat și mai mult dacă s-ar fi putut.

Lazăr se despărți grabnic de amicul sau; atîtea amă-nunte despre femei dăduseră peste marginile încăperii lui sufletești. Ca de obicei în astfel de împrejurări, se îndrepta cu zor nespun spre marele parc de la marginea orașului, pe care-l ocoli în mai multe rinduri pe aleea mîrginașe tăiată în măracinișuri uscate și străjuită de copaci sălbateci, cu totul

neasemănătoare cu aleile dispuse artistic în preajma lacului din mijloc.

Aci era refugiul lui în clipele de mare enervare, în cru-dele momente ale înfrîngerilor nenumărate în luptă cu propriu-i suflet, în rostogolirile năprasnice din infiniturile în care se avînta fără preget, cu ajutorul neliniștitei imaginații* al Secretanului cu obiectiv de 110 milimetri și al motorului secret pe care-l tot întocmea și-l dregea complicîndu-l, din primii ani de profesorat, după un plan nou și îndrăzneț, și care se îndărătnicea totuși să nu-i iese la capăt.

Ocolul multiplu pe aleea neîngrijita și destul de întinsa îl făcea în pas forțat și ea îl istovea atunci la culme, îl trimetea acasă zdrobit; aleea asta era pentru el biciul mai puțin barbar al călugărului care-și flageleaza pornirile cărnii..

De astă dată însă, cu tot acest marș forțat, cu tot acest aer tare și cu toate aceste țepi de măraciniș, care-i zgîriau vederile și-i sfîșiau de obicei imaginile lascive din creierul încins, nu putu îndepărta chipul și statura doamnei' Cornoiu* care trona acum, umplîndu-i tot orizontul minței: gigantica, superbă, zeiță — așa cum o vedea Nedan.

Porni deci și mai departe de-a lung de străzi pustii și desfundate de mahala, stîrnind zăcăminte de praf și de gu-noaie, poticnindu-se în adîncile hîrtoape. Casele se răreau» punînd între ele spații tot mai mari de livezi îngrădite sau de maidane triste. În curînd se trezi între case țărănești; cîini haini îl lătrară și el se plecă sa-i alunge cu pietre. De obicei temător de animale și mai cu seamă de cîini, de astă data se purta cu adevărată vitejie. Pocni unul atît de strașnic în spinare, ca la chelălăiala lui săriră toți dulăii locului; un țăran îi veni în ajutor și haita fu pusă pe goana îndată.

Atunci Lazăr se văzu nevoit să renunțe și lacrimi de necaz zbiciră în colții ochilor. Mulțumi pe țăran cu bacșiș bun și porni înapoi, gîndind că împlinirea putea să se re-pete, în împrejurarea asta fără importanță, își recunoscă întreaga lui viață: o lipsă de curaj fără pereche, o timidi-tate dușmană și înverșunată, ce părea că stîrnește singură ele-mentele externe, care i se pun neconținut de*a curmezișul.

Vroia să cîștige spațiul larg al luncilor, avea nevoie să rătăcească pe sub plopii înalți și goi, pe cărările undoiate și strînse între pereții zburliți ai zăvoaielor de sălcii. Și iată»

o mîna de eîni îl întoarce dîn drum ca pe un simplu zanatec oarecare sau chiar pe-o biată mîță ; de ce oare jivinele au năvălit cu nemiluita asupra-i și de ce grămada de pietre aruncate în ele n-a fost în stare decît să le întărite și mai mult? De ce a fost de ajuns o singură piatră aruncata d-un țaran în rîs și-un singur chiot țărănesc, ca toată haita sa se risipească îndată ? Pentru ca el avea haine orășenești și celalalt era în straiul cîmpului, obișnuit clinilor de țară ? Dar poftim, surtucarul asta cum înaintează nepăsător, poftim cum dulăul ăla, care atrăsese asupra-i toata hărmălaia, se scoală dîn țarină mîrîind... pentru ca să se retragă cu coada între picioare dinaintea pasului neșovăitor și nepăsător al dru-meșului !

Mergea acum călcînd domol, nesigur, lăsat în voia soartei, ca un om care se ține după o înmormîntare. Cîinii drumului nu mai săreau asupra-i și, iată, ce dulăi enormi și fi-roși, pe lîngă cari javrele cu lătrat pițigăiat din sat păreau niște fantome. Nici nu se uitau la dînsul și-l lăsau să treacă în voie, ca pe unul care nu le stîrnea nici măcar luare-aminte.

Și Lazăr se închipui, umflîndu-și deodată pieptul și voi-nicindu-și pasul ; se închipui dînd drum mersului dîrz spre un țel hotărît și statornic. Hm ! îndată lighioanele pămîntului s-ar arunca dinaintea-i, sticlind ochi de foc și rînjind dinți subțiri de fierăstrău.

Și-n minte prinse să se îngroașe o dihanie absurdă de fabulă.

Oare unde mai văzuse, cîndva, una la fel ?

Ah, în vis ; acum cîteva nopți: lighioana aceea de fier, cu oase ferecate, cu dinți metalici, cu membre multiple și in-forme, cu articulații fără sens. în odaia ascunsă, cu motorul neștiut de nimeni. Motorul înviase, îl trintise pe podele și-l devora cu tihnit nesaț.

— A, a... *bonjotr*, domnule Lazăr... în sfîrșit te-am întîl-nit... E-o adevărată victorie să izbutească cineva să te în-tâlnească pe dumneata. Dar bine, unde te ascunzi cu atîta talent, omul lui Dumnezeu ?... Un băiat așa de drăguț și de simpatic ca dumneata, să te ascunzi în felul ăsta de lume !?...

Lazăr nu-și putea crede urechilor. Persoana care-i vorbea era chiar doamna Nedan, mica doamna Nedan, gătită ^atît de elegant și de provocator ; iar la fiecare cuvînt al ei, sînul sirius prea din scurt se zbătea ca o pasare captivă și dornică de libertate. Cînd îi mai adresase lui vreun cuvînt doamna Nedan, neîntrebată și încă așa, în plina stradă, în mijlocul lumii forfotitoare ? Ba mai înainte, avusese chiar impresia că doamna Nedan îl considera cu oarecare compătimire jicnitoare, care-l făcuse s-o ocolească pe cît îi sta în putință...

— De cînd domnul, amicul dumitale, căruia după lege sunt încă obligată să-i port numele, și-a găsit garsonieră, n-ai mai dat prin casa, unde cred că ai fost primit cu drag de toată lumea...

— M-am gîndît... poate... am...

— Ah, nici nu găsești cum să te scuzi. Dacă mi-a plă-cut ceva la dumneata a fost sinceritatea și lipsa de prezență de spirit, adică lipsa calității de a găsi prompt minciunile...

— O, nu doamnă... dar vedeți... erați poate destul de necăjita ca să...

— Dar cînd alteîndva are omul nevoie de consolare, domnule Lazăr, decît la necaz...

— Vedeți însă... situația dumneavoastră, cum să spun... vreau sa... abia mai bîlbii Lazăr, care ținea morțiș să nu se curme această convorbire, atît de neașteptată, atît de delicioasă pentru dînsul. Aceste vorbe pe care i le rostea o femeie frumoasă și cochetă și care tocmai pentru tonul lor muștrător și șăgalnic i se lăsau ca un balsam în sufletu-i bicisnic !

Ea-l examina acum cu o stăruința care-l înroși de sus pîna jos și-l făcu să se refugieze cu ochii spre pămînt, la micile vîrfuri ale pantofilor ei și la gleznel subțiri și parcă goale în ciorapii deschiși și atît de transparentți că i se păru că-l bravează și-l măsoară și aceia, alungîndu-i sufletul de pe buze.

— Ah, vrei sa spui ca... pentru ca eram în divorț... s-ar fi interpretat că... Aci tonul ei deveni deodată zeflemisitor, într-atît că, dacă s-ar fi putut, el s-ar fi încolăcit în sine ca un melc.

— într-adevăr, tocmai asta, tot încerca el să îngăimeze — și acum i-era atît de rușine că putuse să se gîndeasca acolo și chiar să-i mai destăinuie și ei un gînd atît de josnic.

și încă într-un mod atât de lamentabil, ca îl cuprinse o mare furie pe sine însuși.

— Vezi, vezi ca poți să mergi chiar pînă acolo cu gîndul... Vai, timidule domnule Lazăr, acum văd eu: mi se pare c-am avut de-a face cu un mare prefăcut! Și amenințîndu-1 cochet cu degetul rîse cu mare poftă ; lui i se păru răutăcios și ironic.

Vroi să lămurească, să îndrepte, dar buzele i se mișcarea în sec și nici măcar nu avu sunet noua lui bolboroseală. Inșă simți cum sufletul i se răscoala și devine mai dîrz în fața situației. Acuma o făcuse, o făcuse. Cel puțin să profite pînă la urmă de obrăznicia lui! Și cu un curaj pe care nu și-l cunoștea, își lăsă ochii acum cu știință și voință pe gleznelenele ei și chiar îi ridică mai sus pe arcul pulpelor, oprindu-i barbătește tocmai în tivul rochiei.

— Dar te rog... mai uită-te și la mine, pentru numele lui Dumnezeu...

Ridică desigur capul în sus, dar în ochii ei tot nu parveni sa se uite...

Ea chicoti ușor și chicotul ăsta parcă înciudat și strein i se înfipse tăios și adînc în suflet.

— Ei, haide, iată, te las... sălbatecule...

Firește pleca I Pentru ca desigur idiotișise subit de nu găsea nici un cuvînt să-I spună... Doamne, dar i-au fugit toate vorbele din gît?... e mut?... i s-a paralizat limba?... Și cu cea mai mare durere, de parcă i-ar fi smuls ceva dintr-însul cu umirea ei din loc, o văzu ca nu glumește. Pleca.

— La revedere...

Și cu asta i se păru că o piatră grea s-a lăsat definitiv pe mormîntul sufletului sau. Doamne, dar oare visează ? Ea și-a întors fețișoara ovală și dulce și continuă sa-i vorbească ! Doamne, și ce-i spune ?

— Cred că mîine după-masă, îmi vel face plăcerea să bați la ușa mea... acum poți să n-ai nici o grija de orice interpretare...

Hotărît, este un Dumnezeu, care în sfîrșit și-a plecat ochii și la dînsul...

— La ce oră ?...

Ea rîse iarăși, cu toată inima, îndepărtîndu-se :

— Ah, la ce oră ?... Dar la ora la care obișnuiesc oamenii să vina unul la altul, omule...

Iar \$\ rămase țintuit locului, cu ochii uluiți de gama multicoloră și mișcătoare a hainelor ei, cu sufletul pleostit sub povara propriilor injurii :

— Imbecil... idiot... mizantrop... o... ah...

Andrei Lazăr s-a oprit în antreul cel mic, în fața ușii care-1 încrunta totdeauna. De astă data pe buzele lui flutura zîmbetul triumfului și acea nuanță de disprețuitoare compătimire, cu care contempli oamenii și înconjururile, de cum se întîmplă ca norocul să-ți suridă cît de puțin.

Ba acum ușa asta misterioasă îl făcea să pufnească în rîsul celei mai clare și mai sonore batjocuri.

înfipse cheia dintr-o singură mișcare în ușa pe care o deschise cu un picior.

Dar înăuntru era întunecime și mister. Acum înșă el nu mai tremura dinaintea acestei umbre dese care-1 descuraja de la început, de cum punea piciorul aci, în acest „templu al timpului", cum îi spunea cîțiva ani mai înainte cu religiozitate, mai în unună cu îndurerată ironie.

Dădu drum și mai larg rîsului, dar se opri deodată și aștepta cu frică. O clipa, teama vreunui ecou, care sa-i răspundă cu aceeaș batjocură, Îl strînse parcă băierile gîtului. Dar rîsul se lipi flasc în mijlocul pereților și odaia, neumblată și întunecoasă, nu-i răspunse decît cu mirosul de igrasie și de aer stătut, care-i intră adînc în nări. Iar prin obscuritatea de amurg iernatic, în ochii ce se obișnuiau se desemna acum masa mare și pătrată din mijloc, cu ceva prelung și umflat deasupra-i, acoperit cu mușama neagră, parcă un cadavru enorm pe-o masa de disecție.

Lazar crăpa unul din obloane și apoi ridică acoperamîntul unsuros, jupuit pe-alocuri, pe care nu-1 mai ridicase de mult; îl desfăcu cu grija, desprinzîndu-1 cu greutate de ieșiturile obiectului ciudat de dedesubt, de care se lipise.

Apăru atunci o harababură de roți mari și mici, cu dinți sau înfășurate în curele înguste de transmisiune, apoi scripete și spirale de tot felul, brațe mici de fier sfîrșite prin cîte-o bombă, șuruburi, ciocănașe și Dumnezeu mai știe ce, totul cuprins și despărțit prin patru mecanisme în

formă de pistoane ; iar din mijlocul acestei bizare complicații de unelte, o roată mai mare ieșea de pe umerii altora mici, îngrămădite una într-alta într-un mod cu totul neobișnuit, și atât de numeroase încît cea de deasupra părea un sărbătorit dus pe brațe de mulțime.

Prin întunecul care să lăsa acum de-a binelea în căderi compacte, ochiul lui cunoscător desfăcu, într-o parte și-n alta a roții principale, osii lungi și subțiri, cu încheieturi umflate din loc în loc ca stranii brațe de schelet, terminându-se fiecare printr-o cvadruplă articulație de negre degete turtite și groase.

Trebuie să mai desfacă un oblon ca fantastica plăsmuire sa înceapă de-abia acum să semene din ce în ce mai mult cu o mașină : degetele celor două brațe se îmbinau cu altele la fel, compunînd noi sisteme de angrenaje complicate, curele, fusuri, bile, care coborau pe podea, încingeau masa pe dede jos, spre a urca tot către arborele central pe partea cealaltă.

Lazăr o privea cu un fel de curiozitate vesela și ironică, de parcă acum ar fi văzut-o pentru întâiași dată.

Degetele lui atinseră una din roți la împlinire, o învîrtitură ușoară, și îndată întreaga mașină începu să geamă din încheieturi. Mișcarea se comunică dimpr-o roată într-alta pînă cîștigă roata cea mare de deasupra. Atunci cele două brațe se agitară în sensuri stranii și parcă extatice ; frînghiile de pe lîngă ziduri se întinseră,, drugii de fier pîrîira, osiile gemură. întreaga mașinărie păru o vreme în continua agitație, fără ca mîna să-i mai dea vreun impuls.

El o privi atunci instinctiv, cu ochii mari și lacomi, în care se aprinseră, ca într-o lanternă electrică, scînteile bucuriei, însă era ceva timid în bucuria asta ; slab, care se stîngea pe încetul ; luînd-o înaintea motorului care se stîngea la fel.

Privirile lui adulmecară îngrijate spre roțile din urmă, care încă mai mișcau ; și le urmări atent slabele convulsii, pînă se potoliră pentru totdeauna.

Cînd totul fu sfîrșit, își îmbrățișa mașina cu ochi îngăduitori, ca pe-o prostie simpatică, o jucărie ce i-a dominat pîna dincolo de maturitate viața, cu acaparatoarea-i absurditate.

De astă data însă nu-i mai ciocăni ușor membrele metalice ca un doctor grijuliu ; nu-i mai încercă încheieturile ca pînă acum, dînd aprobator din cap : „Da, da !...” — și spunîndu-și : „acolo trebuie făcută îndreptarea! Osia finală nu mai trebuie să se întoarcă tot în roata cea mare ; ea trebuia scoasă de acolo și pusă în legătură cu...”

Dar cu ce n-a pus-o în legătură ! Și... tot degeaba...

Doamne, și nu dorea chiar mișcarea veșnică ; nu mergea cu visul chiar pînă acolo ! S-ar fi mulțumit doar cu atât : o mișcare incontinuu de cîteva săptămîni, zile sau ceasuri, fara ca păcura sau petrolul să-i servească la altceva decît la unsul încheieturilor... iar ca unică forța motrice : aerul, aerul înconjurător, abundent, ineputabil, atras meșteșugit din zăcamîntul uriaș de deasupra în complicatele pistoane ; la un cap pompe de comprimare, la celălalt voinice mașini pneumatice, acționîndu-se reciproc... Aerul, omorîtorul lent și sigur al oricărei mișcări mecanice, el însuși suflet al mașinei! Fluidul transparent și elastic, nevăzut și temut, înviorător ca apa iazului cînd copiii zefirului se scaldă leneși într-însul, groaznic și neiertător cînd învinețește de mînia cumplitului uragan...

Fluidul acesta înviorător și limpede, ca și minunata idee a întrebuițării lui ! Atît de înviorător și de limpede ca de multe ori cînd se ducea la școala, cu gîndul aprins de grozava idee, se pomenea tremurîndu-i în gît vreo adiere de cîntec, care la cîte-un hîrtop țîșnea tare și clar, notă răzleață și ciudată, ce întorcea asupra-i privirile uimite ale întîlniților în cale. Zîmbea ușor dinaintea privirilor acestora ascuțite și scormonitoare și trecea.

Alteori, în nopți triste, cînd afară oceanul de sticlă topita începea să se agite sălbatic și trîmbe furioase de val dau iureș prin fereastra spartă din pod, de alături i se părea că cineva umblă prin frînghiile și curelele mașinei, ca prin niște coarde de gigantic contrabas, și-l apuca toane de spaimă. I se părea că însăși mașina a început sa se zvîrcoje singură, să bîzîie, să meargă de la sine, la vreun bobîrnac al vîntului, pătruns prin coș, prin crăpăturile ușilor sau cine știe pe unde. Asculta înfiorat și-n urechi îi pătrundea tot mai mult vuietul mersului de roți. Se scula tremurînd, aprindea lumînărica de pe măsua, își lua scurteica de noapte pe umeri, trecea prin antreul îngust și asculta la ușă... Ah,

ea mergea cu adevărat... Și deschidea brusc ușa ; cineva îi stingea atunci himînarea dinăuntru și atunci urma tăcerea cea mai deplină. El căuta înfrigurat cutia cu chibrituri din buzunarul scurteicii. Scapără; și la lumina pîlpîitoare, carcasa mașinei lucea nemișcată și posomorită în spațiul rece al odăii.

Dar în seri liniștite, mașina umbla strună sub ochii lui, singura, minute întregi, pe care le socotea cu ceasul în mîna și cu inima umflata de bucurie. Odată chiar, după ce dăduse de mai multe ori brînci roatei principale, ca pistoanele să se umple de aerul de care aveau nevoie, mecanismul întreg umblă singur un sfert de ceas. Bău atunci de fericire o jumătate aproape din șipul de coniac, pe care-l avea de vreo doi ani în casă și din care nu gustase pîna acum două păhărele. Se culcă beat de-a binelea și multă vreme îi foșni în urechi mersul acela ondulat, lin, odihnitor, de șarpe, al șleaurilor complicate ; și adormi fericit părăindu-i-se că șarpele^ acela, cu dulce alunecat, s-a tîrît ușor, cu foșnetul lui mătăsos, s-a făcut din ce în ce mai mic, i-a pătruns prin ureche și s-a încolăcit ușurel și cuminte în creierul aprins de alcool...

Amintindu-și toate acestea, rîse cu voioșie. Mașina cu șuierat de șarpe i se păru atunci că se strînse în sine și în întunericul din nou stăpîn, roatele ei îi dădură impresia de grumazuri plecate, de cîine umilit și bătut. Căci deasupra ei se aprinsese rîsul drăcos al doamnei Nedan ; și mai de deasupra, dintr-un ungher negru ca noaptea spațiilor, luciră deodată ca o minunată dublă, nemaidescoverită pîna acum de nici un obiectiv, grozava dublă neagra a ochilor Zinei.

În urechile lui răsună limpede glasul doamnei Nedan : „Vai, dar ești teribil... dar, omule, vino la ora cînd se vine de obicei...” Ah, cît de mică era gurița aceea atît de zgomotoasă... !

Dar numaidecît apoi rîsul clar, cumpănit și regesc, al doamnei Cornoiu îi luă loc. „M-ai făcut atît de curioasă... Tare aș dori să vad o împerechere de aceasta de safir cu rubin...”

— Oricînd, doamna mea, oricînd ! murmură Andrei, / făcînd o largă plecăciune dinaintea mașinei. Sunt totdeauna la dispoziția dumneavoastră... Ia picioarele dumneavoastră...

la minunatele dumneavoastră picioare... pe care le voi săruta, doamnă... pe care le voi acoperi de sărutările mele nenumărate...

Se ridică apoi chicotind :

— Și tu, mica mea... mica mea... Nedan... nu... Mavro... nu, mica mea, oh, da, Tina, mica mea Tinuța... o, n-avea nici o grija, copila mea... cu tine va merge repede de tot... vai ce repede... o, să nu crezi, mica mea copila, că te voi uita repede... n-am vrut să spun asta... nu... căci tu vei fi pendantul celeilalte., tu, zburdalnico și drăcoaso... pendantul reginei... care mă va chinui, copila mea... îmi va răscoli sufletul cu ochii ei atît de negri... în brațele tale eu îmi voi reface rănile sufletului meu... Și ea nu va ști... regina... ea nu va ști unde voi găsi apa dătătoare de viață, care-mî va reface rănile și mă va aduce dinaînte-i iarăși în floarea puterii și a biruinții... O, sunt grozav de puternic, copilele mele... sunt virgin de suflet și chiar de corp... Numai uitați-vă Ia amanta mea de pîna acum și spuneți dacă n-am dreptate...

Și izbucni în rîs, apoi pocni cu piciorul, în silă, una din roțile de jos : Iată cine îmi macină viața... ha, ha, ha !

Șuietul de șarpe al mogîldeței, însoțit de uruitul surd al roților, se porni deodată în întunecimea odăii. Dar Lazăr rîse și mai tare :

— Ascultați, frumoasele mele: mișcarea perpetuă... și Ieși rîzînd în hohote, însoțit de rîsul zgomotos și drăcesc al Ținutei, de rîsul cristalin și maestos al Zinei.

— Ascultați... ascultați !...

Dinaintea ușei doamnei Nedan, Andrei Lazăr ezită să ridice degetul spre butonul soneriei, trebuindu-i încă vreme pentru a-și compune o figura și o atitudine. își trasă din nou planul intrării și reconstitui primele cuvinte, pe care le mai modifică de cîteva ori.

Și-și aminti că-și impusese punct de conduita : îndrăzneala necondiționată. La cel mai mic semn din partea ei că vrea să treacă Ia actul următor, el să fie gata, cu mîna pe frînghla perdelei.

în sfârșit intră ; nu-l primi chiar doamna Nedan, ci o servitoare. îl introduse într-un fel de salonaș, cam întunecos, a cărui mobila predominantă era un divan scund acoperit de poala largă a unei scoarțe ce se ridica pe pereți pînă-n tavan. Iar înăuntru mai era o persoană în afară de doamna Nedan, care se ridicase să-1 întîmpine. Era un domn care stătea chiar pe divan ; iar lîngă el, oricît de închis era tonul covorului, orb să fi fost și tot vedeai o groapă cu pronunțată formă de corp omenesc. Și doamna Nedan punea o suspect de exagerată bunăvoință în oficiu-i de gazdă, m timp ce ochii îi clipeau nervos și micșorați, de parcă acum s-ar fi deschis la lumină.

Așa că în fața atîtor împrejurări, planul de acțiune al lui Lazăr se descompuse în stîmbe și stîngace mișcări și îngăimeli ce înveseliră repede pe Tina și făcură pe tînarul, care în sfârșit găsea de cuviință să-și deșire trupu-i înalt și firav de pe canapea, să-și despice buzele într-un surîs de superioritate și îngăduința...

— Vai, nu vă cunoașteți : domnul Lazăr, domnul Nenoveanu...

— Nu mai mă cunoașteți, domnule profesor r răsună atunci o voce ecoșească de impuber intrat cu un pas, doi, în zona bărbăției...

— Ah, Nenoveanu, tu... dumneata ești... dar, dragă, ai crescut și mai mult, de unde sa te cunosc...

Și găsindu-se mal la largul lui, în fața fostului elev, se așeză cu mai mult aplomb pe un scaun, lîngă masa din mijlocul odăii, pe care se trezi bătînd repede și îndesat cu vîrfurile unghiei, spunînd lui Nenoveanu, întocmai ca la școala :

— Păi, șezi jos, băiețaș...

Băiețașul desigur nu se grăbi să șadă, de bună seamă pentru a marca la rîndu-î că vremea băiețașului și a șezutului jos trecuse. Se plimbă deci prin odaie, cu mîinile la spate, și căscînd și mai lăbărțat surîsul de la început.

— Ei, și cum o mai duceți, domnule profesor ?...

Andrei Lazăr trecu cît ai bate din palme cu arme și bagaje în tabăra lui Nedan : fapta soției sale fusese cu adevărat abominabilă... Cu propriul lui elev, și încă un găligan atît de obraznic ! Ce trebuie să fi fost pe sufletul bietului Nedan!... Cîtă dreptate n-avea desigur să excludă dîintr-un condei, din decursul grav și academic al istoriei,

toate muieruștile ăștia ușurele și scurte, într-atît de minte, cît și de trup...

— Dar^ vi s-a închis școala, tinere... e vreo molimă ceva la București, de ai venit în timpul cursurilor ?..

— Molimă ?!?!... Universitățile (și studentul apăsă dur pe acest cuvînt) nu se închid pentru molimă... *Dumneata* nu știi ? Ca la universitate : pleci cînd vrei... vii cînd vrei... Se vede că ai uitat, domnule profesor, deși nu-mi face impresia că ai părăsit-o așa de mult...

— Oh, nu, se amestecă și doamna Nedan. Aș paria că oricine n-ar cunoaște pe domnul Lazar dinainte și v-ar vedea pe amîndoi împreună, ar crede îndată că are de-a face cu doi colegi... Are o figura atît de tinerească domnul Lazăr... și niște ochi așa de mari și așa de... cum să spun... așa de suavi, că ai zice doi ochi... de copil...

— Ba te pomenești că acel altcineva, despre care spui dumneata, ar zice poate chiar că domnul Lazăr e cel mai tînar și că eu sunt... mentorul său... cînta iarăș vocea cea ecoșească. Ce-ai zice, domnule profesor, de o astfel de împrejurare...

Domnului Lazăr îi sticliră ochii de mînie. Cum el nu era însă prompt cu mușcăturile, trebui să se resemneze, mai ales că surîsul muștrător al doamnei Nedan către celălalt îl descurajă și mai mult și conchise poltron, spre propria-i deznădejde și scîrbă :

— Ce să zic... aș fi foarte îneîntat... mă bucur de eterna tinerețe...

Dar „eterna tinerețe” îi aduse aminte de „mișcarea perpetuă” și de motorul lui, acoperit cu mușama neagra. Și la fel cu mușama cea neagră și veche, roasă pe alocuri, i se așeză pe suflet un val gros de întunecime și tristețe.

Andrei Lazăr tocmai se gîndea să plece recunoscîndu-și zădărnicia sforțărilor și glorificînd în gînd pe fostu-i elev. Cu un fel de pizmă admirativă, îl vedea cum exploatează succesul, după ce-i închisese gura și ciopîrțise toată strălucita conversație plănuită, în vagi și înecate răspunsuri de Politețe, monosilabe și interjecțiuni. Ce vorbe de duh, Cita

ingenuitate în el, cât ha2 ! Trebui sa recunoască totul cu necaz și dezgust. Singurul lucru care-i producea mulțumire, tocmai pentru că-i displăcea atît, era afectarea aceea pe care junele o adaogă glasului său cocoșesc, dîndu-i un răsunet și mai caraghios. Avea un anume mod de a-î răsfrînge buzele înainte de a vorbi, punea o încetineala calculata în pronunțarea cuvintelor, dîndu-le în același timp o nuanță nazală și făcînd să predomine peste tot un aer de risipă și nepăsare, de parcă și-ar fi aruncat vorbele și ideile ca un fecior de bani gata, pus pe trai, monedele de aur. Și pe deasupra o atîta siguranță că aceea ce va spune va fi primit cu plăcere ; atîta încredere în sine ca să-și permită a da drumul cuvîntului înainte de a gîndi definitiv, pentru ca apoi, împletind vorbe fără conținut în spumoase divagări, sa ajungă din urmă cu ideea complectată între timp ; ÎD sfîrșit, atîta aer de superioritate, cînd, jonglînd cu cuvînt și gînd, izbutea să echilibreze totul, producînd plăcerea cea mai de nedescris pe figura doamnei Nedan ; încît Lazăr gîndi, cu obidă, ca a mai încerca să reia o noua ofensiva ar fi să piardă vremea degeaba.

„înapoi la odaia cu miros rînced de igrasie... înapoi fa motorul cu scripete și curele”, auzea el o voce sarcastică, trezindu-i ecouri în capul aiurit și haotic, în care predomina acuma, semlobscura, imaginea unui cîmp mohorît de înfrîngere. Și-și văzu limpede soarta de-ntotdeauna, care-l aștepta : străduința aceea inutilă și sigură și implacabila, nemărturisibilă, ascunsa ca perversiunea avarului, de a căuta lucruri imposibile, de a născoci ceea ce doar elevii întârziați mai visează sa născocească și naivii mecanici empirici.

Și uitatul musafir al amintirilor sale îi reveni deodată în minte, după atîta amar de vreme... Era domnul Carol, mecanicul...

Doamna Nedan ieșise și întîrzia afară, iar Nenoveanu, văzîndu-l atît de distrat, începu să caute într-un album. Așa ca domnul Carol se instala comod în mintea golită de atîtea gînduri ; aidoma cum îl regăsea în flecare an în copilăria depărtata, la moșia unui unchi bogat despre mama,, conducîndu-î mașinile agricole : un neamț voinic și uns *âi* păcură, cu un mare cucui negru deasupra ochiului stîng.

Prinsese mare slăbiciune de domnul Carol, numai va-^l zîndu-l cum închide și deschide șuruburile și robinetele raa-ș;

sinilor, potolindu-le furia duduitoare sau făcîndu-le să turbeze de energie, cînd da drumul la abur ; și era atît de marțial domnul Carol cînd făcea lucrurile acestea, iar în ochii lui lucea atîta plăcere ; atîta căldură și mulțumire punea și arăta pentru meseria lui, că soarta elevului Lazăr Andrei, tocmai nedecis dacă trebuie să ia calea liceului clasic sau real, se hotărîse î

Domnul Carol i-a arătat atunci dupa ce l-a conjurat sa nu spună la nimeni, „secretul și idealul vieții lui” ; i-a arătat un sul de hîrtie pînzată. „Iacătă aici e planul mișcării veșnice !” i-a mărturisit el. „Aproape totul e construit piesă cu piesă... mai îmi trebuie zhevz rotițe... la iarnă cred ca o sa-î dau drumul... Ai sa auzi dumneata de mine din jurnale...”

În anul următor, domnul Carol i-a arătat numai modificările pe care a trebuit să le sufere aparatul sau. „Trebuie sa știi, i-a spus el, că practica e una și planul e alta... Dar acum cred c-o să meargă strună !!” Și-ntr-adevăr, în anul al treilea, domnul Carol i-a mărturisit din nou o taină și mai mare, că aparatul merge, merge de minune, dar nu ține decît o singură zi... tot e ceva și asta... însă el nu se va lasă pînă nu va rezolva problema definitiv...

Doamne, cu aceeaș admirație pizmașe cu care acum ascultă și urmărește pe Nenoveanu asta — își aduce perfect de bine aminte — a ascultat atunci pe domnul Carol, cînd acesta, privindu-l cu superioritate, la fel de compătimitoare, cu ochiul de sub cucui, i-a destăinuit că în sfîrșit mașina a putut s-o ducă o zi!

Și aceeași tristețe de acum l-a copleșit și atunci, făcîndu-l sa se simtă neputincios în fața bucuriilor vieții, pe care Dumnezeu le-a rezervat altora mai din belșug conformați ca dînsul.

Cum rîdea atunci ochiul domnului Carol sub cucuiul cel negru ! însă în anii următori — deși nu l-a mai gasît la moșia unchiului său — n-a aflat nici din jurnale și nici de nicăieri cîte zile a putut să rupă încă motorul. Iar tristețea i s-a schimbat într-o dispoziție cu totul noua și, desigur, cacă ar mai fi întîlnît ochiul rîzător sub cucuiul negru, de astă dată l-ar fi făcut sa se întristeze la rîndu-i sub strălucirea de izbîndă și de superioritate a propriilor priviri.

Căci elevul Lazăr Andrei învățase mecanica și văzuse în sfârșit că piesele bietului mașinist nici n-au putut să se urnească și se vor împiedeca întotdeauna de rezistența celorlalte piese ale aparatului și mai ales de aerul înconjurător. Ar fi ținut mult să-i spună toate acestea, numai pentru a vedea ochiul mic, strălucitor, pe fața aceea mohorâtă, stingându-se de moarte în lupta controverselor mecanice, pe care i-o pregătise. Pe când ochii lui aveau să păstreze pentru ei lumina găsită în ochiul învins; pentru că tânărul elev de liceu găsisese el secretul misterioasei mișcări.

Lazăr surise cu duioșie la amintirea entuziasmului său de atunci. Și se rușina grozav de zelul profesorului de mai târziu care, cu toate avertismentele și ironiile atîtor cărți devorate, cheltuisese bani și viața pentru realizarea idealului unui biet domn Carol agramat și țicnit!

— Eu o să cam mă duc, tinere...

— Ah, plecați, domnule profesor, se arată surprins tânărul Nenoveanu, lăsînd albumul și neputînd opri ca o scînteie vie să-i scape în priviri.

Lazăr plecă fruntea ; avusese impresia luminei din ochiul mecanicului dispărut.

— „Doamna Nedan (tînărul ăsta pronunța cuvîntul „Nedan” cu o sadică voluptate, constata Lazăr)... a întîrziat pentru că... (asta e chiar obrăznicie să scuze el pe doamna Nedan).

— Pentru că probabil a avut nevoie să întîrzie, tale scurt Lazăr, însă el citi în tonul batjocoritor al celui alt că măgarul înțelesese la fel ca și dînsul: doamna Nedan voia să se descotorosească de unul din ei ; de cine, anume, nu era greu de dedus.

— ...Pentru că încă de acum zece minute a răsunat de] mai multe ori soneria... și probabil cineva a oprit-o la ușă...

Lazăr își aminti vag că auzise o sonerie, dar rămase] tot la convingerea lui, întrucît de atuncea trecuse destul de] multă vreme.

Și părăindu-i-se că insistă asupra amănuntului, ca să-1 facă să se grăbească, îl asigura mutește: „Bine, îți cedez poziția... Dar vei pleca tu la București... Să vedem cînd te vei întoarce...”

— Dar, îl întrerupse repede din războinicele planuri Nenoveanu, cu enervanta-i voce ecoșească, rară și dulceagă... domnul profesor Nedan... oare ce mai face dînsul... ?

Andrei Lazăr nu știa dacă trebuie să se supere formal sau să rețină încă furia în nodul gîtului și să șfichiuiască în sfârșit pe obraznic cu o vorbă bine simțită. Se decise pentru alternativa din urma. Și grăi repede :

— Domnul Nedan ? Domnul Nedan este cît se poate de fericit... el..., el... cum sa spun...

— Vreți sa spuneți că e fatalist ca un veritabil profesor de antichități și se resemnează repede cu de toate...

— Ba ceva mai mult... surise cu adînc înțeles Lazăr. Și pe cînd căuta să găsească o formulă și mai explicită, din care să se învedereze că Nedan nu numai ca s-a resemnat, căci n-avea de ce să se resemneze, ci dimpotrivă că e chiar satisfăcut, Nenoveanu continuă rînjitor și cinic:

— Domnul Nedan a fost profesorul pe care l-am iubit cel mai mult și care m-a iubit de asemeni. Nenorocirea e că acum eu îi păstrez aceleași sentimente, pe cînd dînsul... în sfârșit... are toată dreptatea... Va rog să mă credeți ca m-au pedepsit teribil muștrările mele...

Ah, aci l-a vrut Lazăr să ajungă. Va să zică băiețașul crede cu tot dinadinsul că a lăsat tragedii pe unde a trecut ? Haida-de... asta trebuie să i se scoată din minte și încă zdravăn de tot, cu cleștele !

— Nedan, drașul meu băiat, împrumută Lazăr tonul dulceag al convorbitorului, îți păstrează cele mai bune sentimente și chiar te preamărește...

— Vreți să spuneți...

— Nici mai mult, nici mai puțin, că Nedan ți-e foarte recunoscător...

Fu rîndul lui Nenoveanu să pară încurcat...

— Recunoscător... Doar

— îndată ce te va întîlni îți va proba asta...

— Curios... l-am întîlnit de mai multe ori și mi-a întors pur și simplu spatele... deși m-aș fi așteptat la o deschidere de ostilități în toată regula...

— E și aceasta o probă...

— Poate ! Mai ales dacă dumneata o afirmi cu greutatea care caracterizează spusele d-tale, rînji celălalt cu șiretenie triumfătorului Lazăr... Dar tocmai pentru asta — continuă

el aproape rîzînd — cred că e natural să punem și pe doamna Nedan în curent cu informația dumitale... e cea mai indicată s-o afle...

Lazăr tăcu cîțava vreme speriat de-a binelea :

— Nu sunt de părerea dumitale, ar fi o indelicatețe... putu el în sfîrșit să articuleze, depunînd sforțări pentru o cît mai consistentă aparență de calm.

— O indelicatețe!... indelicatețe însemnează mal degrabă a vorbi, în lipsa ei momentană și încă în casa ei, despre lucruri care se refera în primul rînd la dînsa.

înghițînd de mai multe ori în sec, răpus, Andrei Lazăr își cercetă pe sub gene adversarul. Văzu pe fața lui satisfacție deplină și răutate. Partida era deci pierdută, și definitiv. Căci a se apuca să lămurească acum pe doamna Nedan de preferințele fostului ei soț pentru femeile înalte era să întindă și mai mult pata de cerneală; și apoi simțea lămurit că n-ar mai avea nici putere. Se simțea zdrobit de parcă ar fi fost bătut. Așa că primul gînd salvator îi fu la pălărie. Își aduse aminte că a lăsat-o în antreu... Dacă ea întîrzie să vină, ar putea să se scuze prin Nenoveanu...

Îl țintuiau însă pe scaun ochii de viezure ai aceluia : oare ar putea suporta sfredelitorul lor licăr, în fața acestei atitudini de lașitate ?...

Pași ușori au fișit dincolo de ușă...

Doamna Nedan a intrat și privește discret la Lazăr și-n ochii ei lucește o mare fericire, pe care ar vrea parcă să i-o comunice, cu privirea lor stăruitoare.

Nenoveanu rinjește sarcastic, iar Lazăr a îngălbenit și s-a făcut mic, atît de mic, ca nu mai are loc unde și ce să mai cugete...

Ah, iată, celulele înțelegerii au început să se dezghioace î și acolo, în mijloc, și-a făcut loc o idee cît un muc de chi-I brit. A găsit! Va combate cu strășnicie părerile lui Nedan ! ^ | Va aduce cele mai mari elogii femeii mici, va condamna pe femeia înaltă. între gingășie și statuar va prefera pe cea 'j| dintîi. Și zîmbește la rindu-î doamnei Nedan. Da, da, va judeca cu cea mai mare asprime statura doamnei Cornoiu

și va întări, cu demonstrație matematică, tema preferinței omenesti pentru *mignon*.

Dar doamna Nedan pusese un deget la buze și părea că face un semn cu capul spre afară ; apoi alunecă doi pași către dînsul, șoptind :

— Este aci... Sst... Zina... Vine numaidecît...

Din partea lui Nenoveanu urmă o energică scuturare a trupului firav ; mîinile lungi se bălăbăniră întîi fără regulă, apoi cu trosnete surde de oase, se repeziră asupra cravatei pe care o strînseseră pînă la limita puterilor, ca un setos de moarte, într-o clipă de neobservare a celor din juru-i, nodul fatal. Apoi tînărul student se ridică, trăgîndu-și în jos pulpanele hainei, își scutura în oglindă pletele parca încîrlițate cu mașina. Și iarăși își trase mîinele hainei, oricît erau de lungi, dar parca totuși scurte față de mîinile lui.

Tina îl privea surîzînd fericită, cum își corecta ținuta, cum consulta oglinda cu coada ochiului, cînd, pornind din profil, își potrivea figura după diferite unghiuri față de luciul reflector. Dar era atîta stăruița în mișcările astea, atîta încordare în ochii cari parcă nu mai vedeau pe nimeni altcineva în juru-le ; îți da într-atît impresia candidatului ambițios care a ajuns în sfîrșit înaintea examenului hotărîtor, că raza din privirea Tinei pieri, lăsînd în locu-i ceva rem și vag, o unda enigmatică și fixă.

Lazăr contagiat de febrilitatea pregătirii celuilalt își pierduse iarăși cumpătul, pe care i-l dăduse vestea că Zinuța este aci. într-adevăr — socotise — ea fiind de față, de bună seamă că *secătura* nu va mai aborda problema femeii înalte.

Tinuța spuse că doamna Cornoiu face alături o scrisoare pe care șofeurul avea s-o ducă undeva, timpul cît ea va rămîne printre dînșii. Dar de ce Tinuța, cînd intrase să-i anunțe sosirea, se uitase cu înțeleș la el... ? De ce nu se uitase tot astfel la Nenoveanu, care nu-i atrăsese privirea decît cu agitația vădită ce-i procurase vestea ?... Și, Doamne, de ce doamna Nedan l-a invitat tocmai astăzi la dînsa, cînd știa doar, de buna seamă, că acolo va fi Nenoveanu...

Nu se poate ! fericiri din astea nu i-au fost dat niciodată să aibe, ca sa mai poată crede în ele...

Stelele, care-i rîdeau în obiectivul lunetei, i-o spuneau adesea, cînd, amețit de marea veșnicie, relua iar firul complicatei mașini. Era tot prevăzut și calculat în aparatul asta

mizerabil, tot, pînă la cele mai neînsemnate rezistențe ; tot, pînă la cele mai infime fracțiuni. Rezistența aerului, gravitatea, frecarea pieselor între sine : totul era contrabalansat în mod ingenios și-n proporții de-o delicatețe neasemuită. 1

Și totuși, roatele acelea cînd erau puse în mișcare nu se învîrteau nici un sfert de ceas complect... căci stătea desigur ceva acolo, între ele, ceva foarte mic, foarte neînsemnat, un nimica aproape... un prichindel nevăzut și afurisit, care-și bătea joc de el! 1 |

Iaca și acum, așa cum se petrecuseră lucrurile, era evident ca aducerea lui aci fusese pusă la cale. Cu toate astea, el nu credea. Fusese totul o pură întâmplare. Drăcușorul cel mic din mașină îl trăsese și-n acest nou cuibar de iluzii, ca pe urmă să-i dea iarăși rîzător cu coada pe la nas...

— Dar mai spune și dumneata ceva, domnule Lazar... De cînd ai auzit c-a venit Zina ai amuțit complect... lasă c-am s-o cert puțin, de-mî amuțește așa musafirii... rîse ea cu înțeles, după ce primise drept răspuns doar cuvinte scurte și distrase la cîteva întrebări ce-i adresase lui Nenoveanu între timp. Ceea ce o făcea încă să insiste către Lazăr :

— Iacă îți spun un mic secret, făcu ea drăcos, cu degetul la buze și întorcînd capul îngrijată spre ușa... Dar rămîne între noi... Pe Zina pare s-o intereseze persoana dumitale... De mai multe ori m-a întrebat de dumneata... Și privi înțepată la Nenoveanu.

Lazar surise. Dar el nu credea nici acum ; hatda-de... dracul, drăcușorul cel mic, să se fi dat de partea lui ?...

— Tot ce se poate, doamnă... Dar de bună seamă a întrebat întîmplător... nu pot eu să cred că o femeie atît de frumoasă și de nobilă ar putea pune o intenție...

— Ah, dorești intenții dumneata, se porni Tina pe-un rîs fără pereche, în vreme ce Nenoveanu nji și el și-1 privi J compătimitor. Iar Lazăr îngălbeni: altă gafă!. Și se înfundă și mai încurcat decît oricînd în plușul canapelei pe care ședea. Acum ar mai trebui să vina doamna Cornoiu și să-i întrebe de ce rîd ? Ah, drăcușorul ăsta... drăcușorul care deschidea supapele lui Maxwell... și le închide pe ale lui... |

Doamna Cornoiu era tocmai la ușă. Rîsul Tinei scăzu în zîmbet discret, iar al lui Nenoveanu încremeni. El se

ridica brusc, lung cît era, și făcu un compliment atît de adînc, că doamna Cornoiu nici n-avu cînd sa-i vadă fața. Ochii ei căutau rîzători spre Andrei Lazar, care se ridicase mic și smerit, mai degrabă înfricoșat, ca în fața unui judecător. Căci în rîsul ochilor încununați de întuneric, el vedea ca într-o fereastră micul lui noroc, care fugea pretutindeni în juru-i, ca Imaginea reflectata a unei oglinzi agitate.

— E, ce mai spun stelele, domnule Lazăr ? îl îmbărbăta, întinzîndu-i darnic mîna. Și-n briliantele de pe degetele subțiri și lungi el văzu aceeași imagine oscilînd nestatornică și rîzătoare.

Pe urmă se îndreptă la Nenoveanu, care acum aștepta țeapăn și grav. Acesta însă o bravă cu ochii, căci era cu neputință ca la vederea lui să nu tresară. O salutase de atîtea ori, cînd ea trecea în automobil, cu marea lui pălărie de poet, aruncînd dintr-o singură mișcare pulpanele pelerinei în urmă. Nu se poate ca ea să nu-și aducă aminte de pălăria și de pelerina lui !

Da, îl cunoștea foarte bine doamna Cornoiu : tipul cel înalt, pe care, cîndva, îl crezuse să fie chiar Andrei Lazăr. Dar surîsul ei nu-i spuse nici așa, nici într-altfel. îi întinse doar mîna moale și-1 asigură că se bucură că-1 vede, pentru ca Tinața i-a vorbit adesea despre dînsul. Și atîta tot. Pe urmă, se așeză lînga Lazar.

Dar Nenoveanu știa el toate mendrele astea! Pe el nu-l putea ea păcăli, oricît ar fi fost de dibace : era cunoscător. Și chiar adevărat să fi fost că Lazăr ar fi preocupat-o pînă acum, așezarea ei lînga dînsul î se păru prea nu știu cum de făcută, pentru a nu-i atribui înțelesuri pe care nu orice muritor le poate prinde dintr-o dată.

Nenoveanu strînse buzele ca să-și surîdă înăuntru cu bucurie și superioritate. Și pentru a-i arăta ca a priceput-o pe deplin, afectă și el oarecare rezervă, însă foarte prevenitoare.

Trebuia totuși un pretext, pentru ca lăncile adverse să se atingă... Și acesta nu putea fi decît Lazăr, cu care doamna Cornoiu se întreținea interesîndu-se dacă se pot urmări ușor variațiunile stelelor cefeide (doamna Cornoiu părea să fi cetit ceva cam mult, în răstimp, asupra subiectului, constatare care da un avînt nespus lui Lazăr).

Dar Nenoveanu știa el ce va să zică acest interes al doamnei Cornoiu pentru cefeîde ! Ca unul care[^]urmase studii clasice nu se pricepea în materie ; iar încercînd s-o ia în gluma convorbirea asta, ce î se părea foarte nimerită pentru așa ceva, surprinsese o ușoară strîmbatură a figurii ei și bătu cu tact și răbdare în retragere ; era limpede[^] că tema o intriga cu adevărat. Doamna Nedan ieșise iarăși.

Fu nevoit deci să asculte. Și pentru că se pronunțau cuvinte ca Andromeda, Perseu, Cassiopea încercă să vireze conversația spre mitologie. Oricîtă abilitate depuse însă, tentativa căzu. Și se resemna să tacă pînă la urmă, acordînd vervei nemaipomenite a lui Lazăr atenție binevoitoare și chiar, cît mai vizibil, încurajatoare.

Revenind Tinauța, lucrurile se mai schimbară : ea se îngrozi de-a binelea de atîtea stele, distanțe și iuțeli și convorbirea trebui să se întoarcă pe pămînt.

Totuși, pentru a-i păstra nivelul înalt, propuse la rîndu-i poetului să le spună cîteva versuri. Mica societate se grăbi sa-și arate interesul cel mai sincer cu puțință și rugăciunile se întehiră. Iar Nenoveanu, după ce crezu ca timpul insistențelor sa împlinit, ridică deodată ochii spre[^] doamna Cornoiu și începu rar, clar, sonor, să desfășoare silabe cadențate. Din cînd în cînd boțea buzele și micșora ochii la jumătate, sublinia profunzimile cu un fel de acolade, desemnate din cap, și surîdea dulce cînd versul următor le elucida. Apoi, cu întrebarea care urma, cădea parcă afund în reverie, vorbind ca din depărtările[^] astrelor, *am* care ceilalți tocmai coborîseră, și făcînd pauză, după fiecare cuvînt, pentru ca auditorii sa aibă timp să facă legăturile, într-o sintaxă atît de complicată.

Sfîrși fără emfază, cu o naturalețe totuși prea sever conturată, ca să para tocmai naturală ; ochii, care priveau prin figura doamnei Cornoiu în gol, rămăseseră cîteva momente în suspensie, apoi pleoapele căzură și capul se plecă în jos.

Ceilalți se grăbiră să felicite :

— Frumos ! spuse doamna Cornoiu.

— Foarte frumos ! întări Lazăr, împrumutînd înfățișarea de surpriza și încurajare a poetului, de mai înainte.

Admirabil, sublim, se extazia doamna Nedan, care, privind radioasă la cei doi ascultători, părea să-i întrebe : am avut dreptate ? — și n-ai fi putut spune daca dreptatea asta se referea la versuri sau dacă n-ar fi părut mai degrabă să însemne; așa e că am știut pe cine aleg?

Insistă ca el să mai spună una, „aceea cu pisica”. Dar Nenoveanu părea contrariat că numai ea cerea. Ceilalți doi nu întîrziara însă să se unească la rugăminte, iar el se porni să-și[^] recapituleze în minte strofele, mișcînd buzele ca în descîntec și punctînd rimele cu zvicniri ușoare din mîna ; iar cînd începu tare, avu atîta siguranță în glas și atîta siguranță în victorie, că-n timpul recitării își plimba ochii luminoși de la unul la altul, iar buzele păstrară pînă la urmă un rictus voios și superior. De astă dată asculta propriu-zis numai doamna Nedan. Doamna Cornoiu, fără a-l pierde din ochiși surîzînd la rîndu-i persistent și cu aer înțelegător, îi considera cu atenție chipul, gesturile ușoare, mișcarea buzelor, î-și amintea de pălăria lui cea mare cu care o saluta așa de larg, cînd trecea în automobil, și de pelerina lui romantică. Calcula cu precizie feminină cantitatea de timp pe care i-o acordau ochii lui, și care întrecea cu mult scurtele popasuri ale privirilor precaute pe fețele celorlalți, și constată cu ușurința, deși acum nu mai urmărise firul, iarăși foarte complicat, al poeziei, că ochi în ochii ei numai se pronunțau accentele și rosturile mai de seama ale producției.

În vremea asta, Lazăr, care urmarea pieziș jocul acesta mut, ce i se părea atît de elegant — asalturile pline de tact și de cumpătată noblețe, dovedind astfel o artă cu mult superioară conținutului debitat, și zîmbetul ei care para încă ferm, cu neînțeleșul tot mai vag al expresiei — înțelese că partida lui e pierdută cel puțin pe jumătate. Cît de departe se simțea el de această finețe de curtenie și cît de stingaci și nefiresc se văzu, închipuîndu-se în gesturile celuilalt, el, omul bîrlugului, căutînd mahalalele tot mai retrase pentru locuit... și cîrpăcind cît mai pe ascuns i-era cu puțință la mașina-î nerealizabilă pe care, de mult, uriași ai științei o condamnaseră ca neexistentă pe formidabile temeuri de calcul și de experimentare.

Ei crezuse totuși în existența micilor demoni ai lui Maxwell. Doamne, dar Maxwell acesta însuși era un uriaș între

uriași! Și apoi chiar Arrhenius, considerabilă ^personalitate a actualității, nu î-a alungat oare îdeea fixă ce începuse sa-l torture de la o vreme că drăcușorii aceia, subtile alegorii tehnice, simbolizînd încă nedeslușitele corelații ale lucrurilor, ar avea chiar reală existență și n-ar fi poate alții decît drăcușorii nebuniei ?

Andrei Lazar se cutremură și acum la amintirea acelei idei fixe; iar drăcușorii rizatori, ca stelutele în negrul nemărginit, săriră deodată din adîncuri fugind ca într-un câmp mișcat de telescop. El îi așeză în ordine, alcătuiind în minte fantasticele lui teme favorite... Oh, cum ar fi părut de sarbăde poeziile băiețașului asta, pe lîngă aceste grozave alcătuirii ce-ți dau fiorul prăpăstiilor de haos...

însă băiețașul a realizat ceva... asta e, Andrei Lazar !... a realizat... puțin, nimica toată, poftim, dar a realizat... pe cînd tu ai rămas aplecat stupid pe muchia prăpăstiilor din haos...

Poezia cu pisica era ceva mai lungă : cînd se termină, Andrei Lazar crezu că descinde în mijlocul vieții adevărate, cea plină de fapte și lucruri ; și își păru lui însuși strein și orbit ca o vietate subterană scoasă în lumină.

Doamna Cornoiu surîdea; nu mai avea nici o îndoială. Și-n mintea ei făcea doar o reflecție : biata Tina !... De mai multe ori în timpul poeziei ochii ei fugiseră spre Lazar, care i se păruse profund transportat, ca un copil ascultînd un basm frumos... Hotărît lucru, oamenii aștia mici au, mai în tot felul lor de a fi, atît copilăresc ! Și își simți sufletul muiat de duioșie pentru micul astronom spre care se răsfrînsese apoi, cu toată puterea, neostoiatul ei sentiment de ocrotire. Iar în vreme ce felicita călduros pe Nenoveanu, al cărui aer de modest biruitor o amuza zdravăn, își aminti nespuse de înciudata de curiosul ei corespondent anonim din ultima vreme, care cu mare lux de amănunte de plastică, anatomie și mai cu seamă de arheologie, îi demonstra că adevăratul stăpîn al pămîntului fusese oricînd femeia, femeia înaltă, autoritara, dominatoare, iar așa-ziii eroi ai timpurilor n-au fost decît niște biete creaturi slabe și păpușești, care au jucat dupa gustul și cîntecul ei. Concluzia : femeia, pentru a se conforma firii, trebuie neapărat să dea la o parte, să distrugă pe cel ce se încumetă să-i dispute puterea, ca pe-un uzurpator nevrednic și nepu-tiHcios, și sa facă loc în inima ei celui mic, celui slab, celui

care-și pleacă fruntea și-i recunoaște umil tăria, pentru a putea trai unicul sentiment mare, adevărat, ce zămislește normal într-însa: dominația ; pe cînd iubirea, admirația, deci supunerea, e de natura bărbatului.

Ea zîmbi la amintirea acestor absurdități, aprobînd, întru totul pe deasupra, laudele pe care doamna Nedan le făcea poetului sau. Dar lui Nenoveanu nu-i scăpă că ea zîmbește unui gînd interior și, găsind că acest gînd *na* poate fi decît în legătură cu pisica lui, avu în adîncul toracelui o scuturătura de triumf.

în zilele în care Tina îl primea de obicei, Nenoveanu nu mai întîlni la dînsa nici pe doamna Cornoiu, nici pe Lazăr. La început desigur nu văzu nimic nefiresc într-asta, dar pentru că întîrzierea Zinei de a-și vedea prietena se lungea prea din cale-afară, o bănuială prinse să-l încerce. Și fără să se cumpănească prea mult între îndoieli, suna la ușa doamnei Nedan într-o bună zi, din puținele pe care dînsa spusese că le consacră drumurilor prin oraș.

Parcă fu un făcut : cei doi erau acolo. Ei îl primiră fără nici o surprindere, ba chiar cu prea multă plăcere ; iar Lazăr îi păru cu totul dezlegat din bicsnicia sa de mai înainte.

Dar după prea puțină vreme un țiriit scurt de sonerie vesti pe doamna Cornoiu că mașina a sosit; ea-și lua îndată ziua bună, regretînd — cu acea delicioasă vioiciune, cu care știi să regrete femeile frumoase — ca pleacă așa curînd.

Nenoveanu o urmă după puțin împreună cu Lazăr, deși acum Tina îmbia pe cel dintîi cu vorbe, și ma! ales cu ochii, sa mai rămîie. Se gîndea totuși c-ar putea afla ceva mai degrabă de la Lazăr, prea ușor la gafă ca să nu se trădeze : „Ma duc... ma duc... iartă-mă Știi... în treacăt și eu... sunt foarte ocupat”...

Dar Lazăr era complet ermetic și Nenoveanu nu-i putu smulge decît îngăimeli și cunoscuta lui expresie de la catedră, cînd privea cu ochii holbați deodată și lovea ușurel, cu creionul de metal, în masă : „Bine, bine, băiețaș... da, da băiețaș,.. Mda... Treci la loc baie... adică... pardon... La revedere, domnule Nenoveanu... sper că voi mai avea plăcea să te văd”... și dispăru pe prima stradă, care i se oferi pen-

tru despărțire, deși nici drumul către centru, nici al școalei, nici al locuinței lui nu era într-acolo...

Era vădit însă că voia să rămână singur cu gândurile lui, căci tot timpul mersului împreună un zîmbet dulce îi fluturase pe buzele ne care și le frămînta neconținut una într-alta, un zîmbet parca de nespusă, de neașteptată, de uluitoare fericire, o expresie prea deschisă ca să nu poată fi remarcată de la prima vedere. Și pe urmă distracția asta fără margini, zăpăceala chiar : „treci la loc băiețaș", în sfîrșit stinghereala Ținutei, cînd intrase, toate sfîrșiră prin a copleși pe Nenoveanu de gânduri sumbre. Totuși, primea lupta și-n asemenea condițiuni și, luminat de-un nou și ingenios plan de război, se întoarse ferm la doamna Nedan.

Iar Lazăr rătăci îndelungă vreme, prin străzile cele mai necunoscute, străbătu mahalalele, răzbi în locurile suburbane și țărănești, unde constata cu satisfacție că nici un cîine nu-i mîrîi măcar în cale-i, deși se întîlni cu cîțiva dulăi de seama. Ceea ce denotă, fără posibilitate de îndoială, că trăgătorul acela de sfori al păpușilor omenesți ascuns cu cortegiile lui de dracușori, cine știe — poate dincolo de vîrtejul de foc al nebuloasei răsucite din Ginii de Vînătoare — luase altă considerație față de dînsul.

Ceva, ceva s-a întîmplat în orice caz în nemărginit, căci pe buzele lui persistă încă senzația aceea umedă, parfumată, delicioasă, a sărutului, a primului sărut, pe care doamna Cornoiu îl pusese pe neașteptate pe gura-i arsă de sete și de sfială.

El era acum sub bolta cerului cel larg al cîmpului pe care soarele apunînd îl săruta de asemeni; sub acest mare și larg sărut al lumii el asculta tăcerea liniștitoare a țarinilor încă negre și urmărea cu ochii, acum neferiți, cum globul roșu aluneca dincolo de pădurile depărtării. Putea privi soarele în față acum, căci minunea minunilor se împlinise... Cea mai frumoasă femeie din orașul asta... Și ea, ea singura...

Tîrziu seara, cînd fu înapoi în oraș, i se păru ceva neobișnuit pe strada principală, iar departe, în fața cofetăriei Garoescu, unde se afișau telegramele urgente ale gazetelor din București, văzu, în lumina puternică a becurilor, stiînsa lume multă.

S-a întîmplat ceva desigur ! Vreo revoluție prin Portugalia sau cine știe... Sărmanii, bieții oameni, cugetă el, cu cea

mai sinceră înduioșare, cum mai pot ei să se încaiere și să seucidă, cînd remediul e atît de aproape de fiecare !

Grupuri se desprindeau încoace sau se duceau încolo, complex nepăsătoare ; dar într-unui ceva mai numeros, care-o apucă la vale, pe strada Fraților Buzești, un individ burtos și bine îmbrăcat gesticula zdravăn și protesta vehement.

Pe lîngă Lazăr trecură doi cari comentau : _

— Acum dacă vin ei, poate intra și Cornoiu...

— Cert.»

Va sa zică, a căzut guvernul!

Și deodată simți umplîndu-1 o curiozitate, o nerăbdare, pe care nu și-o cunoștea decît cînd era preocupat de mașina lui. Iar pasul de la sine se destînsă spre vitrina care tăia vad larg de lumină puternică în latul străzii mai puțin luminate.

Telegrama era scurtă : guvernul și-a depus mandatul. Criza era deschisă. Nici un adaos mai mult, nici măcar un prognostic, însă era cert că partidul din care făcea parte Cornoiu avea să formeze noul cabinet. În care desigur va lua Ioc și Cornoiu. Chiar anonimii cari se opreau în treacăt, dinaintea depeșii afișate, vorbeau despre acest lucru ca de ceva firesc și inexorabil.

În fața împrejurării celei noi, profesorul de matematici simți iarăși nevoia singurătății. Vroia să-și puna din nou gândurile la punct și din nou să-și traseze planurile pe care le făcuse în rătăcirea lui peste cîmpuri. De astă data o lua drept înainte, spre parc. La ora aceasta nu mai era desigur nimeni pe-acolo, așa că putea fi fără grijă, dacă, în animata conversație cu sine însuși, avea sa-i scape vreun gest inconștient sau vreun cuvînt mai tărășor.

În dreptul postii centrale, staționa agitîndu-se un grup foarte zgomotos, din care țîșniră două persoane spre cele două automobile duduitoare ce erau de față ; și îndată apoi cele două mașini țîșniră la rindu-le în sensuri opuse. Apoi din grup începură să se desprindă pîlcuri, pîlcuri. Lazăr voi să traverseze, dar fu strigat. Nae Inelescu și Nedan îl încadrară numaidecît...

— Tu ai auzit... întrebă Inelescu.

— Cornoiu la comunicații, adaogă celălalt.

— Cum, s-a și constituit guvernul ?...

— Acum a venit telegrama...

în raza în care intrau, a felinarului electric, fețele celor doi arătau grozav de radioase.

Lazar se întrebă dacă nu trebuie să se bucure și el la fel ; și amintirea, pentru a-l îndemna la aceasta, îi reproduse cu o prospețime fără pereche senzația întreaga a sărutului Zinei, de parca ea însăși, de fața, i l-ar fi dat din nou... Sărutul doamnei ministru...

Totuși Lazăr simțea că îl contrariază ceva acolo, înăuntru. Asta îi se întâmpla totdeauna, când vreo idee nouă, fulgerătoare, din cale-afară de luminoasă, se oprea deodată, umplându-i pînă peste margini mintea ; asta i se întâmplase de atîtea ori, înainte, cînd, tolănit pe cuverturile patului, cu ochii sub pumnii strînși, urmărind schimbările caleidoscopice ale imaginilor ce se formau sub pleoapele apăsate, își revedea, piesă cu piesă, mașina lui atît de dragă pe atunci.

Era prea covârșitoare ideea cea nouă, [ca] sa nu-i vină să sară deodată din patul atîtor îndoieli și sa pornească pe străzi urlînd cît îl ținea gura triumfalul: Eureka !

Totuși nu se mișca. Aștepta calm și resemnat. Căci știa, dincolo de luminile acestea prezente, ceva turbure, un punct negru *s/* mic... îl cunoștea de mult... Stătea liniștit acolo, invizibil și hain... Și numai că ideea cea mare părea mai de nezdruncinat decît oricare alta și dezlegînd toate greutatețile ce păreau de nedezlegat, cînd iată punctul cel negru se punea în mișcare ; venea mărunt și scîrbos ca o insectă murdara și mandibulele lui microscopice lăsau găuri adînci în minunata pînză de aur...

Dar acum, Doamne, acum nu mai era vorba de mașini imposibile! Acum pe buzele lui persista cel mai moale și mai catifelat sărut, care s-a dat vreodată pe lume ! Cum, nu era un sacrilegiu să nu-și simtă sufletul inundat de cea mai imaculată fericire și de cea mai delicioasă speranță ?

în odaia din dos a circiului de lingă parc, unde Nae Inescu știa niște vin nemaipomenit, Andrei Lazăr petrecu clipe minunate. Toți drăcușorii și micile insecte care-i forfoteau în negura dedesubt a cugetului dispărură deodată și trebui sa mărturisească, spre hazul celor doi prieteni, ca abia acum își dă seama de ce vinul formează un capitol atît de

interesant în poezie și-n viața de toate zilele a oamenilor, î se părea într-adevăr că lucrurile din juru-i și mai departe s-au limpezit deodată și-o multiplă rețea de interferențe s-a topit ca prin farmec, parca ar fi nemerit să potrivească la ochi lentila adevărului. Hm, nu cunoscuse încă pe acest cumatru alhimist — pe domnul Ilie cîrciumarul, un rotofei blond, înalt și voinic, care umblă doar în vesta și cu mînele suflecate !

Miraculos om acest domn Ilie ! Numai el a fost în stare să restabilească împrejurările la dreapta lor prețuire ; chiar fără să viseze măcar despre ce este vorba, a făcut totuși pe noul său muștereu să simtă de-abia acum cu adevărat ce va să zică să fii sărutat de cea mai frumoasă femeie din orașul ăsta, și încă de ea singură, din propria ei pornire î

Și apoi cît de repede i-a alungat din minte gînduri stupide ca acelea, că noua ei înălțare ar putea fi piază trista marei fericiri ce i se vestise ; dimpotrivă, l-a făcut sa vadă că sărutul cel tainic — Doamne, cine l-ar bănuia măcar, în noaptea asta însemnată, în lungul și-n tot latul marelui oraș — a fost piază buna pentru dînsa și ea nu va putea uita niciodată acest lucru !

El rîde deci cu toată tăria de glumele prietinelor săi și, doar din cînd în cînd, gîndul t se furișează spre amintirea cea fără seamăn de dulce, s-o mîngîie ca pe-o comoară ascunsă. Apoi degrabă revine să dea întreaga luare-aminte năbădăiosului ăstuia de Nae Inescu pe care Nedan nu-l mai scoate din : „Domnul inspector !”

Inescu își mărturisește voluptatea lui cea mai de seamă : călătoriile — vagabondajul (cum îi place sa spună) și tot ce ține de el : tren, mașina, trăsură sau chiar căruță cît de proastă, avînd doar unica posibilitate de a se mișca, de a schimba înconjururile, de a preface, odată cu orizonturile, sufletul.

— „Călătorind ești însutit tu însuți î”

Era un deliciu, într-adevăr, să vezi gura plină cu care „domnul inspector” povestea, argumentînd.

—... în tren însă am cunoscut cele mai teribile satisfacții. Mai întîi, eu nu mă așez într-un compartiment dacă nu c o femeie înăuntru (e de la sine înțeles că prin cuvîntul acesta singur, „femeie”, am vrut să zic : o femeie cel puțin

drăguță). Când sunt mai multe, în mai multe compartimente, și nu e aglomerație, aștept pînă pleacă trenul și apoi încep să aplic sistemul eliminării : întîi am în vedere desigur fizicul, dar și dispoziția sufletească a exemplarului ales, dispoziție pe care ți-o arata îndată prima schimbare de priviri ; prefer apoi pe nostima domnișoară, doamnei cu bărbat tânăr lîngă ea. Însă cea mai de dorit e femeia măritată care călătorește fără soț ; asupra stărei lor civile constatările se fac de la început: înfățișarea generală, inelul de la deget, modul tihnit cu care legitîmii se adresează unul altuia... în sfîrșit destule alte indicii mai mărunte.

Pe urmă o condițiune foarte importantă trebuie ținută în seamă, căci derivă dintr-un neîmblînzit principiu de economie politică : evită cuminte și practic orice concurenții care se arată primejdioasă ; nu te angaja în luptă decît dacă tot trenul, cît e el de mare, nu-ți mai oferă și alte prilejuri favorabile, ceea ce, de altminteri, se întîmpla foarte rar. De obicei însă, cînd întîmplarea e darnică, mai toți voinicii se înfig acolo unde atracția e mai puternică. Lasă-i acolo ; tu scoboară calm cu o treaptă mai jos ; compensația îți va fi neînchipuit mai mare, prin satisfacția deplină de la urma. Căci, să știți, femeia are și ea spiritul ei de observație ; și dacă n-are, ghicește din instinct. Ea vede îndată, după numărul celor cari se opresc la ușa compartimentului ei, o măsoară, o cîntăresc, sunt gata să intre, totuși mai încearcă și alături și pe urmă nu mai revin, că acolo, undeva, e un lipici mai mare, o pînză de păianjen mai rezistentă decît ușoara rețea a farmecelor ei. Așa că ție, care bagi bine pe ochi toate astea și intri la rîndu-ți, o privești la rîndu-ți, și-n semn de omagiu ți-arunci pachetul de jurnale lîngă dînsa — și apoi, după ce pleci la rîndu-ți, revii — arătîndu-I că tot pe dînsa ai preferat-o, ea se va grăbi și va da toate silințele să-ți arate că n-ai dat greș cîtuși de puțin.

Nae Inescu se opri ca să considere cu mulțumire pe cei doi foarte atenți ascultători, cari începură să dea semne de nerăbdare, clipind din ochii lor umezi și măriți, cu pupilele pline de lumina mustoasă a becurilor, a sticlei și a paharelor. După care, udîndu-și satisfăcut și îndelung gîtlejul, continuă :

— în sfîrșit mi-am fixat ca să zic așa prada. Și suntem desigur noaptea, ca să trecem de-a dreptul la cazurile cu adevărat interesante...

...M-așez în fața ei, dacă n-am norocul să mă fi nimerit alături. Căci alături fiind, posibilitățile de apropiere sunt mai multe : cotul, umărul, mîna pe toată lungimea ei, piciorul idem ; pe cînd față în față n-ai decît piciorul și încă, la început, doar de la gleznă în jos... Dar să luăm acest caz ceva mai dificil. Zic : ostile stau față în față... Ic faci desigur comod, te așezi, să zicem, picior peste picior ; ca din întîmplare, piciorul dedesupt e cam în dreptul unuia din picioarele ei... Trenul se pune în mișcare, podeaua începe să joace... piciorul, fatal — și cu puțină bunăvoință — alunecă ușor iot înainte... îl lași în voie... dar nu de tot, căci este încă lumină în compartiment. Așa... o foarte lejeră atingere numai se poate totuși admite deocamdată, mai mult spre a vedea cum se reacționează din tabăra protivnică...

De obicei reacțiunea vine tîrziu; vreau să zic foarte tîrziu ea bagă de seamă că vîrfurile ghetelor sunt în atingere și asta de obicei cînd vreunul din pasagerii ceilalți se apleacă în jos, cumva... altfel, deși legănatul neconținut al trenului le-a ciocnit destul de bine, ea desigur n-a simțit... nici tu de bună seama... dai totul pe jocul trenului... Iar cînd va trebui neapărat să bage de seamă, atunci își va retrage piciorul sau foarte puțin sau exagerat de mult... și într-un caz si-ntr-altul ești avertizat că jocul este admis... în primul caz aștepți... piciorul fugar va fi adus înapoi tot de legănatul trenului ; în al doilea caz, trebuie însă să faci dovadă că nu renunți ; schimbi deci poziția propriilor picioare, astfel ca să mai cîștigi din distanță, și îndată ce intenția ți s-a evidențiat... jocul podelei la numaidacă cunoștință de asta și... restul e treaba lui...

Deci primul punct e cîștigat... aștepți deci stingerea lămpilor, ceea ce nu va întîrzia să se întîmple, grație vreunui din copasagerii somnoroși...

— Dar dacă, înterupse Nedan, piciorul advers nu se retrage nici prea aproape, nici ostentativ prea departe...

— De bună seama, răspunse Inescu, nici atunci nu e cazul să renunți... păsărică e neștiutoare, asta e totul... datorită ta e să-i trezești priceperea ca să vada modesta ta intenție... asta e tot... încolo, cum spun, podeaua legănată a

•vagonului e promptă în a duce mai depaite operația.. Și nu trebuie prea mare bătaie de cap, ca mititica somnoroasă să priceapă ce are de făcut...

Dar sa expun exemple...

Și-n ascultarea din ce în ce mai încordată a celor doi, exemplele abundară; Nae Inelescu avea un șart al lui, care da un farmec deosebit povestirilor, pe care toți erau de acord că le trăise, cu toate că-I știau destul de bogat în fantezie. Doar fusese surprins în atâtea ipostaze, pentru a mai putea fi bănuț că ar da înapoi de la vreo năzbtie...

După mai multe povestiri, sfârși cu un adevărat imn pentru călătoriile nocturne cu trenul...

— ...mai ales după război, fraților, când ajunsese bielele trenuri în halul pe care-1 știți și când pentru a-ți face loc în vreun compartiment trebuia să intri pe fereastră Eh, Doamne, frumoase vremuri cu mizeria aceea. Toți blestemau, înjurau sau gemeau resemnați în nădejdea unor timpuri mai bune; numai unul din tot trenul acela ofta într-adânc de fericire... căci el știa să-și aleagă locșorul ce-i trebuia... Mic, așa cum îl vedeți, știa să se strecoare acolo unde un instinct — pentru care totdeauna a fost recunoscător lui Dumnezeu — îl ducea cu rară siguranță... Probabil tocmai pentru că nu cîrtea contra Celui de sus și era unicul ce aducea chiar elogiul Domnului, rugîndu-1 să țină lucrurile tot astfel și mai departe... Oh, Doamne, Doamne, de l-ar fi știut pe el ceilalți din tren... dar cine putea ghici sufletul acestui mărunțel, strîns cobză între bouă baiadere !

Bielele femei, cum apăseau ele de duios dintr-o parte și dintr-alta în noaptea aceea cumplită a compartimentului; cum fiecare îmi ținea cu strășnicie cîte-o mîna peniru a nu înainta prea mult pe sub pledurile grele; cum cea din dreapta a lăsat în sfârșit capul pe umărul meu în chip de recunoaștere a victoriei; cum cealaltă, mai dîrză, văzînd că mîna-mi ținută mai la carantină o părăsește de-a binelea, pentru a sări cu folos în partea cealaltă, s-a repezit asupra-i și-a tras-o înapoi cu o furie de leoaică adevărată, căreia i s-a răpit puiul... Oh, dulce și sfîntă încurcătură... Cum... cum sa te împărți

Și Nae Inelescu, după ce arăta cum, cu o foarte complicata și palpitantă abilitate, a putut să împace amîndoua rivalele — fara ca nici una să nu prindă știre de cealaltă,

deși pe sub pleduri nu o data s-au apucat de mîna între ele — dîndu-le pe nesimțite întîlnire fiecareia în parte, pentru zile și locuri anumite; după ce sări apoi în alte trenuri unde avu alte bucurii, dar și unele decepții, care nu numai că nu l-au descurajat, dar, dimpotrivă, cărora le găsi un farmec la fel de minunat ca și succeselor... Nae Inelescu începu sa fredoneze concluzia, cu vocea lui tremurătoare și metalică, considerînd banalul cu aceeași bunăvoință și simpatie eu care era amator de extravagant:

...căci viața e un vi-is, un paradi-is...

Daca știi să-i găsești...

Apoi cîntă cîteva arii de operă, trecu la opereta, se prezentă dinaintea lui Lazăr și-l invita cu un compliment la dans, smulgîndu-1 de pe scaun înainte ca acesta sa accepte, și începu să-l învîrtească pe seîndurile roase ale adati de circiumă, pe care tălpile hîrșcîiau alternativ după tactul jocului. Partea muzicii o ținea tot Nae Inelescu, dar de la un timp vocea-i fu înăbușita de răsufierea grăbită și covîrșitoare și, abia mai trăgîndu-și sufletul, duse pe Lazăr la loc, constatînd cu competență că nu prea știe să joace tocmai așa bine, deși Lazăr nu știa deloc, si asigurîndu-1 că-1 va perfecționa cu vremea, dacă se vor întîlni mai des, cu toate că și el însuși — Nae Inelescu — juca suficient de prost.

Cînd se așezară, Nedan, care-i privise tot timpul dansului, sîsîind melodia prin buzele strînse și legănîndu-șt șezutul pe banca lucioasa, le turnă în pahare, apoi începu la rindu-i să dapene ceea ce de-abia-i mai sta pe buzele jucăușe de nerăbdare, încă de cînd povestea Nae Inelescu !

— Necunoscutul, neșteptatul, fericirea de-o clipă sau de mai lungă durată te pot întîmpina și fără ca să alergi după ele prin trenuri sau să oftezi după vremuri anormale și vi-trege pentru comunul omenesc î Pentru asta nu-i nevoie ne-apărat să te miști într-o sfera c-o rază atît de mare; e suficient să acționezi și sînd pe loc, adică nepărăsînd un oraș destul de întins ca acesta. Cu singura condiție să acționezi...

„Să acționezi", răsuna ca un eou în capul lui Lazăr... dar ca un eou îndepărtat și care părea că se pierde îndepăr-tîndu-se tot mai mult, inutil acum, pentru că acum nu mai era nevoie de imperative, ca în mintea lui să răsară poște de

acțiune. Tocmai: în atmosfera asta, în lumina crudă a becului și-n lumina spumoasă a vinului, în mijlocul atîtuî belșug de vorbe și povești și mai ales în dogoarea vie a amintirii^ curînde, în cugetul și-n sufletul lui domnea acum, suverana exclusivă, tocmai această nouă pofta de acțiune, de viață, de cîntec, de ceea ce e organic și viu, în contrast adine cu existența lui de pînă acum, ce i se năzărea îngropîndu-se în ceața, uscată și scheletică, conglomerat de articulații mecanice și inerte, neconținut moarte, refuzînd neconținut sărutul plin al vieții.

— Ei, nu, dragă Nae, te înșeli amarnic ! ripostă cu aprindere Nedan unei ironii a lui Inelescu, care observase că neașteptatul nu poate fi găsit decît într-o varietate cît mai multiplă și mai intensă de aspecte și, dacă lucrul ar fi posibil, într-o măsură mai restrînsă chiar în strimta circumferința a acestui oraș ; în orice caz, el nu poate fi întîlnit într-o singură și arbitrară categorie de aceeași formă și dimensiune, deci excluzînd aprioric orice posibilitate de nou, de deosebit, de neobișnuit și tocmai prin asta de neașteptat.

— Auzi, dumneata, dacă se poate găsi cumva nou și neașteptat în cele cinci-șase prăjini de femei de dimensiuni istorice, ca să nu zic ridicole, cîte se vor fi aflînd în orașul ăsta... Trebuie să te cheme Nedan și să fii profesor de greacă pentru ca să-ți treacă prin gînd astfel de aberații.

— Ești pur și simplu absurd, ridică din umeri, făcînd mină de compătimire Nedan. Parcă nu poate să fie neprevăzut chiar în cei ce te înconjoară și pe care-i cunoști doar sub înfățișarea lor indiferentă de toată ziua... pe cînd, ia scarpină-i puțin în suflet...

— Scarpină-i dumneata...

— Pentru asta n-am nevoie neapărat de-un tren și de-o podea ca să se miște, de zîmbete de încercare, de controlat verghetele din deget sau mai știu eu de ce. Există un mijloc cu mult mai comod și mai civilizat pentru a atrage atenția cuiva, a-l chema spre tine și a-l captiva... Există scrisul... scrisoarea... întîi anonimă și pe urmă cu numele de conveniență ; există poste-restantul, există parcul cel mare și aproape neumblat de la marginea orașului și în sfîrșit există cămăruța ta ascunsă bine, comodă și cu două ieșiri...

Nae Inelescu începu să fluiera...

— Și cu toate astea, dragul meu, te-asigur că mai mult ai fluierat și vei fluiera tu pe urma mijloacelor tale, decît eu pe urma alor mele...

— Da ? Ia uite, dragă Lazăre, la cuceritorul care a avut-o pe doamna Cornoiu, cu mijloacele lui civilizate...

Lazar avu o bruscă tresărire și privi îngrozit, cînd spre unul, cînd spre celălalt.

— Pune-ți pălăria în cap, ca să poți să te descoperi în fața omului care a avut femeia cea mai frumoasă din orașul asta. Domnul Nedan... privește-1 : domnul Nedan, nici mat mult, nici mai puțin... Cu toate astea : cu scrisorelele lui, cu acadelele lui stilistice, cu floricelele lui mitologice a tras el în parc pe doamna Cornoiu ca să o zăpăcească și să o aducă pe urmă în cămăruța lui ascunsă bine, comodă și cu două ieșiri

— Pe doamna Cornoiu nu, riposta surizînd molcom Nedan... Nici nu m-am gîndit vreodată... He... dar pe altele (aci se lasă pe spate alene, întinzîndu-și degetele) de ce să exagerez, nu multe, dar în sfîrșit cîteva... Și nu așa... orice primă întîlnită în vagonul de clasa II-a... Ehe, dragul meu, reluă el mai cu avînt și mai forte, nu-mi pierd eu vremea cu închipuite și rafinate ca doamna Cornoiu... sunt în orașul ăsta destule femei foarte frumoase și de foarte bună stare, care să întrunescă condițiunile și dimensiunile acelea istorice de care binevoiești dumneata să-ți bați joc... da, da, poți să rînjești oricît de sarcastic ! Te rog să crezi însă că nu țin deloc să te conving. Știu eu acasă dosarelele mele cu scrisorele, fiecare cu cîntecul lui, unele cîntate complect, altele doar deschise la uvertură... și-atît mi-ajunge... să le știu eu.

Nae Inelescu îi aruncă mai întîi desfidări să dea la rînd vreun amănunt ; pe urmă îl conjura pe prietinia lor, cu mîna pe inimă ; dar Nedan refuză net să facă orice indiscreție.

În vreme ce Lazăr își aminti fără să vrea de curioasa dorință de mai deunăzi a doamnei Cornoiu ca să-i scrie cîteva rînduri pe un caiet, sub pretext că vrea să facă puțină grafologie, pentru a rămîne apoi pe gînduri cîteva momente, lăsîndu-l foarte încurcat și făcîndu-l să creadă cu tot dinadinsul că i-a descoperit cine știe ce grava meteahnă...

— Da, dragul meu, continuă cu îndârjire Nedan, încurajat de aiîtea rugăminți; să știi de la mine că poți izbuti în amor și fără a cere să te numească inspector : scrii o dată, nu-ți răspunde, scrii a doua oară, nu-ți răspunde, scrii a treia, scrii a patra oară... eî, la a cincea dată, să știi de la mine că răspunsul tot va veni... Pentru că nu podeaua trenului biruiește o femeie, ci persistența...

— Eh... mofturi... îl opri plictisit Inelescu. De teorii sunt satul, *mon cher*; exemple dacă ai...

Și pentru a dovedi că el e omul exemplelor, goli paharul pîna la fund și strigă, trîntindu-1 pe masă : trăiască noul guvern, trăiască Cornoiu ! Băieți... și acum sa începem uvertura... adevărata uvertură... nu ca a domnului... Uvertura .domnului inspector ! Haidem la șantan... eu plătesc...

De la băutura bună și sinceră a cîrciumarului de lînga ^parc, trecură la sticlele înfundate cu vin strălucitor, dar prefăcut și cu gust coclit, al negustorului de plăceri din centru, în lumina orbitoare, în zarva mare a noului local, în chiotele stridente ale femeilor de la mese, în clamoarea crescîndă a consumatorilor înveseliți peste fire, în șuieraturile și rîgîiturile dezordonate ale orchestrei, Nae Inelescu declară că-și inaugurează noua lui cariera, depunînd pe altarul Venerei tot ce cuprindeau buzunarele lui și, ca atare, invită trei fete .chipeșe, dintre cele care, în lipsă de parteneri plătitori, ocupau o masă mai lungă și mai retrasă, zîmbînd galeș și îmbietor spre clienții singuratici sau privind cu jînd la camaradele norocoase, în jurul cărora se dezlănțuia zgomotoasa frenezie.

Andrei Lazăr, care-și da osteneala să fie cît mai binevoitor cu femeia de lînga dînsul — o fetișcană înălțuță și dreaptă, cu par negru și buclucaș, uscățiva la figura, de sub stratul de fard roz al căreia țîșnea un neg înnegrit în chip de aluniță, cu piept supt și flasc, dar cu coapse voinice și dîrdîitoare și cu gleznele fine — se trezi, întru tîrziu de tot, condus de aceasta pe scări cu miros muced, prin strîmte și întortocheate coridoare, spre ultimul cat al așa-zisului hotel de deasupra localului.

Nae Inelescu, care găsisese tot timpul în tovarășa lui, o roșcovană foarte pieptoasă, deși de statură mijlocie și cu

picioare solide, nici mai mult, nici mai puțin decît un veritabil Tițian (iar cînd fură sa plece, după trei ceasuri^ lungi de vorbă, își aminti deodată și o convinsese și pe ea că s-au mai întîlnit cîndva de mult, acum vreo patru-cinci ani, în trenul de Caracal), se oprise cu dînsa în parterul hotelului.

Cît privește pe Nedan, el rămase să parlamenteze pe întuneric cu madama de la al doilea, care regreta că nu le poate furniza o cameră imediat (partenera lui Nedan nu locuia în hotel), dar că peste cinci minute va „aranja" ea.

Însoțitoarea arheologului, obișnuită cu astfel de mtimpinari, se și așezase pe-o canapea destinată anume pentru aceasta, sub un bec chior, ai fi crezut ca unicul în tot hotelul. Lazar o privise în treacăt cu stînjeneală ; o, era desigur nemulțumită, căci tot timpul Nedan o plictisise cu regretul lu! ca nu era ceva mai înaltă (deși era cea mai răsărita dintre toate trei).

— îmi placi și așa desigur ; trebuie să-ți spun însă, că dacă ai fi fost ceva, ceva mai înaltă, erai în adevăr ceva...

Încît aceea, exasperată, îl provocase deodată să se măsoare ; îl întrecea cu o jumătate de cap...

— îți recunosc, făcea Nedan... eu recunosc totdeauna bucuros meritele omului... Dar ia spune tu singură, dacă m-ai fi întrecut cu un cap întreg... spune tu, dacă nu te-ai fi simțit regină ?

Iar către ceilalți :

— Ca să vedeți psihologia femeii... ca să vedeți cum mă adeverește și cel mai comun exemplar...

Ea îi răspunse, ducîndu-i paharul la buze și vîrîndu-i-1 cu sila printre dinți :

— Tu ești cam *clătît*, micule...

Cînd coridorul coti spre odaia prietinii lui, Andrei Lazăr își mal aruncă deodată ochii înapoi.

Nedan intrase și el în lumina becului, discutînd cu madama ; aceasta era o blondă uriașă și-n lumină părea oarecum tînăra ; numai așa își explică Lazăr aprinderea cu care colegul său vorbea cu dînsa, ca un copil mic cu mama lui. Cealaltă stătea tot pe canapea, întorsese cu dispreț capul încoace, îl proptise în mîna și, cînd Lazăr privi la dînsa, îi trimise o sărutare...

Andreî Lazăr se apără cu mare meșteșug de sărutările femeii cu care se retrăsese. Nu voia nici s-o jicnească, dar nu voia nici ca gura ei cu miros de tutun și de droguri ieftine să profaneze amintirea sărutului celuilalt, care i se păruse că a întors cu putere resortul existenței lui. Ea simți că el se ferește, așa că nu-l ajungea cu buzele decât pe obraji, pe frunte, pe par ; el se prefăcea ca se gîdelă și chiar trebuia să rîdă prostește la atingerile ei, ca s-o convingă. Dar femeii îi plăcea așa de mult figura lui de copil, că încăpăținarea aceea o îndîrji și-o indigna.

— Pe mine cîți n-ar da mult să mă sărute, protestă ea. Și oameni foarte bine, nu așa... Eu am avut pe domni cei mai bine d-aici din oraș, da, da, s-o știi dumneata !... Dar pe nici unul n-am sărutat... pe nici unul n-am lăsat sa mă sărute, îi puneam pe loc la respect: „Domnule, dumneata îmi plătești corpul, nu sufletul!” Și pe urmă: „...Buzele, domnule, sunt cele mai sfinte... Prin ele iese sufletul omului...”

Lazar ascultă uimit și neîncrezător pe prostituata asta, care, răzimata într-un cot, privea acum în gol și părea că vorbește cu încăpățînată convingere :

— Da, da... și numai gura alege plăcutul de scîrba... Chiar și cele mai păcătoase, tocmai la urmă de tot își dau gura... încolo totul e... murdar...

Ultimul cuvînt fu un adevărat scrișnet. Iar Lazar stătea încremenit, neștiind dacă ea face acum puțin teatru sau e atît de sincera pe cît pare.

— Buzele mele nu-s chiar așa de sfinte, ripostă el blajin și căutînd sa fie cît mai puțin ofensator. Dar te rog să mă crezi că eu nici pe mama mea nu am lăsat-o sa mă sărute, minți el, foarte mîhnit că trebuie să aducă vorba de mama lui în această odaie și-n această împrejurare.

Și din momentul acela, din momentul pronunțării acestui cuvînt, un dezgust iremediabil îl apuca deodată, îl acapara cu o putere năvalnică, de el însuși, de ceea ce-l înconjura, de ceea ce făcuse, de Nae Inelescu, pe care a avut neșansa să-l întâlnească, de Nedan, de toată noaptea asta murdară...

— Draga mea, continua totuși să vorbească mașinalicește și cu o blîndețe prea exagerată, sub care clocotea o mînie

surdă și subită, o poftă de a lovi... Mă enervează orice sărut... parcă-mi strivește cineva creierii...

Și începu să se îmbrace pe îndelete pentru a nu da impresia ca se grăbește, dar hotărît și întors cu fața la perete, ultim adăpost al buzelor, ce-i apăreau și lui acum cu adevărat lucru nespuse de scump și sfînt, pe care ochiul acela impur și lacom din urmă-i l-a descoperit și-l pîndește...

— Toata lumea are astfel de... idiosin... de cum să spun... de dîsplăceri absurde, de care nu se poate debarasa... Și tu trebuie să ai ceva care... care... sa-ți „facă pe nervi”, cum se zice popular... De exemplu, cînd se freacă două vase de pămînt, mie-mi vine să țip—

— Dar ce faci ? pleci ? strigă ea deodată și-o auzi, în zdruncinul patului, rasicindu-se și ridicîndu-se brusc...

— E tîrziu, draga mea... mîine am oră... la liceu.

— A, tu ești profesor... Haide, mai rămîi... (Se dădu jos din pat și veni spre dînsul). Uite, nu-ți iau nici un ban... Daca te-am sărutat, asta înseamnă că te iubesc... oricînd poți veni la mine, să știi, gratis., dar pentru că ți-am dat buzele mele, trebuie să-mi dai și tu pe ale tale...

— Nu, nu! trebuie să plec... Dar vm veni desigur... Uite, cînd vrei... Poftim, poimîine... sau joi... da, da, mai convenabil joi... o asigură el, privind-o consultativ, ca să provoace o diversiune salvatoare,

— Bun ! vei veni, dar și acum poți dormi foarte bine aici... Am să te las în pace... am să te sărut doar în somn, dacă zici că-ți face rău sărutul... însă tu nici nu^banuiești cum știi să sărut... Logodnicul meu, care a murit în război, îmi spusese totdeauna asta... de-atunci n-am mai sărutat pe nimeni... însă tu mi-ai plăcut... stăteai ca o fată la masă... haide, lasă-mă... se ruga ea... Iată, și pe urmă te las sa pleci... știi eu ca ai să mai vii... fetițo., Și-i apucă obrazul cu degetele, strîngînd cu înfiorare...

— Fetițo...

El își încheia calm bretelele în nasturi pentru a nu părea alarmat de gestul ei. însă cînd vroi să ridice haina întinsă pe speteaza scaunului, ea striga deodată :

— Știi de ce nu mă săruți... Trebuie să fii logodit...

— Ho, ho... logodit, ce-ți trece prin minte...

Dar ea se așeză în față-i amenințătoare și sarcastică...

— Ai o logodnică, hai, domnule profesor... De aceea nu-mi răspunzi la sărut...

Și înainte ca el să o ia spre cuier, la palton, se repezi deodată la dînsul și-l apucă de pieptăi hainei... Ai o logodnică, nu ?... Ți-e scîrbă de mine... de cocota...

El voi să se smulgă, dar ea îl apucase bine ; mai voinica decît dînsul, îi dădu drumul doar o clipa pentru a-l apuca și mai strîns de mijloc. Lazăr se zbătea cumplit, dar miinile lui nu prinseră decît ghemotoci de cămașa. Începu să-l împingă spre pat, cautîndu-î buzele pe care el încă le ferea cu mișcări abile ; ea însă îl imobiliza din ce în ce mai mult și ochii scînteietori și rai li se apropiau din ce în ce mai mult: gîffiturile aspre li se amestecau. Îl repezi ne neașteptate, făcîndu-l să se împiedice de-un scaun, și-l ținînd astfel în lătul patului larg; dar atunci baîerele de deasupra umerilor cedară și cămașa se lasă, dezgolindu-î bustul cu sinii mo! și căzuți.

Aspectul acesta îi dădu puteri să reziste încă, dar în cele din urmă, reținîndu-i mîinile cu coatele, ea-i apucă obrajii în palme și, înăbușîndu-l sub piept, îl birui; el își arata dinții, dar ea-l încuraja : mușcă, mușcă !

Trebuie să-i cedeze și-și simți deodată buzele inundate de moalele rece al buzelor ei, cu miros de tutun trasvit și de cuișoare. Asta era tot ce păstrase ea mai curat.

Sărutul fu lung și nesățios...

— Ești al doilea, al doilea pe care-l sărut... fetițo...

Și săruturile se repetară : ea-și ridica bustul gol spre a savura în deplin plăcerea asta care-o înnebunea ; apoi își cobora iarăși fața lacomă, ca o pasăre răpitoare; iar el vedea cum sinii ei storși se lăsau și se ridicau în aceste mișcări de voluptate...

Cînd îl lăsă, Lazăr rămase acolo, în lătul patului, și constata cu surprindere că în mintea lui e un gol mare, pe care-l aștepta să se umple iarăși pentru ca să se poată ridica.

Ea se întoarce la dînsul, punîndu-și altă cămașa.

— Vrei să rămîi, fetițo ?... Și se plecă deasupra-i.

Abia atunci el își simți toate puterile și toata luciditatea, chiar ceva mai mult decît luciditatea : ceva, o lumină vie, o para de flacăra cu contorsiuni de aripi semănînd cu cele mai schimbătoare și mai caraghioase rînjete.

Însăși ea, femeia asta pierdută, era flacăra din minte care-i rînjea triumfătoare :

„Tu trebuie să rămîi la mine și la mașina ta !”...

Degetele i se crispară și se încovoieră... O clipa simți ceva, o putere mai mare decît voința lui toată, în degetele astea subțiri, care-i rirau mîinile și cuget și voința spre gîtul el mat... Trebuie să fi avut o înfățișare atît de înfiorătoare, că ea se dădu înapoi cu ochii holbați...

Lazăr se scutura; printr-un astfel de moment nu mai trecuse în viața lui! își lăsă fruntea în mîini și rămase zdrobit pe patul cu cearceafuri motolite și neschimbate. În clipele acelea se simți omul cel mai trist din lume. Îi rostea cineva clar și răspicat în ureche : „Asta a fost tot: un sărut, un singur sărut... Pe doamna Cornoiu nu vei avea-o niciodată... niciodată”... Și ochii îi lăcrămară...

— Iartă-ma, micule...

Dar glasul ei îi aduse aminte de clipa aceea neașteptată, chinuitoare, teribilă ; din încleștarea fără seamăn a căreia de-abia scăpase.

Sa fie asta nebunia !

Sari deodată în picioare, o împinse puternic în laturi și, luîndu-și din treacă paltonul, se năpusti pe ușă.

Da! ea-i striga din urmă, împăcata, și rîzătoare ;

— Vei veni... vel veni !...

În coridorul cu bec chior regăsi pe Nedan. Mai departe, în capul sălii, era și acum madama cea mare și blondă, bloc enorm de carne albă ; cum sta parcă nemișcată în vestmîntele-i ușoare și tot așa de albe ca și pielea, părea în lumina nehotărîtă cu adevărat o statuie de dimensiuni supraomenești.

Sub bec, Nedan căuta să potolească și să convingă pe însoțitoarea cu care urcase și care, indignată peste fire, protesta lotuși cu măsurată vehemență, atît cît trebuia numai, ca să se audă, de jos, de la portar.

— Bine, frate, dacă-ți plătesc... ? !

— Eu nu primesc bani de pomană. Eu am demnitate, domnule. Dumneaei e madamă și nu-i e permis să se amestece în mușterii altora... Asta e, eu am să reclam la direcție...

— Bine, drăguța, dar dacă nu ești în pierdere, de ce te superi...

— Nu sunt în pierdere ? Crezi că eu sunt d-ălea de doi *salarii!* Nu ! Nu primesc nici un ban... Mie nu mi s-a întâmplat niciodată să mă lase un client pentru o madamă... asta e.

Din fund, statuia de marmura rosti imperturbabilă...

— Pardon, domnișoară... nu face așa fasoane... Ca dumneata... am fost eu și sunt multe, da să vedem, dumneata o să fii ca mine...

— Madamă... ? !

•— Da... madamă ; cred că e un grad ceva mai mare decât al dumitale...

— Așa... Am să spun direcției ca dumneata îți bați joc de noi în fața mușterilor, ca să ni-i iei...

Nedan scoase portmoneul și mai adaogă ceva la suma din mîna, cu care căuta să îmbuneze... Fata socotea suma pe sub sprîncene...

— Uite și pentru demnitatea dumitale, continuă el împăciuitor... Și te rog eu, nu mai face caz Ce vrei, draga un capriciu...

Și observînd deodată pe Lazăr, care se oprise la distanță, neștiind pe unde să o ia, ca să nu fie văzut...

— A, uite Lazăr...

Se duse la el, îl apucă de mîna și-l scoase în lumina.

— Dragul meu, oricît de drăguța o fi fost prietena ta, dar ca să închei fericit o seară minunată ca asta, iacă îți recomand pe domnișoara... Ai să petreci cu dînsa clipe strigătoare de fericire... Ca prieten nu pot să nu recomand și altuia bucuriile prin care am trecut eu... Apoi, scoborînd vocea : ți-o spun pe onoarea mea, continua el să mintă convingător, e delicioasă... dacă n-ar fi madama asta, n-aș da-o pentru... da-mi știi meteahna...

Femeia luase banii de la Nedan și surîdea mînos lui Lazăr, care rămăsese încremenit dinainte-i. Arheologul profita de împrejurare ca să dispară cu madama...

— Prietenul tau a fost foarte mulțumit de mine, ți-o jur, începu și ea. Dar e grăbit, nu știu ce are...

Se apropie de dînsul și-l atinse cochec cu umărul, în vreme ce ochii ei se învîrtiră straniu între trăsăturile aspre ale condeiului negru...

Andrei Lazăr era grozav de încurcat; nu pentru că n-ar fi avut destulă scîrbă într-însul, dar pentru că nu putea să-i spună asta de-a dreptul și brutal.

— Nu... Nu... nu ca nu... trebuie... e tîrziu... știi, trebuie să fiu mîine... dimineață...

— O, dacă e numai asta... ripostă ea apucîndu-i brațul pînă mîine dimineață...

— E imposibil... imposibil, se feri dînsul.

— Nu-ți plac, micule ? rînji femeia răutăcioasă, și-n semiobscuritatea noului coridor îngust și umez în care cotiseră, ochii ei aveau scăpărări ciudate, în năclăiala exageratelor cercăne artificiale. Se înfîcea într-însul, după ce-l oprise lipit de zid, și vocea ei răgușită și calina avea ceva amenințător totdeauna. Andrei Lazăr citea în ea cu teamă pornirea apriga a prostituatei umilite, respinse și bete, de a-și ușura sufletul comprimat prin cine știe ce teribilă criză de nervi, cu cine știe ce izbucniri de mînie, cu proferări de vorbe indecente, cu un scandal din acelea care ridică un hotel în picioare, cu vizite de agenți și cu procese-verbale încheiate de poliție. Și astea toate în noaptea următoare sărutului primit de la cea mai frumoasă femeie din oraș, și unei soții de ministru !...

O privea cu frica de moarte, așteptînd explozia din secundă în secundă, ca un luptător surprins la cîmp deschis de un proiectil pe care încă nu l-a atins seînteia focosului.

Și femeia simte starea lui de spirit și se înfînge tot mai adine într-însul.

— Așa credeți voi că va bateți joc de noaptea mea... de pîinea mea

— Dar ai fost plătită... uite îți plătesc și eu...

— Asta e plata, începuse ea să ridice vocea tot mai răgușită și mai sălbatecă... Dar drept ce mă luați voi... de la bordel r Nu ți-e rușine, domnule, să-mi spui mie așa... Să-mi spui mie vorbe d-ăștia ?... dumneata știi cine am fost eu ?... dacă mizeria m-a împins pe drumul ăsta, trebuie ca să vă rîdeți de mine... Ce, vrei să fugi ?... vezi că strig de se ia tot hotelul după mine... Angajați femeile și pe urma nu vreți să le plătiți...

Andrei Lazăr își răscumpără scump libertatea. La urma ea-i descoperi capul și-l bătu ușor pe tîmplă...

— Ești *fraier*, micule... D-al ști tu că Finita nu face dai bani pe lîngă... mine... Apoi, așezîndu-i pălăria strîmb : Hai, ilu-te... toți sunteți proști... Și se pormi deodată pe un ris

zguduitor : Ma duc la Finita, să-mi bat joc. că n-a știut cum să te ia...

Dar Andrei Lazăr și ajunsese la scară ; picioarele lui apucau acum treptele una după alta cu o repeziciune incomparabilă...

Cînd sfîrși de coborît, auzi din nou voci. Crezu că e mai nimerit acum să pășească calm și sigur pe lîngă cei ce l-ar întîmpina, pentru a brava de la început orice nouă tentativă de jaf... Dealtfel nu mai avea decît doi poli, pe care-i ținea strîns, în buzunarul pantalonului, pentru a-i da portarului. Dar auzi tocmai glasul lui Nae Inelescu :

— Asta e Lazăr... Lazăr, stai draga...

Cînd se uită spre dînsul, îl văzu apropiindu-se cu *tiranul* lui; și fara a mai aștepta o secundă, o zbughi deodată, aruncîndu-se în goană nebună în noapte ; își luase pălăria într-o mîină, iar pulpanele paltonului plesneau fără curmare. își simțea sufletul pe buze și abia putea să-și potolească bătăile inimii cu mîna cea liberă, ca un copil prins în livadă străină.

Abia în largul străzii încetă goana. Deși pieptul i se umfla să se spargă, totuși continua să înainteze grăbit, cu pașii cei mai mari pe care putea să-i facă...

Și de-abia hăt departe se uită în urmă-i, cînd Nae Inelescu porni să încerce, în aerul dimineții, una din banalele lui vechituri, cum le spunea chiar dînsul, fără modestie, ci cu vădită dragoste, ca unul ce știe cît noroc îi aduceau — așa ca din flașnetă sau din vremea bunicilor cum erau ele — cîntecetele pe care le zicea de obicei, cu ochii peste cap și cu foc de lăutar.

...Ce-mi pasă de m-or trăda
Buzele ce-oi săruta...
Dacă buzele-s frumoase
Te iubesc cum ești așa-a-a...
Miine mă vei înșela-a-a-a...
Astăzi... ești numai a mea...

Andrei Lazăr se opri, căci Nae Inelescu nici n-avea de gînd s-o ia pe acelaș drum. El traversa tihnit spre bulevardul cel nou, larg și nelocuît, unde putea să dea în voie drum vocei lui. își ținea *tițianul* de mijloc și amîndoi — unul într-altul —

pășeau domol și drăgăstos spre gura largă a bulevardului, în răcoarea vie a dimineții încă înnegurate de februarie :

Ninon... iată a sosit...
Primăvara de iubit.

„Ninon” era numele feminin favorit [al] lui Nae Ionescu.

Andrei Lazăr și-1 aminti cum îl pronunța cu un patos special, cu o mișcare nervoasă a gurii, când cânta.

Îi venea ades pe buze, căci în afară de Eminescu știa pe dinafară, în mare măsură, pe Musset; după cum putea să recite pasagii apreciabile din mai toți poezii dragostei, români și francezi. Le potrivea versurile în haina cine știe cărei melodii de demult sau actuale și, când tăietura nu se nemerea prea bine, nu se sfa să schimbe accentul, intercalând meșteșugit o silabă nouă sau lungind ori modificând ușor nota buclucașă. La nevoie, pentru parte din cunoștințele sale feminine, chiar traducea direct, ajustând totdeodată, în toiul declarației sau al cântecului; după cum traducea și-n toiul mersului, după tactul pasului, căci și când era singur mintea lui măsura, dregea, născocea ; iar asta în mod firesc, fără nici o sfortare, fără voie chiar, totul perfecționându-se cu vremea, prin uzaj repetat și prin neconțință primenire :

Lasă-mă la sinul tău.
Să uit orișice gând rău...
Să simt inima-ți cum bate...

Deși ei sfinșiseră de traversat și acum trebuie să fi pătruns bucată bună în bulevard, cântecul se auzea clar în pacea dimineții blinde de februarie. Andrei Lazăr își aminti că mai deunăzi aceleași versuri sunau altfel:

Vin, o vin la sîmil meu,
Să uit orișice gând rău
Să mă-natț spre alte căi

Iar și mai demult:

Să ml înalț spre Dumnezeu...

Probabil el făcea înlocuirile avînd în vedere însoțitoarele sau poate gradul de extaz în care se găsea în momentul acela.

în prospețimea dimineții Lazăr simți o mare plăcere în constatarea acestei nevoi de înnoire, oricât de ieftine ar fi fost proaspetele găsiri. Era ceva din primăvara care într-adevăr se simțea atât de aproape, că parcă-i miroseai răsuflarea. Și era într-un contrast atât de net cu trista-i viața de sălbatec, ca acum, când vocea lui Nae încetă sa se mai audă, se simți deodată singur și străin în largul străzii negre și se cutremură ; fără sa-și dea seama, piciorul — parcă de îa sine — o luă ușurel înapoi.

Nu-i stapîni graba, din ce în ce mai crescînda, pînă ce melodia nu-i intră iarăși plin și distinct în urechi. Era o arie matinală, pe care Inelescu nu se sfia s-o zică cu sintaxa-i personală, direct pe italienește. (Din limba aceasta, el mai știa vreo cîteva pasagii din operele cunoscute și cele trei strofe de pe poarta *Infernului* lui Dante.) Pentru micul *tițian* însă el nu putea fi, de bună seamă, decît cel mai învățat și mai plin de foc băiat întîlnit în cariera ei.

în depărtările apusului, zăvoaietele zăceau în umbra deasă, spre care luna nedespuiată încă de aur se lăsa domoala. Lazăr o contempla melancolic în cunoscător selenografic. Se distingeau ușor: Marea Seninătății, a Liniștii, a Ploilor, Oceanul Furtunilor... Ba chiar putu desprinde din bogăția strălucirii cele doua cornițe de umbra, întoarse, ale Nectarului și Fecundității.

Astrul plutea imperturbabil în negurile înălțimilor, în care suflau cu putere prevestitorii zilei.

Iată, avea ceva cu totul deosebit luna asta netrecută prin ocean, tronînd peste lumea încă adormita, care nu știa ca vine primăvara. Era ea însăși umedă de seva nouă și împrospătătoare, care țîșnea de pretutindeni : Doamne, nu mai era nimic din luna cea moartă și Jtranie din cîmpul obiectivului î

Lazăr clătină trist din cap. Inutila lui lunetă ! El o luase și pe ea, ca și pe spectroscop, ca și micu-i ocean meridian, ca și pe ceasornicu-i de secunde, ca și micrometrul și toate celelalte aparate pe care le avea — o avere întreaga — doar va prinde din zbor vreo lumina nouă, o rază din misterul mișcării celei mari și fără de sfîrșit de-deasupra și dedesubt, de pretutindeni și de totdeauna.

Prometeu ț rîse el de-a binelea și-și aminti deodată bustul gol al Fifiței cu cei doi sîni bălabănitari, ca o pasare de pradă cu aripile cioante.

La așa prometeu, așa vultur...

Dar risul îi îngheța, căci mintea îi alunecă deodată înapoi, la clipa acea neexplicabilă și înfricoșătoare, când își simțise mîinile duse de o voința străină spre grumazul femeii de siradă și cînd, prin proprii sai ochi, ca prin două ferestre, văzuse acolo într-însul — de parca ar fi privit de afară — ceva crunt și hidos și teribil, Dumnezeu știe ce cumplita vedenie atavica...

Privirea î se refugie iar pe lună și, pentru a înlătura orice ata idee, se îndărătnici sa distingă deasupra Marii Ploilor iremurul de contur pe care ar trebui sa-l facă eleganta încovoietură din luneta a Golfului Iriselor.

Acolo, in imaginea întoarsă a refrac torului, printr-un curios efect de configurație, se pare că pe țarmul golfului, o femeie se odihnește pe un *chaise-longue*... O femeie înalta, goala, cu parul pieptănat grecește ; înaltă și cu păr de aramă ca doamna Cornoiu... ca doamna Cornoiu goala...

Cum trebuie să fie doamna Cornoiu goala... pe-un *chaise-longue*... așteptînd...

Ha, ha, ha... să dai dracului toate mișcările perpetue din lume, pentru o imagine ca asta... Și toate imaginile lunei și ale stelelor... ha, ha, ha... ho, ho, ho...

Rîdea din toată inima, tare, exagerat de tare, fara să mai vadă nimic altceva decît ideea lui din minte, privîrik îngrozite ale lui Inelescu și ale *tițianului*, care, oprîți cîle aceasta veselie zgomotoasă, îl așteptau neștiind ce să creadă, cu ce cuvînt să-l întîmpine...

Nu, hotărit nu, nu era nebunia! A merge singur rizînd, chiar cu hohote și gesticulînd, asta nu este nebunia însăși. Ori pe cine poate să-l podidească din senin rîsul unei amintiri caraghioase, iar a nu băga de seamă că doi te privesc și te așteaptă, a nu-i zări decît abia cînd te-au strigat, după* ce-ai trecut de dînșii, asta se poate întîmpla oricînd și oriunde...

Se povestesc cu nemiluita dovezi de distracție mai cumplită decît aceasta, pe seama oamenilor complect absorbiți de

o idee si mai cu seamă a savanților iluștri. Pe acestea din urmă, el, Lazăr, le știa în număr prea mare pentru a mai sta la îndoială dacă a fost nebunească purtarea lui din dimineața aceea...

Căci era limpede : dacă se simțea cu adevărat vedenia așa despletită și cu ochi rătăciți pe-aci prin preajma, se putea pune firesc întrebarea : venea *ea* de-abia acuma sau tocmai acuma se gîndea să-și vadă de drum ? Doamne, cînd putea fi cu adevărat nebun ? Atunci cînd anii cei mai frumoși ai tinereții îi petrecuse îngenuncheat lîngă himera de fier, din odaia mică și igrasioasa, sau acuma, cînd ochii lui vad în sfîrșit adevărul și se îngrozesc de trecutul halucinant, iar sufletul i se deschide la viața cea nouă și cea adevărata.

PARTEA DOUA

Alegerile veniră și se duseră.

Cete compacte de orașeni și de țărani trecură pe străzi în bîzîit de viori și-n tact bătut cu brio în țambal. Se vocifera cu dragoste dinaintea caselor lui Cornoiu, lui Porumbacu, lui Necșulea ; fură huiduiți cei căzuți în opoziție, ci niște răufăcători și blestemați. Automobile plesnind din puternice motoare, lăsate parcă înapoi cu eșapamentele deschise, ca noua putere să se vadă și să se audă, porniră în goană turbată spre toate fundurile județului.

înfrigurare mare domni în birouri și-n cancelarii, în localuri și-n sîn de familii și chiar pînă și-n sălile de clasă.

Iar într-o seară, Nae Inelescu Intră la Lazar cîntînd un marș triumfal, anunțîndu-1 că peste cîteva ceasuri pleacă în cea dintîl a lui escapadă... inspectorească. Numirea îi venise de trei zile. Iar azi î-a venit lui Nedan, noul director al liceului „Banul Mihai”.

— Numai tu, ca un tembel ce ești, n-ai cerut nimic ! Cornoiu ți-ar fi îndeplinit orice dorință... De cînd ai început să vii la dînsul, ține foarte mult la tine. Haide, scutură-te, mișcă-te, ieși din bîrlogul ăsta în care ai început să putrezești... Cere-i ceva... să-ți dau eu ideea î Pofim : o bursă, să pleci în străinătate...

Apoi, amestecînd frazele cu frînturi de cîntec :

— Iacătă, Nedan și-a împlinit toate visurile... Doua dînr-o lovitură !... întii, direcția ! Canalia, și spunea că n-a cerut nimic... Și a doua, dragul meu, știi care !

___51

— He, he, pe ce lume trăiești tu, scumpule?... Și-a găsit femeia mult visată, femeia istorică : înaltă de cinci coți și atîrnînd 130 kile, la basculă... A găsit-o în sfîrșit și a și adus-o acasă, ca sa nu i-o ia alții... Dar știi pe cine ? Inchîpu-îește-ți, draga... madama hotelului de deasupra varieteuului lui Sfetcu... unde am fost atunci, de, în noaptea cînd a căzut guvernul... și-amînteșu ?...

...Iată un om complect satisfăcut... Ei, dar ai văzut-o O bahniță, dragă, un bloc de carne alba și cu niște păr roșu... Dar șmecheră a dracului; nu prea înțelege ea cum vine asta cu :

Flora la belle Romaine...
La reine Blanche commc un lys
Qui rhaniaai a. voix de sirene
Benhe... au grand pied...

Mai ales asta ! Și pe urmă :

Beatrix, Alîys... etc...
Ei JjiSne la bonne Lojiaine

...cum o dezmiarda ticălosul, fără rușine, chiar în fața mea; în sfîrșit întreg Vitlon... însă dama a simțit ca aci este lucru mare și s-a lăsat greu de tot pe el, sărăcuțul... I-a dovedit cu acte că numele ei de origina n-a fost Ani, cum i se spunea la hotel, ci chiar Berta. Deci poftim : *Bertke au grand pied în* persoana... L-a zăpăcit de tot... Si-ntr-atîta, încît îl și joacă puțintel ; femeie experimentata, ce crezi... închipuie-ți, chiar de față cu el, mă copleșea și pe mine cu atențiile... însă, mă rog, întrucît mă privește... tu știi principiile mele... într-ale amicilor nu mă amestec... însă să știi ca... (începînd să cînte) :

studiul femeii e greu...
E un demon cu chipul de...

Te uiți la costumul meu, nu ? se întrerupse apoi numai-decît, deși Lazăr nu privea decît în gol, revazînd în gînd ultimele două întîlniri cu doamna Cornoiu, care avuseseră loc de la căderea guvernului încoace. (La a treia, făgăduită pentru alaltăieri, ea timesese vorbă Ținutei că nu poate veni din cauza ...alegerilor.) E ? Așa e ca e strașnica tăietura ?... Lasă... Ai sa mergi cu mine la croitorul asta, e fain de tot și

ieftin... Dar de stofă ce zici ? adaogă el răsucind pulpana hainei, de-un fel de violaceu închis cu picățele minuscule albastre și verzi. Mă rog, nu vorbesc de calitatea stofei pentru că-ți mărturisesc... nu mă pricep... Nu mi-a plăcut niciodată să-nii asum merite pe care nu le am... Eu sunt omul esteticii. Spune, ce zici, de culoare ?

Și fără a-i aștepta răspunsul, se duse să se admire în oglinda dulapului, împăunîndu-se pe-o parte și pe alta și excîammd foarte îneîntat:

— Cum face *el*, cum drege *el*... cum le dibăcește *el*... că întotdeauna e *ekie*...

Andrei Lazăr își amintea atitudinea din ce în ce mai fara entuziasm a Zinei, la cele doua întrevederi. Buzele lor se căutaseră iarăși, desigur, dar nu cu setea de la început. Iar cea din urmă oara se sărutaseră atît de fără convingere, atît de fără căldură, încît prevăzuse, cu certitudine, ca la întîlnirea viitoare ea va lipsi.

Dealtfel prevăzuse de mult că drăcușorii infinitului, demonii lui Maxwell se vor amesteca și aci. Și nu se simțise deloc în putere sa activeze cu cît de puțin lucrurile. Stătea alături de ea într-un fel de pasivitate idioată, pe care și-o contempla cu jale, retrospectiv. Era invadat neconținut de amintirea evenimentelor din noaptea petrecerii și, dîntr-un moment într-altul, aștepta erupția groaznică a micilor blestemați. Aștepta cu inima reținută ; vor năvăli ei — sau ea, Ziua, îi va izgoni de tot cu săruturile ei voluntare, cu dorința-i sălbatecă de a-l scoate din lumea stelelor și-a mișcărilor fără popas, pe unde se rătăcise, orb și natîng, și a-l readuce la cultul ei, la cultul acestui idol magnific și exclusiv care era grozava ei frumusețe. Dar Zina, de bună seamă, începea să se razgîndească ; nu-i trebuia credincioși înfrînți și izgoniți din alte temple...

El își dădea seama ca, încetul cu încetul, distanța dintre ei. deși atît de apropiați, a început să crească vertiginos, și totuși nu putea face nici o mișcare de împotrivire. Cine-i paralizase astfel mîinile și voința, dacă nu alaiul acela infernal și pedepsitor, care nu poate să ierte celui ce pe furiș a vrut sa vadă fața Domnului ?

— E... și ca să te convingi, dragul meu, ca într-adevăr hainele astea sunt o curată invenție, îți pot împărtăși că ele au și reputat, scumpul meu drag, primul lor succes, deși

nu e mai mult decît de trei zile de cînd le-am scos de la croitor. Lazăre, dragă Lazăre, sacrul iatac al doamnei Cornoiu și chiar augustul ei pat au fost profanate... Ma rog, contez pe discreția ta...

Din gîtul lui Lazăr a ieșit un zgomot nedeslușit și caraghios, ceva ca o cîrîială de cocoș în vis. În mîntea lui s-a golit totul și apoi o clipă el a avut din nou senzația aceea bruscă, înfricoșătoare, de clătinare generală a lucrurilor, de rostogolire universală, de astă dată chiar mai precisă; i s-a părut că totul s-a strîmbat, ca picioarele lui Nae Inescu, ale mesei, scaunelor, temeliele tuturor obiectelor, caselor, turnurilor, se reazimă oblic de pămînt, ca și cînd cineva, un uruj fără pereche, ținînd globul sub talpa piciorului, l-ar fi izbit cu un ciocan dintr-o parte.

Mîinile se ridicară, duse de aceeași impulsie de atunci, din fața gîtului gol! Fifitei, de astă dată însă slabă, prea slabă, ca ele să nu cadă înapoi de la mijlocul drumului, fulgerate parcă de dambă...

— Dar ce ai, ție parcă ți-e rău? Andrei... Hei, mai !...

El deschise o pereche de ochi bolnavi, cu mișcări grele de lumini, ca de vită pe moarte. Și zâmbi neputincios.

— Continuă, continuă... a fost numai o părere... o slăbiciune de-un moment... știi, stomacul... de atunci, din seara aceea...

— Lasă, că povestea mea are să te întremeze... pentru că, băiete, trebuie s-o sfîrșești odată cu inactivitatea asta... mișca-te, agită-te, bea, leagă-te de femei pe stradă... fă ceva în sfîrșit..., Și ascultă colea : Aveam vorba mai de mult cu ea... Acuma tu o știi...

— O... da...

Nae Inescu se puse pe rîs :

— Nu știi nimic, mai prostuțule. Și te-ai trădat ca un copil... Sst... fără nici o mișcare... O iubești, nebunule !... Iubești himere, nenorocitul... Ala nu e femeie în carne și oase... Aia e o entitate... dar să trecem... aveam vorba mai de mult cu ea... cu mica Esti, puiule, cu ungueroaica aia delicioasă, căci eu nu umblu după himere, scumpul meu... Ai văzut-o pe ungueroaică, nu ? O știi ? Ei bine, ce a făcut stăpîna-sa dintr-însa !... Cum spun, știam că Cornoiu și nevasta-sa simt la București... Și pentru că ea dăduse drumul la toți servitorii... înțelegi... am ținut ca... în iatacul ei... al doam-

nei... al Zinei... și chiar în patul ei... adică divanul... unde dormea singură... înțelegi... Ei ce vrei, am și eu micile mele perversiuni... Dar ce să faci cu ungueroaica ? Nu vrea în ruptul capului : *Nem so bot și nem so bot...* Dar pe urmă i-a plăcut și ei... Te cred...

De acum încolo, din vorba care nu se mai sfîrșea a lui Nae Inescu, adie spre Lazar o suflare de înviorare. Rîse cu poftă de glumele lui și-i admira cu sinceritate hainele. Însă, pe urmă, o picătură de îndoială se strînse cine știe unde, deasupra conștiinței, ramase acolo cîtva timp, de-abia simțită, ca o boaba de rouă pe-o muche de streășină. Pe urmă, cînd deveni destul de grea, căzu deodată în plinul conștiinței. Și alte boabe se strînseseră în locul ei și una după alta se lăsară în jos, din ce în ce mai repede, plesnind vesele și rele, rupînd și alungind, în cercuri de undă, pacea ce se întinsese iarăși în cugetul lui...

...dacă povestea cu ungueroaica nu e decît o minciună, debitată în grabă ? spre a acoperi destăinuirea dinții, deviată brusc la vederea efectului ce-l produsese ?

Dar de astă dată Andrei Lazăr nu mai da nici un semn de neliniște ; ci asculta cu mare luare-aminte pe sporovoiitorul care vorbea din necesitatea organică de a se auzi și de a fi auzit, de a fi admirat și invidiat, poate îi va scăpa, în cascada de vrute și nevrute, cuvîntul revelator.

Căci Nae Inescu părea a se învîrți iarăși pe aci, pe aproape. Într-adevăr, el înșira acum, cu o bizară satisfacție, tot ce se zvonea prin anume cercuri ale orașului, de curioasa vizită pe care domnul ministru Cornoio o făcuse într-o seară fostei sale soții, doamna Sultana Șoimu. Aceasta îi primise foarte binevoitoare, iar puternicul ministru, încurajat, încercase asupra ei îndrăzneli și violențe, care au produs scandal, au atras niște vecini, ce așteptau gata într-o camera alăturată, și era cît pe-aci să intervină și poliția, dacă — prinzîndu-se din vreme de veste — nu s-ar fi întîmplat ca îa postul cel mai apropiat sa nu se mai nimerească nici un agent, la ora aceea.

Cercetările s-au făcut ceva mai târziu, pentru că doamna Șoimu nu se resemna cu nici un preț sa dea îndărăt. Dar se pare că martorii ei, audiați în secret, au trădat-o în mare număr, de vreme ce din acuzatoare a devenit acuzată, faptul fiind calificat de cursă și șantaj. A urmat ca de obicei: criza de nervi a doamnei, intervenția însuși a lui Cornoiu, care o

ierta cu demnitate și eleganța de ministru, și în sfârșit mușamalizarea întregii chestiuni.

Se șoptește totuși (tare, nimeni nu îndrăznește să mai vorbească) ca excelența sa ar fi fost auzit pronunțând cuvinte ca : „Iosefina, resemnare, dominare de sine, Beauharnais, imposibilă renunțare, trebuie sa-mi cedezi, puicuță scumpă, frumosul soare de la Austerlitz, nimic nu-mi poate rezista...” după care au urmat zgomote de sărut, busculări, un vas spart, țipete feminine de ajutor...

Se pare că amănuntele astea pomesc de la un student, un vlăjgan înalt, încă neidentificat definitiv de poliție, care se afla la doamna Șoimu în seara cu pricina, îndeplinind rolul de recrutor și vătaf al martorilor, dar care a dispărut înainte de facerea cercetărilor.

Tot orașul le repeta în surdină și se amuză, încît domnul ministru a fost nevoit sa-și grăbească plecarea la București, însoțit derigur de doamna sa legitimă, ale cărei urechi trebuiau ferite de clevetirile canaliei, pentru ca a doua zi domnul inspector Nae Inelescu, aferat și grăbit, să se și prezinte la turburatoarea Esti ca s-o întrebe mai întîi de stăpîn și pe urmă de buduarul stăpînei...

Andrei Lazăr care se trîntise în latul patului, se ridica acum pe șezut. Dar cu toate rugămințile lui, fu imposibil ca să facă pe Nae Inelescu să mai continue și să mai rămîie,

— O grămadă de treburi, *draga mea...* închipuie-ți, prima mea inspecție... Și pentru a acoperi protestările celuilalt, care se înviorase de-a binelea, preferînd plecarea Zinei, îndoielii ce începuse sa-l turbure, Nae Inelescu își lua pălăria legănîndu-se pe scurtele-i picioare și întonînd cu mîna în aer:

De-aici plec la Maxim...

C-acolo-s mai, intim...

Andrei Lazăr nu se înșelase prea mult, găsind scăzut avîntul doamnei Cornoiu pentru dînsul.

într-adevăr Zina, după ultima lor întîlnire, regretase de-a binelea că s-a grăbit cu sarutatul. Nu pentru că acum n-ar mai fi găsit simpatic și drăguț ca la început pe nfiicul astronom, însă pentru ca se convingea tot mai mult — și ultima lor întîlnire fusese decisivă — că Lazăr nu era acela pe care-l

căutase ea. întocmai precum îl zugrăvisese domnul Cornoiu înainte, i se arata destul de limpede, supărător de limpede, acum. Nici o ambiție nu-l îmboldea, nici o teamă, nici măcar aceea de pasiunea care părea că-și face tot mai mult loc într-însul nu se arăta, supuindu-i-se îngrijorat și fericit sau chiar încercînd să se zbată împotriva-i, ca flacăra bătută de vînt. El era perfect egal cu sine însuși și primea orice noutate, sau orice perspectiva, cu acelaș zîmbet, uneori rîset, poate incolor, în cel mai bun caz sceptic.

Se gîridea uneori că poate vechea lui pasiune cerească biruise pe cea nouă, pămînteasca, și asta îi producea destulă restriște doamnei Cornoiu, dar și destula îndîrjire ; dar se mai gîndea că poate el, după cele dintii sărutări, se crede într-atît de sigur că restul evenimentelor trebuie să vina de la sine, fără nici o altă sforțare din parte-i, încît o dezgusta și îi tăia pofta de orice nouă încercare.

Fatal, autorul scrisorilor — al căror fir de cîteva zile se întrerupsese — îi venise din nou în minte. Acolo, în scrisorile acelea, pe care ea începu să le recitească, era într-adevăr o zbatere sufletească și o mîna care se ridica oțelită spre dînsa. Un suflet care îndrăznea s-o strige la dînsul, cu vîna pe buze, îngrozit de propria lui îndrăzneală. Un trup mic și umil, care-și căuta înfrînt stăpîna despotă și neîndurătoare. O fărîmă de suflet, care își cerea dreptul la voluptatea chinului și la urgia capriciilor de zeitate.

De-abîa acum începea sa-i între deslușit în urechi vocea aceea pe care și-o închipuia înăbușită de emoție și șuierătoare de dorință, tocmai acum cînd ea încetase. Cine să fie necunoscutul asta, care învia într-însa amintirea voluptoasă a regiilor ce-și aruncau dimînețele, din turnuri, amanții în fluvii, și a fecioarelor care electrizau oștirile și cucereau cetățile cu un suris ?

La început bănuise că Lazăr ; un alt Lazăr, care singur, în fața paginii albe, putea să fie într-altfel decît îndrăzneț sa i se arate. Dar mai apoi se convinsese de-a binelea că nici nu putea fi vorba măcar, și — grație stilului lor umflat — constatarea n-o decepționase întru nimic. Uneori o făceau chiar să și rîdă ; propriu-zis, însă, îi plăceau, dar socotea că a găsit în Lazăr exact ceea ce-i promiteau scrisorile.

Acum însă, când ele încetaseră, când Lazăr se arăta cât mai departe de esența lor și când împrejurările politice prin care trecuseră, și pe care le domina cu atîta bărbăție și siguranță domnul Cornoiu, îi involbură sîngele și deșteptară în ea energii nebănuite, de eleganță intrigă, de augusta favoare, de blinda intervenitoare pentru iertarea celor greșiți, literatura lor îi păru firească și-o birui cu desăvîșire.

Se dădu în întregime evenimentelor. Se feri roțuși cu majestate să apară și să răspundă la aclamațiile canaliei, ce-o cerea de asemeni, la ferestrele înecate în lumina cu roșii reflexe nestatornice a torțelor, care semăna așa de bine cu atmosfera clandestinului vraf epistolar, și pentru a-și potoli nevoia de a vedea, de a auzi, de a simți direct, porni de mai multe ori cu mașina, tăind aproape tot județul, la părinții ei pe cari nu-i mai vizitase de-un an, în zilele ce precedară alegerile.

Era atît de îndepărtat Andrei Lazăr, cu rîsul lui indiferent și resemnat, cu aspectul lui îngust și absent, de mișcarea, de încordarea și de clamoarea asta generală, acută și împrăștiată, ca gîndul ei alerga într-una la celălalt Lazăr, ascuns și aprig, care-și provoca soarta și nu-și încrucișa brațele pe piept neputincios, cînd ea începea să se arate mîngîietoare și felina, sub forma ucigătorului sărut...

Unul, asemenea mic... Mic era și Nae Inescu. L-a întrebat — la una din desele lui vizite, cît au ținut alegerile — aducînd vorba de viitoarele lui inspecții, cum vede el, cum îi năzare, de dincolo de geana visurilor și a năzuințelor, acea care-l va lega pe veșnicie de persoana ei ?...

— Am văzut-o adesea, doamna ; ea este multiplă și variată, are mii și mîi de fețe, de toate dimensiunile, formele și nuanțele... oacheșă, roșcovană sau spelbă, înalta sau scunda, durdulie sau subțirătecă, clasic de frumoasă sau de-o înfățișare neobișnuită, ea este de toate și doar într-un fel nu poate să fie...

— Și anume ?

— Unică... vreau să spui: una și aceeași...

Uneori doamna Cornoiu fusese tentată să creadă ca „micul” corespondent ar putea să se considere astfel și-n sens alegoric. Avu deci cîteva conversații abile cu Necșulea, oratorul cu bărbuță pătrată și cu verb aspru și tăios. Dar nufu chip să obțină din răspunsurile lui decît dovadaunei intuiții politice sigure, pe care i-o oferea în măsură mai mare dom-

nul Cornoiu, și să întrevadă o năprasnică ambiție de ajungere și de dominație. În sfîrșit gîndul îi fugi la Nenoveanu, junele poet al Tinei. Ideea i-o întări însuși faptul că niciodată nu-l mai întîlnise la dînsa și, recunoscînd în asta voința ferma a prietenei sale, nici nu mai întrebuse de el.

Facu așadar să fie găsită de asidua micuță, complect aclîncită între filele unui Samain voluminos și magnific îmbrăcat :

— Dar poetul tău... întrebă ea într-o doară, întinzîndu-se lascivei abia dezlîpindu-se din delicioasa lectură,- Nenoveanu tau ?... plăcut și interesant băiat... A mai compus ceva nou ?

Fosta doamnă Nedan făcu o mină atît de dureroasă, ca doamna Cornoiu regretă întrebarea ei prea bruscă, primind ca un omagiu temerea nestăpînită a Tinei de-o eventuala rivală, atît de puternică.

— A dispărut complect, rîse jalnic de slab Tina, după o pauză îndelungă de profunde sforțări interioare ; se zice c-ar fi pe-aci, prin oraș, însă eu nu l-am văzut...

Și după o mică tăcere, în timpul căreia batista luă de mai multe ori drumul nasului, iar ochii făcură scurte și brusce mișcări de reprimare a îacrărilor, ce tot izbutiră să-i umezească, ea povesti cu același glas stîns :

— Da, draga mea, a încetat să mai apară deodată, fără să vestească, fără să se scuze. Crezusem că Dumnezeu știe ce telegrama urgentă l-a chemat degrabă, la facultate... Mai ales ca ultima dată îmi vorbise de niște bani de care avea neapărată nevoie... spunea de-o datorie de onoare, de 24 ore, de împrușcat... L-am împrumutat, desigur, și a doua zi, văzînd ca nu mai revine, cum spunea, mi-am închipuit că datoria de onoare poate să fie vreo taxa întîrziată la universitate, mi-am închipuit c-a plecat la București să aranjeze lucrurile... De atunci sunt două luni... Nu-mi rămîne să cred — scînci ea în concluzie — decît că e încă în imposibilitate să-mi restituie banii... și firea lui simțitoare îl face să mă ocolească... Altfel...

— Biata lina, mie să nu-mi spui nimic ?... Vai, drăguța mea dragă !

Și-i apropie capul, rezemîndu-l de sînul ei, în vreme ce gîndea : „El e! El trebuie să fie 3 Doar ea singură l-a văzut

de atâtea ori în timpul ăsta, oprindu-se drept ca un paltin la auzul claxonului cu sunet aparte și salutînd-o larg, lasînd să-i fluture pe buze zîmbete imprecise."

După plecarea Ținutei consultă iar cu amănunțime colecția scrisorilor. Oricîntă bunăvoință însă ar fi acordat noii sale impresii și oricîte concesii ar fi făcut stilului figurativ, zadarnic... nu putea fi un Nenoveanu cel care binecuvînta Dumnezeu că l-a născut puțin la trup : „mica însușire care putea să-i acorde — prin inversarea fatală a rolurilor — odată cu dulcea și crunta tiranie ce-l aștepta și pe care o primea senin, cu brațele deschise — rarul privilegiu al alinării".

Doamna Cornoiu lăsă deci, dezamăgită, scrisorile din mîini. Totuși îi plăcea că ele îi dau în sfîrșit de lucru. Căci simțea ciuda pe care începea să i-o ațîțe, din ce în ce mai temeinic, zidul dur al nepătrunsei enigme.

Hotărî să cheme neapărat pe Tina, spre a-i ajuta la investigații. Dar chiar în seara acelei zile, domnul Cornoiu ceru să se facă îndată cuferele ; ordonase să i se alătore vagonul la expresul de unu noaptea.

— Eu sunt de părere să mă însoțești, Zina, i se adresa el aproape imperativ. Vor fi dreva ședințe importante ale consiliului, și cred că voi avea nevoie să fii lîngă mine... îndulci el glasul... pentru că, draga mea, cum să spun... de la început... se impune... sa-mi trasez o atitudine... care să fie a mea personală — intra el apoi la drum deschis — pentru a marca șefului întîi că nu consider miluială portofoliul cam secundar pe care mi l-a încredințat și al doilea că e timpul să dea ascultare și forțelor tinere și noi, și nu numai ciurucurilor interesate care duc partidul de rîpa... Cred că acorzi ca pentru toate astea trebuie puțin curaj și deci... prezența ta... Pe urma, știi bine, mai suntem datori unele vizite...

Doamna Cornoiu își aminti de îndelunga agitație și rumoare pe care o stîrnea apariția ei în lojă, la Camera" ; fie că începuse sau nu ședința, pilcuri, pilcuri de priviri, din proprie inițiativă sau avizate una de alta, se îndreptau spre dînsa, ținîndu-și civilizat rîndul, pentru a-i aduce unele după altele omagiile de admirație.

Scrisorile misterioase căzură pe planul al doilea și împachetatul se făcu sub directă ei supraveghere.

Pîna la București, în neconținutele zvîrcoliri ale insomniei, avusese într-una impresia mulțumitoare că din întinsul țării acesteia, pe care vagonul capitonat o străbătea cu o sută de kilometri pe ora, ceva, ceva se reazima acum și pe umărul ei alb și neted. Și măgulită de puterea acestui umăr cu rotunjimi atît de misterioase în lumina veiozei albastre, ea îl sărutase cu pasiune, fascinată de atracția vieții celei noi, în care simțea că întră acum pe de-a-ntregul.

Zgomotul înfundat al roților îi da impresia tumulturilor îndepărtate, pe care le va domina cîndva dintr-un iatac la fel de capitonat. Iar razele albastrii se prefăceau în dosul pleoapelor apropiate în privescări multicolore și solemne, neconținut solemne: mulțimi omenești, procesiuni, adunări, fapte și prapuri.

La București însă, în apartamentul mobilat, pe care-l închinase soțul sau, fumoasele imagini zburară, una cîte una, ca ultimele frunze ale crengilor de toamnă. Domnul Cornoiu nu mai făcu nici un apel la dînsa și amîna într-una „ieșirea" lui, care avea sa frămînte consiliul de miniștri.

— încă nu e vremea ; în politica, tocmai ca la război, momentul trebuie ales cu tactul cel mai desăvîrșit... O secunda mai devreme e tot așa de periculoasă ca și o secundă mai tîrziu...

La Camera, e drept, privirile se întoarseră pilcuri, pilcuri spre dînsa ; dar nu era în ele nimic din acea adorare muta și umilă, la care ar fi avut dreptul să se aștepte. Dimpotrivă, ei o priveau cu un fel de familiaritate supărătoare, ba chiar, cînd erau în grup, își comunicau impresiile cu zîmbete și înțelesuri. Iar un deputat cu cămașa încrețită peste pantalonii de aba moale, strînși în șantiuri de lac, o fixa îndelung, prostit, scărpinîndu-se în creștet și verificîndu-și bretonul pomădat care se lăsa foarte rotunjit pe fruntea îngustă, apoi mîngîindu-și satisfăcut mustățile cu doua degete vîrite sub nări ca și cînd ar fi luat o priza de tabac. Ea întoarse desigur de mai multe ori capul aiurea, urmărindu-l totuș, fără să aibă aerul ca-l vede, dar el n-o slăbea deloc. Rîse voios ca pentru sine însuși, își ciocni de mai multe ori călcîiele de lac, militarește, în semn de nemărginită satisfacție, fără so piardă din ochi, și cînd începu ședința se așeza în

bancă cu picioarele în afară, întorcînd complect spatele tovarășului de pupitru.

Soțul său răspunse de pe banca ministerială, corect și răspicat, dar destul de anost, la două întrebări ale unui deputat din opoziție, deopotrivă de anoste. Hotărî să nu mai vină la Cameră.

La vizitele de rigoare pe care le făcu cu domnul Cornoiu, auzi adesea pomenindu-se de «ministerele principale» și „ministerele secundare” sau de „minimă importanță”, de „ministrii cei mari” și „ministrii cei mici” ; în sfîrșit, 3a soțta ministrului justiției, i se servi, la masa foarte bogată în convivi politici, cu toții, în afară de soțul său și de soțul gazdei, doar deputați și senatori, o amplă discuție în jurul desființării portofoliului pe care-l deținea Cornoiu.

Ea surise tot timpul suveran și disprețuitor și pretinse domnului ministru, în mașină, cînd se reîntorceau acasă, s-o scutească pe viitor de astfel de umilințe puse la cale dinainte, pe care el nu e în stare să le prevadă și să le preîntîmpine ; s-o scutească deci de toate mesele și de toate vizitele și s-o lase să se întoarcă acasă, în orașul lor, unde o așteptau atîtea treburi personale, atîtea societăți și comitete, pe care le conducea în suverană necontestată, ascultată și adulată, chiar pînă la umilință.

I-era îndeajuns de București. Frumusețea ei întorcea desigur toate privirile în drumu-I, și aci ca și pretutindeni, dar pe supraîncărcatele străzi era o necunoscută ; iar obișnuința aceea de a întoarce capul, numai la cotituri, prin fereastra mașinii, la rîul de oameni al trotuarului pentru a răspunde ca surprinsă salutarilor din mulțime — una din cele mai de seamă plăceri ale ei provinciale — o făcu acum să săvârșească gafă care îi sîngerară sufletul multă vreme : răspunse la salutări îndreptate în alte direcții și dădu loc la confuzii, la ocheade și chiar la răspunsuri provocatoare de hilaritate.

Acolo pe unde era cunoscută, era mult înconjurată de asemeni. Dar prea obișnuită să întoarcă priviri și să-și atragă admirații, era destul de plictisită de toate acestea, cînd nu erau drămuite de oarecare discreție și distanță. Complimentele îi zdreleau timpanele : i-era penibil să i se înșire așa la calități, pe care ea și le cunoștea destul de bine și care săreau în ochi la toată lumea ; iar în cercurile pe care le frecventa nu întâlnește deocamdată alte mijloace de curtenire, decît

această întrecere între toți numeroșii înconjurători de a-i exprima, fie fața de toată lumea, fie doar ușor, la ureche, cît mai lapidar, mai brutal și mai obraznic, ceea ce prima oglindă îi dezvăluia cuviincios și destul de clar. Ca și cînd secretul și meritul cuceririi sale ar fi stat în a i se da nătînge certificate de frumusețe, ca oricărei vînzătoare de magazin, care debutează în aventură i Dar ceea ce o exaspera peste fire și-o ofensa era aerul concesiv și doctoral, mai cu seamă al celor mai tineri, cînd o oblăduiau, după severul control al unui ochi rece, critic și bleg, cu recunoașterea însușirilor ce-i acordau ca o notă binevoitoare la examen. Aveau atunci de obicei o nervoasă și emfatică bîțîială de aprobare din cap, care părea că spune : „da, da, face”... sau „dacă spun eu” — însoțită de fatala și satisfăcuta autoexaminare și corectare la exces a propriei ținute în cea mai apropiată oglinda.

Bietul Andrei Lazar cu stelele lui duble și cu nebuloasele lui în spirală, cu straniile lui predispoziții, care nu-i alterau întru nimic totuș^ fecioreasca-i sficiune și nedumerirea copilărească din ochii mari și umezi; cît de departe era el de toți acești domnișori sportivi și mălăleți ai epocii, cari parcă n-aveau altă lozincă decît să vorbească orice și oricum, numai mult să fie, excesiv de mult, exasperant de mult. Un licăr de izbînda începea să le palpite în ochi, cînd socoteau că au zdrobit orice rezistență și se întreceau atunci pe capete să-și lungească și să-și scurteze liniile feții pentru a-i da o înfățișare, cît mal mult asemănătoare, cu a unui demon de la cinematograf.

Pînă și Nae Inescu, cît era el de vorbăreț și de prompt la cântat, totuș păstra o măsură, știa cînd să se oprească ; în cele mal patetice și cele mai teatrale ale lui gesturi și expresii punea, pe cît îi stătea mai la îndemîna, mai mult omenesc ; iar ceea ce putea fi cabotînaj în firescul său era scuzat tocmai prin groaza vădită de mecanic și candoarea pe care ochii nu i-o dezmințeau niciodată.

Iar cît despre acel anonim îndărătnic din dosul teancului de scrisori, cu strania lui sete de a se simți apăsător de minunatul ei picior și de a geme oprimat sub puterea tragice ei frumuseți, cît de singular răsuna biata lui dorință, în forfotul acesta necurmat, în viermăria asta nesfârșită, de stăpînitori ai lumii (pîna și cel cu nasul mai roz și mal umed se arăta gata oricînd să ia locul lui Mussolini), de forțe demonice în

potența (pînă și cel mai miop te împungea cu aer de hipnotizator, de după lunetele uriașe, cu slabi lui ochi roșii și stinși), de gălăgioși posesori ai supremelor înțelepciuni (la tot pasul Nenoveni corecți și somnoroși, ori tari de urech* de la natura sau din fudulie, acceptînd cu destulă greutate sau contestînd, fără chip de revenire, nume și figuri_ chiar din cele ce trecuseră de mult și temeinic pragul istoriei). _

În societatea asta erai obligat să nu-ți placa nimic. Iar ea, care adoptase într-o măsură, desigur incomparabil jal puțin exagerată, în propriu-i oraș, aceeași atitudine^ față de tot cu ce venea în atingere sau i se aducea la cunoștință, văzînd profuziunea spăimîntătoare de aci a adeptilor umn astfel de conduite, se îngrozi desigur că putuse fi dominată de-o atît de pretențioasă stupiditate. Și simți nevoia naturalului care să nu fie vulgar, a subtilului care să nu fie artificiu, a fan-teziei libere și îndrăznețe, care sa nu fie funambulesc și escrocherie ; le simți imperioase ca nevoia aerului.

Iar cetatea asta era desigur prea mare ca să nu abunde în ea exemplare neîndobitocite încă de aceeaș perspectivă unică, monotonă, a autocontemplației. Ele trebuiau să^ fie nenumărate și surprinzătoare chiar, în dorul lor de yiață^ și de primenire, dar ele trebuiau să dăinuiască în lumea imediat de dedesupt, pe care valurile întîmplării și_ ale nojocului n-o aruncase inca încoace, spre țărnul biruînții răsunătoare ; sau în lumea de alături, mindra și retrasă, care nici măcar nu visa să rîvnească la astfel de biruințe. ^

Dar Zina Cornoiu avea de-acum exemplarul^ ei din categoria de „nebuni cu măsură” sau de „nebuni” In toată firea”, cum își botezase pe micii și suportabilii ei nebuni de-acasa, pentru a mai trebui să-și caute un altul aci. Ar fi putut spune ca are la dispoziție chiar două exemplare, să-și tot aleagă, dacă, acum la București, ideea ca Andrei Lazar și autorul scrisorilor sunt una și aceeași persoană n-ar fi stăruiet cu sorți din ce în ce mai mulți de Izbândă în convingerea ei. E drept, Andrei Lazar negase ; dar cine știe dacă pricina nu era tocmai aerul ei puțin cam zeflemist, de la început, cînd îi vorbise de scrisori, ceea ce provocase poate și complectă lui descurajare din urmă. Poate că luat mai energic din scurt, cînd încrederea lui va fi cîștigată pe de-a-n-tregul, va mărturisi singur...

Într-o bună zi doamna Cornoiu pretinse hotărît soțului său să părăsească Bucureștii și să se reîntoarcă în provincie. Se aflau în plină vară, în plină arșiță bucureșteană, cu asfaltul_ topit, cu aer neîndestulător, cu neîmpăcata doaie toropitoare de raze fierbinți, vărsate din soare ca dintr-o stropitoare de foc. Parlamentul se închisese, se aranjau vacanțele miniștrilor, iar domnul Cornoiu, care-și da toate silințele să stea în Capitală pînă la seria doua de concedii, rămase foarte încurcat în fața insistențelor soției sale.

Deși fusese informat ca doamna Sultana Șoimu nu făcuse încă nici o mișcare cu „nenorocita acea de întîmpiere, frate, cînd^eu, om ce mă găsec, m-am lăsat așa de ușor atras în cursă”, totuși nu socotea încă nimerita vremea întoarcerii. Mai mult chiar, liniștea asta neînțeleasă nu-i prevestea nimic bun ; o cruntă întrebare muncea cu spor amar pe domnul ministru : ce aștepta ea ? de ce mtîrzia ? Fusese într-adevăr uluită de întorsătura neașteptată a lucrurilor, în seara aceea cînd din acuzatoare devenise acuzată ? Sau pîndea întoarcerea sa și a Zinei, pentru ca lovitura să fie dată în plin ?

— Canalia! Șarpele! spumega el, străbătînd cu pas ferm și grăbit camera de lucru de la un colț la altul... Am so joc frumușel de tot...

Cumplita sa ciuda mal provenea și din faptul că, deși dăduse ordine severe ca studentul acela înalt, de la care emanau toate necuviințele — puse în circulație pe socoteala lui — să fie redus la tăcere cît mai repede cu putință, vestea împlinirii acestei dorlnți întîrzia încă. El da totul pe slăbiciunea de zel a agenților, din cauza lipsei lui de acolo ; era deci hotarît ca la întoarcere să-I dea pe toți afară. Dar întoarcerea asta ținea să se întîmple cît mai tîrziu cu putință, așa că propriu-zis se învîrtea într-un mic cerc vîțios, care-l făcea uneori să-și iese complect din sărite...

Astfel se văzuse nevoit să depună toate sforțările ca să intre în seria doua a concediilor ministeriale, intenționînd — pentru a cîștiga cît mai mult timp — să plece apoi direct în Elveția.

— Fără să-mi vad casa ? Dar e neexplicabil... îi ri-postase soția sa, cînd domnul ministru tocmai credea că a

imunizat-o de orice alta dorința cu perspectiva voiajului în străinătate. Vom sta o săptămână acasă și pe urmă...

— Dar n-o să avem timp, draguță... Doar acum sunt la dispoziția țării și azi concediile nu se mai dau cu lunile, pentru că a trecut vremea miniștrilor de agrement...

— Văd ca ai așa... un fel de repulsiune pentru casa, pe care n-o înțeleg deloc... Eu nu pot să plec din țară pînă nu trec pe acasă... N-am decît să plec înainte cu o săptămână și să te aștept acolo, să mă iei...

Domnul Cornoiu o măsură atent, pe sub sprîncene. Sa fi început oare anonimele? De buna seama, de vreme ce ea era neînduplecabilă... Se gîndi atunci să intre în forfota cu pieptul înainte...

— Zina, mie nu-mî plac situațiile echivoce... Ma rog, spune lămurit: ai primit vro scrisoare care te... care să...

— Scrisoare? O scrisoare! De la... de-acolo... din... de la vreun... ha, ha... Rîse falș și glacial. Ei da, am primit... și nu numai una... te asigur...

— Așadar a primit, mugi el, lovind scurt, cu pumnul încleștat, în aer...

— Și cite... făcu ea visătoare. Apoi, după ce lăsă o pauză, privindu-l cu un straniu surîs cum își muncea buzele întunecat și crîncen: Nu te încîntă asta, că abunda adoratorii în juru-mi?

Domnul Cornoiu îl arunca o privire speriată, apoi se porni deodată pe-un rîs plin și bucuros, de om căruia i-a izbutit o păcăleală...

— Iartă-mă, draga mea Zina, n-am vrut să te jicnesc... Vream numai să te întreb dacă n-ai mai primit nimic de la Esti... însă vorbind cu tine eram complet absorbit de-o preocupare... O chestie de la minister... Un răspuns care mă interesează mult și care nu-mi mai vine... Ah, politica asta... se scutură el ca de-o prevestire rea... Vai, Zina, dar ce ți-a mai trecut prin minte...

Și din rîsul lui sincer și din vorbele lui și tot ce urmă apoi, ea căpătă convingerea deplină că un om așa de important ca dînsul, un moment n-ar putea bănuși ceea ce ea avusese slăbiciunea să lase cît pe-aci să se întrevadă de-a binelea.

Urcă deci mulțumită în mașina care-o aștepta să o ducă la Șosea. Iar el, care o ținuse tot timpul cu bătaie ușoară din palmă pe frunte și cu „vai ce va să zică distracția asta!” — rămas singur, se prăpădi de rîs c-a știut să o întorcă... „curat ministerial!”.

*

Marea veselie o curmă o ușoară bătaie în ușă, urmata îndată de capul servitoarei, vîrît prin deschizătura:

— A... ce... tu ești, Matilda?

— Eu, domnule ministru! A venit o cocoană...

— O cocoană, ce cocoană?... nu primesc aici...

— I-am spus asta: zice însă c-o să primiți dacă-i auziți numele... O chiamă Șoi... Șoi... Șoi... da atît; Sultana Șoi...

— Șoimu... bîlbîi domnul Cornoiu., Și după o scurtă și veselă cumpăneală: Ah, da... are dreptate... condu pe doamna în birou... Și spune-i că voi veni îndată.

Iar ca duși de instinct, ochii lui scormoniră lacomi spre măsura de noapte, unde-și avea al doilea exemplar al telefonului.

Dupa un moment, înainte de a-și potrivi bine gura în pîlnioara, reflecta totuși precaut:

„Mofturi, și student și tot... O singură proba zdravănă avea ea în mîină, pe servitoarea ei, pe Marița, cu care dînsul vorbise în ajun, cînd Sultana nu era acasă, spunîndu-i ca va veni a doua zi. Acesteia nu i se luase depozitia la poliție; probabil era păstrată pentru tribunal. Iar domnul prefect al poliției pare să nu dea nici o atenție laturei așteii. Întrebarea e: domnul prefect ignorează cu adevărat împrejurarea sau se face că nu bagă de seama. Și într-un caz și într-altul, domnia-sa să dovedească cam de... inaptitudine... Probabil se culcă pe urechea că doamna n-a sesizat încă justiția...

Și n-a sesizat-o pentru că, după cît se pare, venirea el acuma e în legătură cu o mica tranzacție prealabilă...

Deci prilejul nu trebuie scăpat cîtuși de puțin dincoace. Așa că deocamdată are cuvîntul prefectura poliției bucureștene... «Und jetzt rasch»..."

Numai ca, dîndu-și de minune seama că niînșile sunt indispensabile cînd vrei sa umbli cu poliția Capitalei.domnul Cornoiu fu foarte dulceag la glas si nu afirma nimic. O presupunere de șantaj, nimic mai mult.

— Nu trebuie anricipat, nu, domnule secretar ! în orice caz, agenții sunt necesari și... de bună seamă civili... Dorința mea intimă e să nu fie nimic serios... încheie el.

— Șî a mea la fel... zbîrnîi de la capătul celălalt al firului.

Domnul Cornoiu își frecă mîinile mulțumit:

„Și-acum să vedem tranzacția." Iar după o ușoară reflec-tare. „E, nu te joci tu cu mine, puica mea !" Apoi sună și dădu instrucție servitoarei — dacă vin doi domni să-i in-troducă în odaia de lîngă birou ;

— ...știi, în a de dincolo, unde e ușa care dă în birou, aia de e astupată de bibliotecă. Deschizi ușurel, ca să nu se audă de alături... Bagă bine pe urechi ce-ți spun... și pe urmă vii și mă anunți: „Domnule ministru, a venit domnul Hristescu !" ... atît îmi zici, înțelegi... nici o vorbă mai mult... E,... repeta...

*

Peste doua minute, domnul ministru pătrundea surâzător șî binevoitor in biroul slab luminat de-o fereastră ce da-n-spre miazănoapte și adumbrit și mai bine de grelele perdele și de mobilier greoi și încărcat. La intrarea lui, din rundul acestei umbre se desprinsse o altă umbra, ceva mai compacta, și se apropie. Era într-adevar Sultana. Răsfoise pînă acum un album pe care-l puse repede la loc și veni cu mîinile în-tinse și rîzmd cu tot șiragul dinților, violent de albi, pe fața acum grozav de închisă. Domnul Cornoiu încă nu-și putea crede ochilor : Sultana însăși I Iosefina !

— Canalia! gîlgîi atît de strîns gîtlejul lui, că doar el auzi...

Și fața surîzătoare se posomori. Era delicioasa Sultana gătită așa ca pentru București, strmsă pachet Jn rochia scurtă și cochetă, de-un liliachiu îndoielnic. Pălărioara de pai albastru, cu boruri înguste, arunca pe tenul sidefiu pa-lori de mister ; el nu o mai văzuse gătită atît de potrivit cu felul ei, de cînd o știa domnișoară. Și-n fața revelației aces-

tcia mondene, regreta sincer ca a mai chemat agenții. Ar fi avut tot prilejul să trimeată servitoarea în oraș și sa încerce din nou s-o biruie. Aerul ei deschis și totuși gata de rezistența îl îndîrjea fără seamăn.

Dar omul politic dînr-însul îi spuse că bine a făcut ce-a făcut. Și omul politic învmse. Apucă deci doar una din mîinile întinse ștregărește și, fără să i-o sărute, doar o scutură bărbat și sumar ; apoi o pofți să șeadă...

Redeveni zîmbitor :

— Ce vă aduce la mine, doamnă !

— Vai ce protocolar... Se vede că doar la noi, acolo, pe străduța mea cea mică poți fi ceva mai natural... Cu tonul ăsta, e imposibil să-ți adreseze cineva o rugăminte...

El o privi cu larg înțeles. Știa să aducă bine vorba. Nememica, și ce-ar putea-o împiedeca să nu fie așa de încă-pățînata ! Orice ar putea să î se îndeplinească. în schimb, doamna vine la tranzacții... în formă... Bine... o primește și el tot în formă...

— O rugăminte ??... Bun... vom vedea... avem tot timpul... nu e nevoie să ne grăbim... ne vom înțelege ușor, pe îndelete... dacă e prea complicată vom rezuma...

Ea-l privi lung, apoi rîse ușor, plecîndu-și ochii în covor, cu buzele boțite, parca înveselită și rușinată în acelaș timp...

— încă n-ai uitat...

— Sunt lucruri care nu se uită așa de ușor... dumneata însăși n-ai putut uita să regreți ca ai fost cîndva doamna Cornoiu... E curios numai că... ți-ai adus aminte de acest regret ceva mai tîrzîu... ceea ce evidențiază îndeajuns scopurile regretului...

— Scopuri, nu înțeleg...

— în sfîrșit; am auzit ca ești foarte bine echipata cu martori... un student înalt care...

— Tocmai pentru el venisem sa-ți vorbesc. Dar pentru ca mă ici așa... vad că trebuie să renunț...

— De ce, ba nu... te rog stai... și vorbește... ia loc... așa... poftim s-auzîm...

— E inutil...

— De ce... te rog, te rog foarte mult... iacă spune... sau nu... nu încă... un moment numai...

Și domnul Cornoiu făcu o mișcare spre ușă...

•— Nu, nu, nu ieși... că nu mai stau, SE ridică ea din nou să plece, privindu-și ceasul de la mână... Voi veni alta data...

Domnul Cornoiu însă îi împiedecă ieșirea. Ce dracu au și agenții ăia de nu mai sosesc ! Cu mașina, de-atunci ar fi putut fi aci de multă vreme. Totuși prevăzător, n-o mai pofți să șeada cu voce tare. îi indica mutește scaunul, păzind ușa cu pieptul lat.

— Zici ca vrei sa ma rogi de studentul acela... Cum îl cheamă ? făcu el fără importanță, strimbându-se ușor și petrecându-și un deget pe după guler, ca și când l-ar fi supărat butonul.

— Nenoveanu... Gicu Nenoveanu...

Nenoveanu ? Unde dracul mai auzise el de numele ăsta. Cu ce împrejurare ?

Nu putea să-și aducă aminte. Dar în sffrșit, asta nu avea chiar așa de mare importanță... Important era dacă veniseră sau nu agenții. Desigur încă nu, pentru că altfel l-ar fi înștiințat servitoarea.

Prin urmare trebuia s-o facă să mai zăbovească puțin cu propunerea ei, pentru ca el să audă totul de-a fir a păr. Ea însă părea grăbită... o va lăsa deci să spună acuma ce are de spus, se va face ca primește și când vor veni aceia, o va face să recapituleze...

— Nenoveanu... hm... și ce dorește amicul ăsta ?...

— O suplinire, o simplă suplinire, oricare ar fi aceea... aci în București... pînă-și termină cursurile...

— în București... dar e o imposibilitate... simt titulari cari...

— Tocmai de aceea m-am gândit... am venit și eu... pentru a dovedi că se poate realiza și imposibilul... când e adevărată bunăvoința...

— Mă rog... admitem că se va face... Și în schimb...

— în schimb ? Ce schimb... nici un schimb... Am crezut că... între noi... încape... fără schimb...

•— Vă faceți că nu pricepeți... Mă rog, o tranzacție are două propoziții : *Do ut des,,*. Care va sa zică primul membru : îmi faceți protejatul suplinitor ; al doilea : în schimb nicî eu nu mai fac caz de chestia...

— Caz... chestie !?...

Ea rîse cu amărăciune și-l măsură disprețuitor :

— Nu ma așteptam să te fi schimbat atîta noua dumitale situație. Îți mulțumesc mult...

El îi bara iarăși drumul... Și pentru ca ea părea hotărîta să iese, el o luă de braț și o duse din nou la scaun, fără sa-i spună o vorba, gîndindu-se ca agenții ar fi putut veni tocmai atunci...

— Nenoveanu ?... Asta era deci studentul... martorul, de care...

— Martor ?...

— Unul din martorii, din nenumărații martori, cu care te prevăzuseși din vreme, atunci, cînd... Ce-ai crezut dumneata... că ai să-mi periclitez situația... Te rog numai să spui: cine te învățase ?...

Ea-l privi cu un zîmbet șiret.

— Cine să mă învețe ? Foarte simplu : modul... ministerial și manierele la fel, cu care ai crezut ca ai să mă convingi ca la comandă... Și-apoi nu mă prevăzusem cu nici un martor...

— Vrei sa zici că erau în vizită... indivizii aîa toți... chiar aveau și mutre de musafiri... Poate că studentul...

— Indivizii ăia mînceau în bucătărie, căci îi aveam tocmiți să-mi muncească grădina... Iar studentul și încă o vecină erau în vizita... Atrăși de țipetele mele au sărit cu toții... pentru ca am vrut să vă dau o lecție... Ca să știți că nu ma înfiorați cu noul dumneavoastră grad...

— La care însă văd că aveți gentilețea să recurgeți pentru tinerii dumneavoastră... ca să zic așa, prietini...

Ea roși și plecă ochii în jos. Apoi fără să-l privească continuă :

— Nu regret ce am făcut... desigur însă că dacă ai fi procedat cu mal mult tact, lucrurile n-ar fi ajuns pînă acolo... Eram, să știi, foarte îndîrjită și cîteva zile m-am simțit atît de jicnita că dacă aș fi putut, ți-aș fi făcut cel mai mare rău posibil...

— Și-n consecință te-al dat cu opoziția...

— Nici nu știu cine face parte din opoziția dumitale... Tot ce știu e că, după ce mi-a trecut necazul, am plîns destul de mult trista mea soartă. Și desigur cînd mă voi întoarce acasă, voi plînge și mai mult vîzînd că mă socotești fără chip de schimbare, așa cum ma socotești și-mi

vorbești... așa cum îmi vorbești. Ma gândisem că poate, atunci, m-am pripit și eu, ca n-am știut cum sa iau lucrurile. Astăzi văd însă că nu m-am înșelat... Între noi doi s-a deschis o prăpastie cumplită... Și cu toate astea, domnule, să nu uiți — ridică ea ochii plini de lacrimi — ca acea pe care o tratezi ca pe o femeie de rind și-a fost soție, și-a purtat numele...

— Pe care acum mi-1 moaie prin toate ciorbele... mi-1 împarte pe la toți Nenovenii...

— Acum nu-ți mai poartă numele... Am pe al meu... dar te rog să crezi că știu să mi-1 port. Iar Nenveanu acesta e un biet student sărac, care are și el nevoile lui. Venise cu mama lui, pe care o cunoșteam, să mă roage sa interviu pe lângă fostul meu bărbat... ajuns ministru... M-am simțit desigur măgulită, măcar de atîta...

Domnul Cornoiu ciuli viclean urechile și zîmbi incert.

— I-am făgăduit și cînd, seara, servitoarea mi-a spus ca m-ai căutat și ai să revii a doua zi, i-am trimis numai-decît vorba... îți închipui mîndria mea sufletească...

Domnul Cornoiu făcu involuntar un pas spre dînsa, privind-o încordat și dispărîndu-i surîsul.

— în sfîrșit, continuă ea, din ce în ce mai rar, mai obosit și mai dramatic... domnul ministru sosește... în casa mea... Părea că a reînviat ceva din farmecul trecutului... Puțin, foarte puțin din gloria și puterea soțului se mai resfrîngea și asupra mea... Cînd iată domnul ministru începe să mă umilească cu numele de Iosefina și să ma trateze ca pe-o cocotă... Zadarnic i-am spus că e lume dincolo și ca sunt așteptată... mai mult chiar, ca se aude prin peretele subțire... Aș, domnul ministru nu vrea sa știe de lume... de martori... cum le spune dînsul, și acum se miră că erau prea mulți...

— Nu se auzea prin nici un perete : i-ai strigat !

— După cele ce-au urmat...

— Habar n-ar fi avut ei de cele ce se întîmplau... daca nu i-aî fi postat la uși... ca să faci jocul...

— Te înșeli... și mă insultă într-una atribuindu-mî astfel de josnicii. Mî-ai înșesat mahalaua de spioni și mi-ai majtratat la poliție lucrătorii din grădina... Puteam să ridic glasul! N-am protestat. Am lăsat timpul să te facă să-ți recunoști greșala... Și tot eu am revenit: sa ștergem ce-a

fost... Nu pot păstra dușmănie. Și-apoi, de ce n-aș spune-o... Sunt femeie... am dezvoltat ca oricare alta sentimentul mîndriei și al puterii... Mama studentului însuși a căutat să mă îmbune... „Cum, dumneata, fosta soție a unui ministru, care te iubește încă și tocmai cînd îți da dovadă că te iubește, sa te poți supăra ?...” „Nu mă iubește, doamnă... vrea să-și bată joc de mine... Nu vezi ? Mă tratează ca pe cea din urmă dintre femei...” Dar bătrîna nu mi-a dat deloc pace... „Se vede că vă iubiți amîndoi, asta e adevărul, dar vă e necaz ca v-ați lăsat, asculta-ma pe mine că sunt bătrîna... Du-te la dînsul... e rîndul dumitale... prea parcă l-ai dat afară atunci...” Și iată, am venit... Acum dumneata ma dai afara la rîndu-ți... poate că ai dreptate... Iată, plec... Iartă-mă că te-am deranjat... ispășesc naivitatea de-a mă fi mîndrit față de-o biată batrîna supărător de insistentă... Iarră-ma...

Se sculă și-și reprimă cu un brusc tremurat o toana de lacrimi. Dar el fu lângă dînsa : îi luă mîinile și i le puse pe umerii lui ; apoi o strînse în brațe.

— Nu Sultana... nu te gonesc... Acum ești a mea pentru totdeauna. într-adevăr, am procedat cam brutal... Dar mă exaspera încăpațînarea ta... Femeia aceea bătrîna a avut dreptate : noi ne iubeam, dar nu știam cum să ne luam... Pentru asta o să răsplătesc pe fiul ei...

O duse spre divan și se așezară. Se priveau lung și se sărutau la fel... Apoi buzele lui se rătăciră pe gîtu-i, se ridicară pe brațe atît cît lăsaus mînele, cărora le desfăcuse năstureii.

Statură multă vreme astfel, strîngîndu-se și sărutîndu-se, stabilind ora fixă și locul viitoarelor întîlniri. Întru tîrziu el îi spuse rugător :

— O simplă dorință mai am pe care te rog, te rog... să mi-o îndeplinești... Atît îți mai cer... în schimb îți voi face tot ce-mi vei cere...

— Anume ? întrebă ea dulce, gîndîndu-se cu groază la silueta mlădioasă și spetită de oboseală, tot masurînd nerăbdător trotoarul, a tînărului Nenoveanu, și la frumoșii lui ochi zdrobiți de atîta căutare în susul străzii, de unde avea să vina aducătoarea vestei celei bune.

— Nu-mi vine să spun... pentru că- și tu... ai un mod de a înțelege lucrurile...

— Dar spune, dragul meu... îți voi admite totul... pof-
tim, ca sa nu mai fie nici o neînțelegere !... glasul ei trîndav
și dornic, gîndind înainte cu satisfacție : „ce imaginație suplă
și ce simț de prevedere la dînsul... Dacă nu învia pe ma-
mă-sa, moarta de mult, săraca, partida era pierdută!”...

— Eah, sa lăsăm... o simplă slăbiciune... Renunț...

— Dar spune, dragul meu, pentru numele lui Dumne-
zeu... Iată acum chiar mă supăr pentru asta... niciodată n-ai
avut încredere în sufletul și-n mărinimia mea : numai corpul
meu te-a preocupat... și asta m-a îndîrjit într-atîta... Ivai
considerat totdeauna ca pe-un simplu stimulent... Aut și
nimic mai mult... Nu te-ncontra... Mai degrabă, spune-mi,
destăinuiește-te daca vrei sa-mi probezi contrariul.

— Dar sa nu rîzi...

— Nu rîd...

— Păi o să-mi pretextezi ca șt ăsta e un motiv de com-
parație sau un stimulent... deși propriu-zis e ceva cu mult
mai puțin prozaic; e o simplă fantezie, o nebunie, cum
vei vrea să-î zici... dar în orice caz e ceva cu totul inofen-
siv... nu e nimic interesat într-însa... nimic, decît o biata
copilărie, de om în toată firea și încă ministru... Un... o...
Mă mir cum poate să te necăjească atîta...

— Bine, bine... am înțeles... numai să vedem în ce
consta...

— Numai să nu te mai superi daca-ți spun Iosefina...

— O... asta... Bine, dragul meu... Dar te las...

— E un, un... o...

— Te rog chiar... Sa știi că mă voi supăra daca mă vel
mai numi altfel, tranșa ea grăbita. Și se scula sa plece...
Atunci, mîine la cinci dupa-amiaza... zici că tot aici...

— Desigur... vino fără grije... Doamna Cornoiu va pleca
chiar astăzi cu trenul de dupa-amiază ; ea dorește mult să
plece ; trebuie să-i fac pe plac, rîse el cu înțeles... Eu voi
rămîne pînă la repriza doua de concedii, cum și-am spus...
Acum cred ca am tovarășe de rămas... pînă atunci...

— Cît vei vrea tu, dragul meu.

O strinse cu foc la pieptul lui mare...

— Scumpa mea Sultana...

— Sultana... Mă supăr, să știi...

— Iosefina...

Ea se îndrepta spre oglindă, ca să-și aranjeze toaleta.
Gîndea și acum la Nenoveanu : „Minunat băiat... auzi ce
fin miros la dînsul: decît să facem jocul opoziției, mai bine
sa profităm de dînsul, cît mai mult cu putința... însă numai
pentru numirea mea sa stăruiești... de mutarea ta nici po-
meneală... ea va veni de îa sine... Deocamdată numirea și
pe urmă am și alte rezerve...”

Și zîmbindu-i cu mare dragoste prin oglindă, își măsură
fostu-i bărbat, țintîndu-l cu ochi sticloși, amenințîndu-l în
minte: „Am adoptat altă tactică, scumpe Napoleon... O
«a mi-le plătești pe toate...”

Sc auzi o bătaie în ușă :

— Ei ce e ? Ah... A, ha... stai...

Dr.r servitoarea intra...

— Domnul Hristescu...

— A venit să aștepte nițel...

— Tocmai, zice că nu mai așteaptă... E de mult aici și...

— Cum... cum de mult... de ce nu m-ai anunțat... cum
și-am spus...

— Dumnealor mî-au... dumnealui mi-a... că nu trebuie
sa vă anunțăm : nu e voie... așa mi-au... mi-a spus... M-a
oprit, lîngă dumnea... lui... Și acum zice ca n-au de ce...

— Hai, hai, du-te, să stea puțin... să aștepte tot acolo...
Vin numaidecît... Și uite ce... pînă cînd vin eu, da-le cîte-o
vișinata...

Galant și fericit, domnul Cornoiu își conduse fosta soție
pîna la poarta unde aștepta de mult automobilul ministerului.

— A, uite și mașina... Te duci cu ea...

— O, nu, nu, se apără Sultana... mă duc pe jos... am
o vizita... aci foarte aproape... cîteva case...

Andrei Lazăr își amintește uimit și nu poate pridi-
memoriei. Atîtea s-au putut întîmpla într-un interval prea
scurt de zile, că e de necrezut. Ș-atît de mari evenimente ;
veșnicia însăși s-a realizat într-un spațiu mărginit de timp.
De necrezut și totuș parca a fost o legătură strînsă între
fantasticile împrejurări !

El recapitulează lucrurile cronologic. întîi doamna Cor-
noiu, venită singura din București, i-a vestit sosirea prin

doamna Nedan. S-au întâlnit la Tinuța și întrevederea a fost neașteptat de inimoasă și caldă. Zina s-a purtat cu o dragalășie rară, ea, mândra, ea, puternica, ea, uluitor de frumoasa. Iar el, Lazăr, s-a întrecut pe sine. Nici o sfială, nici o stîngăcie: un adevărat record! A fost o beție de sărutări, atît de multe, că după ce s-au despărțit» el parca plutea, ducîndu-se spre casă.

Întîlnirea cea nouă avea să fie vineri, adică peste două zile. Și, zei nemuritori, unde credeți dumneavoastră! La el acasă! La el acasă, zei nemuritori! Femeia asta înaltă, subțire și albă, cu par de reflexe astrale, cu par de raze ondulate, va veni la el acasă, vineri, pe înserate. Va descinde dintr-un automobil de piață, care va trage în curte, dinaintea ușii principale. Cu toate că stă în fund, într-o căsuță izolată, totuși, vineri seara cocoana proprietareasă va fi expediată de Lazăr, cu prietenul sau prietena ce-și va alege, pe cheltuiala lui, la, reprezentanția circului venit de curînd și care face furori în piața cea mare, cu un program trecînd uneori și de ora unu noaptea. Iar ea va descinde din cel mai de nepătruns mister, ca dintr-un nor de nebuloasă, pe care Lazăr îl și vedea pornind de pe acum din spațiile nemărginite, pentru ca vineri, adînc pe înserate, să ajungă tocmai bine în casa în care, tot timpul serei aceleia, nu vor arde decît luminări, simple luminări de stearină, în locul becurilor violente. Și micul astronom își închipuia de pe acum, fericit, cum vor arde luminările acelea, în vechile sfeșnice de aramă, rămase doar ca podoaba pe mesele apartamentului sau mobilat, cum vor tremura ele umbre și penumbre, deasupra misterului cel mare, care atunci se va întruchipa! în noaptea aceea de vineri, o zeiță, zeița Urania, va descinde într-o casă de muritor! O constelație se va desface și se va reîntrupa în mitologicul personaj din care a zburat. Cassiopea sau, poate, Andromeda, cea cu nume înfiorător de plăcut.'

Asta era deopotrivă, ca și cînd ai fi putut să desprinzi din cadrul nemărginirii, cu puterea gîndului sau cu puterea voinței, sau ca și cînd ai fi putut fura, din zborul universului, misterul originar, mișcarea nesfîrșită sau focul prometeic.

O zeița se va coborî...

În drumul acesta nemaivăzut de frumos, spre casă, minunata imagine mișcătoare mergea înaintea ochilor lui ca steaua magilor. Uneori se aprindea în culori mai vii; atunci mișcările line se precipitau, se amestecau, desfășurarea se grăbea și urmările întreceau pregătirea.

...Buzele se ridicau în sus, pe braț, treceau mult de cot, se apropiau acum, nemaînfrinate de nimic și de nimeni, spre moalele ascunziș al subțioarei...

Acasă, s-a trîntit pe patul cu dreve de bronz, terminate în globuri de culoarea și mărimea lui Jupiter, privit cu ocularul de' 60. N-a avut nevoie de mîncare în seara aceea; ca de obicei a apăsat ochii cu pumnii strînși. Minunatul caleidoscop al minții a început să se învîrtească de la sine; și-n decorul multicolor, de mișcătoare arabescuri, reîncepea să se deapene, dincolo de retină, în cugetul arzînd, firul întrerupt.

Vestmintele diafane cădeau pe noianul steluțelor, care jucau în jurul imaginii centrale ca fulgii de zăpadă în lumina globului electric. Se îmbinau într-o horă de triumf, încununînd magic trupul alb și zvelt, de care mîinile închipuirii lui se apropiau tremurătoare, ca mîinile de avar bătrîn spre comoară, apoi deodată se repezeau tinere și elastice ca să apuce...

..., „Neantul!” glumi el și lacrămile îl podidiră de fericire. Neantul acela groaznic, rece și negru ca spațiile, îngrozitor de răzlețite de zona luminii galactice; teribila senzație umedă și mucedă a realității rînjitoare, care ia locul visului, tocmai cînd acesta a atins culmile frumuseții... Huruitoarea dărîmarea a minții, cînd roțile începeau, una cîte una, să se oprească...

Dar în seara aceea de atît de mare fericire, că nu-i va mai ieși niciodată din minte, impulsul originar a pus în mișcare mașina, desigur pentru totdeauna. Amintirea este într-adevăr de necrezut.

A aprins în antreu, în odaia de culcare și chiar în odaia motorului, luminări în sfeșnice. Voia să vadă cum va fi, atunci, peste curîndă vreme, cînd *himera* se va realiza. Și rîzînd de toate celelalte himere ale trecutului, a ridicat mu-

șamaua de pe scheletica forma de metal și de curele, A[^] rîs de ea cu plămîinii plini, de nebunia asta pe care în sfîrșit a răpus-o. Și ca culme a silei, a ridicat piciorul și a izbit-o sub roata cea mare într-o adevărată împletitura de curioase tendoane de metal. Atunci ceva a pocnit în pistoane, printre coarde sau cine știe unde ; ceva a pocnit tare și distinct și el a îngălbenit de plăcere : sufletul animalului de oțel zburase în sfîrșit. Rasuflase larg: scăpase pentru totdeauna de el 1

Dar roțile au început să-și comunice una alteia avîntul; curelele se mișcau Un pe dupa obezi, tic-tacul pistonului devenea tot mai regulat. Roata cea mare se ridica spița cu spiță, greoaie și maiestoasă, spre a se rostogoli dincolo, în aceeaș cadența, crescîndă și impunătoare.

Andrei Lazăr aștepta calm și sarcastic privind ținta roata cea mare; ea de obicei dedea cea dintîi semnul oboselei premature, al începutului de veșnic repaus. Spițele[^] negre de fier, unite acum în discul alburiu al repedei mișcări, începeau să se desemneze una câte una, reale și vîrtoase, în multitudinea de spițe imaginare și șterse, creată de [^]învîrteală. Și curînd, curînd, tot ce era imagine zbura și doar crucea cea neagră în cercul greu al cadrului se mai legăna la dreapta și la stînga, spre a se fixa în cele din urmă, masivă și sfidătoare, cu unul din brațe spre podea...

Ochii lui Lazar se pironeau atunci îngroziți spre unealta eternei torturi, al cărei braț înfipt crud înspre pămînt arăta ultimul drum hărăzit omenescului avînt...

Dar astăzi — nebunie sau minune drăcească — crucea era disc invizibil, strîns în cercul de fier ; crucea dispăruse, și-n locul ei curgea mișcarea veșnică.

Minunea ! Adevărul cel mare ! învierea lucrurilor moarte, înfrîngerea repausului etern... noua înviere a lui Lazar cel biblic, în Lazărul de acum !

Andrei Lazăr se frecă la ochi : cu neputință I Cu neputința 1 Ocoli mașina prin toate părțile; întinse degetul, dar nu îndrăzni să plpălescă. Și totuși, totul mergea de minune... Necredinciosul Toma ! Atunci ce se rupsesse, Dumnezeu, ce se rupsesse ? S-a rupt într-adevăr ceva în mașina,

dezlegînd-o de unicul păcat al construcției și pornind-o astfel pe drumul eternei mergeri ? Sau se rupsesse ceva în creierul lui ?...

Dimineața l-a găsit astfel la mașina neconținut învîrtoare. El a privit cu bucurie zorile și a stîns degrabă feștila tremurătoare, dătătoare de umbre și iluzii. A salutat în gînd soarele care-și vestea sosirea prin văpaia roșie ce se întetea în fereastra odăii. Pe urmă soarele a răsărit de-a binelea și a pătruns prin geamurile de deasupra, neacoperite de hîrtie albastră ; a străpuns temeinic odaia cu săgețile lui alungăioare de fantome. Dar mașina mergea înainte imperturbabilă și maiestoasă ; ea era o realitate, pentru ca nu se temea de soare. Și pe urma, independent de lumină, hîriitul acela mîngîietor și uniform era o dovadă că mișcarea cea de nedezlegat fusese subjugată. Pentru totdeauna, în vecii vecilor ! Doamne, poate că aci stă iluzia ; poate că se va opri peste o vreme: un an, o lună, o săptămînă sau o zi. Însă ce putea să însemne asta ?... Oricît de puțin, ea putea să meargă singura și fără ardere, fără nici o forță, [^]au materie străină, decît numai curgerea metodică a aerului prin pistoane și pulsul regulat al tuturor acestor organe de fier, al tuturor acestor artere de curea...

În ziua asta de vacanța, n-avea de ce să se duca în oraș; totuși a ieșit pentru ca să nu mai audă hurea înnebunitor și mișcarea cea lentă și sigură. S-a îndepărtat mult de casă, ca să vadă dacă ele mai persistă în ochi și în urechi. Da, e drept ca ele l-au mai întovărășit o bună bucată, așa cum îți întovărășește auzul huietul dintr-o uzină chiar mult după ce ai ieșit. Dar pe urmă totul a dispărut, ca și cînd n-ar fi fost nimic, niciodată nimic... Liniștea aceea grozavă dintr-însul, în raport cu zgomotul grozav al străzii, l-au speriat teribil; ideea asta: „niciodată nimic”, l-a făcut să holbeze ochii și să alerge grăbit spre casa...

Chiar de dincolo de uși a auzit huietul... huietul vieții mecanice și eterne.

Deci totul mergea de la sine, independent de voința lui, independent de orice voință. A străbătut orașul în lung

¹ în textul cb bază : *încinse cu degetul.*

și-n lat; și-a căutat puncte cât mai depărtate de la care să se întoarcă pe jos, sau aproape fulgerător cu mașina.

Himera era acolo și-l aștepta liniștită, respirînd înainte și calm, ca un animal cuminte. O adusese din cer, himera asta, de care toți se cutremurau și pe care toți ar fi vrut s-o vadă, sa-și poată spune: am văzut Himera... este o realitate !...

Ah, da... ea ar trebui arătată și altora spre a nu mai fi nici o bănuială despre vreo înșelare a simțurilor.

Astfel, un domn necunoscut, complect străin, care a și spus că nu e de-aici din oraș, fu rugat insistent de Lazăr să-l însoțească pentru a-l scoate dintr-o nedumerire. Domnul primi ; dar repede apoi păru ca regretă și, dînd semne de mare neliniște, cautînd cele mai copilărești pretexte, bătu serios în retragere, A fost un adevărat chin pe bietul Lazăr să-l convingă sa-i intre în casă. L-a tratat cu lichior, i-a arătat cărțile, aparatele, întrebând dacă aude un hîrîit.

— Da, desigur, aud foarte bine, a răspuns domnul în modul cel mai firesc, dar mai păstrînd încă din neliniștea de la început.

Pe urmă l-a dus în odaia motorului...

— Iată ce hîrîie, mașina asta...

— Ah, da, mașina asta... la ce servește ?...

— Oh, ea va servi mai tîrziu, toată lumea va avea nevoie de ea... Deocamdată, un sinșur lucru e de stabilit: dacă mișca ?... Spune dumneata: mișcă ea ?... merge ea ?...

— Vezi bine că merge ! a răspuns domnul, privindu-l uimit, desigur, că-i mai pune astfel de întrebare și s-a grăbit să iese.

— De ce nu mai stai ?...

— Vai, sunt așa de grăbit... Și înșiră iarăși o grămada de treburi ce părură într-adevăr serioase și pe care trebuia să le facă numai în ziua aceea...

Se uită desigur pe furiș și cu teamă vădită la Lazăr, dar acestuia îi venea să rîdă. De buna seamă, îi da toată dreptatea sa-i creadă chiar nebun, de vreme ce sta să-l mai întrebă dacă se întîmpla un lucru care sare în ochi...

Dar abia a plecat străinul, că îndată o sîrmă înroșită i s-a înfipt în creier : la ospiciu totdeauna, spre a nu risca prea mult, trebuie să faci pe voia nebunului,* dacă el te-a

sigură că e împărat, tu trebuie să te arăți și mai convins decît dînsul.

Andrei Lazăr găsi pe strada un muntean cu zeghea miștoasă, acum în plină vară, cu pălărie rotundă și înverzită de ploi, cu cămașa murdara și opinci nerase. Ciobanul ăsta cu bîta înaltă cât cîrja de mitropolit și groasa ca un buzdușan nu putea fi decît sinceritatea și bunul simț m persoana...

L-a rugat numai să intre fără să-1 p re vie de nimic.

— Ei... d-apoi de ce m-ai chemat, domnișorul ? a întrebă ungureanul cînd a fost înăuntru.

— Mașina asta...

— Da ce e cu ea, domnișorul ?

— Merge ?

— Hm...

Ungureanul l-a măsurat de sus pînă jos și Lazăr a înlemnit... Apoi a privit și la mașină și a început a rîde ușurel.

— Merge, or nu merge ? a răcnit Lazăr, aproape scos din sărite.

— Da, no, vezi bine ca *mere*, domnule... că ce nu inai întrebii... a continuat să rîda împăciuitor ungureanul... Mere, mere, de ce să nu *meara*...

— Bine, bine, văd eu că merge, nu mai încapă nici o îndoială asupra lucrului ăstuia, a insistat cu diplomație Lazăr. Vreau să știu: șuieră pe undeva, răsuflă cumva... E un motor... înțelegi... și parcă n-ar merge tocmai așa de regulat... dar eu sunt cam tare de urechi... înțelegi... și de aia te-am rugat... Ascultă... ascultă bine... dacă ți se pare cumva că hîrșcîie sau scrișnește sau... stăruie el cu voce atît de rugătoare, încît ciobanul se arată încurcat și înduioșat.

— D-apoi ca unge-o ca sa nu mai scrîșnească...

— Păi tocmai, te rog să ascuți dumneata... dacă zgomoitul e regulat sau... din cînd în cînd...

Ciobanul îl privi uimit cu ochii lui negri și apoși și păru ca ascultă cîtva, apoi pormi hotărit spre ușă...

— Da nu mă pricep eu, domnișorul... d-apoi că ce costa o bucățică de unsoare...

Și ieși degrabă, făcîndu-șt loc pe ușă într-o dunga, cu zeghea lui uriașă, urît mirositoare.

Ah, aceste vorbe din urmă au fost o adevărată revelație.

Nimic mai simplu, nimic mai firesc, nimic mai întăritor, mai strigător de biruință decât aceste vorbe simple, ale unui om simplu, cu miros atât de greu, dar atât de natural!

„Da nu mă pricep eu, domnișorul... d-apoi că ce costă o bucățica de unsoare...”

Nimic mai delicios în simplitatea, în naivitatea, în cafonia lui, ca acest răspuns ciobănesc...

Seara, după atâtea ceasuri de neodihnă, se culca zdrobit de oboseală, dar senin și calm. De-acum nu mai avea nîeU o îndoială, că în casa asta domnește în toata puterea cuvîntului adevărul și realitatea.

Dar în dimineața următoare, în dimineața zilei cînd avea să vină Zina, a sărit din nou îngrozit, cu inima bătîndă, cu respirația grăbită, cu ochii rătăciți. Fusese desigur prada unui vis urît, care persista încă, de vreme ce acum, în răcoarea zorilor, în lumina asta pură de dimineața, care-și făcea loc biruitoare prin perdelele lăsate, zgomotul cel scump întîrzia îndărătnic să se audă. Zadarnic și-a clătît zdravăn capul ca să-și zdruncine timpanele. Nimic : tăcerea, neantul... Cu mintea răvășită, cu ochii împăienjeniți de groază, și-a înfipt capul în perină.

Și abia cînd s-a ridicat întru tîrziu, descurajat la culme, zdrobit, rătăcit, minune a minunilor: zgomotul continua parca de cînd lumea, uniform și stapînitor...

Dezbrăcat chiar, a intrat în odaia minunii. Și inima îi bătea beată de fericire în fața spectacolului :

Roata cea mare se-nvîrtea neconținut; și întreaga mașină duruia monoton și regulat, impasibilă și fără semn de oprire, nici măcar încetinire. Al fi zis o moară, o complicată moară în miniatura, neoprita de zile și nopți, mișcată într-una de curgerea fără sfîrșit a apei.

Andrei Lazăr mai făcu o ultimă încercare asupra lui însuși; pleca și pînă în deseară nu se mai întoarse.

Reveni, tocmai cînd amurgul grăbit de vara desfășura de zor, în văzduhuri, pregătiri mari pentru venirea nopții. Și găsi toate lucrurile la locul Tor, cele neînsuflețite tot ast-

fel de neînsuflețite, cele însuflețite dueîndu-și înainte, imper-turbabil, firul vieții fără de sfîrșit.

Lasă perdelele și aprinse luminările, în sfeșnicile cu întreite brațe, și fără să mai aibe vreme ca să desfacă pachetele de cumpărături, aduse în onoarea zeiței care avea sa coboare acum, îndată, din împărăția cerurilor, pentru a-i pune pe fruntea izbînditoare cununa dumnezeiască, stătu să contemple nemișcat mersul neîntreupt al motorului.

Apoi deodată își puse mîinile în șolduri și sări de trei ori în dreapta și de trei ori în stînga, ca într-un început de cazăceasca ; și pe urma juca în toată regula cu figuri inventate pe loc, în noaptea aceasta de sabbat a vieții lui. Umbra uriașă, proiectată de feștila tremurătoare pe pereții galbeni deschiși, sări și ea sprintenă, Imitîndu-i gesturile...

— Degeaba, scumpa mea, ți-am scăpat... ți-am scăpat de tot, îi rînji el și o pocni cu șapca pe care obișnuia s-o poarte prin casă, provocînd-o : Haide, dă și tu cu șapca în mine.

Și umbra își apuca pe loc șapca la fel. Dar atât. Cristian¹ rîse din nou. Și ăsta — precum și-aduse aminte mai tîrziu — fu singurul răstimp de dezordine și de copilăresc din toată durata acestor zile suprafirești. Rîsul însă se opri repede; pentru că șapca sărise din umbra, tocmai între frînghiile mașinii și se încurcase acolo. Și roata cea mare parcă se opintea acum și toate încheieturile mîrșiau ca un animal căruia nu-i faci în voie. El o scoase repede ; mașina reveni la șuietul ei normal și o bucurie fără margini i se topi ca o lumină mare în pieptu-i. Mîngîie prîetinește șina iată a roții, care, la rîndu-i, îi mîngîia ușurel podul palmei. Și privi îngrijorat la umbra din perete, care-i făcuse pocinogul și care mîngîia de asemenea o roată caraghioasă și imposibila.

Dar îi veni așa, într-o doară, un gînd, o ispită, ca un drăcușor mic scăpat prin cuget; un gînd atât de nerăbdător și atât de insinuant că-l ascultă și apuca deodată cu tărie de șină. Mina îi fu dusa cîtva în sus, dar pe urma crucea de fier începu sa se înnegrească și-apoi își făcu apariția întreagă în cadrul rotund. Aparatul tăcu... Și-un fior de gheață îi trecu prin șira spinării... crucea cea neagra parcă-1

¹ De fapt : Lazăi.

fixa... Dădu drumul... O secundă de tăcere, apoi aparatul își luă drumul cu bîzîntul lui gros de bondar.

Va sa zică poate fi și oprita ; îndată ce piedica i se ridică, mișcarea pornește să curgă de la sine...

Însă unde a fost pocnetul acela ? Ce anume a determinat mișcarea asta, pe care ochii lui o văd, dar pe care mintea lui nu o stapînește ? El trebuie să știe... și mâine va afla acest mister ; mâine va revizui toata mașina și unde va găsi mica ruptură, acolo va ști ca se ascunde ideea cea mare... Va fi desigur ușor ca să vadă, de vreme ce mașina poate fi împiedicată și pusă în stare de repaos, fără pericol de oprire definitivă.

Mina lui apucă iar dunga roții și-o opri din nou ; iar printre spițe virî un drug ce-i fu la îndemîină. Roata apasă cu putere opritoarea și parca toate articulațiile mașinii se cabraseră, încordîndu-se să răstoarne piedeca dușmana.

Andrei Lazăr întinse mîna surîzînd prietenește mașini. Drăcușorii lui Maxwell se dăduseră cu toții de partea lui !

Dar atunci se auzi bătăi în ușa de afară... An, Doamne, iată, uitase că asta e seara tuturor fericirilor ! Se năpusti afară. Și ușa de la intrare se deschise larg dinaintea zeitei care, în sfîrșit, coborîse.

Era înfășurată într-un șal larg și bălțat de imagini multicolore pe-un fond negru ; și-1 ținea cu degetele pe dedesubt, strîns bine la gît și ridicat astfel ca sa-i acopere și fața. Încît, cînd intră, deasupra nu ieșea decît fruntea și părul încîrliot în șuvițe de foc, acum parcă aibăstrie-roșietici ; iar petele ochilor îl fixau sumbru din umbra lor nedeslușită. Pe urmă, cînd îl lăsa sa cada, crăișorii sprâncenelor se distinseră de fundurile de abis ale ochilor și nasul, guida bărbia apărură pe rînd.

În lumina asta și-n mirosul vag de luminări, descoperirea lentă și treptată avu un farmec specific de rit care se desăvârșește ; așa că explicațiile ei întretăiate de chicot, ca-și lăsase pălăria la Tina și că de-acolo o adusese o mașină de piață, sunară fals și dezarmonic. Îi astupă deci gura cu sărut lung, înăbușîndu-i orice alta încercare de graire, apoi îi mărturisi c-a avut neîntrerupt senzația că ea se descoperă din șal ca din norul care a adus-o, și-i făgădui ca-î va arata din nou, de-acî de pe pămînt, aștrii pe care de-abia i-a

•părăsit, micșorați de perspectivă* dar înainte de toate, îi va arăta însăși mișcarea tuturor universeilor din vârtejului cărorora descinsese la dînsul, eterna zbatere a nepătrunsului, captata într-un aparat banal de fier și curele, pe care £1 depune la picioarele zeești ca pe-un umil omagiu.

— E mișcarea fără de sfîrșit, zîna din povești, care părea tot așa de himerică, ca și nădejdea coborîrii tale în biata casa aceasta a robului tău, dar astăzi, cînd tu te-ai realizat în sfîrșit, luând corp omenesc, teribilul ei mister mi s-a dezvăluit prin tine.

Și o duse în camera fără decor a motorului. Iata fiara cu dinți și cu măruntaie de oțel, care a devorat atîtea vise nobile, iat-o la picioarele tale ; țî-o dăruiesc, așa cum s-ar dăru un cățel sau o pisicuță unei cocoane din ziua de azi...

Ea privi nedumerită grămada aceea de roți, de speteze, de drugi, de curele și de vergi. Și fu rîndul ei acum să i se pară că-n lumina tremurătoare, cu miros de stearină, cuvintele lui au o rezonanță ciudată, înțelesul lor e bizar, iar ochii lui privesc într-un mod pe care nu i-l cunoștea, acoperiți de-un luciul atît de straniu, ca parcă-și dau în privire aceea toată puterea lor de viața, ca doi cărbuni în care s-a pus să sufle duhul unui vînt arzător.

— Aceasta e mișcarea veșnică, pe care, întreaga mea tinerețe, micii demoni ai lui Maxwell mi-au plimbat-o prin luminile ochilor, ca să mi-o smulgă apoi cu rîsul lor răutăcios, cînd mîinile dorinței celei mai cumplite se întindeau spre neîmblînzitul ei miraj... Dar în seara cînd tu mi-ai vestit venirea, i-am surprins pe toți acești draci neastâmpărați în aceste pistoane și între încheieturile bielor ca într-o cutie, rîse el straniu, văzînd înfricoșarea care creștea în ochii ei și care se crispa copleșitoare în colțul buzelor fine.

Sigur de sine, el puse mîna pe stinghia care aVea sa sloboadă mișcarea setoasă de pomire și sa libereze totdeodată și sufletul ei de uimirea, de spaima care i se întindea pe figură, cu cît el vorbea mai calm, mai stapîn pe sine, întrebuițînd înadins expresii și apropieri de noțiuni din ce în ce mai dispartate, mai lipsite de sens, mai nebunești.

Ca culme a jocului acesta, care-1 îneînta la paroxism, el chiar făcu semne magice deasupra roții și trase apoi puțin, foarte puțin bara... și roata se mișcă puțin, o idee, o părere...

Se întoarse la ea rîzînd atît de înfiorător, că văzu deodată cum degetele petrecute pe sub curele șalului balțat se mișcară, ridicîndu-1 sa-i acopere expresia groazei nemai-stăpînite.

Atunci el trase drugul de tot; roata împiedecată se rostogoli atunci de trei ori, se dădu de cîteva ori peste cap într-o parte, de cîteva ori într-aha, și crucea cea neagra se înfipse dinaintea ochilor cu unul din picioare spre pămînt.

El privi uimit întîi la mașină, pe urma la femeia căreia, din umbra șalului ridicat, nu i se vedeau iarăși decît petele vagi ale ochilor, dîn fundul căroră îl fixau două sfredele negre și lucioase de foc.

Rînji de îndîrjîre și împinse cu tărie. Un trosnet slab, doua, mai multe: roata cea mare se învîrti de trei ori, se dădu întocmai ca întîi într-o parte și într-alta și se opri cu brațul crucii spre pămînt.

Privirea i se zgîi de aceeași neogoiată spaimă ca a femeii de lînga dînsul și mîinile se ridicară amîndoua cu palmele întinse, ca pentru o întrebare sau poate pentru o rugă.

Pe urmă începu să rîdă, ca sa alunge aceasta stare stupida de suflet, care creștea amenințător.

— Nu... desigur... nimic... o nimica toată... oh, iar drăcușorii aceia... va afla de îndată...

Și rîsul lui cu intermitențe părea un neînțeleș și sinistru nechezat.

El privea cu atenție pretutindeni, se chiora prin încheieturi și prin găuri, mișca pistoanele, încerca la curele... Nici o scrinteală; nicăieri nimic, nici o scrinteală... poate la supape... Ah... sau nu... nu... nu... Doamne! Ah, ba da, da, da... Desigur, desigur... Atît i-a fost puterea ei de asta dată... două zile... atît... dar trebuie sa recunoașteți ca și atîta și e ceva extraordinar... pentru urî început... Pentru ca ea a mers pînă acum... un moment doar înainte de a veni... nu e doar un vis... căci nu e cu puțința un astfel de vis... Au văzut și ochii străini... cari... cari... au... con... firmat...

Vis... Cuvîntul acesta îl cutremură de sus pînă jos, îl zgudui cu puterea curentului electric al întregului oraș... Halucinație?! Hm... Oare acum îi arde de glume?...

...Mîine de dimineață! strigă el îndîrjit și războinic... Mîine de dim...

De afară vui deodată cu putere motorul automobilului. Se întoarse: Zina dispăruse. Fugise...

— ^ Nu, Zina... ramîi... mîine dimineață am sa stau de el... bîlbîi el și se aruncă afară. Dar cînd deschise ușa antreului, claxonul deja suna și mașina se urnise.

— Zina, Zina...

Văzu, pe sub perdeaua limuzinei, în întuneric, două picături de foc negru care ardeau cumplit...

— Ziria... un minut numai...

Dar după cîteva clipite, mașina dispăruse...

...Ardeau de groaza sau de rîs!?

Stăju nehotărît dacă să dea o fuga pîna la Ținuta ca să-și răspundă acestei cumplite nedumeriri.

Ah, teribili demoni, care-l munceau cu atîta cruzime... Oare nu era nimic de făcut contră acestor nenumărați dușmani invizibili! Și încăpățînarea de a demonta, de a descoperi, de a afla totul imediat îl podidi, ca un șipot de sînge, drept în mijlocul creierului...

Stătu în ușa deschisă, nehotărît, între cele două himere care-și luaseră zborul...

Și înfrînt, cu capul plecat, zdrobit, bolnav, pasul o luă sovăitor, înapoi, spre motorul de metal.

A trebuit sa treacă săptămînî multe, ca spaima doamnei Cornoiu să se potolească. Dar liniștea tot a venit cînd și cînd, și mila a cuprins-o. În afară de lina Mavromari nimănui n-a mai pomenit de tragica întîmplare. Să asîști la înnebunirea subită a unui om, să-1 vezi rătăcindu-se din ce în ce mai grav în haosul minții clintite, să stai neputincioasă la creșterea asta teribilă a boalei, minut cu minut, dinaintea propriilor tăi ochi! Un om care era atît de normal, atît de drăguș, atît de delicat cu trei zile înainte!... Și asta, cu prilejul celei dintîi aventuri... celei dintîi întîlniri riscate...

— îți închipui, Tina... o, te rog, la nimeni, la nimeni să nu-ți scape cea mai mică șoaptă... El se va trăda în curînd... va pomeni și la alții de mașina lui cu mișcare veșnică... Doamne, și lui I se părea într-adevăr ca merge, pentru

că pusese o bară de oprire între spițele roții principale. Părea că m-aștepta pe mine ca să-i dea drumul; și a tras bara rostind formule magice și cuvinte fără șir... Vai, Tina, era atât de comic și atât de dureros...

Zina aștepta din zi în zi să i se aducă vestea înnebunim lui Lazar. Va pomeni el oare de venirea ei acolo? Dar cine îl va crede, cine ar putea să-l creadă pe-un nebun! Sărmanul copil...

Și-n ochii ei alternau groaza amintirii cumplite și lacrimile celei mai dulci dureri. Pentru că Tina era ferm convinsă ca el înnebunise de fericirea pe care doamna Cornoiu i-o promisese...

Ah, scîncise ea cu melancolică sinceritate. Eu n-am avut parte de poetul meu... să ma iubească pîna într-atîta... S-a mulțumit doar cu banii... canalia...

Domnul Cornoiu a revenit apoi puțin după aceea; domnul ministru era în cea mai minunată dispoziție sufletească. Primele zile ale revederii el s-a purtat cu o gingășie, cu o delicatețe și cu o bărbăție conjugală care au uimit pe Zina.

Se vedea cît de colo, cum o pierde din ochi și nu-i mai tăcea gura copleșind-o cîl complimentele și cu comparațiile.

Îi spunea mai ales Măria Luiza; ea-i ripostase că, pe cît își amintea sau avea impresia, Măria Luiza a fost bruna, însă domnul Cornoiu mărturisise că nici nu luase seama la par și chiar ca-și va da toata silința să se ferească de a mai afla cum îi va fi fost parul celei de-a doua soții a lui Napoleon; însă în tabloul pe care l-a văzut el cîndva, lucrat de nu mai știe care mare maestru, silueta împărătesei trăsăturile, grația, erau atât de identice cu ale Zinei, încît tocmai asta îl determinase s-o ia.

Doamna Cornoiu avea toata dreptatea să se mire ca lucrul acesta îl afla tocmai acum; însă comparația istorică îi aminti deodată de scrisori.

Și privi încremenită la bărbatul său.

Oare domnul ministru să fi avut fantezia... Atitudinea lui de-acum și-apoi faptul că a fost profesor de istorie... lucrul n-ar fi tocmai imposibil. Dar mobilul? Să-i încerce credința? Pentru asta ar putea fi iertat grație avîntului și imaginației din ele... Desigur, e lesne de înțeles motivul pen-

tru care a pus pe altcineva să le scrie... Dar de ce le-a încetat deodată?... Pentru că se convinsese: bun! Sau pentru că s-au precipitat evenimentele... Și-și aminti, deodată, de discuția lor, în ziua plecării din București...

Doamna Cornoiu se hotărî să fie foarte circumspectă. Reciti scrisorile. De Măria Luiza nu era vorba acolo; ci numai de personaje din mitologii, antichitate sau evul mediu...

Totuși nu făcea rău să sondeze puțin. Întreba la masă pe domnul Cornoiu dacă ar putea să-i dea vreun amănunt asupra personajului *Berthe au long*...

— ...vreau să spun *Berthe au grund pied* de care pomeniște Villon în *Ballade des dames du temps jadis*.

^— în ce? Întrebă domnul ministru și întrebarea lui edifică complet pe doamna Cornoiu.

— Păi bine, explică apoi doct, reculegîndu-se, Francois Villon pomeniște în opera lui de multe nume legendare, cu care istoria n-a luat contact... Sigur se cunoaște numai că el a murit spînzurat, după mai multe evadări din pușcărie, ținu să adoage îndată, pentru a arata că dacă nu-i știe titlurile poemelor, în orice caz, de viața poetului vagabond nu e cu totul străin.

Era edificată.

O lună după aceea, cînd se întoarseră din străinătate, domnul Cornoiu o rugă să-i ajute la deschiderea belșugului de corespondență, strînsa între timp. O scrisoare de laudă și recunoștință, venită de la Techirghiol, din partea lui Nedan, directorul liceului „Banul Mihai” și fostul soț al Tinei, o puse mult pe gînduri și ca scris și ca conținut. Domnul Cornoiu fu foarte afectat de grațierea beletistica a subalternului, iar doamna Cornoiu dădu scrisoarea deoparte pentru a o compara cu cele din cutiuța ei.

E drept, literile, la aceasta, erau drepte, pe cînd dincolo erau cursive; însă pe-allocuri se vedeau trăsături identice, precum foarte asemănătoare și știute i se parură unele expresii și particularități de stil.

La masă, doamna Cornoiu fu foarte distrată și nerăbdătoare.

„Nedan..., cel pe care l-a înșelat Tina cu propriul lui elev... De necrezut, Dumnezeu !”,...

Domnul Cornoiu trebui să plece grabnic la București : Zina rămase să ia parte la primele convocări ale comitetului ce se formase sub prezidenția ei de onoare, pentru procurare de cărți, haine și toate lucrurile necesare școlarilor merituoși din toate cele șapte școli secundare ale orașului.

Nedan, care era președintele activ al comitetului, trebuia deci să vină în dese rînduri ca să ia direct contact cu dînsa, după cum aranjase chiar domnul ministru înainte de plecare, pentru ca la începutul anului școlar, în octombrie, roadele înjghebării acesteia filantropice să umple de bucurie și de recunoștință pe cetățenii părinți din lungul și latul județului.

Cea dintîi întrevedere cu directorul se întîmplase deci chiar în prezența domnului Cornoiu și fu convingătoare și pentru Zina. Într-adevăr Nedan, pe care-l știa rotund și roșcovan, era acum surprinzător de palid și subțire. Părea la rîndu-i sfios și se îneca în propriu-i vorbă, cînd avea mai mult de răspuns. Ochii înăbușiți înainte, de perinuțe de grăsime, crescuseră acum parcă ar fi fost ai lui Lazăr, cu deosebirea ca ai lui Nedan erau albaștri-verzui. Iar apucîndu-se să întocmească o dare de seamă cu domnul Cornoiu, și acesta dictînd grăbit, scrisul, pe care se sforța vizibil să-l încâlcească, apăru revelator și trădător Zinei, ce-l urmărea surîtătoare de cealaltă parte a mesei.

Arunca spre dînsa priviri furișe și speriate ; iar cînd îi surprinse zîmbetul, se înfricoșa cumplit. Întoarse atunci, sfîrșit de suflet, o coada de ochi la domnul Cornoiu; dar acesta privea în gol, parcă ar fi cetit acolo cuvintele ce rostea și pe care le însoțea de gesturi, ca și cînd ar fi vorbit în fața unei mulțimi. Lui nu i-a împărtășit încă nimic, conchise...

Răsufală ușurat, dar groaza îi reveni tocmai cînd pleca, la gîndul ca ea poate acum destainuie soțului istoria scrisorilor și că amîndoi trebuie sa se fi aplecat asupra acestora și asupra dărei de seamă, comparînd codițele și ovalele Hterilor și descoperind tot mai mult asemănările.

Și doar la Techlrghiol făcuse el scrisoare în regulă, pe îndelete, cu o caligrafie speciala, special compusă și menită sa îndeapărteze definitiv orice legătura ar fi putut cumva

sa se nască, în mintea doamnei Cornoiu, între scrisorile de asta iarnă și persoana lui.

...Cu siguranță ca asta a fost pregătită... cursa i-a fost întinsa dinainte... o anonima desigur... dar cine știa de seursori ? nimeni... a ba... atunci la circiumă... Nae Inelescu sau Lazăr... dar e de necrezut...

Din ce în ce se complicau conjecturile, din ce în ce temerea lui Nedan creștea. Își vedea postul de director periclitat... Dar de bună seamă asta n-ar fi fost tocmai prea mult ; însă ce va explica el Bertei, Berrei *au grand pled*, cînd lucrurile vor ajunge la urechea ei ? Deși întîmplarea s-a petrecut înainte de a o cunoaște, totuși nu mai încăpea nici o îndoială că femeia asta teribilă, care găsisese mijlocul celei mal crunte pedepse pentru orice abatere cît de mică, va fi mai necruțătoare ca niciodată. Iar culmea era ca de astă dată, cînd avea sa-I aplice iarăși canonul, cum îl denumise dînsa, desigur ca-î va refuza corpul nu o săptămînă ca pîna acum, dar chiar luni, cum îl prevestise „prietenește”, deși se dezbrăca nepăsătoare în față-i, iar patul era comun.

Însă teama îi fu de prisos căci, spre surprinderea lui, domnul Cornoiu pleca singur la București; trebui să-l petreacă la gară, ca de obicei, împreună cu întreg statul major al partidului, căruia domnul ministru, pîna la plecarea trenului, îi dădu sfaturi și asigurări.

Dar Nedan, tocmai pentru că șeful îi arăta cu acest prilej o bunăvoință excesivă, rămase și mai îngîndurat decît înainte. Cornoiu era destul de abil ca sa se țină neconținut în garda, pentru a da lovitura, abia cînd adversarului îi va fi paralizat, sau detumat indirect, orice mișcare. Și fu într-atît de absorbit de tot felul de presupuneri, încît, deși auzi pe unul și altul dintre panîzani accenruînd remarca, pe care dealtmînteri și el o făcuse, ca doamna Șoimu se urcase în acelaș tren — desigur în alt vagon — totuși dînsul nu făcu nici o apropiere între aceste lucruri și pîna la urmă nu înțelese cîtuși de puțin, ce însemnătate putea sa albe coincidența plecării la București a ministrului cu a unei foste soții. Era totuna ca și cînd s-ar fi întîrriplat plecarea lui totodată cu a doamnei MaVromati, a cărei scundă imagine se micșorase pîna la ^microscopie în amintirea domnului profesor.

Deci chiar în ziua aceea trebui sa stea singur cu doamna Cornoiu. Credea că-l va pune iarăși să scrie, însă ea-l ținu

numai de vorbă și el, care neconținut în timpul conversației își căuta câte un obiect în preajma-i pentru a pune reazim ochilor speriați, avea uneori și tăria s-o țintească pe furis, atunci când o simțea că se întoarce sau când dînsa se ridica să treacă pentru un moment alături. O, atunci trupul suplu se înmlădia atît de chinuitor pentru vederea lui, obișnuită cu mișcările rigide ale butucănoasei Berta, și coapsele înalte *Își* arătau atît de precis mișcarea de pornire prin stofa rochiei, contrastând pînă la țipat cu șoldurile mai joase și dezvoltate dincolo de dublu ale femeii lui istorice, că Nedan simțea picur fierbinte de lacrimi pe luciul ochilor orbiți.

Pentru prima oară se întreba, simțindu-și obraji roșindu-se de cea dintîi rușine, dacă în familia Cornoiu^{s-a} aflat cumva de „*die dicke Bertha*” a lui, cum auzise odată — producîndu-i o furie fără pereche — că i-o persiflează colegii și amicii. Astfel, cînd doamna Cornoiu făcu să vie vorba, în mijlocul unei conversații, condusă maestru la acest punct, despre enorma „Meduză” de piatra pescuită cu cîteva zile înainte de niște marinari, într-un oarecare golf grecesc, și ceru amănunte de la dînsul — ca unul pe care-l știe că se ocupă cu arheologia — cuvintele „meduza antică” și „arheologie” fură pronunțate cu un accent deosebit, oare lui 1 se păru ironic și crezu că vizează uriașa lui antichitate de acasă. La impresia asta contribui și tenul fără pic de păcat al doamnei Cornoiu (căci abia la aceste vorbe o privi fără sa yrei în față) care-î aminti, prin contrast, figura, deși regulata ca trăsături, însă scorojită, brăzdată și vag buburoșată a Bertei, ca un cap de piatră, scos din apă stătută sau dintr-un teren umed, îmbibat de substanțe vătămătoare.

Roși de tot și bîlbîi un răspuns lamentabil, jumătate înecat în fundul gîtului ; ea înțelese că el trebuie să fie de o sfială rară, ceea ce îi făcu plăcere și, indulgentă, aduse din nou vorba de Andrei Lazar, despre care-l întrebă și data trecută.

Dar atunci el răspunse că din cauza vacanței nu mai știa nimic de prietenul lui ; iar acum doamna Cornoiu socotise ca între timp el se putuse informa. Însă Nedan, care uitase și de Lazar ca de toate celelalte, răspunse iarăși încurcat, că, probabil, bunu-i amic a părăsit localitatea, pîna la deschiderea cursurilor.

Ea clătină, tristă, din cap și simți un prelung și rece fior, gîndîndu-se la modul cum bietul Lazar se va prezenta la curs. Doamne, ce era de făcut ca scena acea crudă, care avea să aibe loc, atunci, la deschiderea școlilor, să poată fi evitată ? Se uită lung și semnificativ la Nedan, dar nu știu de unde să înceapă vorba, asupra tragicului subiect; teama Indiscreției, a bănuielii fatale, teama că acela în viitoarele lui accese va pomeni de „coborîrea zmei” — și poate va preciza nume — și ideea că interesul pe care ea l-ar depune pentru dînsul să nu treacă drept o confirmare, o făcură să renunțe, cel puțin deocamdată.

Amintirea nenorocitului o făcea să sufere și să se condamne pentru interesul ce i-l arăta acum lui Nedan, fără ca bănuiala că acesta e autorul scrisorilor să se mai fi întărit încă cu prea mult. De aceea hotărî să pună capăt acestei stări de lucruri și data următoare, cînd Nedan mai trebuia să vină, îi puse de-a dreptul, fixîndu-l fără cruțare, întrebarea : cum își închipuie pe Jeana d'Arc ?

Ochii arheologului se căscară îngroziți și gura i se întredeschise pe jumătate. Simțea tot mai imperioasă o greutate care-l împingea puternic din spate, voind parca să-l doboare în genunchi și să-i apese capul în covor. Dar deodată un vînt contrar îi răcori mintea, îi ilumina ochii și-i plimbă prin toate încheieturile o adiere vie de curaj. Și începu, fără a mai sta mult pe gînduri, stăpîn pe sine și avîntat, să descrie pe Jeana d'Arc și pe orice femeie a istoriei, așa cum o vede el, așa cum o vedea desigur acuma, avînd în față pe doamna Cornoiu și nu cum, îndobitocit de exces, i se păruse că o vede în făptura diformă, în meduza acea grosolană și sălbatecă de acasă, care-l supsesse de sînge și de vlagă, lăsîndu-l o biată fantomă.

Reacția fu atît de subită într-însul, încît vorbind se simțea crescînd el însuși odată cu bunul simț, cu adevărul, cu frumusețea dîin gîndul lui de-acum ; și în acelaș timp cu toate, simțea crescînd la fel dezgustul și spaima pentru formidabila lighioana, care-l covârșise și-l domina tirană și fatala.

Dinaintea lui, în spatele doamnei Cornoiu, era o oglindă în care Nedan își vedea trupul firav parca înălțîndu-se ca și cînd s-ar fi dilatat la focul acestei neașteptate pledoarii; se privea cu un fel de bucurie drăcească, minunîndu-se cum mai poate ieși din fărîma acea de viețuitoare, ce se agita în lu-

ciul sticlei, atîta lină curgere de vorbe ața de la locul lor și atîta cîntec minunat de înțelesuri. Cum puteau sa se elaboreze toate acestea cu atîta repeziciune sub fruntea acea lucioasă și străvezie, de parcă s-ar vedea prin ea osul hîrcei! Ah, doar ochii mai erau vii în înfățișarea sepulcrală,* încolo, cele două boțuri de deasupra fălcilor supte erau, pur și simplu, îngrozitoare și pentru prima oară el vedea acum fundul prăpăstiei în care-l împinsese zi de zî Berta cu piciorul gros, caricatura sinistră a frumozelor lui visuri.

Așa că-n avîntul ăsta, în cîntecul ăsta de lebădă, care venea după atîtea stîngăcii, debitări de stupizenii, răspunsuri ocolite din pricina neînțelegerii întrebărilor, atîtea dovezi grozave de acută decădere, era parca un accent de rugă către zeița cari se plecaseră în sfîrșit să-l asculte, un trist și îndepărtat ecou de strigăte de ajutor.

Ea-l asculta surprinsă de curajul lui subit și de plăcerea intensă ce-i producea,* îl asculta și-i încuviința ruga, cu dese plecări molcome ale genelor ei mătăsoase, ca doua minuscule evantaiuri, țesute-n fir de păianjen.

Cînd cîntecul sa sfîrșit, ea sa simțit vădit turburată și trubadurul a fost răsplătit cu belșug de zîmbete și cu chemări și mai apropiate și mai insitente decît cele de pînă acum. Și-n revenirile lui, a fost primit de minunata ei făptura, metamorfozată de multiplele-i costume și de ineditele grații în înfățișeri din ce în ce mai înnebunitoare, din ce în ce mai apropiate de visul suprem și irevocabil...

Oh, era cu adevărat de văzut Nedan în zilele acelea de aur ale vieții lui de biet fantast, naufragiat într-un oraș foarte oltenesc din toate punctele de vedere. Văpaia, de sine stătătoare, a dorului și a vieții, a mijit iarăși pîlpîitoare și nebunată în ochii căscați, peste care, mai-mai sa se lase, ca un lițoliu înfiorător, luciul cel înghețat și fix, într-una egal cu sine însuși, furiș pretutindeni și gata oricînd sa se întindă, să acopere, să potolească, să împace.

Ah, boțurile din obrajii lui se rotunjeau și roșul sîngelui reîncepea să bata pielea mumificata-; în braț curgea spirtul înțepător al dorului de faptă, de bravură, de pedepsire...

Din „Berta cu piciorul mare”, femeia de-acasă deveni îndată pentru dînsul „Berta cu piciorul gros*”; ba, cu o temeritate pe care și-o ignora și care-l îngrijora încă, găsi de cuviință să întrebuițeze la adresa ei, culme a disprețului,

chiar pluralul: „Berta cu picioarele groase”. Atît și fu de ajuns, desigur, ca necruțătoarea Berta sa bage de seamă re-pede — oricît el dădu, deocamdată, aer inofensiv de gluma noilor denumiri — că o schimbare sa petrecut într-însul și că noua atitudine a domnului director a devenit pur și simplu însurectă. Pedepsa fu deci promptă și pentru a reprimă, cu toată severitatea, teribila „*cubilis interdichiei*” (cum o botezase cu deferentă Nedan, deși propriu-zis nu patul comun era interzis, el transformîndu-se dimpotrivă în cumplit instrument de tortura) fu pronunțată la maximum : trei luni !

— Trei luni ! strigase ea cu cruzime, bătînd categoric din picior, dar el îi răspunse cu rîs voios, cu chiot și cu aruncarea tichiei belfereștl, pe care și-o purta prin casă, drept în tavan.

— De ce nu șase, *micule* ?

Acest insolent „micule” o scoase desigur din sărite dar o și edifică. Va să zică gustul domnișorului a virat iarăși. Și involuntar chipul micuței Tina, pe care nu de mult ținuse cu orice preț so știe și so vadă de aproape, îi apără într-un orizont cețos cu sumbre perspective. Rezoluta și energica, plănui să vegheze și la nevoie să acționeze drastic...

Insă departe de această coniectura și de altele la fel de greșite ale Bertei, departe de clocotul formidabilului el piept și de lumina sîngerie ce i se deschidea în minte, ca o zare de război, Nedan evolua spre ultimile piscuri ale fericirii.

Și ziua cea mare veni. O, era parca o lumină de magie, în iatacul acela, în care amurgul de-abia mai răzbătea prin grelele podoabe ale ferestrelor ! Din tainice locuri, abajururi de mătase cemeau, cu aleasă artă, bizare împerecheri de culori ; peste tot domina sîngeriuul violaceu de tăciune care moare, de parcă în toată încăperea asta, vetre invizibile de vrăjitoare și-ar fi vărsat nemișcatele palori. Un semn numai, un singur semn, și luminile ar fi prins viață, silfe ar fi început sa dănțuiască, salamandre sa se zbenguie și-n oglinda fermecată din fund să apară goală și înaltă, strălucind de albă frumusețe, zeița tuturor timpurilor, dezlegînd cu un zîmbet veșnica întrebare, chinuitoarea năzuință...

Tăcere de moarte. Iată, zîna a coborît! Pe trupul ei sunt încă vestminte, diafane, a căror atingere numai vrăjește și îmbată. Mîinile fermecatului se întind tremurătoare; trupul regesc s-a Jasat și s-a îngropat adînc în divanul ale cărui covoare închipuie, în zanștea fantastica, pajiști de tarimuri elizee.

Și-n tăcerea apăsătoare, pătrunde discret vuietul orașului. E Sena! crede cu toată convingerea Nedan, iar zîna nevăzută i-a adus acolo, pe divan, trecutul în ființa Margueritei de Bourgogne sau a reginei Isabeau. Oho, textele veșnic prezente în memorie refuză să-i indice pe care dintre cele două cumplite stăpînitoare o are dinainte. Și i-e totuna» dacă dincolo de ușă gealații curții așteaptă cu sacul de piele larg căscat, gata să înghită...

Plata amara a clipelor de beție nu-l înfioară... El se tîraște în genunchi spre idealul lui unic, spre visul născocit de bietul lui suflet în nopți de dor neînțeleș și insomnie, spre rostul unic pe care și l-a dat singur existenței lui. Și visul, în sfîrșit aieva, îl îmbie cu lascive întinderi de brațe, cu ondulări de umeri...

Oroare... O spaima scăpata cine știe de unde se cațără și se arata în lumina plină a minții ca o arătare hidoasă pe-o fereastră de ruine. Nedan ride sec în gîndu-i, s-o alunge, dar ea se înfîge bine în minte, în vine, în sînge, încleștîndu-1, paralizîndu-1... Zadarnic el cascade ochii uriași să se îmbete de ireala priveliște; zadarnic își strînge cu deznădejde divinul ideal la sîn. Căci îl simte cum i se scurge imaterial — ca orice ideal — printre degete și pe sub mîini, și pendulul marchează cu cruzime haoticul timp, ce curge într-una cu nemiluita, de zbucium copleșitor și zadarnic, de vană așteptare...

Regina trecutului se smulge cu un țipăt de dezgust din brațele reci, din ce în ce mai reci, de parcă nenorocitul ar fi murit la pieptu-i, și răsare în mijlocul camerei, înaltă și albă și frumoasă, negrăit de frumoasă, cu brațe rășchirate de spaima, sub cununa șuvițelor cu străluciri de aramă și cărbune... Și se topește cu un rîs rău și histeric, în lumina de vrăji...

Lui Nedan i se păru ca bîjbîie la tot pasul, deși ușile erau larg deschise dinainte-i, iar coridoarele și scara puternic luminate, deși străzile pînă acasă erau scaldate într-o lumină vie de luna plină și de electricitate. Și el trebui să recunoască o existență proprie micilor salamandre care-l urmăreau tot timpul, sărind din castan în castan de-a lungul bulevardului, șușotind și țintuindu-1 printre ramurile încărcate cu ochii lor mici și nenumărați, ca picaturile, după ploaie, prin tufărișuri. De buna seamă ele intonau în cor, cu glasul lor imaterial, acest refren, al cărui ecou venea pe lumea asta numai în urechile lui, tot mai răsunător și mai sarcastic, cu accent clar și apăsător pe particularitățile medievale...

Semblabl'emerit, ou ett la Rayne

QKI commanda que Buridan

Fust jette eu un sac en Seine?...

Acasă însă două brațe de uriaș îl ridicară pe sus încă de la ușa și-l aruncară în patul cel larg. Nedan zîmbi plictisit, plin de scepticismul în care-i înota sufletul. Însă chiar de la început el observa cu fericita surprindere că de astă dată poate, într-adevăr, să primească lupta. Și pentru că la uriașa Berta totul nu era decît un simplu pretext, teribila caznă preliminară, menită să învedereze și mai bine grozăvia postului îndelung, el se aruncă cu disperare asupra adversarului.

Învinse. Și asta se întîmpla pentru prima oară acum, în înverșunatele lor zbateri de acest fel; într-aut fu uimita de gloria lui, Berta, că-l iertă, după ce desigur asprele ei condiții fura acceptate cu entuziasm și întărite prin juramînt.

Iar în seara aceea, în odaia în care luna bătea cu putere, învăluind lucrurile într-un mister ce nu mai avea nimic artificial, nici o silfă nu mai fugi îngrozita, iar micile salamandre intonară desigur în mod omagial:

Decidement, votci !a Royne...

El singur doar sari peste tăbliile de bronz și dintr-un salt reveni la loc și se zbegul astfel multa vreme deasupra patului

larg în hohotiri triumfătoare, reflectat nedeslușit și diform de oglinda întunecată a armoarului, ca un strigoi, jucându-se sub luna, pe propriul lui mormînt.

Scîrbită, peste fire, jicnită, furioasă pe sine însăși, doamna Cornoiu lasă iarăși totul pe seama ungueroaicei și porni cu trenul de după-amiază la București. Esti primise, cu demnitatea și gravitatea cuvenite, rolul de locțiitoare administrativă, dînd doamnei toate asigurările și reprimind cu asprime sălbateca bucurie ce-i invadase sîngele la gîndu-i că, la întoarcerea sa din inspecție, domnul Nae Inelescu, pe care trebuise în ultimul timp să-1 primească prin poarta din dos și-n odăița ei modestă, acum își va satisface din nou marea lui plăcere de a se lăfăi pe divanul fără fund din odaia doamnei, cu lumini de vis, strecurate prin abajururi de mătase.

Zina văzu cu groază pe fereastra compartimentului de clasa I (pentru că ajungea la București puțin înainte de miezul nopții, nu simțise desigur nevoia vagonului de dormit) pe mărunțelul inspector care se în timpuri a să plece cu acelaș tren. Ea socoti că gureșul ăsta ar putea s-o însoțească tot drumul cu flecăriia lui banala și goală, vîrîndu-i în ochi acelaș aspect de mic și dizgrațios aducă tor-aminte al atîtor neplăceri recente, și se feri în dosul perdelei sumese într-o parte. Un moment se gîndi să ceară șefului de gara să-i rezerve un compartiment întreg, dar ideea c-ar putea vedea-o traversînd peronul o reținu ; pe uma nemaiapărînd, crezu că el își găsisse loc în alt vagon unde de buna seamă se înfundase în lectura maldărului de ziare ce-l avea cu dînsul.

Își aminti și ea de cartea din valiza și o scoase ; autorul era Paul Morand și o începea acum, lăsînd acasă, la mai puțin de jumătate, tomul al 3-lea din *Histoire et recherches des antiquites de Paris* de Sauval, unicul din serie pe care-l posedea Nedan și i-l împrumutase.

Era pînă-n gît dezgustată de antichități, de medieval, și chiar de orice subiect istoric, și hotărîse să oprească net pe domnul Cornoiu, dacă ar mai avea cumva fantezia de gust ieftin s-o numească Măria Lulza sau' sa-i mai dea orice alt nume din trecut.

Trenul se puse demult în mișcare, dar ea încă nu deschisese volumul ; cu cotul rezemat de măsuta de la fereastră, cu ochii ațintiți în rețelele de bagaje dimpotrivă, singură în compartiment, ea-și simțea fața învăpăindu-se, la intervale tot mai repezi, la gîndul că putuse sa se arate goala atîtea ceasuri și să se preteze asalturilor lui din ce în ce mai neputincioase și mai îndrăznețe, fostului bărbat al Tinei, despre care aceasta, chiar astăzi de dimineață, venise sa-i dea noutăți ;

— Știi, nenorocitul trăiește în ascuns cu o femeie ordinară pe care a scos-o din hotel, una mare cît toate zilele ; îi zice Berta și aproape l-a distrus : și-a pierdut memoria, vorbește fără șir, probabil îl zăpăcește astfel pentru ca sa nu-și mai dea seama de dînsul... Apoi în cel mai mare secret: Mi-a spus-o Nae Inelescu... nu știu cum îi descoase, dar el le află pe toate... E uimitor cîte adrese are băiatul ăsta... Aci se oprise să surida unui gînd interior atît de neînțeles că doamna Cornoiu se cutremurase. Bietul Nae Inelescu, a continuat Tina, făcînd-o să răsufle ușurată. Ce prietin bun și cît de drăguț... el niciodată nu uită pe vechii lui amici... Orîcînd, atent și prevenitor... Doamne, de ce trebuie neapărat să treci prin cele mai crude experiențe pentru ca sa vezi pe cel sincer cu adevărat...

Și parcă înfricoșată să nu i se descopere, ea alungase, cu un suspin, o amintire caldă și recentă...

Doamna Cornoiu abia acum întrevăzu rostul acestui suspin și scutură dezgustată din umeri.

Oh, tinerii ăștia provinciali, ingenui și halucinați pînă la absurd și epuizare de sclipirile unei civilizații prea subite, orbiți de miragiile unor frumuseți, la care nevoiașele lor moșteniri sufletești nu-i învățase să se aștepte ! Prea surprinși de uluitoarea noutate, ca gîturile lor să nu se deschidă pînă-n fund de lacome, și prea mărunți, ca șubreziilor lor umeri sa nu cedeze neputincioși sub covîrșitoarea greutate! Spectacolul strivirii acesteia sub dărimături cu membre risipite și măruntaie însîngerate între bucăți de moloz era prea crud, prea brutal, pentru sufletul ei femeiesc ca să-i mai rănună în cuget un cît de redus nucleu din acel nobil avînt protector, care-o agitase. Cel mult mila, dar aceea era atît de vecină cu dezgustul...

Milă pentru Lazăr, scîrbă pentru Nedan...

Și-și reamintea acum, și se încleșta strîns în această amintire care o întărea, de tineretul acela sceptic și sarcastic, încrezut și forte pe care-l întâlnise în straturile suprapuse ale Bucureștilor, zvîrlit acolo din cele patru vînturi ale țării, de forța neînduplecată a voinții care vrea sa domine ; și-i revăzu de asta data admirabil în superbia lui fără limită, rene-gând ascendențele, dărîmînd toți idoli trecutului, gata să ia locul, îndrăzneț pînă la cinic și inconștient, pe soclurile de-abia curățite.

Din vagi obsesii inconsistente, în legănatul molcom al vagonului, ea începu zâmbitoare să-și alcătuiască „tipul” noilor preferințe. Un obraz lunguiet și smolit, ochi mici și sprinteni, scînteind CA amnarul la cea dintîi atingere, trup cu duritatea și flexibilitatea oțelului celui mai fin. Răutate domolită dar fierbînd de îndîrjire, de fiară la cușcă, amețitor curaj dezlănțuit la cel dintîi semn al baghete!... tigru mugînd, supus pînă la orbire...

Înserarea se lăsase grea și compacta în compartiment și în coridor... Afara Jnsă, spre apus, amurgul bălțat de toată gama vina tulul, crăpat de vine sîngerii, rezista încă stingîndu-se pe nesimțite ca un tăciune care moare. Impresia asta îi aduse iarăși aminte de iatacul ei din seara lui Nedan și un cutremur nervos o zgudui de sus pînă jos. Lumina din coridor se aprinse brusc. Un băiețandru cu șapcă și cu haină de uniforma trecu sunând un clopoțel și invitând la masă, în vagonul restaurant.

Nu-i era foame deloc; se va mulțumi, mai târziu, să ronțăie din bomboanele fără de care niciodată nu pleca la drum. Și-apoi la masă ar putea întâlni pe Nae Inelescu. Așa, singură în întunerecul ăsta din compartiment, sc simțea cit se poate de mulțumită...

Pînă la București tocmai bine îi va veni și foamea. Va decide pe domnul Cornoiu să ia masa în oraș, în cel mai plin de lumină și de zarvă local. Simțea nevoia să-i plesnească în urechi zgomote stridente, lovituri dezordonate de tobă, şuierături și țipete de jazz.

Acum inșa avea nevoie de liniște și singurătate. De aceea, aproape invizibilă în vagul reflex pe care-l strecura lumina coridorului printre perdelele neîntinse bine — lăsate astfel tocmai pentru a-și disimula și mai mult prezența — îi plăcea

mai cu seamă să întoarcă privirea spre fugareje mogîldețe negre de afară, care veneau informe în iureș năprasnic, din nelămuritul serii înaintate, și se rostogoleau în urmă, îh huietul cumplit al roților. Trenul nu era decît un sfredel enorm care se înfîgea turbat în viul tot mai adînc al nopții, zvîrlind într-o parte și într-alta negrele zăcăminte deslocuits.

Îi făcea nespus de bine tumultul metalic care răzbătea molcomit prin filtrul păreților și-al capitonajului; ar fi vrut să-l audă și mai violent, bătîndu-i în urechi cu rezonanța malului pe ilău. Iar cînd privea mogîldețele de afară, sosind în galopul necurnat de hoardă, se lăsa moale în voia oscilărilor vagonului, ca un călăreț săltînd în șea în ritmul goanei fără frîu. Vrea să ajungă cît mai repede la București și se închipuia uriașă ca o amazoană din visurile lui Nedan, strivind monstrul dintre pulpe, care tot / se părea ca nu merge prea repede, cu pîteni sfășietori.

Iarăși Nedan... se scutura să alunge amintirea asta sinistră și dureroasă. Dar ochii î se agățară de geamurile luminate ale ușii ; se strânsură parca să se convingă mai bine, apoi se destinsură de groaza, în vreme ce trupu-î alunecă adînc, în fundul canapelierii.

Pe coridor era... nebunul!... Andrei Lazăr î Se oprise în fața ușii și-și apleca stăruitor capul, într-o garte și într-alta, cătînd a răzbate cu privirea imprecisul dinăuntru. Își" și lă-sase mîna pe minerul ușii, dar după cîteva clipe de îndoială, trecu înainte, alături. Se va întoarce oare ? îl auzi repezînd într-o parte ușa vecină... Ah, crezuse ca se află acolo ! Pe urmă auzi zgomotul repetîndu-se mai departe și încă mai departe...

Pieptul I se ridica și-i scădea atît de grăbit și de dezordonat că inima o durea ascuțit, parca la fiecare mișcare s-ar fi oprit într-un vîrf de pumnal.

Așteptă pînă cînd nici un zgomot nu-i mai veni în urechi, dădu cu luare-aminte ușa într-o parte și, cînd văzu ca nu e nimeni, ieși în coridor. Din capul celălalt al vagonului ven plesnetul de explozie al ușii din afară. Trecuse desigur în vagonul vecin ; ea începu atunci să treacă, la nndu-i, în grăbita revistă compartimentele alăturate... Doamne, toate erau goale. Dumnezeuule !. Se găsea într-un vagon complet gol.

Iar Lazăr o căuta cu înfrigurare. De bună seamă el se urcase înaintea ei în tren și o văzuse venind. O întâmplare, firește ! Dar de ce așteptase tocmai pînă acum, pînă se înnoptase bine, ca s-o caute ? De ce nu venise încă de cînd trenul plecase sau de la prima stație ?...

Să fi căutat oare pe altcineva: bunăoară pe inspectorul Inelescu însă un sumbru gînd îi orbi deodată lumina oricărei alte idei... își închipui tot trenul acesta gol ; doar ea singură aci, în "vagonul care se arunca orbește în noapte și nebunul ce-o caută lacom, răzbnător... Așteptase pînă acum. cînd pușinii pasageri coborîseră... sau cine știe, dormeau...

Ușa din fund a vagonului plesni deodată iarăși metalic și aspru de parcă s-ar fi dărîmat ceva; și-n sufletul ei se dărîma totul. Mai dăinui poruncitoare și iminentă doar ideea scăpării; se refugie, îmbrîncită parcă de un pumn, de bătăile inimii, în vagonul dimpotrivă.

Ah, iată, aci cel puțin compartimentele erau populate; pasageri răzleți, cîte unul sau doi în fiecare, dormeau duși, întinși pe canapele. Mal din fund veneau zvonuri de voci, întretăiate de rîs...

Nu-și dădea seamă de ce avea lămurită impresia ca acolo se află Nae Inelescu... pe care trebuia neapărat să-l găsească ...Neapărat !... Doamne, de nu s-ar fi oprit la vreo stație mai înainte...

Zgomotul vocilor se întetise; erau voci femeiești; iar rîsetele se porniră brusc din mal multe piepturi ca un stol de păsărele ce și-ar lua zborul, întreg... Pe urmă, cînd fu aproape de tot, un glas bărbătesc, un glas cunoscut începu să cînte... Era chiar al lui Inelescu... Da, da, cu siguranță al lui... /

Privi prin despărțiturile perdelelor. Aci lumina ardea din plin ; ea însăși pîrînd tot așa de zgomotoasă și vioaie, ca și grupul peste care-și vărsa curgerea-i aurie. Era el, într-adevar...

în picioare, cu o mîna ținîndu-se de măsuța de lîngă ferestra și cu alta în aer, micul inspector cînta aria favorită din *Don Pasquale*. întoarsă de la mijloc și aplecată pe una din canapele, o domnișoară zdravănă și blondă, cu bărbia rezemată pe mîna-i răsfrîntă, îl privea pe sub gene, provocatoare. Stătea picior peste picior și rochia scurta îi dezgolea complect rotundul unui genunchi, parcă gol în ciorapul lucios de mătase, de culoarea pielei. Pe bancheta opusă, o fetișcana

subțire și brună, cu figura lunguiață și catifelată, zîmbea reținut și modest, ca una la care privirile cîntărețului, tremurate de modulațiile melodiei, se îndreptau mai rar. Era vădit ca preferințele domnului inspector mergeau spre blonda cea învoaltă. Drept care, domnișoara subțirată, ale cărei buze se resfrînseseră într-o dulce fluturare de politețe și necaz, își trăgea pe picioare un pled vîrgat și-și căuta cu capul pe rezimătoarea de pluș un colț bun pentru dormit.

Zina Cornoiu se dădu discret într-o parte. Nu putea sa facă altceva decît să ia bagajul, să se mute pe-alături... Inșă luînd seama mai bine, văzu că în fiecare compartiment dormea cîte cineva ; erau, judecînd după numărul și înfățișarea lor, pasageri de clasa II-a, oameni obosiți, aruncați pe drumuri de mina grea a nevoii, care se cetea în răsturnarea rigidă și nepotrivită a corpurilor, în fețele trase, crisplate de expresii diverse și sinistre, ca figurile explicative dintr-un tratat medical. Din cîte-o parte sau chiar din mai multe locuri deodată, veneau pînă-n coridor acorduri grele de aghioase, zgomote de sufocare, explozii violente de năduf restabilit.

Izgonita de răsufletul deșucheat al acestei lugubre armonice omenești, ea reveni ușor spre cabina cîntărețului curțizan. Cîntecul încetase; domnișoara subțirată și bruna părea că adormise ; iar Nae spunea zîmbitor ceva celeilalte, care la rindu-i își căuta loc de odihnă capului somnoros.

Rămase nehotarită cîtăva vreme. Nu, în nici un caz nu va intra în compartimentul lui ! Dar nici aci afară nu putea rămîne. El ar fi putut să iese și se îngrozi la ideea găsirii ei aicea, cautîndu-1, urmărindu-1, spionîndu-1 ; Doamne, neștiind ce să-i explice... Totuși ezita încă ; pentru că dincolo, în coridorul celălalt, i se părea c-o așteaptă într-un colț, calm și sigur de întoarcerea ei, sinistrul chip de ceara al, nebunului, cu expresia fixa și rigidă ca a acestor oameni în somn...

Un pas, pe care-l simți la spate-i, de tot aproape de dînsa, îi smuci Inima cu nemaipomenită violență. Era conducătorul ; o privea cu o mină bănuitoare și insistenta. Se simți roșind pînă-n radăclnele părului și făcu eforturi supraomenești să nu tremure. îl văzu cădnd intrigat printre perdelele pe unde privise și dînsa și gîndul I se opri brusc, ca un ceasornic lovit, de amintirea isprăvilor cu hoți de trenuri, cu

elegante eroine de romane polițiste. Dacă individul ăsta s-ar apuca s-o întrebe acum...

Și într-adevăr...

Tocmai pornise sfîngace de la fereastra întunecata unde-si făcuse de lucru, încercînd zadarnic s-o deschidă.

— Doamna ?

Se făcu că n-aude cu gînd să-1 aducă după dînsa, spre a se legitima ceva mai departe de cabina lui Inelescu.

Dar el nu înainta. îl simți însă urmărind-o de pe loc, cu ochi străpungători^ hotărît de bună seamă să se arate acum nedumerit și mai puțin energic, pentru a o surprinde apoi în pline operații.

Ajunse la compartimentul ei îmbrîncită din urmă de-un simțimînt de rușine, mai puternic chiar decît frica. Era o copilărie sa se sperie astfel din nimic ; și încă de o biată viețate scrintită și firavă ca nefericitul Lazăr. Dădu drumul luminei. Mînerul semnalului de alarmă drept deasupra ferestrei îi răsări în ochi și o liniști pe de-a-ntregul ca un remediu prompt și categoric,

Va^ramîne astfel cu lumina deschisă și se va ține să nu doamna. Dealtminteri nu simțea nici o poftă, nici o oboseală. Se încuie pe dinăuntru, trase perdelele și se miră că n-a procedat așa de la început.

Nu regreta ca plecase la drum. Dimpotrivă, toate aceste neajunsuri i se păreau piedici grozave spre țelul ei unic, care acum era Bucureștii. Ele o îndârjeau și mai mult și i se părea că au sens misterios, ceea ce-i producea mulțumire ascunsă și surdă. Și care creștea clocotitoare, îmblîndu-i vinele, ursflîndu-i-le, dîndu-i un impuls de bărbăție, o dorință de primejdie. De ce n-aprinsese lumina cînd Lazăr era aci, la ușă ?

Și să-1 fi primit...

^ Totuși nu dădu la o parte perdelele și nici nu slobozi mînerul închizătoarei. își duse acum gîndul tocmai la domnul Cornoiu, la năzuințele lui politice, la puterea lui actuala. Fără să-și spună, desigur, ca-1 aruncase atît de departe, ca să echilibreze între timp zumzetul de neliniște ce încă îi dăinuia în sînge...

Ce va zice el cînd va vedea-o, apărînd la miezul nopții ? Căci desigur, telegrama, pe care o timesese cu puțin înainte de plecarea-î la gară, cu siguranță că nici n-a primit-o. Și chiar de ar fi primit-o, acel sec : „Sosesc București" nu-i

va spune prea mult. Ar avea haz desigur ca neprimirea ei la timp să producă și unele încurcături. Ea găsi nostim să Insiste asupra acestei idei care, o vedea bine, ar putea-o cîștrage enorm de la orice alte teme neplăcute de gîndire. Și mulțumită că și-a găsit astfel de lucru, deschise capitolul vast și amuzant al presupunerilor și complicațiunilor.

Șoaptele cu doamna Șoimu îi veniseră demult la ureche. Judecînd însă după efuziunile cumplite ale dragostei domnului Cornoiu, in aceeași epocă, dăduse totul pe seama intrigii ; iar după puțin timp, Tina îi întărise definitiv convingerea, destăinuindu-i locul unde, în sfîrșit, a aflat ca G;cu Nenoveanu își consumă necredința.

își îndreptă deci gîndul într-alta parte... Vreo bucureșteanca tînară, desigur, poate chiar foarte tînară, vreo funcționară de minister micuță și protejată, desigur bruna, pentru a fi puțin în contrast cu dînsa, poate dolofana, poate cu pielea arămie ori negricioasa sau cine știe...

Ea văzuse odată, la teatru, pe doamna Șoimu și, oricîte trăsături deosebite dădea funcționarei celei mici, statura și pielea ciocolatie a primei doamne Cornoiu era tot ce-î dăinuia în lumina miștii, din noianul mișcător de forme și culori pe care-1 invîneî în zadar acolo, neștilnd ce sa aleagă.

Și-și reaminti iarăși raportul ce i s-a dat la timp, ca doamna Șoimu plecase la București, în același tren cu soțul el... Bine... Bune toate acestea... Dar de ce efuziunile... dar de ce căldura, de ce cuvintele și purtarea aceea, toate, toate, acum mai tinerești decît oricînd de ce denumirea aceea, șoptită prima oară în genunchi chiar, cu vocea pradă celei mai vii emoții, tremurată, pătrunsa pînă dincolo de fund de admirație și adorare : Măria Luiza... Măria Luiza...

Măria Luiza, soția de-a doua a lui Napoleon... soția cea adevărat imperială și mîndră... soția care nu-și^ dădea decît corpul... al cărui suflet rămînea cetate închisă și dîrza, înaintea atacurilor celui mai mare cuceritor.

...Măria Luiza... Sa fie aici vreo legătură ?... Doamna Șoimu, prima soție a ministrului Cornoiu... și pe urmă Măria Luiza... dar de ce toate astea... trebuia oare neapărat scoasă din cutie o Iosefină pentru comparație... ?^

Zina își aduse aminte de imaginea ei întreaga în marile oglinzi... Și surise... Și sub zîmbetuul acesta imperial și triumfător, încuviință subtilei sale imaginații feminine să înainteze...

Zîmbea neconținut la fiecare pas... Și încuviința... Era Măria Luîza... iar Iosefina trebuia neapărat, cum trebuie un soclu mîndrei statuii...

La primul prilej o va invita pe doamna Șoimu...

Ușa fu zguduită cu putere din afară. Pe urmă încuietorea se lăsa singură și ușa fu deschisă. Era domnul conductor. De buna seama pîndise zadarnic și acum pierduse răbdarea.

— Biletul dumneavoastră ?

îi prezintă biletul.

— Mda... făcu dumnealui examinîndu-1. Dar se vedea bine că nu e mulțumit cu atît. Se întîmplă însă atunci o bruscă încetinire a goanei trenului, roatele scîrțîira dureros în noapte, patinînd, și locomotiva se opri îmbrîncind vagoanele înapoi.

— Dar asta ce dracu o mai fi ! mormăi domnul șef, dînd biletul Zînei și desprinzîndu-și felinărașul de la piept. Apoi ieși grabnic.

Zîna privi afară. Deasupra, întunerecul domnea greoi și nemărginit. Așternute pe jos, luminile ferestrelor, regulat distanțate, se înfigeau în cîmpul sărăcăcios, ca niște dinți lați, rari, uriași și gălbejiți... Pe marginea taluzului, tuleie prăfuite de buruieni se încordau neliniștite sub suflarea largă, calma, din adînc de somn, a nopții.

Ce-ar fi dacă s-ar întîmplă so găsească acasă chiar... în noaptea asta... De bună seama el e prea precaut să facă una ca asta... Cel mult seara, o întîlnire undeva, la o grădina de noapte... iar ziua... domiciliul ei trebuie să-i fie doar cunoscut... poate chiar îl finanțează.

Și dacă, totuși... E nespuse de interesant... Ce ar face... Cum ar proceda într-o astfel de împrejurare ? O, foarte simplu... ar intra în camera ei de-a dreptul, somnoroasa și întînzîndu-se lasciv; el ar schimba priviri îngrozite și complice cu servitoarea... Ar trimite servitoarea... și l-ar ruga și pe domnul so-lase, surîzîndu-i, văietîndu-se de crunta oboseală... O, ar fi nespuse de interesantă mutra iui, de pe care spaima ar fugi pe încetul, lasînd doar ochii căscați, în fața staturii ei goale, orbitor de albe și molatece...

În vremea asta, de-afară ar răzbate poate vuiete de uși, zvonuri de zgomote surde și precipitate, pe care el le-ar aco-

peri cu ridicări de voce, cu înșirarea grăbită a tuturor noutăților vrute și nevrute... sîngaci, brutal și stupid, în fața ochilor ei rugători și a mișcărilor ei grozav de obosite...

Doamne, ar fi într-adevăr frumos... O, dar el e prea precaut să-i rezerve această plăcere...

S-a întors brusc, caci ușa s-a deschis iarăși : Andrei Lazăr !... El ezita încă în pragul acela, în vagonul complet gol al trenului care s-a oprit în plin cîmp... Figura aceea încordată... și ochii aceia cari... Nu, ochii aceia nu scapără nimic... ei sunt rugători și triști... și mari... și frumoși...

Nu înaintează desigur, căci Îl ține în respect mîna ei care a și apucat minerul semnalului de alarmă... Și privirile care-l împung îngrozite și hotărîte...

Dar de ce, de ce ochii lui sunt rugători... de ce el nu spune nimic... de ce beregata i se mișcă într-una parcă pregătindu-se să îngăimeze ceva, fără să izbutească...

— Doamnă, le rog... vă rog... bîlbîie el... de ce ?... numai atît... atît aș vrea... să știu...: bîlbîie el incoherent de-acolo, din ușă...

Și pare că așteaptă un singur cuvînt al ei, o singură încuviințare a pleoapelor, a genelor...

Dar ea nu îndrăznește să i-o dea. Ea știe privirea asta rugătoare... de nebun... nestatornică... din dosul căreia pîndește o alta... Doamne... teribilă... ah... nebunii au strategemele lor...

Ochii lui se topesc acum în lacrimi și buzele bolborosesc cuvinte fără sens. Dar nimic n-o poate înduioșa pe dînsa, căci o idee cumplită i-a înșfăcat acum mințile : dacă semnalul de alarmă nu funcționează în timpul opririi ? Ea nu ar avea de unde să știe precis lucrul ăsta... însă el, el care e... care a fost om de știință... dacă în creierul lui acum gol... ar putea să nască aceeași idee și ea să fie un adevăr...

Doamne, în vagonul asta gol... în cîmpul pustiu...

Ah, el a început să zîmbească...

Un țipăt nemaipomenit i-a pornit din gît, de la sine, înainte de a mai fi putut să-și dea seama de ceva.

...Și -cu toată greutatea corpului ei s-a prăvălit spre nebunul mîc din ușă, îmbrîncindu-1 cu toată furia în laturi...

Izbindu-se, în dezmetica goana, de pereții de lemn, de strapontinele culoarului, s-a oprit, de-abia mai putînd să rabde zbuciumul inimii, în vagonul vecin, în dosul ușii pe

care o trântise cu zgomot fără seamăn, învîrtindu-î, sfîrșita de suflet, drugul salvator...

însă în dreapta și-n stînga stau larg căscate în noapte celelalte uși... Doamne... Și dacă Inelescu... și dacă ceilalți pasageri vor fi coborîți... cu toții, cu toții.

...Nu... nu... de ce ? absurd... e cu neputință...

Domnișoara învoaltă și blonda de lîngă dînsul (se recomandase Agepsina Păunescu) tocmai se lăsa în voia ațipeli», cînd Nae Inelescu îi așternu prevenitor pe picioare pardeșiul, pe care-1 trăsese grabnic din rețea.

Era un *trenchcoat olive* (cum face el, cum drege el, unde le găsește ci!) de cea mai englezească lărgime, ca jumătate dintr-însul să mai rărnîna și pentru genunchii proprietarului, în astfel de împrejurări.

Fata tresări simțind mișcările ștofei, dar văzînd despre ce este vorba mulțumi vag și se lăsă din nou pradă senzației delicioase, ce-i atrăgea capul spre dura pernă despărțitoare a banchetei. I se părea ca somnul însuși stă chiar în pema aceea ca un țarm balțat și ademenitor, spre care capul ei, legănat molcom de tren, tindea și era ușor respins, din ce în ce mai ușor, mai puțin, nespun de puțin, ca micile epave purtate de jocul spumelor la mal.

Adormise de-a binelea desigur cînd, nehotărîtă încă, în mijlocul raspîntiei de alei, pe care visul i le deschidea în toate părțile, simți lăsîndu-se deasupra-i o mîna delicată și ocrotitoare. Cine putea fi tovarășul neprevăzut ? încă nu-l vedea, încă nu lua chip și tărie, dar de buna seamă nu putea fi alta decît mîna cea albă, pe care o văzuse de atîtea ori ridicîndu-se patetic, în timpul nenumăratelor sale cîntece, a tovarășului de drum, a acestui tînăr, mic și vesel domn inspector școlar.

Are o atingere ușoară și catifelată mîna asta prietenească și în urmă-i lasă o dîră de calde înfiorări ; atît de domol de caldă în dulcea toropeală ! Dar nebunescul joc al jerbelor de spumă a prins iarăși în subitele-i talazuri micile epave... Și somnul dă ici, colo, luminiș vieții... Iar mîna ocrotitoare se găsește acum just deasupra genunchiului ; ceva, ceva mai jos de marginea lungului ciorap.

Domnișoara Păunescu se simte acum trează de-a binelea, dar îndrăzneala de nedescris a micului inspector o dezarmează complet; de aceea nici nu-i vine să deschidă ochii, însă pumnișorul strîns a alergat zorit întru întîmpinarea uzurpatoarei. Și rezistența a început dîrză și disperată. Un scurt armistițiu, apoi cele două dușmane s-au încleștat una într-alta sub *trenchcoat-u\ olive* ca doi tauri minusculi care s-au luat în coame pe rotundul genunchiului.

Deodată domnișoara Păunescu se îngrozește cumplit: își dă seama că nu mai poate deschide ochii... Ah, ba nu ! Doamne, unde i-era capul ! Ochii îi deschisese, într-adevăr, însă nu putea vedea deloc, pentru că domnul inspector avusese grijă din vreme să întoarcă butonul luminii. Dar de bună seamă a trebuit să se ivească această neînsemnată uluială a minții somnoroase ca mîna agresorului să poată înlătura înverșunatul obstacol; instantaneu însă, dreapta fetei a sărit în ajutorul stîngii și echilibrul a fost repede restabilit. Ba chiar mîna domnului inspector a bătut în retragere.

Fugară și falsă biruința !

Pentru că și domnul inspector avea două mîini. Și savantă experiență ! Astfel, în vreme ce expulzata se lăsă de astă dată candida pe parul mătăsos și abundent, trecu pe nesimțite la grumaz și chiar se rotunji pe-un umăr, alunecînd domol, rezerva se abătu pe neașteptate asupra genunchiului rămas fără apărare.

Fata se frămînta amarnic sub necunoscuta cemere a ineditelor senzații. Apoi deodată se smuci ca dintr-o toropeală de moarte, se ridică tremurînd toata și se abătu clătîndu-se spre ușa : surprinsă, buimacă, înfricoșată.

Nae Inelescu surise demonic în întuneric. Programul se împlinea punct cu punct. Calm, se ridică la rîndu-i și chiar își luă tacticos și pălăria. Ieși. Ea se oprise în coidor în dreptul unei ferestre deschise și aspira cu capul pe spate, cu pieptul atît de agitat, aerul nopții că parca ar fi bătut cu lăcomie dintr-o ciutura nevăzută.

Neconținut stapîn pe mișcările sale, demonul cel pitic se apropie de dînsa fără nici o precipitare. Se plecă adînc.

— în fața frumuseții, *signora*, mă închin !

— Ah, domnule... dar nici aici... abia putu să mai articuleze fata printre grăbitele șuierături ale răsufării.

două palme sonore plesniră pe obraji cu trăsături cu-ceritoare.

Domnișoara Paunescu dispăru înainte ca Inelesc sa-și adune ideile. însă stupoarea îl părăsi nu mult după aceea, când simți o ușoară, o discretă atingere pe haină. Și se întoarse dintr-o smucitură, crezând într-o minune.

Era doar conductorul, care se oprise lângă dînsul :

— Din Costești cin' s-a mai urcat... La Pitești cine rămîne ?

Numai cînd trenul îl zgîlțîi zdravăn, pentru a se opri pe neașteptate, își recăpăta cu adevărat buna lui dispoziție obișnuită. Căci coborînd în cîmp, aerul rece îi șopti parcă în urechi cu umeda lui tărie :

„Prostule, trebuia să-i apuci mîinile care te-au lovit... și să le săruți...”

Apucă atunci rampa de alamă a scării, gata s-o ia înapoi. Dar își dădu seama repede că farmecul gestului sta tocmai în promptitudinea lui. Și dînd de necaz un energic ghiont în aer, renunță și-și aprinse o țigare.

— Eah, n-are nici o importanță !

Greșala mare a fost că n-a început cu bruna. Ochii aceleia^ glășuiau altfel parcă ! în orice caz a rămas cu o învățatură. Cînd întîmplarea se va repeta, acum știe ce arc de făcut J

Și trăgînd prelung din țigare, începu să legumească, în închipuire, perspectiva rară care-1 aștepta. Sultana, Sultana Șoimu ! Rară și neprețuita comoară de artă, lucrata numai în bronz...

Doamne, cum nu s-a gîndit mai de mult la femeia asta, care a respins pînă și pe fostu-i bărbat...

Și rezemat de vergeaua de alamă, trăgînd adînc dîn țigară, Nae Inelesc își amintea conversația aceea delicioasă din mica și intimă lui cancelarie de inspector, în vreme ce înserarea de septembrie venea tot mai plină prin fereastra larg deschisă...

„— ...m-am mirat și eu că domnul ministru ține atît la raportul acela... Detașările se fac fără nici un raport... însă probabil a vrut sa epateze pe colegul de la instrucție cu protejata lui... cînta vocea cea dulce.

— Cînd ai cu cine epata, de ce n-ai face?...

— Ei, tocmai, domnule inspector, tocmai vream să va spun ; oi avea și eu poate unele merite în învățămînt... dar raportul dumneavoastră a fost cu totul de neașteptat... vai ! Și de aceea m-am și gîndit să viu să vă mulțumesc... Doamne, atît de frumos, atît de binevoitor...

— Binevoitor ? Nu, doamnă... Dacă-mi dați voie să vă spun, ei bine, v-o mărturisesc ! Cînd domnul ministru m-a însărcinat să-1 fac... am regretat mult că primul prinos, ca sa-i zic așa, public, al admirației mele pentru dumneavoastră trebuia să-I exprim într-un biet raport funcționăresc... Ce vreți... M-am supus... deși în zilele acelea, avîndu-vă neconținut în minte, ma simțeam inspirat nu pentru un raport, dar pentru o poezie...”

Iată cu adevărat o carte jucată bine, reflecta cu admirație pentru sine însuși Nae Inelesc. Pentru că dacă o cît de mică stîngăcie lăsa sa se întrevadă cacealmău și Cornoiu era avertizat de excesul de zel al subalternului, romantica lui situație sub noul guvern n-ar mai fi fost poate multă vreme de invidiat.

Pe cînd așa... Pe cînd, pomînd cu un vînt atît de bine ales și vîslînd cu braț voinic, cum știi tu să vîslești, Naiță, conversația începută spre ce țărături înfloriți n-a ajuns, adînc tîrzîu, în înserare...

Ce despărțire lentă și făgăduitoare, ce mîinî iarăși și iarăși sărutate, ce gropiță delicioasă sub cotul de bronz cald, ce protestări bogate în îndemnuri, cîți fiori risipiți cu lascivă alene și-n cele din urmă, fermecatul, minunatul, divinul:

— Parfumului 7 bis. Dacă se întîmplă de nu sunt acasă, lasă vorbă cînd revii...

(Căci Sultana Șoimu găsise cu plăcută surprindere în flecarul asta mic și sentimental, căruia pînă acum nu-i acordase nici o seama, un bun ajutor pentru schimbarea rezervatului și foarte calculatului Gicu și, cine știe, Doamne ! — poate un regulator pentru pasiunea ei, care părea s-o fi luat prea, prea repede razna.)

Sultana ! Sultana! Mune, copilă, nu mai departe decît mîine, mîina a cărei dulce mîngîiere o cunoști va bate pătrunsă de emoție în strada Parfumului 7. Și dacă nu mîine, poimîine, nu mai departe decît poimîine, buzele astea arse de sete și izgonite fără milă, în noaptea asta, de la izvor, se vor ridica tremurătoare, copilă, pe gropița ta de sub cot...

Și ca și când n-ar fi mâncat palme de când lumea, Nae Inescu sari sprinten treptele de lemn.

Dar sus îl aștepta o și mai stranie surpriză. O femeie înaltă, elegantă și extrem de agitată se năpustea spre dînsul din capul celălalt al coridorului:

„Ei bine, frate, și asta vrea să mă bată ?* glăsui el în gând, cu oarecare sfială. Pentru ca în clipa care venea, sa rămînă încremenit: „...Dumnezeule, dar asta e... este Zina... e doamna Cornoiu... iată, nici o înșelare... doamna ministru...”

Da, este ea. L-a apucat de mîna și-l zguduie cu toata puterea...

— Ah, pe dumneata te căutam...

— Pe mine ? Asta e bună... Cum așa, doamnă ?... poate... o neînțelegere...

Femeia nu-i putea răspunde nimic. îl ținea strîns de braț și răsufla ca și cealaltă, adînc și precipitat, cu mîna pe ridicatura sînilor...

„Pe sînul acela al ei, Doamne”, oftă tocmai în adîncul sufletului Nae Inescu, cu ochii zgîiți de cea mai cumplita uimire.

— ...Nu, scumpă doamnă... un sacrificiu în nici un caz...

Și Nae Inescu, din ce în ce mai stăpîn pe sine, simțea cum îi creștea năvalnic elocvența în compartimentul acesta mai încăpător, mai cochet, mai împodobit, de clasa I-a, fără pete uscate pe plușul de-un roșu somptuos al banchetei, și inundat de-o lumină mai limpede și mai caldă parcă, ea însăși o lumina mai de clasa I-a. Creștea vazînd cu ochii, odată cu timpul acesta delicios pierdut în noaptea cîmpului pustiu, tot mai îndrăzneată, mai vicleană, mai săltăreață, împletindu-se pe nesimțite în jurul acestei minuni femeiești, cum rar chiar dalta lui Dumnezeu poate să mai nimerească.

Ea însăși îl încuraja cu privirile ei umede, cu întreaga bunăvoie a expresiei sale, liberată din coșmarurile cumplite din care el o smulsese.

Iar Inescu continua să debiteze într-una tot ce-î venea din minte, domol, fără nici o sforțare, ca unul[^] ce-și știa izvorul nesecat. îi pîndea numai curgerea lină, pînă cînd cine știe cine de-acolo, din straturile nepătrunse ale dedesubturi-

lor gîndului, îi va trimite prin spuma banalităților ideea cea grozava, lovitura, *cacealma*...

— ...Nu-mi aduc aminte să fi spus vreodată că am preferințe pentru femeia mare sau pentru femeia mică... eu am preferințe pentru femeia..., femeia în sine... se înțelege deci femeia frumoasă... Voi da așadar totdeauna, fără reticențe și fara regret, dintr-un elan spontan și sincer, cezarului ce-i al cezarului...

...Eh și cum aș putea să regret, doamna, se ridică el deodată simțind că vina decisivă a erupt în sfîrșit, cum aș regreta o biată blondină nostimă, cum îi spuneți dumneavoastră, o biată fetișcană simpatică și novice, gata să-și întreprună drumul, sa rămînă cu mine la Pitești, unde am primit însărcinarea unei inspecții inopinate (Nae Inescu n-avea în căderea postului său Piteștii și nici vreo misiune speciala nu primise în privința acestui oraș. El continua totuși cu accentul celei mai desăvîrșite sincerități)... pentru că îi făgăduisem, în schimb, că peste două zile va conta pe ajutorul meu, într-o afacere ce-o are pe la ministerul nostru... E conducătoarea unei grădini de copii. O, doamnă, n-aveți Idee cit de simpatice, cît de drăguțe sunt în candoarea lor sufletească aceste biete blonde, pe care necesitatea le trimite neînduplecata spre clocotul Capitalei.

însă Zina Cornoiu rămăsese pe gînduri :

— Va să zică dumneata cobori la Pitești

— O, nu mai cobor, desigur, acum nu mai cobor... Va voi însoți la București, orice-ar fi să se întîmple cu misiunea mea care e de natura cea mai urgentă... și orice ar putea gîndi...

— Vai, domnule Inescu, n-aș dori ca din cauza mea... însă cred că trimețînd chiar mîine pe soțul meu la Instrucție...

— Nu, doamna, și nici nu doresc aceasta... Eu nu înțeleg decît sacrificiile duse pînă la capăt... Și apoi de ce nu v-aș spune-o : m-ar tortura groaznic gîndul că aș putea fi iertat de o pedeapsă, sau că n-aș putea îndura pînă la capăt o pedeapsă, ce mi-ar fi fost dată pentru dumneavoastră... Pe cînd, dimpotrivă, aș fi cel mai fericit, dacă aș putea îndura totul în cea mai deplină discreție, știut numai de acea pentru care sufăr...

Doamna Cornoiu îl examina cu un suris fugitiv. Era aidoma el, așa cum îl lăsase deoparte, de când în scenă intervenise Lazăr... Dar, Doamne, din păcate era și așa atît de mic...

— Dezastrul cel mare, scumpa doamnă, se hazarda el la acest zîmbet, departe de mine, este însă al micuței blonde, care se convertise într-atît la perspectiva minunată a rămîinerii într-un miez de noapte într-un oraș necunoscut, cu un neașteptat prieten... O, doamnă, nu cunoașteți poezia neprevăzutului, a misterului noului întîlnit, a împrejurării străine de drumul ce ți-ai croit, împrejurare de care toată lumea se îngrozește și fuge, dar pe care eu o caut anume... Eah, dar ce însemnează toate astea, oricît ar fi de frumoase, cînd piciorul care le calcă și le risipește este minunea sculpturală...

— Nu ar fi mai bine, domnule Inelescu, să mă mut și eu în compartimentul fetelor și sa-mi continui cu ele drumul la București... în cazul asta ai putea să te oprești la Pitești pentru inspecția dumitale... iar cît privește de blonda dumitale amică îți promit c-o voi lua la mîne și ți-o voi păstra intactă pînă poimîine, cînd...

Nae Inelescu simți podeaua clătîindu-i-se sub picioare de parcă s-ar fi cutremurat pămîntul. Și el care crezuse ca nu mai era decît un pas pînă la fericirea supremă!

— Nu, doamnă, dintr-un dublu și foarte puternic motiv. Mai întîi, nu v-aș lăsa pentru nimic în lume în tovărășia a două fete slabe, cînd vă da tîrcoale un individ atît de periculos. Căci din descrițiile dumneavoastră, am înțeles ca avem de-a face sau cu un borfaș care va știe și a mirosit o lovitură superbă sau, ceea ce e și mai probabil, dar cu atît mai periculos, cu vreun exaltat politic, cu vreun funcționăraș expulzat, care clocește de mult o răzbunare teribilă. O, exaltați d-aștia, stăpîniți de Idei fixe, nu se sfiesc desigur să ridice chiar *browning-ul*... proclamă el groaznic, privind-o atît de fix că doamna Cornoiu își simți camea tremurînd... O, nu vă voi lasă pentru nimic în lume, doamnă, chiar daca mi-ați da și ordin... Voi merge înainte și voi face orișice ca sa va apăr...

Doamna Cornoiu încruntă ușor sprîncenele și ramase cu privirea pierdută în gol. Tocmai pentru că un moment nu i-ar fi trecut înainte prin gînd ideea *browning-ului*, posibili-

tatea existenței lui în mîinile unul nebun, care-l dă asalturi desperate și fără nădejde, crescute ca o obsesie în mintea zdruncinată de spaimă.

Nae Inelescu observă atunci cu ușurință că *browning-ul* lui a nimerit direct în țintă și, perfect convins, după vaga ei poveste, că individul care o speriasse nu putea fi decît un simplu borfaș de trenuri, speriat el însuși de spaima ce-i cauzase, și care, văzînd-o acum însoțită, va renunța la orice atac, continua bărbatos și viclean, hotărît să speculeze pîna la urmă extrem de favorabila împrejurare :

— Eah, orice ar fi să se întîmple, să așteptam cu senlitate... rosti el eroid, întărînd cuvîntul cu un gest energic : A minii. Pericolul mi-a plăcut întotdeauna... prin definiție el face parte inerentă din predilecțiile mele pentru vagabondaj și neprevăzut... De aceea, să trecem cu nepăsare, doamnă, la tema cealaltă mai puțin gravă — pentru dumneavoastră, căci pentru mine aceea e de adevărata gravitate — la tema blondinei, pe care am lăsat-o în vagonul vecin... Și admiteți și dumneavoastră ca mine, că mica domnișoară — mică e un fel de a vorbi, de fapt e destul de zdravănă — mi-a acordat doar cu destulă dărnicie posibilitatea să mă conving ! ...rîse el sonor și comunicativ spre a-i arăta că voiește prin toate mijloacele s-o îndepărteze de la negrele gînduri, în care socotea că a cufundat-o definitiv : admiteți și dumneavoastră, zic, că drăguța nu va mai avea nici o atracție la București, într-un oraș cu atîtea femei frumoase, mica noastră conducătoare de grădina de copii va străluci ca o biată lumîinare într-o plină zi cu soare... Savoarea, miezul aventurii cu dînsa, îl forma tocmai Piteștiul, tocmai orașul asta acum adîncit în noapte... în care va trebui sa ne oprim și noi...

— Va trebui să...

— Se va opri trenul... vream sa spun. Oh, nu credeți ca m-ați molipsit cu teama dumneavoastră, ca sa ajung să bat în retragere și să vă sfătuiesc să înterupeți călătoria pentru a evita pe nebunul acela... Mda, el desigur așteaptă vreun moment mai pe-aproape de București... cînd tot trenul, acum bine întîrziat, va fi dormind dus,, I-am juca un strașnic renghi... într-adevăr... Dar spre a va arata ca nu mă înfior de primul nebun întîlnit și că pentru dumneavoastră aș merge și-n Iad, acum n-aș mal cobori la Pitești... să știu că ar între-

buința și dinamita. Însă ca să lăsăm ideile astea sumbre, prefer să-mi dați voie să mai fac iarăși puțină paradă de sacrificiul pe care vechiul și izgonitul dumneavoastră adorator îl face pentru dumneavoastră... o, nu-mi luați în nume de rău aceasta... e mai bine să-mi ascultați flecăriile mele, decât să ne lăsăm pradă unor sugestii, care pot crește dinjiimic...

În chip ușiți-va, zic... necunoscutul orașelor ăstora întâlnește în drum... o birjă somnoroasă în dosul gării... străzi pustii și întunecate... un fluierat de gardist care doarme de-a-npicioare... o cetate a somnului și a nopții, în care rătăcește totuși mai vie ca oricând aventura... Ah, poezie a orașului necunoscut și neprevăzut în itinerariu... eu n-am cunoscut o poezie mai grozavă decât a ta...

El continuă să bălăjească, inventiv și insinuant. Iar Zina se zbatea îndărătnic să-și închipuie ce s-ar întâmpla dacă Lazăr, care numai exaltat politic nu era, ar vedea-o singura cu Inelescu : s-ar calma oare pe loc sau rătăcirea îi va întu-neca mințile și mai rău... el, înnebunitul, odată cu venirea ei la dânsul...

— ...Cot la cot, în strimta trăsurică, îngânându-i, în cald falset, în pavilionul urechiușei:

Come e gentile

La notte mezza Aprile...

Deși acum suntem în octombrie... Dar în sufletele noastre ar fi aprilie...

Și deodată, închuzând ochii și clatinându-și figura, Inelescu începu serenada favorită din *Don Pasquale*... Ea-l asculta uimită și înveselită de întreaga amintire a întâlnirilor de la Tina.

Cîntecul îi făcea bine, căci alunga, ca o binecuvîntare, cruntele perspective ce nu vroiau s-o slăbească... Hotărît lucru... cîntecul ăsta i se arăta ca viața însăși, atât de plăcută, cu toate micile ei neajunsuri... Totul, gîndea ea, în vreme ce cîntecul din ce în ce mai puternic și mai generos o ridica și mai mult în aceste gînduri... totul e s-o primești așa cum îți se oferă... să n-o îndîrjești tot alegînd fără rezultat mostrele ce-ți prezintă, ca într-un magazin de mode.

O dolce Margheri-i-i-t-a...

Și Nae Inelescu, neconținut cu ochii închiși, pentru a nu mai vedea nici o piedică, se abătuse înfrigurat la picioarele ei, care se lăsară strmse, fără nici cea mai neînsemnată împotrîvire...

Trenul dădu primele semne că poate în sfîrșit să meargă.

Lazăr coborîse în noapte. El văzuse prin ferestrele luminate întîlnirea Zinei cu Inelescu și venirea amîndorora în compartimentul ei. Atunci se așezase pe treapta vagonului cu coatele pe genunchi, cu capul în mîinî. Prin urmare, ea îl credea cu tot dinadinsul nebun... de bună seamă tot astfel îl va crede și bătrînul lui profesor de la facultate, spre care se ducea acum să-i arate desemnurile mașinei, să-i prezinte calculele făcute și răsăcute, după care motorul ar trebui să meargă neîntrerupt, și mai ales să-i spună strania poveste a pornirii neașteptate și a opririi aceleia neexplicabile, care cu adevărat i-a clintit mîntea din loc. Căci adevărata nebulie, cumplit de chinuitoare, a fost de-abia după aceea ; ea era o întrebare ca un burghiu de foc, care îi sfredelea neconținut creierul, hăcuînd pînă în fund moalea lui materie. Să fi fost doar vedenia unui ochi împăienjenit de groaznică boală sau roțile s-au învîrtit cu adevărat ?

O, cîte nopți de insomnie, cîte nopți de durere, petrecute singur cu propria-i spaimă, ascultînd prin perina roade-rea necurmata din minte-i a șoarecului celei mai teribile îndoieli ?

De la ore, venea întins acasă, avînd impresia că e adus din urmă și tras dinainte de lancea scăpărătoare și de legăturile de lumină ale unei noi și biruitoare idei. Mașina era pusă la punct după concepția cea nouă ; cîteva clipe de înfrigurată așteptare după ce îi da drumul : dar roțile rămîneau neînduplecate în rigiditatea lor de fier, iar întîile rostogoliri și oscilări terminate, crucile se iveau dure și chinuitoare, între cercurile negre. Piese întregi, scoase rînd pe rînd sau înlocuite cu altele de dimensiuni mai mari sau mai mici, șuruburi slăbite, încheieturi modificate, sisteme de angrenaje simplificate, cele mai logice și mai ingenioase modificări — zadarnic, toate nu erau de nici o nădejde ; micii drăcușori, surprinși într-o clipă de neatenție, se fortificaseră zdravăn în

complicata redută. Acuma era doar cu neputință să nu crezi în existența lor. Căci era de neînțeles altfel, ca aparatul ăsta să meargă doua zile și două nopți în șir și apoi să se oprească deodată și să refuze orice mișcare... Sau nebunie să fi fost... bine... dar cum nu se mai întoarce nebunia asta salvatoare, să-1 ia iarăși în vârtejul ei dumnezeiesc, să-1 ducă în depărta-tele sfere...

Cu neputință ! Drăcușorii lui Maxwell... cealaltă nebunie, stau acum strajă nemișcată, ca vâlul cel de nepătruns să nu mai fie ridicat de pe marele și eternul mister...

Și totuși... doua zile întregi și două nopți întregi, secretul nesfirșitului s-a plimbat în necurmata întoarcere sub ochii lui de muritor. A fost sau nu a fost ?...

Pale de vînt nocturn i-aduceau în urechi lovituri de ciocan și zgomot de voci. Reparau mașina. Privi lung într-acolo, căci trenul se oprise la o încovoietura a șinelor și luminile de la locomotivă erau mult apropiate de întuneric. Glasurile de oameni se auzeau cît se poate de aproape, deși nu se distingeau decît cuvinte răzlețe.

Andrei Lazăr se scula și porni spre mașină. Reparația aceea febrilă și zgomotoasă de roți și pistoane îi păru deodată ceva familiar și-1 atrase ca o putere de magnet. Dar cînd ajunse acolo, constata cu strașnica surpriza și uimire, că alta fusese ascunsa cauză a subitei și imperioasei vrei care-1 împinsese încoace, să vadă și pe alții straduindu-se să dea viață și nerv unor butuci de fier și unor lucruri inerte și grosolane — să-i vadă reușind și să primească în urechi chiotul izbînzii, pe care zadarnic îl așteptase să țîșnească în gît-lejul lui secăt J...

Nu... micii demoni — căci acum îi vedea pretutindeni — îl aduseseră aici ca să-i arate o figura foarte cunoscută, o mutra galbenă și împietrită, cu un cucui negru și groaznic deasupra ochiului, o față veștedă și cruntă, pestecare lumina flăcărilor de carbid plimba jucăușe și neverosimile aparențe. Era domnul Carol, cel de demult...

Din umbra deasă, unde se oprise, Andrei Lazăr surise tăcut acestei iasme de sulf și cărbune, care, în mijlocul focuștilor cu flanele murdare și unsuroase, părea ieșit de-a dreptul din peștera lui Vulcan ; avea impresia că are în față apariția propriului sau destin. Doamne, dacă omul acesta nu i-ar fi răsărit tocmai la cotitura cea mai periculoasă a vieții

în cale, i-ar mai fi măcinat oare restul zilelor mașina aceea imposibila, pe care acest demon roșcat și cu cucui negru în frunte i-a pus-o viclean în drum ?...

Ciocanele loveau dur și sonor în fier, domnul Carol își îmboldea ajutoarele cu glume ; din cînd în cînd răspundea la întrebările șefului de tren, care-i urmărea lucrul, calm și atent, cu mîinile la spate.

NCaptea era ciudată ; o luminiscentă neexplicabilă, acum, încă destul de departe de răsăritul zorilor, o umplea parcă pe dedesubt ; poate orașul mare de aproape, poate cine știe ce incendiu apropiat și nevăzut desemna cu aspru cărbune pe fondul cenușiu rarele mogîldețe ale cîmpiei. Stelele primelor mărimi parcă se dezbobociseră cu totul în noaptea umeda și propice ; lipsite de alaiul celor prea mărunte și a norului lacteu, ^punctau lămurit figurile constelațiilor.

Cu o ultima lovitură de ciocan, domnul Carol sfinși operația ; șuruburile erau din nou întărite, iar cel care căzuse — se pare — pe drum, fusese înlocuit cu meșteșug de dînsul ; iar acum își privea opera cu mîndrie și asigura că e chiar mai bine ca la început. Rămăsese doar treaba ungătorilor cu urcioarele lor de păcură, cu gît lung și încovoiat.

Domnul Carol ridică de jos feștila de carbid, cu marea ei flacăra liberă și nestatornică, și-o proiectă asupra asistenților, parcă pentru a culege admirația tuturor.

Dacă nu rotunjeam la moment altă piesă, rămîneam în cîmp pîna mîine dimineată.

Lumina flăcării neastîmpărate îmbrăca din toate părțile pe Lazar ; mașinistul contractă sprîncenele și cucuiul negru se făcu una cu ochiul sting ; apoi deodată cucuiul se ridică și ochiul dedesubt se aprinse mare și rotund.

— He... domnu Andrei... Apoi dupa o mică ezitare: Nu ești, cumva, dumneata...

— Eu, chîar eu sunt, domnule Carol...

— Va să zică tot e adevărat că muntele cu munte...

— Ba e foarte adevărat, domnule Carol... îmi pare tare bine ca te-am întîlnit și încă tocmai acum... Va să zică ai trecut la calea ferată ?...

Și se apropie brusc de urechea lui, în vreme ce ceilalți curioși se îndreptau acum la vagoane : Dar mașina,, mașina dumitale ?,,

— Mașina mea ? Iat-o ! arată el cu un gest larg locomotiva.

— Mașina dumitale care a mers singură o zi : perpetuum mobile ?...

Domnul Carol îl privi cu multă plăcere la aducerea aceste! amintiri, apoi izbucni în râsul lui solid și răcnitor :

— Vezi ca tot ți-aduci aminte de mine... Eah, fleacuri...de-ale tinereții...

— Cum, te-ai lăsat de ea ? Dar parcă spuneai c-ai făcut-o să meargă o zi întreagă... sau cam așa ceva...

Râsul răcnitor se auzi din nou și mai puternic și mat plin de voieșie, ca al unuia om scăpat de cine șue ce groază, de care acum își amintește cu mulțumirea celui călit în zbu-cium.

— S-a învîrtit... S-a învîrtit în capul meu... Mi-a min-cat și lighioana aia cîțiva ani, da nu s-a învîrtit nici atît! Și-și petrecu degetul cel mare pe tăiușul dinților. Acum mi se pare c-a pus-o nevastă-mea la cloști...

Făcu o pauza, apoi rîse iarăși:

— Iată mașină, încuviință el cu admirație, bățind cu palma șasiul larg al locomotivei... Forța aburului sau a. ex-ploziilor... Nu a desamelor sau a închipuirii... adică nimic... aer, vid, cum s-ar zice... Ha, ha, ha...

Și pentru că unghătorii sfîrșiseră, iar controlorul se pregă-tea sa sune, grăbi să încheie : Eah, nebunii de^ tinerețe... Bine că am scăpat și de pacostea asta... Crezi că mă officase t Ajunsesem chiar să mi se pară ca se învîrtește de-a binelea... o auzeam hîriind... Doamne ferește ! Și-și făcu larg semnul crucii. Biata nevastă-mea m-a scăpat de pocinog... m-a dus chiar la doctor. Răsufă adînc și șuierător, apoi conchise : He, he, astea nu-s lucruri de noi... pentru astea : oameni, nu glu-ma...

Cornul conductorului muși prelung și muzical în noapte.

Lazăr trebui să grăbească, ca să-și prindă vagonul ; nici n-avu timp să-1 întrebe de adresă. Dar acum nu mai avea nici o nevoie : aflase ce trebuia!

Se simțea grozav de mulțumit. Și-n urnirea care-J zgudui a trenului, simți o satisfacție și mai mare, de parcă s-ar fi urnit să meargă pentru totdeauna propria lui mașina.

Va să zică fusese o simplă poveste tot ce-i înșirase dom-nul Carol despre biata lui invenție. Toată învîrteala ei, de

o zi sau cine știe cît, se întîmplase doar în capul sărmanului mecanic ! Era deci tocmai cum se gîndise Lazăr, mai tîrziu, ori de cîte ori își aducea aminte de cucuiul posomorit al conducătorului mașinilor de treierat. Neînțeleasa, eterna miș-care, sa îese tocmai de sub acest cucui dizgrațios, de care-ți fereai instinctiv vederea, doar ce-o ridicai asupra-i ?

Dar acum nu mai încăpea nici o îndoială că mașina cea-laltă, a lui,j,Q învîrtise cu adevărat. Memoria lui o revedea de astă dată atît de limpede și atît de aproape în necurmata întoarcere a roților, și cu atâtea amănunțimi, ca mișcarea parcă s-ar fi produs din nou, dinainte-i, ca un lucru real. Nu, nu a fost o simpla înșelare a simțurilor, și nici cei doi, pe care i-a adus să le-o arate, nu i-au răspuns afirmativ, doar să-i fie în voie, ca unui nebun... își amintește doar per-fect de bine : ș-apoi din doi oameni normali, atît de deose-biți din toate punctele de vedere, desigur că s-ar fi găsit unul ca să-1 scoată de sub penibila obsesie.

Nu... nu... dar însuși faptul că-și analizează și pune în cumpănă toate aceste lucruri, cu atîta luciditate, e dovada cea mai de nezguduit că n-a putut și nici nu poate fi vorba de nebunie, ce zic : de părere, de amăgire, de o simpla im-presie, ceva mai de lungă durată...

O, ar fi atît de ușor sa convie, ca domnul Carol, ca totul n-a fost decît o zăpăoeală a minții ? Pentru asta, el, sărmanul, a avut nevoie de un doctor — pe cînd, Doamne, poate fi vorba de așa ceva la Lazăr ? E atît de ușor sa spuie :^ „Simple copilării !” Și gata... ar fi omul cel mai nor-mal din lume... O, dacă ar fi cu adevărat nebunia cea care-1 încearcă astfel, poți scăpa de ea numai cu un cuvînt ?...

Iată, se va duce din nou la Zina... Noroc că ea a adus pe Inelescu la dînsa: prezența aceluia o va face să nu-și mai piardă cumpătul, doar ce-1 va vedea ivindu-se între perdelele cabinei. Va vorbi cu toții calm și înțelept pînă la București...

Oh, cît e de ușor să fii în toată firea ! Nu l-ar mai chi-nui atunci nici o mașină și nici un drăcușor. Ar fi liber, liber de toate, și-ar contempla cu admirație și nesaț brațele pline ale doamnei Cornoiu. îi va urmări, pînă cît îi va permite piedica rochiei, linia piciorului și-și va lăsa închipuirea în propria ei voie ca să bănuiască ascunsele ei comori, de care, Doamne, a fost doar cu o clipă departe, pentru a fi pe veci ale lui...

Ar fi omul sănătos și firesc, bucuros și răsfățat, amantul celei mai frumoase femei. Va fi de ajuns să spună : „Crede ce vrei de mașina aceea, însă totul n-a fost decât un joc, o nebunie dacă vrei, un simplu episod de teatru, înscenat de mine, în care-mi luam pentru totdeauna adio de la visul sterp și stupid pe care vream să-1 sfarim acolo în fața ochilor tăi, pentru a te întrona pe tine, viața cea nouă și reală și cu adevărat frumoasă, stăpână exclusivă...”

Oh, ar putea să rida ca domnul Carol de[^] învîrtirea aceea : „Mă crezi că și începuse să se învîrtească în capul meu?... Ba chiar am adus și oameni și ei mi-au confirmat că se învîrtește, adică mi-au confirmat că sunt nebun... Doamne, când te înstrăinezi de viața cu adevărat frumoasă, ca tine...”

Trenul s-a oprit de câteva minute în Pitești; probabil din cauza întârzierii mari nu va zăbovi mult ci se va grăbi să mai câștige din timpul pierdut. Lazar și-a făcut socotelile : îndată ce trenul va porni, va intra la Zina și la Inelescu... Și le va povesti întâmplarea nostimă cu mecanicul înzdrăvenit și miracolul cu întoarcerea la viață... Asta însă ceva mai țirziu, după ce va schimba cu dînșii câteva serii de banalități, pentru a-i asigura că totul e firesc și normal.

El stă pe scara vagonului și privește peronul gol, luminat searbăd, de noapte... Iată, o pereche întârziată s-a coborât, cu bagaje în mâini, și se grăbește spre ieșire... Se vede ca somnul îi surprinsese și s-au trezit tocmai la timp, ca trenul să nu-i ducă mai departe... Ea e strașnic de învîrvorita, înaltă și parcă ar merge cocoșată de somn ; iar el e mic și cocoșat[^] de asemeni, desigur tot de crunta oboseală, căci valizele din mâini n-ar părea așa de grele.

Ei merg cu spatele spre dînsul, căci ieșirea a rămas tocmai departe de vagonul asta, tras dincolo de stație... Cîțiva soldați, desigur surprinși și aceia de somn, abia acum scoboara din vagoanele de lingă locomotivă... Se strigă pe nume și calcă aspru pietrișul cu bocancii lor greoi; dinaintea lui Lazar, au dat de fîntînă și se opresc sa se spele...

Dincolo de fîntînă pare să fie o grădiniță cu arbuști mia și parca zgribuliți de noapte și de toamna... iar mai departe, un colț din orașul adormit, presărat de rărîte felinare.

Din dosul părerii de grădinița, doua lumini fixe s-au clintit deodată ; apoi se opresc. Se aud voci înăbușite... se

mișcă iarăși... și pomesc ocolind, ca să dispară brusc, după puțin.

Vreo birje, gîndește Lazar, al cărei stăpîn a adormit aci în dosul gării și pe care cei doi pasageri l-au trezit. Și ocolul dublu al luminilor îi persistă în ochi ca un lucru familiar și plăcut, iar subita lor dispariție îi smulge ceva în suflet; simte, inexplicabil, o tristețe amara și adîncă.

Și-i închipuie pe cei doi călători sub coșul îngust al trăsुरii, izbiți de aerul rece al nopții ; ei poate moțăie, dar își simt carnea dulce a brațelor prin vestminte ca o făgăduință moleșitoare și apropiată...

Cît de ascunse și de dulci și de multe plăceri ale cotidianului, care pentru el stau zăvorite ermetic ; pe care le-a ocolit, le-a disprețuit, amăgit prostește de tainele irealizabilului...

El rîde cu răsfături de copil, la gîndul că viața este la două, trei, vagoane de dînsul și oricînd poate pacta cu ea... Doar un singur chiot de rîs mai e pînă acolo și o exclamație : „totul a fost o iluzie și o nebunie stupidă !”

Și totuși, acum mai bine ca oricînd, își dă seama că mașina s-a învîrtit în realitate și nu în capul lui... Un singur lucru numai rămîne... că aceste două noțiuni se exclud: de o parte mașina etem învîrtitoare ; de alta viața cea mare, cea ademenitoare...

Și el rîde ca un copil răsfățat între cele două ademeniri...

Trăsura cu coviltir scund îi revine în minte cu cele două persoane, un bărbat scund — așa ca el — o femeie înaltă — așa ca doamna Cornoiu...

într-adevăr brațul asta al cumpenei este foarte potrivit cu propriu-i împrejurare... îți vine să crezi că și aci, în viața de jos, micii diăcușorl le potrivesc pe toate.

Un bărbat scund și o femeie înaltă... mâinile lor s-au înlănțuit nerăbdătoare încă, deși foarte puțin îi mai desparte de împrejurarea fericită... Ah, împrejurarea aceea... Andrei Lazar simte o gelozie surdă și neexplicabilă, un rău intens și fără rost, la fel ca atunci cînd cele doua lumini de felinare au dispărut... închipuirea lui stăruie să urmărească pe cei doi, iar el o lăsă în voie cu sadică voluptate, deși simte cum sîngele îi fierbe la focul ciudei... Trăsura s-a oprit și cei doi coboară... întîi sare mititelul, ocolește ; apoi mîna ei lungă, brațul lung și dulce ieșe de sub coviltir... O casa scundă și

simpatică îi așteaptă... ferestrele oarbe parcă au tresărit gata să se descătușeze din somnul nopții...

Și piciorul lung se întinde spre pamînt...

Un soț și o soție, obișnuiți unul cu altul !... Ah, nu... povestea trebuie să fie ceva mai săltăreață... în atingerile scoborîrii, cei doi — de curind făgăduiți — sorb intens fiorul marelui necunoscut, care e gata să se dezvăluie... Marele necunoscut, care nu stă numai în mașinile imposibile... Beția secretului dezvăluit... voluptatea etemei noutăți...

Cei doi s-au oprit în fața unul locaș strein, ei doar s-au abătut din drum în orașul ăsta... necunoscut pentru ei... tocmai ca să guste marele necunoscut... Și ei sunt... trebuie sa fie... sunt...

De cînd zbura trenul pe cîmpiile negre, printre dîmburile fantomatice, cu stranii forme de arbori !...

Zadarnic Andrei Lazăr cutreieră ca luat din minți coridoarele vagoanelor, zadarnic cotrobăiește compartimentele, învîrtînd comutatoarele, zornăind și trîntind ușile, trezind sau făcînd sa vorbească în somn trudiții calatori...

Cuibul e gol...

El s-a pomenit tocmai dincolo, în capul celalalt al trenului, unde s-a mutat mașina la Pitești, pe platforma deschisa a primului vagon. Dar răcoarea goanei turbate, în noaptea rece de toamnă, nu poate alunga imaginea zeîasca, imaginea albă, de marmură antică, evocată atît de des de Nedan în halucinațiile lui... O statuie clasica, într-o cameră de hotel provincial... îmbăiată de buze muritoare... de pîtic înfierbmat de rutul cel mai josnic...

...O, Nae Inescu, flecarul și curtezanul de profesie... lăudărosul... nici un pic de ideal în nemernicia asta... nici un cutremur în fața marelui necunoscut... A mințit-o, a necinstit-o... Ah, poate ea încă rezistă, poate brațul ei întins, brațul ei lung și gol îl ține încă la distanță pe aventurierul meschin demascat!... Dar imaginea nu rezista... brațul se frînge sub apăsarea buzelor aprinse...

în sufletul lui Lazăr clocotea un cazan de smoala. Narile lui căutau aerul pur al înălțimilor, ochii i se îndreaptă ca la un liman spre minunatul braț ceresc întins deasupra veciilor...

în noaptea cu luministe ciudată, doar țintele stelelor mari punctează constelațiile. Din trupul rombic al Pegasului, An-

dromeda se lasă într-o parte, întinsă, ca un braț ocrotitor. E brațul unei alte Andromede a închipuirii lui, ocupînd o considerabila regiune cerească, cu capul pierdut în aureola lactee, cu trup și membre alcătuite din constelațiile învecinate.

Dar tot ce este mai mîndru, mai majestos în această întruchipare de stele, e tocmai acel braț minunat și rotund, întins spre septentrion, în extremitatea căreia el știe minunea de safir a Secundeii din Gama, ca un inel nestemat în degetul mic.

Priveștiștea aceasta, care-l îmbăta adesea, acum e mai grozavă decît orișieînd. Bumbii de diamant se întreunesc în linii de foc și apariția cerească e toată de stranie măreție și strălucire. Ce pot face contra acestei lumini toate statuiele antice rătăcite în camere de hotel, toate hohotele grosolane ale unor bieți mecanici vulgari și imbecili ?

O, și acest braț molatec și cald de atîta dulce lumina, din cît e țesut, și totuși neconținut întins, în veci neînfrînt, arădînd într-una acelaș neînțeles septentrion, aceeași neobosita osie a rostogolului luminilor... Același necunoscut a tot și a toate...

Lazăr pleca ochii orbiți de măreție... Dedesubt rîde necumtat din umbră un lunecuș agitat de roată, apoi luciul întins pînă la nesfîrșit de șina... și-n urechi se varsă ropotul de metal al năprasnicei învîrtiri...

El privește înapoi pe drumul pe care a venit pînă acum în viață și o vede toată pînă-n fundul zărilor copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi și privește înainte, pe drumul ce se deschide...

Nimic, nici un sens... O neostoiată și vana dibuire într-un codru profund de neînțelesuri... De cît colea, foarte aproape — un batrîn profesor cu plete albe și răscolite, cu ochelarii încălecați pe vîrfurile nasului:

„Imposibil, Lazăre, a fost o părere, dragul meu. E mai mult legendar decît științific în cele ce-mi vorbești... De ce nu-ți ceri tu mai bine un concediu ?...”

Ș-apoi necumtat aceeași odaie mohorîtă, cu o mașina care refuză să se întoarcă... deși s-a întors, deși a mers... a mers doar atîta, cît să-i arate că dincolo totuși de imposibilul din ochelarii ăștia încălecați pe vîrfurile nasului, că dincolo totuși de spaima nebunească din ochii acela frumoși, care se contractă acum sub spasmuri într-un fund de hotel, se înalță și

stăpânește ceva haotic și înfricoșător de frumusețe, ceva atât de ochitor și de dulce, atât de limpede, de blînd și de bun, atât de lămurit și transparent, încît să vezi pînă la sfîrșit și pînă-n fundul lucrurilor, al sufletelor și-al întregului neînțeles.

Și toată minunea asta de nedescris aci, aproape, foarte aproape; colo, sub vagonul vecin unde palpită într-una, zgłobie ca un dracușor, pata acea de luciul de pe Iunecușul roatei, care vine într-una nedomolită și neclintită, sigura și de neînălăturat ca un destin...

O singură părere de rău pentru ochii aceia atât de mari și atât de negri de cari se vor bucura cîtși alții! Cum pot atîta mîndrețe de ochi să nu vadă decît așa de puțin și așa de mic...

Ș-apoi o singură și-o ultima privire spre brațul care stăpânește năprasnic de departe înaltul și arată necurmat spre carele lumii, ce se învîrtesc într-una din amurg pînă-n zori !

Ce poate, ce trebuie să fie acolo

Năprasnic de aproape, sub luciul rîzător al roatei care vine într-una...

Aici... jos...

BRAȚUL ANDROMEDEI - 1930

Procesul de elaborare a romanului *Brațul Aiulromedci* a fost îndelungat și dificil. Scriitorul îi mărturisea lui I. Valerian, în ianuarie 1927, că lucrează deja la un roman al mediului provincial: „MS. interesează foarte mult mediul de provincie. Viața oamenilor se desfășoară niai adevărata. Vn bun observator are material imens de utilizat, m provincie se poate prii.de mai ușor un ienomen psihologic iu chiar esența lui. Cu asifel de material lucrez acum la un roman, jn care sint prinși toți eroii nici provinciali, cu care mă întâlnesc in fiecare zi la judecătorie, la piață sau la petreceri.”¹ Deși *Brațul Anăromeăci* reflectă, într-un anume iei, și experiența didactică a scriitorului, acesta nu menționează, alături de judecătorie, și școala în care, fără îndoială, i-a putut observa pe unii din „eroii săi provinciali” din acest roman. Va vorbi totuși, la apariția romanului,, de drama unui profesor de provincie cu care Andrei Lazăr are unele puncte comune: „Romanul se petrece într-un mare oraș de provincie si parte in Capitală, adică acolo unde am observat 'evoluțiile sufletești ale celor mai multe și mai ne seamă dintre personagiile lui. L-am scris aici. anunțindu-mi de întâmplările petrecute demult ale unor prieteni scumpi și ale unui profesor mort în floarea vârstei, pe care-l stăpînea cu puteri înzecit mai mari decît mă stăDînește pe mine acum o biată manie inofensivă de provincial: aceea de a-și rătăci obiectivul lunetei mici, de amator, printre constelațiile cerului larg de tîrg, cu acoperișuri scunde, în serile senine ciud Ia berăria din centru nu rulează filmul săptămîină].”² Nu știm dacă acest profesor și astronom amator era o cunoștință de cancelarie a scri-

¹ I. Vaierian, *Cu scriitorii prin veac*, Editura pentru literatură, \9f7, p. 115.

² „Cronicarul”, I, nr. 2, 31 martie 1930, p. 3.

itorului. Cert este că Gib I. Mihăescu a funcționat ca profesor de educație civică și legislație la Școala de ucenici din Drăgășani cam tot atîta timp cit a funcționat și ca avocat la judecătoria de ocol din această, localitate, adică di:i octombrie 1924 pînă, la plecarea sa la București, în 1930¹. Familiarizarea cu un mediu de viață pe care îl cunoștea atît de bine nu l-a ajutat însă, așa cum s-ar putea crede, să termine mai repede romanul *Brațul Anăromedei*, la care mai lucra încă și la începutul anului 1930. Timpul îndelungat investit în elaborarea acestei cărți constituie o dovadă de netăgăduit că nuvelistul Gib I. Mihăescu întâmpina dificultăți cu care lupta din greu, fapt de altfel observat de criticii timpului, pentru a-și acomoda tehnica narativă la cerințele compoziționale mai complexe ale romanului, după ce repurtase un frumos succes în genul scurt, schiță și nuvelă, cu cele două volume anterioare de proză: *La „Granăiflora”* (1928) și *Vedenia* (1929). Scriitorul își dă seama, iu timpul lucrului la *Brațul Andromedei*, că narațiunea se risipește în mai multe acțiuni, paralele sau chiar concurente,

¹ în arhiva familiei de la Drăgășani se păstrează mai multe documente referitoare la activitatea de profesor a scriitorului, cele mai multe dintre acestea fiind adrese de numire, reînnoite anual. Foarte interesante prin incisivitatea lor sînt și Însemnările autorului cu privire la istoria clădirii gimnaziului din Drăgășani. Reproducem aici acest manuscris, care se păstrează în aceeași arhivă. :„Gimnaziul orașelului meu este aproape gata: «de roșu». La toamnă, prin urmare, cursurile vor începe într-însul, liberând biata și hodorogita școală primară. După uezffrșite pelerinagii pe la București, după rugăciuni scrise sub formă de respectuoase petiții pe adresa ministerului, după întrevederi cu domnul ministru «însuși», în trecere ia alte inaugurări, după refuzuri bruște și reveniri zgîrcite, după rugăciuni și acatiste în biserică, directorul — un preot — răsuflă ușurat. A obținut și creditul pentru dușumele edacă mai dă și comuna ceva». A reușit deci să. înscrie încă un titlu de glorie pe coroana încărcată a domnului ministru iii instrucțiunei.

La toamnă, templul cel roș, care domină tot orașul cu înfățișarea amenințătoare de cetățuie medievală, își va deschide larg ușa căreia tîmplarului tocmai i-a luat măsura. D. doctor Angelescu va pași cel dintîi într-însul, va parcurge cu pas grăbit coridoarele, urmat de suita dăscălească și politică din localitate, va ciocăni o cărămidă (și suita va face la fel), va zgîlții'o fereastră și va sufla praful de pe-o catedră, dînd pildă celor din urmă de curețenie și gospodărie.

Va privi apoi la ceas, și tot cu același pas grăbit se va îndrepta spre B salonul de recepție ». Acolo se va supune a doua oară de dimineață (cînd a fost primit la gară) la corvoada paharului de șampanie și a gustărilor alese. Va asculta distrat discursul directorului preot, care-i va aduce priinos de recunoștință, în cuvinte rumegate și transformate necontenit, cu luni înainte, pentru «dărnicia », pentru «bunăvoința» arătată orașelului, pentru „spontaneitatea» și «dragostea» eu care a iăeut gestul și pentru imunca fără preget» pe care o depune pretutîndeni. Iar domnul ministru -/a zîmbi mîndru și totuși modest de-atîtea laude."

și abandonează primele două proiecte iu care, pe lingă timidul profesor Andrei Lazăr, mai aspira la dragostea doamnei Cornoiu și Mihai Aspru, care nu se deosebește, ca structură sufletească, în această variantă, prea mult de celălalt îndrăgostit. Cum Gib I. Mihăescu și-a construit toate romanele în jurul aceluiași pivot narativ, dragostea unui bărbat pentru c femeie inaccesibilă, mai mult în conștiința subiectului masculin, devenit obiect de observație predilect pentru scriitor, decit în realitate, EU poate axepta un concurent din aceeași zonă ideală în preajma, lui Andrei Lazăr și-l elimină, în consecință, din construcția romanului *Brațul Andromedei*, pe Mihai Aspru, care va deveni eroul central în *Donna Alba*. Andrei Lazăr trebuia să rămînă în concurență nu cu un fantast, în definitiv, cum se afirma și Mihai Aspru, ci doar cu un vulgar individ al deciziilor imediate și rezolute, cum este Nae Inelescu. în momentul cînd scriitorul se hotărăște să scrie un nou roman, cu Mihai Aspru ca personaj principal, își va nota cu grijă această intenție cu cuvintele: „vezi viitorul roman" , lasînd în urmă mai multe variante.

Manuscrisul romanului *Brațul Anăromedei* se păstrează, într-o formă destul de apropiată de cea publicată în 1930, în arhiva familiei, la Drăgășani. Acest manuscris (A), îngălbenit de timp, cu colțurile rupte uneori, numără 337 de file, cele mai multe scrise cu cerneală, altele cu creionul, pa jumătăți de coală de hîrtie, recuperate de scriitor din manuscrise mai vechi, din acte care atestă, activitatea sa de avocat * sau din cîteva în-

¹ Reproducem aici nota referitoare la participarea lui Aspru la reuniunea politică din casa soților Nedan (Cornoiu), care urma să fie detașată din ms. A, f. 57 v, în viitorul roman:

„Mihai Aspru, pe care Nedan îl adusese ca să se familiarizeze cu oamenii politici, urmărise toate acestea cu atenția concentrată. La venirea ei, o privise pe sub sprînceue, palid și îngrijorat de cea dintîi a ei mișcare cînd îl va vedea, după salutul nebunesc de pe stradă. Dar doamna Nedan nu-i aruncă nici măcar o privire. Iar cînd tava cu dulcețuri începu să se apropie de el, o legitimă îngrijorare îl cuprinse; dacă îl va trece neobservat, dacă îl va considera inexistent, ea pe un simplu slujitor al curței. Și roși de pe-acum, se-ntoarse în loc ca mușcat de șarpe, luă niște hîrtii de pe-un colț al biroului și le așeză în celălalt; apoi cînd d-na Nedan ajunse la vecin, foarte preocupat, se plecă aproape sub birou ca și cînd ar fi vrut %ă ridice ceva de-acolo. Dacă-l trece cu vederea în fața atîtor oameni, c?l puțin să pară că din cauza lui. Dar își auzi numele strigat; era glasul ei. Se ridică roșu ca sfecla și voi să, mulțumească. Insa ea și trecuse mai departe, indiferentă și plictisită, după ce-i lăsase farfuria pe birou."

² Cea mai veche dată care apare pe aceste acte este 19 dec. 1927 (vezi f. 50 v., ms. B), iar cea mai tîrzie dec. 1929. Actul din urmă este o citație a soților Gib și Elena Mihăescu în fața secției a H-a a Tribunalului din Rîmnicul Vîlcea pentru data de 15 ianuarie 1930. Cum de obicei nu distrugem imediat un act de care am mai putea avea nevoie, este de pre-

semnări diverse, unele chiar cu caracter autobiografic. Firește, numeroase file, care alternează fără nici o regulă cu celelalte, au fost de la început pregătite pentru scrierea romanului, tot din jumătăți de coală de hirtie cam de aceeași nu prea bună calitate. În colțul din dreapta, deteriorat în multe cazuri, scriitorul își notează pagina. Din acest manuscris lipsesc câteva file de la început și de la sfârșit și mai multe din interior, după cum urmează: 1-3, 30, 33-37, 41—44, 46-52, 288, 317-319, 325, 327-328, 393—396. Manuscrisul se sfârșește cu pagina 398, momentul când profesorul Andrei Lazăr zărește birja în care vor dispărea doamna Cornoiu și Nae Inelescu. Aceasta înseamnă o lipsă de aproximativ încă 6—7 iile (3P9-405).

Manuscrisul acesta, cu lipsuri stingheritoare pe alocuri, dar nu extrem de grave, pentru că ni s-a păstrat cea mai mare parte din corpul său, are o importanță deosebită, deoarece pe spatele filelor lui se găsesc alte trei variante, de fapt versiuni, ale romanului *Brațul Andromedei*. Reconstituirea acestora, operație pe care ne-am însărcinat, în ciuda multor dificultăți, s-o ducem la capăt, lămurește definitiv procesul de elaborare a romanului *Brațul Andromedei*, dar aruncă lumini la fel de interesante și asupra genezei romanului *Demna Alba*, legătură neobservată pînă la descoperirea acestor variante. În varianta A a romanului *Brațul Andromedei*, din care autorul a eliminat fără cruțare numeroase pagini, se găsesc în nucleu mai multe din romanele lui Gib I. Mihăescu, pentru că se pot (ace raportări nu numai la *Demna Alba*, dar și la *Zilele și nopțile unui student întîrziat*, și întreaga tipologie a personajelor sale.

Din însemnările scriitorului pe spatele filelor manuscrisului A ne-au atras atenția, de la început, cele în care, într-un chip atît de surprinzător, apărea ca erou Minai Aspru, secretar al domnului Nedan, Cornoiu în va-

supus că, pe la începutul anului 1930 Gib I. Mihăescu mai lucra încă la *Brațul Andromedei*. Existența unei variante ulterioare confirmă această ipoteză.

Pe spatele filei 202, ms. A, *Brațul Andromedei*, scriitorul notează:
„Gib I. Mihăescu

Născut la Drăgășani, la 23 aprilie 1894. Studiile liceale le-a făcut la Craiova, cele universitare la București. A luat parte în războiul cel mare [șters: *ca ofițer de rezervă iar*], după încheierea păcii a intrat în presă [șters: *fiind redactor la mai multe gazete*], profesind la București și Cluj. Actualmente face parte din baroul avocaților [șters: *din jud. Vîlcea*] de Vîlcea.

A colaborat la «Gîndirea», „Viața românească s. *Cugetul românesc*, «Ramuri», «Scrisul românesc & etc.

Volume: *La «Grandiflora»* (nuvele, Ed. Scrisul românesc), *Nedania* (nuvele, Ed. Gîndirea — Cartea românească), *Pavilionul cu umbre* (piesă, Ed. Scrisul românesc).”

rianta definitivă a romanului *Brațul Andromedei*, influent om politic într-un oraș de provincie din Oltenia. Acest text {B}, păstrat ca prin minune datorită faptului că hîrtia a fost folosită ulterior la redactarea variantei definitive (A), reprezintă prima ciornă a capitoului I din *Brațul Anărotwdei*. dialogul dintre soții Cornoiu în timpul dejunului. Subiectul conversației ÎI formează tînărul secretar Mihai Aspra și nu Andrei Lazăr ca în varianta cunoscută. Din aceasta variantă (B) scriitorul va păstra, la redactarea romanului *Brațul Andromedei* (ms. A), portretul lui Mihalache, bătrînul secretar al lui Cornoiu, aproape neschimbat, și unele fraze în care este caracterizată doamna Cornoiu. Domnul Cornoiu, Nedan în această variantă, apare de la început în postura lui de viitor ministru, sigur de el, cu tendințe despotice, deși frazele cu care scriitorul alcătuiește acest „portret” nu mai concordă cu cel” din versiunea definitivă.

Din varianta B se păstrează m armva de la Drăgășani doar 10 pagini: py. 1—9 și 11. Cele mai multe pagini 1—2, 4—7, 9, 11 se află pe spatele filelor 293-294, 295, 296, 254, 253, 289, 287, în ordinea ms. B. Din această variantă se păstrează și f filă răzleață, numerotată 3 de autor, r.sfolosită ca hîrtie de ciornă pentru varianta^ . Hirtia și scrierea probează cert că ne aflăm în fața aceluiași manuscris. Pagina a 8-a am recuperat-o diși varianta C, fila 22, unde se afla acoperită parțial de hîrtia lipită deasupra ei, cuprinzînd textul unei redactări ulterioare.

Această primă schiță a romanului *Brațul Andromedei*, a cărei întindere n-o cunoaștem (se pare însă că a fost abandonată în acest stadiu incipient), este plină de ștersături și de repetiții. (Să se vadă pasajele referitoare la dispoziția narcisică a doamnei Nedan, foarte accentuată în această variantă.) Fața scrisă în creion a celor mai multe iile, un adevărat „moloș”, cum r n spus .ferpessicius. din care neam străduit să reconstituim aceasta primă variantă a *Brațului Andromedei*, a fost tăiată cu enerjice linii încrucișate pentru ca hîrtia să poată fi folosită, fără primejdia vreunei încurcături, la redactarea variantei A.

Multe din frazele variantei B sînt nesigure, dezvoltate asimetric și cv sensul, uneori, ușor încețoșat. Personajele sînt prezentate sau se prezintă cu risipă de cuvinte. Autorul este preocupat, în acest stadiu de eboșă, și prindă, cu totală nepăsare față de ne^oir de a concentra, tot ceea ce l-ar putea ajuta la fixarea caracterelor, într-o nouă redactare, asupra cărora deocamdată referă dezordonat. Despre doamna Nedan aflăm doar că era preocupată în gradul cel mai înalt de sine, dar cîte amănunte aglomerca^ scriitorul pentru a scoate în evidență această unică trăsătură. Celelalte personaje sînt și mat șterse. Această primă și stingace schiță nc aî.mi să cunoaștem, în toată întinderea și zbuciumul lui, procesul dificil do elaborare a romanului *Brațul Andromedei*. Pătrunderea în laborator

său de creație ne obligă [a o schimbare radicală a imaginii pe care ne-am iăcut-o despre acest scriitor, care întârzie chinuitor asupra manuscriselor sale.

Tot acest material încă nesupus, dezordonat, este decantat într-o nouă versiune (C), dar nici aceasta nu va întruni preferințele autorului. Celor trei personaje din varianta B (Nedan, doamna Nedan, Mihai Aspru) li se adaugă acum altele: Vucol (Inelescu de mai tirziu), Sultana și Andrei Lazăr.

Cea mai mare parte a variantei C, păstrată lacunar, se allă pe spatele unor file pe care a fost redactată varianta A și pe câteva file independente, după cum urmează: pp. 1—4, scrise cu cerneală, sint redactate pe hirtie nerecuperată din manuscrise mai vechi; pp. 5—16, scrise cu cerneală, unele tăiate cu creionul (pp. 5—8), când a fost pregătită hirtia pentru varianta A, altele netăiate cu creionul (pp. 9—16) se ailă pe spatele filelor 333—343, varianta A; pp. 17—24 se află parțial pe spatele filelor 366—370, varianta A; pp. 26—27 se află pe trei file răzlețe, scrise cu creionul pe spatele unei copii dactilografiate a piesei *Contrații*; pp. 31—33 se află pe spatele unor file din aceeași copie dactilografiată; p. 36 se află pe spatele filei 364, varianta A; pp. 50—51, 54, 59 sint scrise pe hirtie recuperată din diferite acte avocățești sau din manuscrise literare anterioare (f. 51 cuprinde pe verso și câteva schițe de lentile); pp. 80—81 sint scrise cu cerneală peste un text în creion; pp. 82—93 se ailă pe spatele filelor 309—297, varianta A; pp. 94—96 sint scrise pe hirtie nerecuperată; pp. 101—102 se află pe spatele filelor 112—113, varianta A; pp. 103—173 se ailă pe spatele filelor 214—286, varianta A, cu excepția filelor 253—254 care au pe verso pp. 6 și 7 din varianta B.

Reluând, în varianta C. discuția dintre soții Nedan (Comoii), scriitorul procedează la concentrarea ei, în raport cu varianta B, ceea ce dovedește că aceasta reprezintă o altă treaptă de elaborare. Deși apare și Andrei Lazăr, prezența lui este episodică, tot interesul scriitorului concentrându-se, și în această nouă variantă, tot asupra lui Mihai Aspru. Fapt extrem de interesant, începutul variantei nu mai seamănă cu cel cunoscut din *tas. A* al romanului *Brațul Andromedei*, ci mai curînd cu primul capitol din *Demna Alba*. Este evident însă că face parte dintr-o variantă inițială a *Brațului Andromedei*, ca prim capitol în acest proiect, pentru că pe pagina a 16-a a manuscrisului C se ailă și începutul capitolului al II-lea din prunul roman al lui Gib I. Mihăescu, devenit în varianta definitivă {A} capitolul I. Fraza liminară a primului capitol din *Brațul Andromedei*, ediția 1930, concordă perfect cu fraza liminară din al II-lea capitol, varianta C: „Servitoarea aduse la masă și trecu cu castronul lu. mergînd în dosul doamnei Nedan. Aceasta luă...” (C); „Esti aduse la masă și trecu cu castronul ramegînd în dosul doamnei Cornoiu. Aceasta luă...”

(Ed. 1930, p- 5). Acest capitol, care cuprinde scena întîlnirii dintre Mihai Aspru, el-/ cu examenele întîrziate din cauza războiului, și doamna Nedan, soția directorului liceului în varianta C, va fi ulterior prelucrat și vărsat, într-o formă foarte îndepărată, în *Donna Alba*: este reținută, în noul roman, atmosfera generală, părinți și copii în fața porților liceului, și mai ales șocul suferit de erou, care-și risipește dicționarele, la apariția doamnei Nedan, devenită mai tirziu *Donița Alba*. Interesul romancierului, dirijat către pictura unor scene de provincie în *Brațul Andromedei*, îl plasează pe Aspru, ca elev, într-un cadru mai larg în raport cu părinții și elevii care așteaptă în fața liceului. Toate aceste amănunte, care merg pe intențiile epice din varianta C a *Brațului Andromedei*, vor fi eliminate în *Donna Alba*.

Mihai Aspru este foarte atent, în această variantă, la intriga amoroasă, urmărită cu pasiune detectivistă. dintre Vucol (Inelescu) și doamna Nedan, tînăra soție a patronului său. Aspru îl urmărește pe Vucol, cum va face în *Donna Alba* cu Preda Buzescu, împins de dragostea sa pentru soția patronului, total indiferentă față de el și chiar agasată de prezența tînămlui secretar în birou] soțului ei. Similitudinile dintre relațiile personajelor din această variantă a *Brațului Andromedei* și cele din *Donna Alba* sint evidente. Psihologiile sint însă primare, iar textul diferă fundamental. Nedan (Comoii) nu se leagă decît aparent de nobilul Georges Radu Șerban, personaj pe de-a-ntregul inventat în *Donna Alba*, iar doamna Nedan este frivolă și cochetă la modul burghez și provincial. Devenită doamna Cornoiu, ea va parcurge deja un proces de creștere în varianta definitivă față de varianta C. Idealizată și înnobilită, ea va deveni Alba Ipsilant în *Donna Alba*, pierzînd orice legătură cu prototipul din variantele romanului *Brațul Andromedei*. Doamna Nedan, preocupată fi cel mai mare grad de propria ei persoană, și domnul Nedan, care-și împarte grije politice cu o neînțeleasă și subită pasiune pentru Sultana, prima lui soție, sint personajele care indică foarte exact filiația manuscrisului C cu romanul *Brațul Andromedei*.

Prezent peste tot, dar insuficient individualizat în această variantă, Mihai Aspru este doar o imagine palidă a ambițiosului Julien Sorel din *Donna Alba*, abia în ultimul roman pregătit pentru succes. Urmărindu-l pas cu pas pe Vucol, pe care îl socotește un bandit primejdios, deși nu are decît argumentele gelosului, Aspru își rememorează aventurile neplăcute ale unei tinereți zvăpăiate, care-l duc la pierderea moșiei părintești, furată de un unchi, Nicodim Aspru, în complicitate cu concubina si, mai tirziu, cu soția sa, preteasa văduvă Tanasia. Scăpătat, Mihai Aspru își trece examenele liceale și, ajuns secretarul lui Nedan, visează (ceea ce va realiza abia în *Donna Alba*) să-și ducă la bun sfîrșit studiile univer-

sitare. Furat de aceste visuri, tînărul secretar se vede avocat celebru sau profesor, ca Yucol, reintrat, în urma unui proces spectaculos, din nou în posesia moșiei, scopul ultim al dorinței sale de ascensiune fiind, de fapt, cucerirea tinerii soții a patronului său, determinată la concesiile erotice de tenacitatea tînărului moșier repus în drepturi, care atîția ani s-a prefăcut sărac numai ca să-i stea în preajmă. În momentul cînd întrevide sfîrșitul luptei cu necinstitul Yucol, apare un nou concurent la dragostea Zinei, profesorul Andrei Lazăr, pentru care Aspru are mai degrabă simpatie. Trama romanului complicîndu-se, autorul se decide să-i găsească un loc mat potrivit lui Mihai Aspru în urmărirea himerei lui erotice în *Donna Alba*, concentrîndu-și toată atenția asupra lui Andrei Lazăr în *Brațul Andromedei*.

Andrei Lazăr are pasiunea stelelor, pe lingă cea ascunsă pentru doamna Nedan, și în varianta C. Ii va face lui Mihai Aspru o lungă și doctă inițiere în tainele cerului, din care scriitorul va reține ceva și în varianta definitivă a *Brațului Andromedei*. Erudiția astronomică a profesorului Lazăr își va găsi doar alți ascultători. În economia acestei variante, Andrei Lazăr ocupa un loc secundar, ca pandant al lui Mihai Aspru doar o singură noapte. Urmărind mișcările lui Yucol în preajma doamnei Nedan, tînărul secretar îndrăgostit rătăcește pe străzi, chinuit de gelozie, timp îndelungat, într-un peisaj scaldat de lună. În această împrejurare arc revelația liniștitoare a cerului, și din conștiința i se șterge imaginea maculată a doamnei Nedan. Compensarea se produce, deși soluția este destul de naivă, și datorită neașteptatei întîlniri a lui Mihai Aspru cu profesorul Lazăr, care-și petrece noaptea studiînd cerul cu luneta. Gîndurile astronomului sînt stăpînite de aceeași Zina Nedan, pe care o vede proiectată în relieful lunare. Episodul pare creat mai mult pentru ca scriitorul, el însuși un îndrăgostit de astre, să-și poată comunica și literar pasiunea.

Profesorul Lazăr nu apare în varianta C și în postura de inventator al unui *perpetuum mobile*, ca în varianta definitivă a *Brațului Andromedei*. Cercetarea însemnărilor autorului de pe spatele filelor manuscrisului A lămurește această prezentare unilaterală a fantastului astronom în varianta C. Pe spatele filelor 311—310 din ms. A se află partea cea mai întinsă a textului unei povestiri, intitulată probabil *Perpetuum mobile* rămasă inedită, în care este vorba de un zugrav, Cristian, care se înșeală, la limita cu nebunia, asupra capacității mașinii pe care o inventează de a declanșa mișcarea veșnică. Textul acesta (Z), scris cu creionul, trebuie întregit cu

¹ Titlul acesta îl găsim notat cu creionul, pe două șiruri mari, în ms. A, 1. 326 r. Aceeași filă cuprinde pe verso sfîrșitul povestirii care îl are ca erou pe Cristian.

însemnările, de pe spatele filei 166, ms. A, la care se adaugă trei file independente, în felul acesta am reconstituit 22 de pagini din manuscrisul incomplet al nuvelei care îl are ca personaj principal pe bizarul zugrav Cristian, devenit mai tîrziu, în *Brațul Andromedei*, profesorul Andrei Lazăr. Din acest manuscris lipsesc paginile: 1, 8, 13—14, 20, iar finalul pare de asemenea incomplet. Pentru a ușura consultarea acestui manuscris, extrem de prețios pentru cercetarea genezei romanului *Boitul Andromedei*, am stabilit următorul ghid de lectură. Paginile 2—3 sînt scrise tot pe jumătăți de coală din aceeași hirtie ca și cea a manuscrisului A, fără ca autorul să mai fi folosit filele PC amle. fețe. Pagina a 27-a este scrisă pe spatele unui formular juridic. Restul textului îl găsim în ms. A. Pentru a înlesni lectura lui, cităm mai întii pagina care corespunde variantei D și în paranteză numărul filei manuscrisului A; p. 4 (f. 312), p. 5 (f. 311), p. 6 (fila 166), p. 7 (f. 310), p. 9 (f. 323), p. 10 (f. 322), p. 11 (f. 321), p. 12 (cifră ilizibilă), p. 15 (i. 316), p. 16 (cifră ilizibilă), p. 17 (1.315), p. 18 (f. 313H), p. 19 (f. 313), p. 21 (f. 324), p. 22 (cifră ilizibilă), p. 23 (cifră ilizibilă), p. 24 (f. 330), p. 25 (f. 329), cifră ilizibilă (f. 326).

Zugravul Cristian, eroul acestei povestiri, care își spune în visurile lui nebunești Cristos și se compară cu Prometeu, lucrează în casa unei doamne de ale cărei grații se pare că nu este indiferent. Acasă, în timpul ierului, la circiumă, nu se gîndește decît la mașina pe care o inventase, în fel de *perpetuum mobile* cu care spera să-și cîștige dreptul la nemurire, recunoștința oamenilor, ridicarea în ochii concetățenilor și, mai ales, pentru că îl prefigurează pe Andrei Lazăr, s-o subjuge pe frumoasa doamnă care-l privea pînă atunci cu indiferență. Mașina, care mersese un timp — în vis sau în realitate, se va întrea cu disperare sărmanul nenorocit —, nu este aptă pentru a întrea mișcarea eternă și, de la marginea nebuniei, personajul pare că se întrea la viața normală, pentru că este capabil în final, mai degrabă ca mecanicul Carol decît ca Lazăr, să se analizeze lucid. Finalul trunchiat, așa cum ni s-a păstrat, nu ne îngăduie, din păcate, să cunoaștem deplin evoluția personajului povestirii. Ea cuprinde, în germene, după cum se vede, trama romanului *Brațul Andromedei*. Unele fraze identice și altele asemănătoare — destul de puține, textul fiind profund modificat, rescris în varianta definitivă — ne permit să identificăm dispersarea acestei povestiri în paginile 80—84, 184—187, 193—195, 198—200 și 257, ediția din 1930 a romanului *Brațul Andromedei*. Contopirea lui Cristian din varianta D cu Andrei Lazăr din varianta C încheie portretul eroului principal din primul roman al lui Gib I. Mihăescu. Descoperirea și cercetarea variantei D face plauzibilă ipoteza pe care o avansăm aici că, din momentul cînd a conturat deplin portretul

lui Lazăr, autorul nu mai lucrează la varianta C, 31 elimină pe Mihai Aspru păstrându-l pentru un nou roman, și este pregătit, abia acum, la capătul atîtor oscilații și căutări, să scrie varianta definitivă a romanului *Brațul Andromedei*.

Cercetarea atentă a variantelor în care Mihai Aspru apare ca personaj central ne îndreptățește să conchidem că *Brațul Andromedei* și *Donna Alba* au un izvor comun într-un roman necunoscut al lui Gib I. Mihăescu, abandonat de autor jntr-o fază de lucru destul de avansată. Titlul *Vaha Risului*, pe care îl întimim în varianta B, f. 1 r. șters cind acest text a fost reluat ca al II-lea capitol în varianta C, ar putea fi invocat ca o probă secundară.

În arhiva de la Drăgășani se mai păstrează încă un manuscris (£) care cuprinde o parte destul de mică din textul romanului *Brațul Andromedei*. Acest manuscris nu-i aparține lui Gib I. Mihăescu și este greu de precizat în ce scop a fost copiat. Lucrare a unui copist destul de nepriceput, cum o dovedesc numeroasele greșeli, manuscrisul nu-i lipsit de importanță pentru că este corectat și modificat, cîteodată substanțial, este adevărat c1 nu în toate paginile, de mîna autorului. Acest manuscris stabilește legătura între variantele B, C și A. Dovada o face faptul că numele *Vrăjescit*, în variantele anterioare *Nedan*, este înlocuit de mina autorului cu numele *Cornoiu*. Se păstrează din acest manuscris 31 de file, rezultate din împărțirea colii în două, scrise pe o singura față. Calitatea hîrtiei și faptul* că paginația este reluată de trei ori de la 1, fără ca numărul de pagini astfel separat să indice sfîrșitul unui capitol sau paragraf, ar putea proba pregătirea manuscrisului, în trei etape, pentru dactilografiere. S-ar putea să fie vorba, de asemenea, de recuperarea, din dispoziția autorului, a unor însemnări făcute de acesta în grabă, urmînd ca după aceea să iie recopiate în manuscrisul definitiv. Cum munca acestui copist, poate cineva din familie, nu era de calitate, este probabil ca scriitorul să fi renunțat la binevoitorul ajutor. Se păstrează paginile 5—10, 19—24; 2—12; 2-9.

În timp ce romanul *Brațul Andromedei* se afla la tipar, Gib I. Mihăescu încredințează revistei „Gîndirea”, de care era atît de legat, un scurt fragment intitulat *Domnul Cornoiu*. Fragmentul apare în nr. 12, decembrie 1929, pp. 400—402 [F]. Pe ultima pagină a revistei este anunțată apariția iminentă a romanului: „Foamea de Cezar Petrescu și Domnul Cornoiu de Gib Mihăescu, publicate în acest număr, sunt fragmente din două romane care vor apare, ambele, în Editura «Ciornei i, IJJ cursul lunei viitoare”. Altă ediție din acest roman nu s-a publicat în timpul vieții autorului. Reproducem, așadar, textul ediției Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei* Editura „Națională” S. Ciornei, 1930 (G).

În mod surprinzător dacă avem în vedere contestările viitoare. *Brațul Andromedei* s-a bucurat, în momentul apariției, de o critică în general favorabilă, puțind fi menționate chiar și cîteva cronici extrem de elogioase. Printre acestea din urmă, trebuie amintită în primul rînd cronica semnată de Al. Philippide jn revista „Viața romînească”, nr. 4—5. 1930, pp. 145—147. Preocupat de „durata sufletească” a romanului în general, considerată mai importantă decît aceea a unei acțiuni „șesute pe un timp de .lit: de zile”, poetul remarca fără ezitare: „Romanul lui Gib Mihăescu sugerează această durată lungă și această intensitate de viață ”(p- H6). Odată fixat acest cadru, elogiile curg fără o cît de slabă reținere, nu din lipsa spiritului critic, ci mai degrabă sub impulsurile unui entuziasm motivat de întreaga creație de pînă atunci [a autorului. Cu amintirea stringenței epice din nuvele, dar mai ales cîștigat de virtuțile poetice ale romanului, spre care era orientat de patetica figură a lui Andrei Lazăr, criticul nu va observa deficiențele de ordin tehnic: „Romanul lui Gib Mihăescu este bine proporționat, repede condus, iară nimic inutil. Deși cu puține dialoguri și multă descriție interioară (sau poate tocmai din pricina asta), este viu, dinamic, pasionant, și, pe alocurea patetic. Aspectele de viață provincială, întrevăzute printre gesturile personajelor de primul plan (Zina Cornoiu și Andrei Lazăr) sînt caracteristice și pline de culoare” (p. 147). Piuă și rezerva, pe deplin motivată, pe care io provoacă numeroasele „coincidențe” din finalul romanului este repede înlăturată cu cuvintele: „Dar este numai o simplă impresie”. Interesul comentatorului este reținut în întregime de Andrei Lazăr, personaj, sub atîtea aspecte, nou în literatura română, despre care va scrie că este „magistral compus”. Dezvoltînd în *Brațul Andromedei* un „caz de conștiință”, acela al lui Andrei Lazăr, Gib I. Mihăescu „îmbogățește literatura noastră cu un roman psihologic de mina întâi”, va conchide Al. Philippide în aceiași termeni elogioși.

Izabela Sadoveanu stăruie, în cronica din „Adevărul literar și artistic” r.r. 488, din 13 aprilie 1930, asupra jocului dintre realitatea exterioară și cea interioară în romanul *Brațul Andromedei*: „Realitatea nu este cea desfășurată în aparențele exterioare. Aceasta este *realitatea tuturor*, dar nu a *fiecărui* personaj” (p. 7). Scriitorul este preocupat — cum o dovedesc și variantele romanului pe care le publicăm în ediția de față — în mod deosebit de mediul în care evoluează personajele. Izabela Sadoveanu va căuta însă, cu bune argumente, nota originală a romanului *Brațul Andromedei* dincolo (ie „aparență”, adică dincolo de „viața absolut plată și banală a micului oraș de provincie”, înfățișată de scriitor și în multe din nuvelele sale. în prim plan trece, în felul acesta, fantasticul lumii interioare: „Fantasticul d-lui Gib Mihăescu începe odată cu încordarea cu care se silește să atingă, să realizeze, să facă posibilă această realitate interioară

și individuală" (p.7). Această viziune particulară a scriitorului modifică statutul personajelor sale, jnobilându-le. Cornoiu, răpit de visuri matrimoniale napoleonice, se vindecă de abjecțiune și Nedan, teoreticianul unui anumit gen de frumusețe feminină, de ridicol, iar Andrei Lazăr, reprezentantul tipic al acestei tendințe de idealizare, devine, dintr-un maniac al științei, un explorator al necunoscutului: „Eroul acestui roman nu este numai nebunul posedat de nostalgia absolutului, este «omul t, minat mereu de setea cunoștinții, e Adam în care se zbate pînă la desperare dorul de a cunoaște, de a poseda absolutul". Toată admirația Izubelei Sadoveariu este cîștigată de marile resurse pe care le dezvăluie romancierul în sugerarea „imensului necunoscut dîn sufletul omului", în perspectiva a ceea ce autoarea numește „posibilitățile infinite ale unor noi valori etice și estetice". Printre atîtea elogii, regretul că primul roman al lui Gib I. Mihăescu „nu e atît de concentrat, de strîns în jurul său însuși ca minunatele povestiri din celelalte volume", se pierde.

La fel de elogioasă este și cronică de Al. Bădăuță din „Gîndirea", nr. 5, mai 1930, pp. 185—187. Cronicar! sugerează că Gib I. Mihăescu, „virtuoz desăvîrșit jn pătrunderea sufletelor", mi mai este interesat, afirmație; discutabilă în parte, în aceeași măsură ca scriitorii dinaintea sa și chiar ca mulți dintre contemporani, de descrierea mediului. Sondajul psihologic sparge uniformitatea și banalitatea umanității din roman. În lelel acesta scriitorul reușește să îmbogățească literatura română cu un tip unic, după părerea sa, Andrei Lazăr, „silueta cea mai frumoasă și nouă. a romanului, lencit realizată psihologic și literar". Andrei Lazăr, imățișat de seriilor cu o „neobișnuită 'ascuțime si [stăpîmrc a tuturor datelor psihologice", ni se atrage atenția fără suficient discernămint, se așează alături de Apostol Bologa din *Pădurea spînuțașilor* și de Kaciu Comșa din *întunecare*. Dacă astfel de aprecieri elogioase încearcă să se sprijine pe argumente scoase din roman, și cele ferite de exagerări pot fi acceptate, jn schimb nu pot fi luate în seamă în nici un fel considerațiile în afara textului pe care le face un Romulus Diauu în „Curentul", III, nr. 777, din 9 aprilie 1930, sau Nichifor Crainic jn „Cronicarul", I, nr. 2, din 01 martie 1930. „Cronicarul" consacra, dealtfel, întregul număr „takntatulu scriitor Gib I. Mihăescu, la apariția primului său roman", după cum își informa redacția cititorii, cu litere de-o șchioapă, pe prima pagină. Toate acestea dovedesc generozitatea cu care a fost întimpinat scriitorul în momentul debutului său ca romancier.

Concomitent cu aceste cronici, dar mai ales după, nu întîrzie să apară și rezerve mai decise cu privire la *Brațul Andromedei*, chiar din partea unor critici care apreciau proza lui Gib I. Mihăescu. Printre aceștia se allă și Ion Chinezu cu cronică din „Dan' vremii". I, nr. 3, aprilie 1930, pp. 84—86.

După ce laudă nuvelele, criticul constată cu răceală: „*Brațul Andromedei toiusi* nu este surpriza așteptată, nu este un roman în înțelesul deplin al cuvîntului. Nu este așadar un salt, ci o continuare pe linia cunoscută, cu întrebuițarea acelorași și numai acelorași mijloace pe care le știăm din nuvele" (p. 85). Ceea ce forma însă una din virtuțile nuvelistului devine, după acest critic, o amenințare pentru romancier. Ion Chinezu face o observație subtilă, pe care o vom întîlni, mai tîrziu, și la G. Călinescu. Scriitorul „izolează o singură tendință sufletească pe care apoi, printr-o extrem de vastă pregătire, izbutește să o impună cu putere. Nu *omul*, ci această stare sufletească, devenită oarecum autonomă, depășindu-și ve-bicolul uman, interesează și trăiește." Sursa acestei tendințe este întrezărită în proza lui Andreev. Impunîndu-și să urmărească o singură stare sufletească, Gib I. Mihăescu scrie „mai degrabă o serie de nuvele", pe aceeași temă, decît un roman. Nepăsarea față de ambianța, consecință a căutării „unicului mobil de acțiune" în erotism, îngroașă și mai mult caracterul nuvelistic al romanului. I s-ar putea reproșa acestui critic, că Gib I. Mihăescu, înaintînd tot într-o singură direcție, preocupat să arate tot „o singură fațetă sufletească, o singură dimensiune" interioară a personajelor, scria, chiar în momentul cînd i se făceau aceste observații, un excelent roman, de o perfectă rotunzime epică, așa cum este *Rusoaica*. Observînd bine o trăsătură definitorie a literaturii lui Gib I. Mihăescu, Ion Chinezu scoate de aici o concluzie greșită, Lipsurile primului roman al lui Gib I. Mihăescu trebuie căutate în altă parte: în primul rînd în schematizarea caricaturală, poate fără intenție, a unor personaje și împrejurări. De acestea se apropie cu mult mai multă siguranță, deși în forma cea mai delicată cu putință, Perpcssicius.

Criticul îl așează pe Gib I. Mihăescu, în *Mențiuni critice*, III, 1936, pp 230—236, reluîndu-și cronică din 1930, alături de Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Emanoil Bncuța și Mateiii Ion Caragiale, situare discutabilă în unele privințe. Într-o frumoasă frază de deschidere a analizei propriu-zise a cărții, romancierul este atras spre laudele pe care, cu inima deschisă, criticul le acordă nuvelistului în primul rînd: „Demonizați ai Eryniilor sexuale, eroii d-lui Gib I. Mihăescu trăiesc o viață așa de vecină cu torturile iadurilor dantești, încît imaginea lor te urmărește, mult în urmă, după ce le-ai întîlnit prin bolgiile de caznă. [...] Din aceeași latitudine vin și lumea și întîmplările ultimului său volum, romanul *Brațul Andromedei* (p. 232)." Lăudînd „opera de geonietrizare" pe care o întreprinde scriitorul în majoritatea nuvelilor sale, dar mai cu seamă în *Brațul Andromedei*, criticul ajunge la un punct nevralgic: „Nu poți să nu distingi de-a lungul acestor întîmplări liniile mai dinainte trase, nu poți să nu distingi scheletul de fier pe care nu l-a împlinit îndeajuns și peste tot locul, zi-

daria" (p. 234). Greu mai putem susține aslăzi, cind cunoaștem manuscrisele scriitorului, ideea construcției geometrice, „cu liniile mai dinainte trase”, a romanului *Brațul Andromedei*. După cum, de asemenea, mirarea pe care i-o provoca lui Perpessicius comportarea ciudată a lui Andrei Lazăr cu greu s-ar mai putea produce: „în cc măsură, spre pildă, astronomul și matematicianul Andrei Lazăr este un pasionat al mișcării perpetue sau un simplu maniac, iată ce nu se poate distinge prea bine”. De fapt, așa cum am văzut din cercetarea manuscriselor, profesorul astronom din *Brațul Andromedei* apare în postură de maniac abia după ce, în timpul lucrului la roman, prozatorul îi trece toată patima altui personaj pentru mașina mișcării eterne, supranumindu-l cu zugravul Cristian. Perpessicius a văzut bine indecizia, aspectele cusute ale romanului și lipsa de „concentrare dramatică”, fațade nuvele, deși este dispus să admită o compensație oarecum salvatoare în reușita detaliilor: „Dacă raporturile dintre fragmente, planuri sau personaje, par de multe ori arbitrar și încleiate, din necesitate și pînă la terminarea romanului — aproape nu este detaliu, considerat în parte și în sine, care să nu trădeze arta finită a d-lui Gib I. Mihăescu” (p. 235). La apariția romanului *Rusoaica*, criticul aruncă o nouă privire, de data aceasta mat limpezită, asupra romanului *Brațul Andromedei*, condamnînd abilitatea artificioasă a scrierii: „*Brațul Andromedei* ar putea fi privit, în perspectiva celor cîțiva ani de răgaz, ai scriitorului, drept preludiul sau intermediul, în care comedia dragostei provinciale se împletea cu drama absurdă a dascălului Andrei Lazăr și cu aventura stranie a Zinei Cornoiu, eroina, ca într-un joc de păpuși în care abilitatea d-ului Gib I, Mihăescu nu izbutea să se mascheze îndeajuns” (*Mențiuni critice* V, 1946, p. 260). Chiar și în paginile „nedecise” între nuvelă și roman ale *Brațului Andromedei*, Perpessicius n-a încetat să vadă în Gib I. Mihăescu pe „unul dintre cei mai dotați scriitori” ai mcmcnlului Hteiar de atunci

Apariția *Rusoaicei*, în 1933, care trezește de îndată cel mai vin interes al criticii și-i aduce autorului elogii unanime, avea să modifice și mat mult cumpăna în defavoarea *Brațului Andromedei*. Din această perspectivă, care sporește exigența față de primul roman al lui Gib I. Mihăescui, Octav Șuluțiu avea să scrie în revista „Azi”, II, nr. 4, noiembrie-decembrie, 1933, pp. 865 — 867: „Roman al mediului provincial, *Brațul Andromedei* era o neinteresantă sforțare de a umple proporții nelimitate cu o insignifiantă aventură. Fără de psihologie, cu eroi flasci, fără contur interior, fără calități de stil, fără o cunoaștere a economiei romanului și mai ales fără nici un sens ultim care să fi imprimat cărții un ritm original, *Brațul Andromedei* era o scădere peste limitele permise autorului.” L'n adevărat „naufragiu” așadar, din care scriitorul reușește să se salveze numai datorită noului roman, *Rusoaica*. Pompiliu Constant in eseu, privi-nd

tot dinspre *Rusoaica spre Brațul Andromedei*, va nota în „Vreamea”, VI, din 2 iulie 1933, p. 7. lipsa unei dozări mai subtile a „pastei rudimentare” și „abuzurile” stilistice care vin dintr-un „Iacii romantism”.

Aceasta este imaginea cu care trece romanul *Brațul Andromedei* din cronic* literară în sintezele critice ale epocii. O primă încercare de cuprindere a întregii activități a lui Gib I. Mihăescu într-o privire sintetică o face Șerban Cioculescu în „Revista Fundațiilor regale”, II, nr. 12, 1 decembrie 1935, pp. 628—643. Observațiile criticului sint în permanență, echilibrate de recunoașterea calităților romanului lui Gib I. Mihăescu descoperite într-o latură mai puțin frecventată de critica anterioară. În locul lui se înscriu „reușitele lui Gib I. Mihăescu în direcția comicalului”, în destul de multe momente și scene adiacente, care, până la urmă, vor concura la ivirea defectelor cărții, printre acestea situându-se în primul rând „prezentarea nereușită a eroului de seamă, profesorul Andrei Lazăr”: „Faptul însă că aceste scene se parazitează pe acțiunea principală, nobila nebunie a lui Andrei Lazăr, că ele constituiesc divertiuni agreabile de la tema serioasă a romanului, concură la imperfecțiunea cărții”. Xîn anume „fjion de idealism”, specific prozei lui Gib I. Mihăescu, prezent și în primul său roman, n-a scăpat sagacității acestui critic.

Preocupat de marile romane ale lui Gib I. Mihăescu, Eugen Lovinescu va consacra *Brațului Andromedei*, în *Istoria literaturii române contemporane (1900—1937)*, două fraze, încărcate cu toate reproșurile pe care i le trezise altădată nuvelistica autorului: „Nici primul roman *Brațul Andromedei* n-a fost de altfel mai realizat decât *La * Grandiflora*, *Vrîtul* sau *Frigul*. Dragostea mononamă a profesorului Andrei Lazăr pentru Zina Cornoiu se pierde în zugrăvirea unui mediu provincial foarte banal și a unei frenezii amoroase centrate în jurul aceleiași femei ce abate interesul real al povestirii” (p. 312). De o privire mult mai atentă se va bucura, în schimb, romanul acesta în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, deși judecata lui G. Călinescu va fi la fel de necruțătoare: „întind roman al lui Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei*, nu lasă să se întrevadă un romancier. Cartea era rău scrisă, adică fără subtilitate, și cu acea notă de vulgaritate relativă de care nu sunt scutite nici celelalte scrieri. Subiectul aducea aminte de nuvelistica generației lui Brătescu-Voilești, eroul principal fiind ceea ce s-a numit la noi un inadaptabil” (p. 678). G. Călinescu are marele merit, față de tot ce s-a scris despre *Brațul Andromedei*, de a fi definit noul tip de inadaptabil reprezentat de Andrei Lazăr, în limite psihologice care pot fi observate în toate scrierile roman-

* Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane*, Editura Minerva, Buc. 1972, p. 314.

cierului: „Prin urmare la întâia vedere avem de-a face cu un inadaptabil erotic. Examinând lucrurile mai de aproape, observăm că aspectul e mai larg. Romanul nu zugrăvește oameni ci condiția generală a bărbatului. Cu diferite măști, toți eroii din roman sunt niște însetați de ideal feminin pe care ideal fiecare îl înțelege în felul său și-l realizează asemeni” (*ibid.*). Tot G. Călinescu va observa, sub crusta stilului prozaic, substanța de natură poetică a romanului.

Critica literară actuală nu aduce prea multe elemente noi în interpretarea primului roman al lui Gib I. Mihăescu. Ov.S. Crohmălniceanu îl va anexa pe Andrei Lazăr, în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, I, Editura Minerva, 1972, prea riguros, cu toate că nu va ignora „nota de pronunțată originalitate” pe care o aduce Gib I. Mihăescu „în tratarea problemei” eroului inadaptabil, „tradiției literare care, de la *Manoil* al lui Bolintineanu la *Dan* al lui Vlahuță, de la nuvelistica lui Brătescu-Voinești la romanele lui Camil Petrescu, i-a îndemnat pe prozatorii noștri să reia această temă” (p. 513). G. Călinescu arătase deja că tîpui de inadaptabil al lui Gib I. Mihăescu este mult mai complex, în multe privințe deosebit de acela din literatura înaintașilor. Victimă a unei viziuni sociologice, Ov.S. Crohmălniceanu va interpreta erotismul personajelor scriitorului ca o deviere a aspirației lor de parvenire socială: „Gib Mihăescu surprinde o formă obsesivă pe care o ia, în lumea burgheză, complexul < e inferioritate al eroilor săi intelectului. Spiritul veleitar se ascunde la ei îndărătul aspirațiilor erotice niciodată satisfăcute. Andrei Lazăr, Mihnea Băiatu (*Zilele și nopțile unui student întârziat*), locotenentul Ragaiaic (*Rusoaica*) caută să-și compenseze frustrările sociale în dragoste” (p. 516). Andrei Lazăr, un veleitar sau un „frustrat social”? Criticul se înșeală cu bună știință când vrea să dea, peste voința și intenția romancierului, o ••mnificație socială unor astfel de psihologii ciudate. Nici în cazul lui Andrei Lazăr din *Brațul Andromedei* și nici în cazul lui Ragaiaic, cum avea să constate pentru *Rusoaica* Nicolae Manolescu, tipul social nu se convertește automat într-un tip psihologic. Pentru Nicolae Manolescu, ce-și îndreaptă întreaga admirație, în două penetrante eseuri. *Existența imaginară a lui Gib I. Mihăescu*, prefață la ediția de nuvele din 1967, și *Gib I. Mihăescu — ieri și azi*, „România literară”, VII, nr. 17, joi 25 aprilie 1974, către *Rusoaica* și *Donna Alba*, dintre romanele lui Gib I. Mihăescu, *Brațul Andromedei* este doar „o carte de începător”, cu destule tipuri schematici. Andrei Lazăr trăiește într-o lume inchipuită pentru că este incapabil să înțeleagă lumea reală, pe care de fapt, complet înstrăinat în visul său, nici n-o observă: „Lumea aceasta imaginară e mai adevărată pentru Andrei Lazăr decît lumea reală” (p. VIII).

După ce am înregistrat cu grijă curba curioasă pe care a înscris-o receptarea critică a primului roman al lui Gib I. Mihăescu, vom remarca, încercînd să ne desprindem de ea, pe lângă atîtea stîngăcii evidente și normale într-o lucrare de începător, originalitatea personajului pe care aceasta îl propune. Încăpățînarea cu care se opune realității îl transferă pe Andrei Lazăr într-o zonă stăpînită de inari umbre fantastice și existența lui devine simbolică. Personaj simbol, și prin aceasta linear, eroul principal din *Brațul Andromedei* a fost căutat adeseori acolo unde nu se putea afla, într-o tipologie supusă legilor verosimilității. Fără să fie o biruință literară, acest roman al lui Gib I. Mihăescu, în care pasta epică este încă •aesupusă, anunța, prin originalitatea personajului principal, care dovedește o extraordinară putere de iluzionare, împinsă pînă la limitele dintre normal și anormal, marile lui creații viitoare.

Variante

B

^ Doamna Nedan observase de cîteva zile că oin personaj nou s-a amestecat în angrenajul complicat al activității soțului ei. Regulat însă uita sa întrebe la masă pe domnul Nedan¹ cine este tînărul cu înfățișare de sufleur de turneuri, care-i tot încrucișează drurnul cînd trece spre ieșire, prin fața odăilor lui. Înainte se întiluea astfel cu Mihalache, bătrînul slab, eu mustați lungi, de parcă două caiere toarse din obrajii supti, care-i servea domnului Xedan de secretar. Mihalache îi făcea loc respectuos și neîndrăznind nici măcar să se uite la dînsa, cu ochii lui albaștri, decolorați, și abia miorlăind un salut neînțeles, în vreme ce sistemul lui osos se frîngea în două dinaintea trecerei mîndre și parfumate. Mai mult să știe ce se făcuse acest Mihalache, a cărui umilință, oricît ar fi fost obișnuită cu ea, din partea tuturor cari veneau în contact cu soțul ei, o mulțumise totuși ca pe orice stăpin care, controlîndu-și stăpînirea, constată că toate sunt la locul lor; în așa fel că întâia oară cînd băiatul acesta subțiratic și adus pușin din umeri, înalți și strimți, cu fruntea bombată sub smocurile încurcate ale părului creș, galben și male ca lina, îi ieși înainte, Cele întii dați, privirea lui fu prea dreaptă și înfățișarea lui prea rigidă. Pentru cineva care iese din biroul soțului ei, se amănă cu un actor ambulant.

¹ Personajul se numea, cum se vede clar din numele șterse, Necșulea, apoi Benescu și, în sfîrșit, Nedan.

deci nevoia il aduce aci — și, revenind neconținut, dovedește că nevoia asta nu-i chiar așa trecătoare.

Însă reîntîlnindu-1, doamna Nedan, deși se necăjea puțin pe memoria ei, care-i întirzia satisfacerea curiozității, totuși simțea o plăcere nouă în acest necaz intim și invizibil; micile mizerii, acestea trecătoare, contrarietățile de-o clipă, toată gama senzațiilor de neplăcere, provenită din nerxtrivirea înconjurului cu ideea ce și-o făcea de sine și care pînă acum avea prelungi repercusiuni în undele grozav de sensibile ale fluidului ei sufletesc — toate acestea păreau acum să n-o mai excite cu ascuțitul or enervant de ace fine; în orice caz, în ceea ce privește individul acesta, uitarea de a-și îndestula ispititoarea curiozitate îi da certitudinea că noua împrejurare nu-i mai producea nici o neliniște, și că de asta dată, și de bună seamă de acum înainte, astfel de împrejurări nu-i vor mai turbura, nici măcar cit subțirile picioare de gîzâ luciul apei, indiferența totală pe care o doamnă ca dînsa — despre faima frumuseții căreia nici pînă Bucureștjul nu era străin — ar trebui s-o aibe: atitudine constantă în fafa oricărui aspect al vieții, cu atît mai mult cu cît în mîinile soșului ei sta toată sforăria unui oraș atît de mare.

Conștiința frumuseții acesteia, despre a cărei profundă și constantă impresie în jum-i și mai departe i se raporta săptămînal la ceaiurile ei de către credincioșii și credincioasele casei, de mult îi impusese acest imperativ al totalei indiferențe față de oricine, față de soșul [ei] și chiar de domnul Vucol Vrăjescu, cvasi-amantul ei; și sonetul de Baudelaire al frumuseții devenise pentru ea *Tatăl nostru* de toate zilele. Însă se înfrunta și se certa adesea în gîndurile ei, ca vameșul, că neconținut cădea în ispită, descoperindu-se impresionată de cutare împrejurare, ca de pildă întîmplarea cu acest actoraș, sau, ceea ce o necăjea peste fire, descoperindu-se contrariată de cine știe ce gest sau vorbă a amantului ei, contrarietăți care lăsau să se întrevadă ceea ce o mare frumusețe ca dînsa se îngrozea mai mult decît orice să vadă în sufletul ei: iubire adîncă pentru Vucol.

În ziua cînd, în cele dia urmă, întrebă pe soșul ei despre actoraș, acesta găsisese în sfîrșit de cuvînt să o salute, și asta scosese din fire pe doamna Nedan. Mai întii c-o saluta, deci se schimba o stare de lucruri cu care, oricît ax fi fost de supărătoare, în orice caz se obișnuise; pe urmă, pentru că salutul era făcut cu cumpătare, cu rezerva omului încurcat, care nu știe dacă e potrivit să facă acest gest, pe care totuși îl face anticipat, ca pe-un fel de concesie, fără pretenții de reciprocitate. Dar supărarea d-nei Nedan era că, surprinsă de „gestul” actorașului, răspunsese oarecum larg, ceva-ceva prea larg față de reticența aceluia, prea prietenos chiar, și asta, mai ales asta, întrecea orice încălcare a unui program biv? de-

•Kntt. pe care o femeie de-o frumusețe atît de desăvîrșită trebuia să-1 iîfespct în cele mai nefînsemnate mișcări ale ei.

De aceea întrebarea pe care o făcu soșului ei fu însoțită de o strimb&tură atît de acră a cărnaselor buze roșii, încît demnul Isaia Nedan (iltrebă înainte de a răspunde:

" ' — Da ce s-a întîmplat? ...

— M-a salutată ...

,t - A ...

{Reproducem aici și cîteva fraze care înterup dialogul dintre soșii Nedan &t informații suplimentare despre Aspru. La aceste fraze scriitorul a renunțat, iăindu-le, chiar în timpul redactării variantei B:}

Și-t lămuri ci ..fîn&rul" este țitul prietenului său, mort acum, Nicolae Aspru, mare bogătaș și tovarăș acerb de politici, împușcat de germani în timpul ocupației din pricina firei sale brutale și dîrze. Soșia ii murise mai dinainte. După război, ce a mai rămas din expropriere a fost tocat țsepede în străinătate de copilul mai mare, Artur, care s-a și împușcat țcum patru ani la Monte Carlo, lăsînd pe cel mai mic, Mihai, pe drumuri... V ' — Dealtfel și ăsta nu cred să Ji fost cine știe ce de capul lui; n-are .^fęcit cîteva clase de liceu. L-am primit pentru că, de 1 nu puteam să procedez altfel... era fiul fostului meu colaborator politic... Dar asta va să zică, mă rog, că dacă nu-mi e de ajutor îl mătur imediat... tir'mi-am făcut datoria, atît... față de defunct... Toți suntem datori să 'Pe facem datoria ... atît...

Doamna ascultă plăcut surprinsă tot ce-i spusese soșul său. Întii, neam "Bab. Al doilea, nenorocit., nu din pricina lui... punctul acesta fu cel e-i umplu sufletul mai mult. .

{Urmează cîteva cuvinte lipsite de legătură și meditația doamnei Nedan = 'Cornoiu despre tinărul secretar al soșului ei se încheie brusc cu o frază ne-terminată:} Punctul al treilea, al...

Și.pe urmă, după o pauză:

— Cum te-a salutată?... Ce vorbă e asta ... adică te-a salutată... ei și... *... sau a fost cumva un salut... ne... nelalocul lui...

— L-am văzut mai multe zile în șir... și astăzi pentru intia oară m-a salutată...

~ Și vrei să nu te salute nici azi... Probabil ci acum a băgat de •Camă că ești stăpînă...

— Eu te-am întrebat cine este acest.....

... de ce sa-i scape această slăbiciune. O femeie animată de preocupări deosebite nu trebuie, nu poate să vadă toate fleacurile... Și-i veni îndată vechiul ei necaz că preocupările ei nu sunt atât de deosebite sau n-o preocupă într-atâta încât să scape de aceste ieftine obsesii...

{Ultimele trei cuvinte sînt tăiate cu cerneală. Le-am păstrat însă pentru că întregesc în/ciesul frazei.}

— îl cheamă Mihai Aspru... fiul unuia Iancu Aspru, de prin Ylcea, pe care l-ar fi împușcat nemții în timpul războiului.....

Trotoarul din fața liceului era înțesat de tineret multicolor și zgomotos. Găseai de tot felul: băieți cu pantaloni scurți și ochi lăptoși sau fete cu rochițe pînă deasupra genunchilor, neastîmpărate și vorbărețe — ai fi zis un cîrd de bibilici, cu uniforma lor pestriță de pensionat. Cele mari se plimbau cu pași largi și mlădioși, în grupuri de trei, patru, cu șalele împletite meșteșugit în propriile lor brațe; se înfilneau grup cu grup, privindu-se cu înțeles parcă și cu sclipiri de rîs în ochi. De lingă zidurile masive ale școlii, dintre firidele grele de piatră, le urmăreau agale și melancolic, în mersul lor necurmat, fețe de pe care mustața mijindă alunga biruitoare truda și nesomnul, cu pomeții și bărbile nemijite de pudră sau întinse și scritejate de arma tăioasă a briciului, ezitînd între caietul răsfrict din mînă și frufuul ademenitor al Evei de școală.

Examenele particulare. Clopoțelul nu sunase încă deschiderea ușilor. Și tinerețea, oricît teama judecatei apropiate ar fi pus o vagă fixitate în ochii limpezi și umezi, era tot tinerețe. Adesea surprindeai gesturi de bruscă hotărîre în brațul cu caietul. Fie ce-o fi! Mai rămînea și norocul să-și spună cuvîntul. Și caietul, răsucit cum se întimpla să fie, tot își găsea loc în servieta umflată. Iar în jurul rîsetelor zglobii ale fetelor răsăreau deodată subțiratece staturi băiețești; glume erau aruncate în diagonale și zig-zaguri, bufnete de rîs răspundeau prefăcut, fără voie, ațîțînd.

Doar cîte un dolofan greoi niai rămăsese ici-colo printre firidele deopotrivă greoaie sau pe lepedea scărilor, De obicei ceva mai puțin dichisit

¹ Scris peste Nicolae.

n îmbrăcăminte, trădînd pe tîrgovețul mărunt sau pe vlăstarul cîrciumarului de la țară, cumpănea mai atent între șuietul veseliei din față-i și prețul sfertului de ceas pînă la sunare. Și respingea ademenirea de sirena cu bruscă scuturare a capului. Cunoștea el marfa: ele totdeauna veneau ia examene doldora de carte; Ie convenea acum să distragă pe bieții băieți de la ultimul răsfoit al vaietului, «deseori atât de precumpănitor, pentru a ride mai apoi de răspunsurile lor în fața examinatorului, cum rid acum d* glumele lor

" Dar pentru cei fără grijă aveau grijă părinții; erau acolo mame mai tinere sau mai vîrstnice, amănunțită expoziție de toalete din ultimii cinci ani, după cum moda apucase sau nu să intre pe porțile tîrgului din care parcedeau. Mai rar cite un tată cărunt își tîrșea greoi după sine piciorul beteag de pensionar.

Și șoapte de groază sau de îmbărbătare circulă de la grup la grup.
— Hopul ăsta dacă-l trecem ...

— N-aveți grijă ... nu e el așa de pretențios... E cam cicălitior el, dar a. notă e mai gentil...

• — Zice că are ură mare pe particulari...

». . în chip misterios, ca și pînă acum, o doamnă grasă, îmbrăcată-n verde țfcu o mare broșa de argint în formă de păianjen în piept, șoptea celui tfe&l optspre zecii ea confident:

— Nu prea sunt speriată .. am scrisoare de la domnul ministru Luca...

Acesta, un domn lung, cu favoriți cărunți, îngălbeni atunci deodată și membrele lui lungi începură să tremure cu strășnicie; iar din fundul orbitelor găunoase ochii lui mici și slabi căutară cu și mai multă ură la odrasla-i, tot așa de înaltă ca și dînsul, care, hăt departe, agita servieta într-un grup foarte vesel de domnișoare.

— S-a isprăvit... cade la sigur ticălosul...

...un biet intimat cu examenele — un inveterat candidat la respinșeri și repetenții. Lumea e totdeauna dispusă să pună răul înainte; care dintre toți acești trecători, cail se uitau la el cu oarecare curiozitate supărătoare, ar fi fost dispus să-i acorde că poate a fost și el la război, cum de drept și era, c-a avut chiar o tragedie în familie în timpul acela, urmată de necazuri și griji destule — și că dacă mai de demult, dacă într-adevăr * avut oarecari neplăceri cu școala — și dacă multă vreme, din cauza atitor evenimente prin care trecuse, o neglijase, ori și cum.de dai ani, de dud a început să-și completeze studiile, a luat voinicește în piept firu Examenelor și le-a ciștigat cu biruință unul după celălalt.

Dar ce vrea să știe trecătorul de lucrurile acestea; lui i-e foarte ușor să strimbe din nas, ridicînd privirile de la cărțile din mină la figura matură ca de profesor.

Și Mihai Aspru se uită foarte deznădăjduit la ceasul lui de buzunar, care i-a făcut pocinogul, trimețîndu-l la școală cu un sfert de oră mai de vreme; dar în sfîrșit — ceasul i-a făcut pocinogul — însă acum cînd chiar omnicul școlii arată că e ora de deschidere, de ce nu s-o fi deschizînd ușa școlii? Hotărît, toate sunt contra lui, tocmai astăzi cînd s-a întimplat să fie latina și greaca, cu texte și dicționare uriașe, pe care trebuie neapărat să le aducă în mină. Acum ar fi fost bună o servietă mare, cum a văzut el una la avocatul Păunoiu, decanul baroului; eh, bună ar fi, dar-dacă nu el și-n definitiv, trebuie să se deschidă ușa aceea odată și odată...

Mihai Aspru, care tocmai își accelerase pasul în plimbarea lui izolată și nerăbdătoare, făcu o piruetă pe loc să vadă dacă marele portal al liceului, căptușit în complicată florărie de fier, s-a deschis în sfîrșit. Și atunci văzu zgomotosul grup de școlari și părinți despiciîndu-se în două, lăsînd vad mersului legănat al unei doamne destul de înalte, care părea că-și croiește drum prin mulțimea aproape compactă doar cu puterea zimbețului aceluia în același timp amical și poruncitor al ochilor acelora prea mari, foarte închiși la culoare și îmbrăcați într-o lumină ciudată, rizătoare, mai degrabă luătoare în rîs. Aspru o privi cu admirație: de cînd se învîrtea el aici, se întîmplă să fie primul individ care putuse despica forfotul și zarva aceasta tinerească; toți cari mai trecuseră înainte, bărbați sau femei, trebuiseră să destindă de pe trotoar și să ocolească pe mijlocul străzii.

Dar cu cît aparițiunea se apropia, admirația lui Aspru prindea să se ridice; de bună seamă era o doamnă de foarte bună condițiune, judecînd după îmbrăcăminte și după demers; cîteva capete de părinți se descoperiră respectuos. Doamna mulțimea fără se să uite totuși nici în dreapta, nici în stînga; ea privea doar, ca la ceva foarte firesc și de drept cuvenit, de-ă lungul drumului ce i se desfăcea înainte; iar, de o parte și de alta [a] acestuia, atîtea perechi de ochi se aprindeau, stele necunoscute ce încep deodată să ardă în patagini cerești. Ai fi văzut în ochii aceștia de fete și flăcăi andri tot felul de flăcări, de la lumina pură a admirației tinere și virile, pîuă la pîlpierea vînată a invidiei neputincioase, o scară întreagă de nuanțe deopotrivă de omagiale pe care trecătoarea le aștepta tot așa de firesc, și le primea, fără a-și clinti privirea, cu obrazii, cu părul, cu vestmintele, cu zîmbetul ei invariabil și bizar.

Mihai Aspru se dăduse într-o parte cu supunere să facă și el loc privire! aceleia care mătura tot ce găsea în cale-i. Dealtminteri era și timpul

să pună la adăpost de-un zîmbet atît de dulce și totuși atît de tăios uriașele lui dicționare, care contrastau atît de evident cu figura lui matură și gravă. Oh, dicționarele astea mizerabile, de n-ar fi fost ele, el ar fi încruntat ochii aceia și nu s-ar fi ferit — iu orice caz — de la atîta distanță...

El s-ar fi dat și mai înapoi, spre perețele școlii, să-și ferească enormele dicționare, însă figura femeii care venea se deslușea tot mai mult; și era într-adevăr ceva de privit de aproape, chiar foarte de aproape: chipul acesta, cu pălăria înaltă, de sub care ieșeau afară rebelii cirlionți de-un arămiu ciudat, cu reflexele lor albăstrui — foc ce se stîngea departe în noapte. Nasul pornea drept de sub bordul mic al pălăriei, voluntar și poruncitor, încovoiindu-se brusc în melcul fin al nărei. Ai fi zis, sub pălăria înaltă, profilul în același timp bărbătesc și virginal al Palas-Atenef 'din textul cu extrase eline.

Aspru fu încîntat și-și uită chiar de dicționare; dar exact în dreptul lui, zeița înțelepciunii — desigur, fulgeră în mintea lui Aspru, obișnuită cu figuri mai juvenile în fața templului ei — pentru întîia oară acum își schimbă direcția privirei, pe care o plimbă de la groasele dicționare la figura doctorală a celui care le purta. De bună soaniă nu se schimbă Bici o trăsătură în figura ei și zîmbetul îi rămăsese același; dar în Aspru «e schimbă orice echilibru interior, mîna începu să-i vibreze și chiar deveni așa ușoară că parcă nu mai era în ea nici un dicționar — lucru «e se adevări instantaneu apoi, căci o detunătură de neobișnuită intensitate îl vesti că uriașele cărți căzuseră pe asfalt. Fără să se întoarcă, trecătoarea nu putu opri smucitura umerilor, pe care i-o dădu rîsul — gest șare nu scăpă lui Aspru; el se aplecă să-și culeagă dicționarele în hohotul dăscordat al atitor voci de toate mmațele. Trebui să ridă și el desigur, chiar așa fără poftă, și se amestecă în rîndurile ce se pregăteau să intre, cățtj, ușile în sfîrșit se deschiseseră. Pierdut în mulțimea de capete, auzi șoapta admirativă a unei colege:

— Bine, foarte bine, doamna Nedan ...

Și răspunsul;

— Pentru intîia oară cînd o văd pe jos...

Va să zică aceasta era doamna Nedan — trumusețea orașului. Dus de curent. Aspru urcă în silă scările de piatră. Nu mai auzea nimic. Și ae simțea atît de mic și de umilit, el înaltul, el „hotărîitul”, cum se decretase în proprii săi ochi, de cînd decisese să-și dea examenele rămase unit în urmă — că făcu sforțări uriașe să reție dicționarele uriașe, care SJ începuseră să-i joace iarăși în palma nedeplin cuprinzătoare.

II

Servitoarea aduse la masă și trecu cu castronul fumegînd în dosul doamnei Nedan. Aceasta luă farluria dinaintea soțului și servi, explicînd servitoarei nou-venite:

— Cînd sunt musafiri streini la masă, atunci te duci cu castronul lîngă fiecare,, și ei se servesc singuri... acum, cînd sunt numai eu cu domnul, îl servesc eu pe dînsul... să nu uiți asta...

Lingurile căzură în supa fumegîndă spre a se ridica încolăcite de viermișori de fidea...

— E un băiat strein de oraș, continuă domnul conversația întreruptă de venirea servitoarei. Tocmai a terminat liceul... dar e ceva mai matur., l-a încurcat războiul, spune el... însă n-ar fi tocmai de rînd... și asta mă cam pune în gardă ... în orice caz parale nu-i dau eu pe mîna ... Dar e activ și repede înțelegător deși nu se pricepe la nimic. Și după o pauză mai mare: E foarte înțelegător ... și asta mă inde-amnă să fiu atent...

— De ce trebuie să-1 ții dacă e așa de „înțelegător”, cum spui...

— Bravos ... păi eu cred că tocmai pentru că e inteligent...

— Dumnezeu să te înțeleagă ... nu-ți place că e inteligent dar îți place ...

— Draga mea, e totuși clar...

— în sfîrșit... cred că am vorbit destul de secretarul acesta... te tog să lăsăm ...

Și se îngrozi de-a binelea la gîndul că ar putea să aibe o discuție mai animată cu soțul ei pentru un subiect atît de banal. Ah, acest lucru nu-l putea suferi la soțul ei; dădea atîta importanță la lucruri secundare, care nu se potriveau cîtuși de puțin cu puterea lui și cu situația de viitor ministru care-î aștepta. În orice caz nu putea admite ca astfel de lucruri să i le împărtășească și ei, pentru că pentru o femeie ca dînsa, despre faima frumuseții căreia nici pină Bucureștiul [nu] era străin, orice împrejurări, chiar cu mult mai însemnate, nu trebuiau s-o turbure nici măcar cit subțirele picioare de gîpă luciul desăvîrșit al apei. Se uită pe sub sprincenele puternic trasate deasupra ochilor negri și rotunzi; domnul Nedan se vedea bine că vrea să mai vorbească.

Probabil nu găsea cuvîntul și lingurile pline erau încă preferabile dorinței de a adăuga ceva; în orice caz, odată cu iideaua, domnul Nedan mesteca neapărat un răspuns, căci fălcile, grăbite la început, se împreunau și se desfăceau pieziș. Doamna Nedan se gîndi să aducă o idee nouă în discuție; aceasta era arma ei cînd nu-i plăcea ce vorbește dînsul. Se repezea în mijlocul ideilor lui cu o idee nouă, și îndată le risipea prin mîntea ca o magazie prea încărcată a domnului Nedan, unde cu greu acesta mai

putea să le găsească. Dar pentru că acum nu găsi la îndemină alt ceva mai depărtat, domnul Nedan putu să completeze:

— Doar cîteva amănunte pe care socot necesar să le cunoști. îl cheamă Mihai Aspru, fiul unuia lăncu Aspru de prin Vîlcea... pe care l-ar fi împuşcat nemții în timpul războiului ... mi se pare c-am cam au/it eu de așa ceva...

Doamna Nedan încuviință tîcînd. într-adevăr numele noului secretar era necesar să-1 știe.

— Mi-a plăcut, continuă el, modul cum s-a prezentat: simplu și precis. Astea mi-au plăcut mie întotdeauna: simplitatea și preciziunea: „Domnule Nedan, iertați-mi îndrăzneala... am auzit că v-a murit vechiul secretar și aş dori să-mi încredințați mic locul. Sunt cutare și cutare. Am făcut așa și pe dincolo ...” în sfîrșit, în trei vorbe m-a pus în curent cu totul. ...Asta mi-a plăcut totdeauna. Să fii mai clar și mai cuprinzător iu termeni cit mai scurți... Dar să nu-ți închipui că m-am încintat așa repede ... Nu... Mi-am imaginat îndată: băiatul și-a preparat discursul. Așa că j-am mai întrebat vreo două lucruri, trei... Cînd l-am văzut că nu se încurcă la vorbă, că se menține dirz și vorbește tot așa de clar și răspicat, mi-am făcut și convingerea: asta e de mine ... Nu, dar ascultă, chiar așa fizicește numai, cînd l-oi vedea și e de ajuns ca să-ți placă... înalt, suplu, vorbă sonoră... E ... bietul Mihalache, el... nu puteai să-i pretinzi .., Și încă ceva ... ceva care m-a determinat fulgerător ...

Dar doamna Nedan nu mai putu răbda. Și se repezi îndată, parcă cu un fel de șuierat de răutate în glas:

— Frate, dar eu nici pînă azi nu m-am dumirit de ce a murit Mihalache. Săracul... părea într-adevăr suferind... însă așa pe neașteptate...

— Avea cord... răspunse sec domnul Nedan.

Tăcură. Surise mulțumită văzîndu-1 cum își caută furios printre lingurile de supă ordinea cuvintelor pe care le pregătise. Pînă atunci domnul Nedan avea obiceiul să-i ceară ajutorul ei: „Or unde rămăse ei...” Dar poate pentru că observase că ea îl ajuta greșit, în orice caz de cînd începuse o cură strașnică de dușuri pentru a-și recăpăta memoria, pe care o simțea scăpîndu-i, se străduia să-și aducă singur aminte de ce vorbea, ca un exercițiu. Ea surise iarăși văzîndu-i neputincioasele contracțiuni ale feței și mulțumi în gînd sufletului lui Mihalache.

Și-și aminti cu simpatie de bătrînul acela slab, cu mustățile lungi, de parcă doua caiere toarse din obrazii supți, de modul cum îi făcea loc cu respect mîeros, neindraznind nici măcar să se uite la dînsa, cu ochii

¹ în text: care.

lui albaștri, decolorați, și abia miorlăind un salut neînțeleș, în vreme ce sistemul lui osos se irîngea în două înaintea trecerei mîndre și parfumate, — de umilința aceea care o mulțumea nespus, din partea tuturor ce veneau în contact cu soțul ei, o mulțumea ca pe orice stăpîn care controlîndu-și stăpînirea constată că toate sunt la locul lor.

Dar cînd văzu apoi figura de ceară a lui Mihalache, întins pe catafalc, cu mustățile lui lungi sub nasul ascuțit, zimbînd cu umilitul lui zîmbet și ret urletului multiplu al familiei, o cuprinse groaza și mila... Și simți ca o muștrare în suiet că se folosise de el ca să scape de povestea lui bărbatu-său. Cînd însă îl văzu pe acesta mestecînd fălcile cu satisfacție, rostind un: „a, da” triumfător, atunci n-avu încotro și trebui din riou să pareze:

— Nu știi cum, am așa un fel de remușcare că nu m-am dus la înmormintarea lui. Dealtfel tu strici, că nu m-ai anunțat. Și are, săracul, o droaie de copii... Cel puțin să-i fi dus și eu ceva flori.

— A fost destul prezența mea... Și pe urmă am avut eu grijă de toate le-am dat ceva parale... pe băiatul cel mare I-am băgat la primărie...

A, va să zică făcuse ceva mai mult decît își închipuise ea! Și privi cu simpatie pe bărbatu-său, care în învălmășagul atitor ocupații nu uita niciodată cel mai neînsemnat, lucru care ar fi știrbit, într-un loc cit de mic, impresia de uriaș dar regulat motor, cu mii și milioane de roțițe, cum îi apărea ei activitatea lui.

Și simțimîntul de siguranță, de putere, de egoistă mulțumire, pe care și-l dă posibilitatea de a face bine, pe care-l încerca totdeauna alături de omul acesta, o învălui iarăși, mulțumind-o pînă în creștet, și o făcu să-și zimbească în oglinda bufetului, unde se contemplă o clipă veselă și mulțumită; pentru ca zîmbetul fermecător al figurei aceleia răsfrîntă de sticlă, parcă strein de albă, și privind-o șăgalnic prin cercul negru al cununei părului lins și lucios, s-o incinte pînă dincolo de price margini. Ea simți fericirea aceasta desăvîrșită, alungîndu-i-se în prelung și repede circuit, ca un fior de hidromel, de-a lungul tuturor încheieturilor, de-a lungul miinilor, al lungilor picioare și al trupului înalt, și se simți înaltă și parcă tronînd peste destine de pe scaunul acesta de sufragerie. Figura lui Vucol apăru o clipă pe ecranul gîndului ei pus în mișcare, îngenuncheată și cocirjată, sărutîndu-i, cu afectată religiozitate, ca de obicei, vîrfurile piciorului, cînd o dezbrăca. Dar cum, în închipuirea ei, o supără puțin aspectul prea marei siguranțe de sine a acestuia, împinse piciorul cu dezug și-l răsturnă ca pe ceva netrebnic. Și se văzu în mașina ei deschisă și albă, trecînd ca un vis de perfecțiune printre trotoarele înșesate, ducînd mîndrul ei ajutor în casa văduvei lui Mihalache.

!»,' - Servitoarea aducea felul al doilea, și doamna Nedan constată că îmbrăcămîntea ei de stambă e prea proastă chiar și cînd nu sunt mosafiri. Și apoi e prea burghez să te gindești numai la mosafiri cînd îți îmbraci servitorii.

Și pe cînd desfăcea cu îndemînare de chirurg, cu vîrfurile cuțitului, bucata cuvenită soțului ei din buturile de iepure, doamna Nedan întări hotărîrea de ași îmbrăca fetele din casă în orice împrejurare la fel de corect, cu ..foarte justa observație că se putea foarte bine să pice cineva strein, de

București de-o pildă, pe neașteptate' la masă.
i. . în timpul acesta domnul Nedan povestise cine știe ce despre Iancu . Aspru, tatăl noului său secretar. Și pentru că nu terminase, doamna Nedan . ,și refugie iarăși gîndurile în altă parte; și-i veni în minte acum băiatul •Acela subțiratec și adus puțin din umerii înalți și strimți, fruntea bombată sub smocurile încurcate ale părului creț, galben și moale ca lina, ieșîndu-i de sub pălăria largă, de sufleur provincial, căruia îi căzuseră dicționarele -din mîna la trecerea ei. Și surise deci mulțumită acestui omagiu involun- •• . ,tar și sincer adus frumuseței ei.

[HI]

Dar în după-masa aceasta domnul Nedan nu putu lucra deloc cu secretarul său.* îi dădu cîteva petiții și-l trimise pe la autorități. Pe urmă li recomandă, dacă se întoarce și nu-l găsește aci, să treacă totul în registre (domnul Nedan avea registre nu numai de încasări și cheltuieli dar chiar de intrări-icșiri; avea apoi copier și chiar o situație (?) în care afacerile erau trecute provizoriu, ca un veritabil birou comercial) — apoi să fie liber pînă a doua zi dimineața.

Mihai Aspru luă tăcut petițiile, le ceti în tăcere, în vreme ce Nedan r\ da explicațiile sumare, cum să procedeze, apoi le puse în servietă, salută și ieși într-un fel de vestibul în care da ușa biroului. Se apropie de cuier ridicînd mina să-și ia pălăria, nu fără a-și aprecia mișcarea lentă și siguri de sine în oglinda cea mare, după care, dintr-o smucitură a capului, aruncă șuvițele rebele de păr înapoi și-și puse pălăria, constatînd cu satisfacție tatimă că de cîteva zile, de cînd a intrat în acest serviciu, tenul i s-a mai limpezit de buburoșeniile tinereței, trăsăturile rămînînd totuși de aceeași impunătoare energie.

Dar i se păru un foșnet, dincolo de ușa care separa vestibulul acesta de antreul propriu-zis, în care da [sic!] toate celelalte camere ale etajului (înainte antreul cu vestibulul acesta formau un singur corp, dar d-1 Nedan le separase pentru a cruța mobilierul și intimitatea restului casei de mu-

țimea celor ce aveau afaceri cu biroul). Aspru avu lămurit senzația ca dincolo se mișcă pasul rar și egal al doamnei Nedan; urechea lui ciulită fură cu nesaț zvonul mătășos al rochiei scumpe și pleoapele îi căzură molatec ca sub vraja celui mai minunat extaz.

Mîna care și apucase minerul ușei de la antreu se ridică; el deschise grăbit geanta și se preiăcu că-i verifică conținutul, iu vreme ce acum tocmai se auzea dc dincolo vocea de cristal a d-nei Nedan lnindu-și ziua bună de la soțul ei. Aspru își făcuse planul: cînd ea va deschide ușa, el va ridica ochii din geantă, ca omul care găsește totul în regulă. în clipa ce urmă simți cum deodată începe să-i înghețe picioarele, închise geanta și fugi la ușă. Dar fu prea tirziu, d-na Nedan apăru. El trebui deci să. se ferească într-o parte și, neștiind dacă trebuie să salute sau mai iutii să se prezinte, nu făcu nici una nici alta, și rămase stupid, nemișcat ca un stilp și alb ca varul, in vreme ce ca trecu pe lingă dinsul fără să-1 privească, cu același vag suris fără culoare, dreaptă și înaltă, umplîndu-i nările de minunăția parfumului ei. O așteptă să coboare scara, pe urmă cobori și el. Cînd închise după dinsul ușa cea grea de la intrarea de jos, mașina tocmai pornea. El înainta în urmă-i prin aburul benzinei pe care-1 aspiră ca pe ceva prețios. Cînd coli pe după poartă, ca nici nu privi jn urmă, iar el se simți foarte încurcat și nenorocit, lipsit de curaj și inițiativă, căci nici acum nu știa dacă trebuia sau nu să i se prezinte, dacă trebuia sau nu să vestească pe domnul Nedan despre aceasta, dacă domnul Nedan nu aștepta din partea lui propunerea aceasta, sau dacă nu i se va părea îndrăzneată din partea unui funcționar o astfel de propunere, dacă n-ar fi mai bine s-o lase încurcată și să lase împrejurările ca să hotărască, însă dacă astfel nn dovedește proastă creștere și, cine știe, poate jicnjre, dacă ... Și zșilțit în toate părțile de atîtea feluri de dacă, i se păru lui însuși atît de stupid și de nepriceput, de slab și de imbecil, că nici n. mai știu unde s-o ia mai întîi, la administrația financiară, unde trebuia să plătească taxa pentru vinderea materialului unor păduri in exploatare (și la amintirea cifrei-uimitoare ce ar putea realiza domnul Nedan din aceaslă exploatare, neistovitul „dacă” creștea și mai înverșunat, scoțînd noi capete ca viermii prin sciziparitate) sau la prefectură, unde trebuia să rezolve neapărat favorabil niște hirtii importante ale unor partizani politici, deși acum era la putere partidul advers. Incit Aspru regretă amarnic ușurința meseriei lui, de care se bucurase într-atit la intrarea jn serviciu, și se rugă în gînd di/inităței să-i pună piedici insurmontabile chiar penini influența enormă a d-lui Nedan, obstacole pe care să le treacă numai el. prin iscusința lui, spre încîntarea d-lui Nedan și spre admirația ascunsă a soției sale.

Și dus de mersul său din ce in ce mai accelerat. Aspru se văzu cîndva, nu știu cînd, tratînd in tovarăș cu domnul Nedan și dînd in două bene-

ficiul net al exploatărei unor întreprinderi dc păduri pc lingă care cea-actuală e ca hainele lui lustruite de perie față de blănurile d-nei Nedan. Dar tristețea îl copleși iarăși gîndindu-se deodată că, mai înainte de toate astea, ea ar putea să-i povestească bărbatului ei, acum, după ce-1 văzuse, fntîmplarea cu dicționarele.....

{Reproducem aici și cele cîteva fraze de pe spatele filei 364, varianta A, numerotată inițial cu cifra 36 de autor. Să se compare aceste fraze cu fragmentul corespunzător din ediția 1930, p. 28}.

— Pentru că omul faptei e gata să intre în acțiune... E pericolos să rămîna singură cu omul faptei... De-acum înainte te-asigur că nu se va mai intimpla.

Și rise iarăși sec și crud. Dar cînd veni Tinauța, deșt mai stătu destul timp, totuși nu-i povesti de isprăvile omului faptei. Ceea ce îndritui pe Inelescu, după ce plecă, să se simtă cel mai fericit din lume. Cjntă, jucă, îmbrățișa pe Tina, o așeză pe sofa și începu să-i înșire toate calitățile ei, ale Tinei, cu o dărnicie care o uimi și pe aceasta. Ea-1 asculta ca in vis, dar el se trezi deodată explicîndu-i superioritatea piciorului lung și *[citvînt indescifrabil"}*, uitînd că. vorbea unei femei cu picior scurt; ea oftă deodată cu atita tristețe, că el se opri încurcat de gafa lui.

— Iartă-mă Tina, dar nu vreau să zic că nici...

(Deși lipsesc mai multe pagini, firul narativ poate fi reconstituit în baza citorva file răzlețe (50, 51, 54, 59), în care eite vorba de aceleași personaje : Nedan, Vucol sau Vrăjescu, Mihai Aspru și doamna Nedan. Aceste pagini au fost scrise la sfîrșitul anului 1927. după cum o dovedește această piccizare de pa un înscris avocațial folosit de romancier pentru a-și redacta pe partea nescrisă, textul literar: „Făcut la Drăgășani, azi 19 decembrie 1927".)

... statuară și arc tot timpul căci tocmai era-n epoca înterzicerei d-lui Kedan.

Acum cînd ea reveni la Tina, el trebui s-o uimească cu noile lui cunoștințe. Dar constată repede că n-avea de unde să înceapă căci timpul care-i despărțise șteresese ușor familiaritatea care se stabilise între dinșii înainte, iar acum era desigur îndrăzneț dacă nu stupid s-o înceapă cn picioarele.

Porni iarăși de la ochi în jos, dar totul mergea greu, nespus de greu căci nu vroia să repete vechile complimente. Noroc ci ea făcu o mișcare

Scris peste numele: Vrăjescu.

cu piciorul, care i-l puse mult în evidență, și el gîndi că intenționat ea-î garată unde a rămas. Rosti o introducere banală, care o făcu, să pufnească dar pe urmă fu savant. În căldura demonstrației se lăsă chiar într-un enunghi, și indică cu degetul întins, făcînd comparații cu alte feluri de picioare, însă transparența ciorapilor de mătase îl orbi, și, inconștient, se-trezi cu întreaga mină mîngîind pulpa fină și lunguiață.

Snpriusă, vroi să i-o îndepărteze, el avu totuși tăria să reziste, și-n hărțuiala aceasta a inimilor, delicată și prevenitoare, pe deasupra, ca o pasere răpitoare din zbor, buzele lui căzură lacome și arzătoare pe ciorapul fin. Ea se ridică atunci repede și strigă pe Tinuța.

— De ce-o strigi, întrebă el rugător...

— Pentru că e timpul, îi răspunse ea rîzînd, și-o strigă iarăși. Apoi îl lămuri iarăși

... și cînd ar fi putut îngădui sau trimete cu servicii îndepărtate slugile — căci în orice caz, acolo la Tina, niciodată riu se va preta la aventuri, pentru nimic în lume, cu el.

Dar Vrăjescu Cînd își aminti de sărutarea lui pe ciorap se cutremură. Și-atunci gîndul fatal îi fugi într-altă parte, unde nimeni n-ar fi gîndit — și ea știa că nimeni n-ar fi gîndit — și chiar nimeni n-ar fi crezut, chiar de-ar fi crezut. Și ca limbi cu simpatie, gîndindu-se acolo, la acela, tocmai pentru că era atît de negîndit și de necrezut.

Dar pe cînd Jăcea aceste reflecții triste, mașina coti pe strada ei; trupul ei șc înmlădie și ochii îndepărtați de la vierraușul albastru descoperiră în lumina felinarului din colț silueta deșirată și firavă a noului secretar; avu timp să-i deslușească pe fața udată de lumină, petele mărite ale ochitor într-un fel ciudat, care ar fi fost și mulțumire, dar mai degrabă spaima. Și totuși într-o clipită apoi trupul i se desfăcuse în atitudine de îndrăzneală și bravadă și o salută larg. Ea-i răspunse sec, dar după ce trecu de dînsul zimbi amintindu-bî de dicționare. Și pe urmă zimbi și mai mult, cu înțeles, urmînd ușor logica acestei coincidențe. A ve

... stingă, îi plăcea numai cînd involuntar ochii i-crau smulși din contemplație la cotituri; atunci surprindea trecătorii privind-o cu vădită admirație. În ochii ei atunci plutea neconținut aceeași indiferență, iu vreme ce simțea cum crește în sulletul ei ceva mulțumitor, Îmbătător, tot mai mare, nemărginit.

¹ Inelesc de mai tirziu apare în aceste variante cu numele: *I'ucol* și *Vrăjescu*.

își fixa totdeauna un gînd pe care-l înnodea bine cu unul din capetele
• sîrmei luminoase; și gîndul pornea atunci neobosit înainte și înapoi de-a
: lungul micului șarpe albastru.

Acum gindea neconținut la Vrăjescu. îl găsea destul de drăguț cu
' figura lui brună-verzuie, totdeauna rasă din proaspăt, cu părul incîrlion-
• • fat și sprincenele lungi, cu trupul lui dezvoltat și bărbătesc. Și se străduia
' să-i placă. Pentru că găsea timpul să-și creeze o complicație vieței. Așa,
traiful acesta în doi. cu domnul Nedan, mult deasupra vîrstei ei și cu curio-
zitățile lui, începuse s-o agaseze. Și pe urmă era un vis vechi, conceput
ttx vremea lecturilor din ultimii ani de pension.

» ' Foarte bine, lucrul în sine era convenit demult. Dar unde era omul
acela, altul decît Yucol. Ar fi vrut ca omul acela să fie cineva cu totul
deosebit, sau să fie gata să facă ceva cu totul deosebit, ce anume n-ar
putea ști, dar ceva, un fapt mare, nu știa nici ea cum. În orice caz, pentru
' ti frumusețe ca dînsa, un amant, primul amant, trebuia să fie cumva altfel,
să spuzească în ochii lui misterul unor forțe încă latente, dar gata să se
apîndă la flacăra pură a iubirei, și să sfîsie pînă-n mari depărtări, pînă
la infinit și pînă la Dumnezeu, intunerecul compact și nesigur spre care
✂ o ducea noua aventură.

Or *in* ochii lui Vucol [*nume scris peste un altul*] ea vedea desigur flacăra
vie și limpede și foarte intensă, s drept o iubire adevărată; dar totul era
prea limpede în pupila aceea, prea desăvîrșit de limpede, și nimic- altceva.
'\ Iar jur împrejur întunecime aspră și dură.

"•". Cînd el se bucura astfel în chipul lui de primii pași călcați solid pe
•.. 'drumul izbîndei, ea acum, cu cit mașina o ducea mai departe de casa de
* unde ieșise, cu atît se simțea complect nedecisă, deși cînd venise ajunsese
- să se gindească dacă acum sau data viitoare, sau chiar tocmai la a treia
întîlnire, trebuia să-i îngăduie a veni la dînsa sîmbătă cînd bărbatu-său
e regulat la București.

*Dupa o lipsă mai importantă {pp. 60—80), aceasta din urmă păstrată
fragmentar, continuăm reconstituirea variantei C cu pp. 81 și S2—93, ulti-
mele aflate pe spatele jilefar 309—297, (aceasta este ordinea lectură pe
verso, a variantei A) la care se adaugă trei pagini independente: pp. 94—96).*

În tot timpul Sntrunirei¹ Minai Aspru stătuse neconținut în dosul birou-
lui, judecînd și cîntărînd cu mare luare-aminte împrejurările. Din tot ce

¹ Este vorba probabil de întrunirea politică din saloane!B familiei
Nedan (Cornoiu), la care se referă și nota citată de noi în prezentarea va-
riantelor romanului *Brațul Andromedei*, p. 173 din prezenta ediție.

văzuse, două lucruri i se păruse că înțelege în mod indiscutabil. Vrăjescu desigur trebuie să fie poate amantul ei *en titre*. Însă în perioada lichidării. Era vădit că începuse să se plictisească de-un astiel de individ. În schimb — Aspru credea că nu se înșeală — simțînțele ei începeau să rodească în jurul profesorului mic și firav, Andrei Lazăr, care părea c-o atrage tocmai prin delicatețea trupului și prin sficiunea lui nespūsă, prin stingăciile și distracțiile și, de bună seamă, prin ochii aceia exagerat de mari și de negri și parcă speriați.

Aspru înțelese limpede; acesta e rivalul cel temut. Dar, lucru curios, nu simți împotriva-i nici un fel de repulsiune. Ba chiar simțise, urniări»du-i mișcările, incropindud cu un iei de efluviu de simpatie. I se păru că omul acesta trăiește numai în el; în fiecare moment lumea cealaltă, exterioară, -părea că atunci o vede pentru întia oară. De aci poate și risul pe care-l producea în juru-i și care părea că amuză atîta chiar pe doamna Nedan. Însă Aspru văzuse limpede ce fel de amuzament e acesta; în orice caz cetise în ochii femeii scăpărarea dorinței de a cunoaște pînă la capăt amuzamentul pe care i bar produce omul acesta. Poate pentru că părea un astfel de adversar ușor de înlăturat sau poate pentru că vedea că el nu poate stimula decît o simplă curiozitate; sau, în fine, pentru că părăsind pe Vrăjescu, în fața doamnei Nedan se deschidea fatal o răspîntie, unde putea oricind să schimbe direcția drumului. Însă pentru Aspru era limpede: greul luptei trebuia dus împotriva lui Vrăjescu. Momentul era chiar propice.

Cînd ieși de la întrunire, el rătăci pe străzile orașului, apoi pașii îl duseră instinctiv înapoi spre casa patronului. O privi cu luare-aminte de pe trotuarul dimpotrivă; pe toată fațada dinspre curte ferestrele erau întunecate. El examina cu stăruința celui ce n-are ce face fațada asta, pe «are acum o vede în toată amănunțimea ornamentației, storurile cît erau de lăsate de la o frereastră la alta, privi lung termometrul fixat de cei doi drugi de nichel la unul din geamuri. O luă apoi agale pe strada care coboară nesimțit spre grădina Mihai Bravu și privi cu luare-aminte la toate casele acestea, cu ferestrele spre stradă întunecate, cu storurile neglijent trase, cu termometre la geamuri, cu curți largi, asfaltate, în fundul cărora se vedeau garajuri cu porți mari ca de cetate.

Propriu-zis nici el nu știa precis de ce o luase tocmai pe strada asta "boierească, și de ce contempla cu atîta interes fațadele caselor. Ideile treceau nelămurit în cap, fugare și fără consistență, translucide ca norii străvezii minaiți de vinturile înălțimilor în nopțile cu lună. Gînduri, amintiri, închipuirii trecînd mai multe odată și într-astfel că printr-unele verleai pe celelalte, deși fără nici o legătură între ele?

În dosul ferestrelor acestora, iu camerele din fund, viu luminate și calde, trebuie să se miște, să stea tolănite pe sofale, cetînd sau visînd, femei, neapărat frumoase, neapărat tinere, și chiar înalte, și chiar brune, în dosul tuturor acestor geamuri era o singură femeie de-o stranie și împărătească frumusețe. Împărătească, pentru că acum memoria făcea loc unor pasagii întregi din Tacit, care reveneau în mintea proaspătului absolvent de liceu. Își închipui în dosul perdelelor trase pregătiri de mese imperiale, festinuri romane, otrăvuri și cuțite pline de singe, apoi se sili să-și închipuie cum cît mai veridic trebuie să fi fost tatăl său, ce cuvînt trebuie să fi zis, ce gest trebuie să li făcut cînd nemții l-au legat de copac și l-au împușcat. O fi mers el dirz la copacul de supliciu sau i-o fi rugat să-l ierte, el, fiorosul Nicolae Aspru? Dacă el apuca de-și vindea moșioara, cum spunea, adeseori înainte de război, și-și cumpăra casă aci, în orașul acesta mare, 'aceea era salvată, și viața lui, și mare parte din avere. Și încearcă iarăși să-și reconstituie, după spusele oamenilor din sat, toate cele întimplate după execuția sumară și nocturnă: mulțimea de datornici devastînd casa, spărgînd birourile, punînd mina pe zapise și pe polițe. Vn unchi lacom, căruia îi făcuse fictiv un act de vînzare pe întreaga moșie, asmuțînd lumea la jefuire, tocmindu-și slujitor să-i apuce contrainscrisul doveditor al netemeiniciei vînzării. În vreme ce trei frați ai lui mureau iu același timp în Moldova...

Ajunsese în grădină și, covișit de gînduri, se așeză pe banca din dreptul porții de unde putea vedea toată strada boierească urcîndu-se ușor spre centrul orașului, tăcută și neumblată; ochii lui o parcurseră pe îndelete, casă cu casă, parcă ar fi urcat o scară de măsuri treaptă cu treaptă; și se opriră cu evlavie adincă pe cea care le domina pe toate, de acolo de unde se sîrșea costișa, apoi deodată închipuirea se indirjea, devasta înfiorată liniștea întunecată a odăilor, căutînd să-și plămuiască așezarea lor necunoscută după așezarea celor donă-trei cunoscute, în care putea să între.

Și-și închipui apoi iatacul doamnei Nedan ca pe-nt iatac de zînă. Îl mobilă cu tot ce ochii lui văzuseră mai somptuos și mai scump, dar întreșesut și subtilizat de vîlul diafan și minunat a tot ceea ce putea zămisli puterea închipuirii lui. Ea însăși trona acolo, în mijlocul exuberanței de lux, pe-un simplu divan mic, acoperit de o imensă blană de liară, ale cărei poale se întindeau peste întreaga podea. Era desigur goală, toată goală, în lipsa bărbatului ei. savurîndu-și singură beția propriei frumuseți,, răsfrîntă de multiplele oglinzi.

Imaginația lui Aspru o vedea acum amănunt cu amănunt și chiar, printr-un exces de verism, îi găsea amănunte pe care nu le știa: vreo alu-

uită sau un mic defect la unul din degetele picioarelor, apărât într-o pană de pantof, altoiul de la mină, pe care alteori îl vedea la picior... și mai ales toate aceste mici particularități inventate îi împingea[u] dintr-odată tot sîngele spre creier, lăcindu-l să-i zvîcnească tîmplele și să-i strălucească ochii în chip neobișnuit.

Și atunci amintirea cea mai penibilă din existența sa mai apropiată îi preiăcea tot sîngele acela roșu, aprins, care-i inunda capul cu alternări de voluptate și dorințe de faptă și învingeri, în sîngele negru și otrăvicios al necazului. Vinele capului se unillau ca viermii răului și el simțea că se înăbușe. Și-și blestema mina care iscălise acum cîțiva ani, cînd se întorsese din război, cu neștiința tinereței, el, rămas acum unicul moștenitor al tatălui său, renunțarea la orice acțiune contra unchiului Nicodim, și prin urmare recunoașterea vînzării pe care i-o făcuse boier Nicolae Aspru,

Mihai Aspru și-aducea cu sîrbă aminte de clipele acelea în care unchiul i-a întins hîrtia pe colțul de masă pe care îl ștersese cu grijă de vinul vărsat, cum i-a pus alături pachetul cu trezeci de hirtii de cîte o mie, cum a dat paharele deoparte ca să puie călimara de faianță albă, cu cerneală violetă, dintr-un ochi al căreia a scos apoi solnița de cenușă cu capacul ciuruit, presărind peste iscălitura proaspătă și apăsată pe care. Mihai o trăsese sub înscrisul pregătit demult și întocmit scurt, advocățește, înțeles doar pe jumătate.

— Dragă Mihai, eu copii n-am, așa că tot ție îți va veni... da m-a::i gîndit că acum cît ești tînăr poate oi face-o nefăcută și dai pe gîrlă pămintul părintesc...

La care Mihai răspunsese cu superioritate, mîngiind pachetul de bancnote:

— Eu, unchiule, nu sunt făcut pentru munca de ogor... Frumoasă o fi și ea, nu zic, dar pe mine mă cheamă orașul.

Și paharele se succedau cu repeziciune, în zimbetele dulci ale preotesei văduve Tanasia, care părea foarte uimită de minunile povestite de Mihai despre oraș...

Totul a fost un vis, un vis de om beat, care s-a dus ca și pachetul cu hîrtii albastre, seară cu seară, în lumina puternică a becurilor, în ciutecul puternic al jazului, în țipetele de veselie ale femeilor cu capete tăiere parcă în var, ca figurinele din sălile de desemn.

Și acum Mihai Aspru are pe limbă senzația astringentă de a doua zi a șampaniei proaste, și acum simte cum îi apasă hain tîmplele cercul de fier al alcoolului. Pe urmă, cînd a fost deșteptarea cea mare, cea din urmă, lucrurile erau toate la locul lor, toate lucrurile lumeț acesteia, afară de el.

i Unchiul Nicodim l-a primit desigur bine, cu masă mare și cu dragoste multă, și l-a certat că n-a mai știut pe unde se rătăcise, pentru ca să-l eheme să se bucure și el de bucuria lui cea mare.

Iar bucuria lui cea mare tocmai atunci a intrat pe ușă; nu era alta jfificat coana Tanasia, fosta preoteasă văduvă, acum doamna Aspru. Cu •j(iceiași ochi negri și fugari cu care îl asculta vorbind de minunea orașelor, ea s-a apropiat acum de nepot și a roșit de rușine, plecîndu-și privirea.

Apoi deodată și-a ridicat privirile acestea drept în luminile ochilor lui Mihai, și le-a înfipt acolo, ascuțite și înfruntătoare, și totuși dulci, ademenitoare; o, fața aceea plină de-un zîmbet atît de cald, atît de tăgăduitor și care totuși, energica și neînduplecată, cerca încuviințarea, plecarea capului, recunoașterea înfrîngerii.

Mihai l-a plecat, nemaiputînd suferi privirile arzătoare, iar unchiul Nicodim și-a frecat miinile de fericire; iar cînd, după masa mare și bogată, Unchiul Nicodim s-a îndepărtat cu treburi, un braț s-a strecurat tremurător ca un șarpe pe după grumazul lui Mihai și cei doi ochi s-au apropiat atît de mult de ochii lui că el a rămas nemișcat sub ascultarea lor și a răspuns cu supunere la Întrebarea ei:

— Ești supărat pe mine?

— Eu? ... o... nu...

Apoi buzele și le-a simțit topindu-se umede și calde, una cu buzele ei.

Buzele acestea și pieptul acesta cald care se înfipsea într-atît în al lui că sîngele ce începuse atunci să-i vijîie prin vine i se părea că c altul, strein, — toate astea au fost pentru el ca o nouă beție la care și-a vîndut iarăși moșia părintească. Acum pentru totdeauna. Cînd s-a întors unchiul, s-a sculat clătîndu-se și a spus că nu mai poate rămîne, i-a cerut trăsura și caii să-l ducă cele câteva poște pînă la gară. Cu toate protestările unchiului, nu s-a lăsat de gîndul lui, și mai ales cu toate protestările mătușicai Atanasia.

— Cum să pleci acum, la vreme de noapte, spuneau buzele ei, și Mihai simțea la fiecare cuvînt cum ele se împreună calde și moleșitoare ca un sărut. Ți-am pregătit și patul, adaogă ea, și ochii ei întunecați de sprîncenată adăugau ceva și mai mult, încît uimiți de licărul lor de iad, lui Mihai Aspru i se părea că odată cu avutul își va lăsa aici și viața.

Și «"Î sculă să plece clătîndu-se, în ciuda mare a lui unchiu-său, care -Tînji văzînd bine că nepotul nu s-a învățat încă cu gîndul că averea nu mai e a lui, și șovăi cînd cele două priviri de păcură îl țintuiră ca două săgeți de foc și cînd vocea femeii sprîncenate picură șuierat ca șuierul de arpe, în vrtme ce pe fața ti se alungau jucăușe palorile de foc ale mindrici rănite:

— Du-te, du-te, dacă ai trebuință... însă să știi, ia noi oricând vei găsi masă pusă și patul pregătit.

Și dispăru iară a-și îi luat noapte bună ca lumea; ieși, îndcinnându-să plece, tocmai cind el era gata să rămiauă.

Drumul acela a fost pentru Mihai Aspru drumul iadului. Tot timpul S-a răsucit în fundul trăsorei gata să poruncească lui Ilie Țiganu să-l întoarcă. Dar s-a ținut tare piuă la urmă, și a mai găsit atîta în buzunarele stoarse cît să-1 poată aduce trenul în orașul acesta mare de provincie, unde se hotărîse să înceapă o nouă viață.

Trecutul lui Mihai Aspru îi trecea pe dinaintea ochilor într-o succesiune de tablouri repezi și turburi ca norii alungați de vînturi minioasc-; icoanele mai de seamă și momentele pe care le scăpase, și care ar fi fost cu totul altfel dacă el ar fi reacționat la timp într-alt chip, îi izbeau ochii memoriei cu puteri zvîcnitoare, îi stringeau miinile de necaz și neputință, (1 făceau să tremure de mînie. Iar imaginea în alb și negru a Tanasiei îi zîmbea de aproape și-1 chema cu ochi aprinși și desfrînați. Oare ce-a folosit că nu i-a ascultat chemarea; s-a ales cu atîtea nopți de insomnie, de plăcere neîmplinită și de necaz pe această uzurpatoare frumoasă, cu chipul de drac. Ar fi trebuit să intre în așternutul ei și s-o domine cu puterea tinereții lui; păcătoasa îl dorea, îl iubea chiar. Era limpede asta din toate mișcărilor și vorbele ei. Și cu toate astea... în patul în care dormea mama lui — în patul acela stăpînea acum trupul plăcerilor...

Mihai Aspru făcu o mișcare bruscă de mînie și spaimă. Și ca la o poruncă în închipuirea lui își făcu loc chipul doamnei Nedan, înalt, mîndru și rece. Chipul păcatului păli și se stinse în umbră dinaintea apariției regești. Și totuși Aspru văzu în stingerea aceea cum zîmbetul preotesei crește și cum piere într-un rîs diavolesc.

Se sculă plictisit de aceste vedenii stupide ale trecutului și porni, în gînd cu făptura doamnei Nedan, înapoi, spre casa cu ferestre întunecate. Sub domnia figurai acesteia de mamuiră era parcă o împăcare desăvirșită pretutindeni și o liniște mare. Orașul se îmbăia în razele de lună; dar Aspru nu privea spre luna aceea, atît i se părea de sigur că] în locul ei chipul minunat din gîndul lui împrăstie razele acestea argintii.

Atîta vrajă se lăsase din minunea cerească incit orașul întreg admise în seara albastră și diafană; într-adevăr, nicăieri nu se simțea vreo mișcare, de nicăieri nu venea nici un zgomot. Și Aspru nu-și auzea nici măcar pașii lui, care urcau agale costișa bulevardului de sub teii vesteji.

Dinaintea casei ei se opri; aceleași terestre întunecate, aceeași tăcere desăvirșită. De pe trotuarul dimpotrivă și-n umbra deasă a casei, cu luna în spate, el caută locul termometrului din fereastră; îi știa locul și astfel putu să-1 distingă, o tăietură fină, albă, în întunerec. Zinibi prietenește

-acestui amănunt, și ca tot ce ținea de casa asta, ținea înainte de toate de ea; de aceea chiar îi era simpatic domnul Nedan, ca lăcînd parte tot din patrimoniul ei.

Nu-i plăcea[u] zilele cind d-1 Nedan era la București sau zilele de sărbătoare, cînd era liber. Poate că astăzi, dacă n-ar fi fost una din zilele acestea, % ar fi văzut-o iarăși. Ea l-ar fi privit ca de obicei cu aceeași privire niîndră j -Și indiferentă; ea-1 crede desigur de proveniență joasă, se vede asta bine -S"-in ochii ei. Si el își simți vinele umilîndu-i-se iarăși de sîngele alungat din inima pornită de mînie. Gîndul se întoarce vijelios la moșia părinteasca, j| Ja procesul monstru care avea să fie deschis, la examenele universitare 9- pe care le plănuiise. Ah, de-ar scăpa și de asta și de toate astea lără ca fi ea să afle... să se trezească cu el avocat, profesor, ca și Vucol... moșier, "•t ah, moșier. Și se Închipui în iatacul ei, în momentul acesta, cînd d-1 Nedan era la București... o lumină caldă, rosietecă, împjnzea iatacul și ea, înaltă și mîndră, se scula de pe sofaua largă, aruneînd cartea întru întîmpinarea /V moșierului celui tînăr, care s-a prefăcut sărac, numai ca atîția ani să fie în preajma ei, să simtă mirosul rochiilor ei.

•e Dar... un trosnet ușor, apoi portița de fier din dos, de lingă casa vecină, a început să se deschidă singură parcă, într-atît de cu grijă era împinsă din umbra curței. Un servitor desigur. Aspru se făcu una cu trunchiul • teiului desfrunzit. Cineva a ieșit în lumina trotoarului; e un servitor într-adevăr. Privește în sus și-n jos, se întoarce, dispare și acum apare [urmează un cuvînt sau două ilizibile, colțul filei fiind distrust] parcă n-ar mai ti el. Ce să fie asta? Ba tot el. O șoaptă. Apoi cineva o zbughește din umbră, din dosul servitorului, și-o ta grăbit în jos, spre Mihai Bravii. Iată-1 sub felinar. Dumnezeule, e pasul... e pasul...

Ah, misterul casei cenușii...

Mihai Aspru s-a smuls brusc din locul lui; servitorul, speriat, a plesnit după el poarta în țîțînî, topindu-se în întunerecul curței.

Mihai Aspru alunecă pe sub teii trotoarului, în vreme ce de dincolo, pe celălalt trotoar, urmăritul nici nu se gîndește să întetească pasul; poate că nici nu știe că e urmărit. La primul colț, sub ferestrele luminate ale unei circumi, stă la îndoială încotro s-o ia. Apoi, ca și cînd ar fi distins pasul din noapte, se feri din lumină și intră în întunerecul stradelei. Și așteptă acolo. Lui Aspru i se pare că-1 cunoaște și chiar își zise: „Va să zică el e... el trebuie să fie ... în orice caz, în noaptea asta va dezlega secretul casei cenușii..."

Și pasul lui mîncă spații, din ce în ce mai repezi, cu lăcomie crescîndă, mergînd drept înainte, ca să nu atragă luarea-aminte a celui de vis-â-vis. Apoi deodată, drept în dreptul stradelei, coti brusc... însă în mijlocul străzii, pe care o tăie cu același mers neastîmpărat, fașa de lui

mină a circiumii il cuprinse in pulberea ei fină; și, doar că ajunse in mijlocul ei, că de îndată cel de pe străduță se puse pe fugă.

Dar și Mihai Aspru era repede de picior...

O fugă desperată, sălbatecă, tăcută. RăsuJlări scurte și dîrze părea[u] că vin de la unul la altul, între cei doi fugari. Și aceeași distanță, care se păstra neconținut aceeași.

Încolo nici o sulară și nici un zgomot pe străduța cu ferestrele stinse. Decît zgomotul repede al pașilor acestora ... Și aceeași distanță... ba nu ... Aspru putu să vadă atît cit îl lăsa[u] bătăile crunte ale inimei, și splina aceea care se lăsase atît de greu, înăuntru, că distanța asta descrescuse mult... aproape jumătate... o, dacă n-ar fi splina asta...

Deodată, în mijlocul răsunetelor acestora scurte de pași precipitați, se amestecară alți pași, desigur tot așa de repezi, desigur, căci parcă se încilciseră toate zgomotele astea surde pe strada pustie. Zgomot[e] repezi de copite... de drac poate... de splina asta teribilă care... ba nu, că se aude și uruit de roți.

Și într-adevăr că din întunec ec ieși o trăsura cu felinare tremurătoare; ieșise poate dintr-o altă străduță, dar o fi goală? Ah, fugarul dinaintea ajuns-o, s-a aruncat în ea... birjarul oprește chiar după ce s-a urcat... Aspru simte că splina cea grea s-a ușurat deodată; acum pașii lui sunt grozav de enormi...

Și strigă neconținut:

— Oprește, birjar... Oprește... ba chiar îndrăzni să mintă... te arestez... Iar trăsura, care părea că e zdravăn zguduită de ceva dinăuntru, de ceva foarte puternic dinăuntru, pomi deodată într-o fugă nebună... Aspru întinde mîna, mai face cîțiva pași...

Ah, numărul!... Ce număr... Și fuge, căci undeva, mai sus, parcă e o lumină vagă., parcă...

Dar trăsura s-a mistuit în întunec și el cade pe-un trotoar. Splina parcă s-a pus grozavă, necruțătoare; parcă-l pedepsește. Iar în armura pieptului bate dinăuntru, zgomotos și satanic, ciocanul vieței.,

„Doamne, cine să fi fost...”

El trebuie să li fost... statura lui... va să Zică e așa cum gîndise... Hm... dar ce-are a face. Domnia lui e terminată...

Și se oprește din cuget, căci îl înăbușe suflările largi, șuierate ...

Dar dacă i-ar fi pus mîna în gulerul ridicat, dacă l-ar fi dat jos, dacă j-ar fi spus radios: „A, d-ta ești, domnule Vucol...” Și ciocanul bate crunt muștrător, în carapacea coastelor...

(Lipsesc pp. 97-101. Pe spatele filelor 112-113 din ms. A se află. scrise cu creionul, pp. 101—102 din varianta C.care se continuă cu pp. 103

•• —173, de pe spatele filelor 215—286 din același manuscris — A. Este partea 1 .cm mat întinsă din varianta C, stabilită de noi pe baza manuscrisului de la Drăgășani.)

...o simțea crescînd cu fiecare pas pe care-l făcra spre casă. Ar fi vrut să-l mtincască pe Bucol, să se lovească de el, priicîndu-se că nu] Ș.\\i . vede, și dintr- jn brînci să-l rostogolească pînă-n mijlocul străzei. Și pe tî;-; armă tot felul de alte coniecturi îi agita [u] creierul, în care sîngele zvicnea -f)t cu furie. Acasă ura contra lui Vucol se mai potoli șiluâ ființă, în închipuirea -s' înveninată, statura înaltă și goală a doamnei Aspru. Și-o închipui, mi-minea sculpturală de totdeauna, de astă dată întinată de păcat, întinsă încă pc divanul plăcerilor, in vreme ce o umbră se strecura afară cu un rinjet satisfăcut. Și închipuirea lui apropia cu putere de lentile chipul înșelătoarei în chiar lumina ochilor lui; o vedea cînd galbenă de nesaș, adulmecînd încă din văzduhul parfumat al iatacului, cu nări tremurătoare, V urma plăcerilor furișe; cînd alungînd vedenia părtașului de desfrîu cu o . strîmbătură din nas, cu o înfruntare a ochilor mari, căscați peste fire, ff'' uimiți de îndrăzneala celui pe care-l primise doar în glumă, în neștire sau mai degrabă sub vreun pretext al lui bine ticluit... La aceasta din urmă coniectură, Aspru simțea amărăciunea din suflet părăsindu-l încetul cu încetul. Venea să-i deschidă chiar doamna Benescu *; „Dumneata ești, domnule Bucol, regret dar bărbatul meu nu e acasă”. Dar pretextele banditului abia prididesc; a uitat ceva pe birou, foarte important... sau e o chestie decisivă, o măsură care trebuie luată urgent, dar care trebuie împărtășită și ei, pentru ca să aibe totuși prestanța șefului: „Eu nu fac politică, domnule Bucol”. „A, nici nu trebuie, doamnă, dar e o \\ chestie care privește mai mult persoana soțului dumneavoastră.,.” Și pas cu pas ea dă îndărăt treaptă cu treaptă; și pas cu pas el urcă înainte treaptă cu treaptă. Cînd ea vede în sfîrșit machinațiunea, eprea tîrziu... nu-i nici o slugă care să-i vină in ajutor... dar ea e destul de puternică și poate să[-l] înfrunte, însă banditul are șiretlicurile lui...

Aspru, urmărind scena, are răsufletul scurt și grăbit. El urăște in momentele acelea pe bandit; dar in pretextele pe care acela le invoacă, J-n șiretlicurile de care se servește, el însuși caută pe cele mai plauzibile, pe cele mai sigure de izbîudă, de care acela s-ar putea servi. Și are o deosebită satisfacție cînd le găsește, și creierul întunecat are fulgerări de bucu-

* în alte pagini numele acesta este tăiat și înlocuit cu Nedan și apoi cu Cornoiu. Aceste modificări permit fixarea etapelor de elaborare a manuscrisului, cele mai vechi fragmente fiind cele in care domnul și doamna Cornoiu apar cu numele Benescu, modificat ulterior.

rie cind ea cedează pas cu pas, și cind cedează, în urmă, definitiv, el e tot o lumină de biruință, căci în brațele ei albe și lungi este acum el... Aspru.

El însuși, urmind aceste manevre ale lui Bucol, ar fi putut face ce a făcut acela, și încă infinit mai cu tact, mai subtil...

Dar deodată își amintește ieșirea lui Bucol, umbra aceea care i-a deschis poarta. Și întristarea, dezamăgirea și furia îl apucă din nou. Era cumpărată sluga aceea de el, de nemernic, sau era complicele amîndorora... o, lucrul acesta ar putea să-l știe; acum, dacă ar fi avut măcar singele rece să rămînă, să vadă ce servitor a fost... dar el s-a luat după Bucol, fierbând de toate mîniile și urile, în loc să-și păstreze singele rece...

Într-un rind, pe cind ieșea din biroul soțului ei, a întilnit-o pe doamna Benescu. Ochii lui s-au micșorat de durere și apoi s-au închis orbiți de frumusețe. Dar asta a fost numai o clipită. Pe urmă s-au deschis încruntați și neiertători și au trecut-o toată prin ascuțișul lor de fier. Dar ea i-a răspuns cu mindra ei răceală obișnuită la salutul lui, deși plecat, dar tot atît de rece. Parcă nici n-a observat rezerva lui de gheață în salutul acesta, care contrasta atît de mult cu salutarile lui din urmă, flexibile, calde, exuberante; a trecut nepăsătoare ca întotdeauna și nimic pe față, nimic în mișcările ei nu trăda pe femeia pe conștiința căreia să apese amintirea faptei ascunse și oprite.

Pe Aspru îl miră chiar mult de tot lucrul acesta. El se aștepta ca la orice ochi mai atent coborît asupra-i, ea să tresară vinovată, să pareze cu teamă vădită privirea care-o brava. Mai mult chiar, uneori și-o închipuia chiar căutînd ea singură în ochii celor dimprejur, cu teamă nespuse, căutînd să ghicească dedesuptul privirei așintită asupra-i știința deplină a vinovăției.

Și totuși nimic. Sau chiar dacă ar fi avut aceste ezitări și aceste tresăriri, în orice caz nu dedesuptul privirei secretarului Mihai Aspru ar fi stat ea să descopere dacă fapta i-a fost aflată sau nu. Ea trecu deci pe lingă dînsul, ușoară ca propria ei mireasmă sau ca un vis care se distramă înainte de a se fi înfăptuit deplin, și el rămase turburat și nemulțumit, ca și cînd și-ar fi dat seama că a scăpat cel mai frumos vis pe care *simțea* că l-ar fi putut înfăptui în viața lui.

Tocmai atunci domnul Benescu îl chemă înapoi și-l dojeni aspru pentru niște greșeli pe care le făcuse în lipsa lui în scriptele secrete ce i le dase pe seamă. Ii scăpă chiar un cuvînt nespuse de greu, care lovi pe secretar peste obraji cu usturime de palmă. Și aceasta fu ca o rostogolire teribilă pentru Mihai Aspru; dojana aceasta îi destăinui că nu era chiar atît de aproape de inima patronului său, cum se crezuse, că acesta l-a

izbit cu un picior destul de voinic, trimițîndu-l la distanță, ca pe un ciine care tot gudurîndu-se a ajuns să pună etichetele pe genunchii stăpinului.

Totuși Mihai Aspru a privit pe cel care-l respinsese, și sticlișul negru și fugar din ochii lui tradus în cuvînt ar fi însemnat: „Toțoși eu știu, domnule Benescu, că nevasta dumitale te înșeală”. Dar mindria aceleia trecînd pe lingă dînsul îi reveni în minte și-l lovi din nou, într-atît mai puternic decît cuvîntul lui Benescu, că i se păru un ecou țiuindu-i bine din urechi: „Ei și?...” Un ecou depărtat care semăna de minune cu al doamnei Benescu, ba chiar închipuirea staturii ei înaltă și maiestuoasă păși înăuntru ca să-l privească ironic, să se prăpădească răsucindu-se de rîsul ei mut de vedenie, repetând neconținut tot așa de mut: „ei și? ...” Dar vedenia dispăru cînd reluă cuvîntul domnul Benescu, ca să constate și alte lipsuri în contabilitatea secretă pe care i-o ținea secretarul său. Și toate noile lui cuvinte păreau că răsună la fel: „Ei și? Crezi că asta are vreo însemnătate la noi?...”

Multă vreme după ce, iertat, se despărți de domnul Benescu, îl urmări atroz această întrebare, dacă la „ei” ar avea într-adevăr vreo însemnătate fapta doamnei Benescu. Și chiar începu să-l muncească cu destulă seriozitate rîsul de vedenie al doamnei Benescu. Oare într-adevăr ar rîde ea tot astfel și aievea cînd ar ști că el, Mihai Aspru, nu e străin de ieșirea furișă a lui Bucol în fapt înaintat de seară și pe poarta din dos a locuinței fruntașului său politic?

*

Din seara cînd a ieșit pe porțița dosnică a curții fruntașului său politic și protectorului său, Bucol s-a simțit cel mai fericit om din lume. Îndată ce servitorul, pe care-l cinstise încă din curte, a închis poarta de fier în urma lui, el a luat-o pe stradă în jos, spre Mihai Bravu, în piept cu inima cea mai largă, în gînd cu bucuria cea mai nestăpînită, în git cu toate cîntecele din lume. Așa că la început n-a prins de veste zgomotul pașilor aceluia care pe celălalt trotoar mergea parcă spre aceeași țintă cu el. Mai tîrziu însă i-a auzit. I s-au părut desigur regulați și dîrzi și tocmai pentru aceasta cu totul fără nici o legătură cu dispoziția lui sufletească, și deci cu împlinirea prin care trecuse. Ei n-aveau nimic din călcătura lui ușoară, nesigură, și al cărei zgomot de pași se repeta la intervale inegale. Omni care mergea pe trotoarul de vis-â-vis nu putea fi decît un om necăjit, care se grăbește întîrziat la masă, unde îl așteaptă nevasta, copiii și grijile de mîine, sau dacă nu poate fi atras înainte de astfel de necazuri, nu putea fi gonit din urmă decît de cine știe ce altele. Pe cînd el era omul cel mai fericit din lume; pe el îl ducea din urmă ca pe un fulg aceeași

cea mai mare fericire care-l atrăgea și înainte pentru că drumul care-l îndepărta de ea avea să-l aducă înapoi, cu atât mai multe puteri cu cât drumul acesta avea să fie mai lung. Pe când ce-l privea pe el omul de pe trotuarul de vis-à-vis...

Și cu toate astea, Bucol trebuia să recunoască numai atât măcar, că omul de vis-à-vis îl privește întru atât întrucît pasul lui îl preocupă și-l îndeamnă la constatări și deosebiri.

Trebuia atunci să se oprească pentru a se convinge că, în valul de fericire în care înoată sufletul lui, presupunerea pe care i-o producea acest pas nocturn și strein era cel puțin derizorie, în orice caz era o slăbiciune din partea lui și o necuviință pentru cauza fericirii acesteia grozave, care singură trebuia să-i ocupe în întregime sufletul, exclusivă și absolută.

Se opri totuși și surise. Căci pasul strein continuă să se repete înainte; el chiar îl duse mai departe, grăbit cu închipuirea pînă la slăbirea repetată și nimicire. Dar realitatea îl contrazise, căci se nimici fără ca să slăbească.

Celălalt se oprise. Și Bucol, care se gîndise mai întîi să cerceteze, prin clar-obscurul străzei luminate de slabe felinare, pe cel pe care-l bănuia că-l cercetează de asemeni, se răzgîndi numaidecît și, ridicînd din umeri, porni înainte.

După puțin, pasul de vis-à-vis se puse atunci de asemenea în mișcare.

Bucol își iuți pasul său, și-n lumina pe care o aruncau ferestrele larg împodobite cu sticle ale circumei din colț, el se gîrbovi ferindu-și capul între umeri, — poate că încă n-a fost văzut. Ocoli grăbit colțul și intră în străduța întunecată care i se oferise atât de pe neașteptate, ca un azil binevoitor, că respiră cu nesaț întunerecul, pîrîndu-i-se c-a reintrat iarăși cu totul în fericirea pe care cele cîteva minute o părăsise. De aci, din adăpostul greului întunerec unde Se opri, privi înapoi, căci pasul mi-l mai urmărea. Și o clipă, trădat de lumina ce se întindea din ferestrele circumei pînă vis-à-vis, văzu pe următor și-l recunoscu.

Dar Aspru se ferise repede în umbra copacului celui mai apropiat. Bucol înțelese că s-a adăpostit la rîndu-i în întunerec. Și rămăsese astfel multă vreme căutînd să se ghicească unul pe altul (Bucol cu mai multe șanse pe celălalt), corp și gînd cu umbra vorbitoare a nopței.

Și Bucol simți acum că în afară de această umbră, care-l înfășură și pe dînsul și pe celălalt cu aceeași mantie, era o umbră și mai grozavă, umbra fericirii lui, care stătea acolo, pe celălalt trotoar, și care avea să fie de acum înainte o adevărată umbră neobosită și neiertătoare, urmărindu-l la fiecare pas, toată viața, căci el își închipuia noua lui fericire dăinuind întreaga lui viață de acum înainte.

Porni. Dar, lucru curios, umbra rămase locului. El merse multă vreme pe străduța întunecoasă pe care apucase, și pe unde n-avea drum, și multă

... vreme își ascultă pașii în tăcere. Cînd i se părea că ei se amestecă cu cadențe străine întorcea brusc capul oprindu-se, dar în urmă-i nu erau decît întunerecul și tăcerea. Privea adine în noapte, și de acolo începea [u]ffir [privească], cînd el își încorda prea mult privirea, lumini fosforice de ochi /multipli, ochii nenumărați ai neantului și ai trecutului nemărginit. Uneori : unii din ei se materializau într-atîtă că Bucol se întorcea împotriva-le ^'Îndrăzneț, deși el singur n-ar fi știut ce să facă dacă s-ar fi trezit față în •față cu umbra cea nouă și cea întunecată a cugetului sîn. Dar ochii văzduhului erau o simplă părere și el pornea înainte zdrobit de necunoscu- •tul acesta nesigur care să căsca în urmă-i tot mai negru și mai uriaș.

Și odată cu neliniștea și denelămuritul sufletesc, creștea în gîndul lui 'și mai mult mirarea: de unde știuse secretarul lui Benescu că el trebuie să iese din curtea patronului său, cum de era el așa de sigur de se ascun- "sese atât de bine încît servitorul pe care Bucol îl trimisese înainte de iscoadă, cercetînd strada în lat și în lung, din capul străzei și pînă-n Mihai-Bravu, 'nu văzuse țipenie de om și-l asigurase că poate să iese.

Bucol* făcu toată noaptea aceea planuri peste planuri. Cum să facă -pe doamna Benescu să afle că el știe. Atît. Și-și închipuia cu plăcere ce ar putea să urmeze de aci. Fatal doamna Benescu va trebui să-l considere -mai prietenește și chiar să se oprească puțin de vorbă cu dînsul, în scurtele lor întîlniri prin antreu sau la poartă, să-i răspundă mai prietenos la salut din mașină. Atît. Și vorbind cu dînsa... are să vadă ea că de astă dată n-are a face cu orice Bucol, oarecare.

Oricum porțița cea dintîi spre izbîndă a fost deschisă, și asta ar trebui să-l bucure...

Dar Mihai Aspru nu se bucură deloc. I se păru din cale-afară de Josnică porțița pe care va trebui să ajungă acolo unde adesea visul lui îl purtase pe cu totul alte căi. Cel mai bun lucru ar fi ca el să nu caute să profite de împrejurare; dimpotrivă, să caute să întîlnească pe Bucol și meșteșugind anume vorbele și gesturile să-i dea să înțeleagă că nu știe nimic.

Dar alte gînduri veneau și luau ca un șuvoi pe cele dinainte. Și imaginea cea mai crudă era corpul ei înalt și alb, gol în fața acestui escroc de Bucol. într-atît era pentru dînsul de albă și de desăvîrșită că i se părea absurd că o astfel de ființă imaterială ar putea să-și dea corpul cuiva, "și mai ales asta să se întîmple la anume ore, cu tot cortegiul de șiretlicuri, de emoții și de concesii făcute servitorilor în astfel de ocazii.

* Este evident că scriitorul a vrut să scrie *Aspru* și nu *Bucol*.

Furia atmcea îl umplea de ură pînă jos, ca pe un vas gol, și spumega acolo înfundată și zbuclumată. Era de neadmis, cu totul de neadmis. Și amănunte de corp femeiesc, și amănunte de gesturi rătăcite, inconștiente săvirșite în spasmul îmbrățișărilor, îi veneau în minte, închihuind perechea înșelătoare în intimitate. Era de neadmis, cu totul de neadmis. Și cu toate astea, nu putea fi altfel.

Atunci furia lui se înverșuna împotriva ei, și orice portită pînă la dînsa i se părea firească și onorabilă. Iar întrebarea dacă Bucol a putut să-l vadă îl muncea mai aprig decît orișice. Se muștra acum că stătuse nehotărit în umbra copacilor și a caselor, în toc să iese în plină lumină, ca acela să nu mai aibe nici o îndoială că a fost văzut, și încă de cineva care ar putea să fie într-atîta de periculos încît nevoia consultului cu doamna Benescu să devină de imperioasă necesitate.

Pe urmă ajungea să se convingă că într-adevăr a fost văzut și că deșigur mîine doamna Benescu îl va recunoaște ca deținător al fericirii ei. Dar lucrul acesta îl întrista din nou; se dusese pentru totdeauna prilejul de a o dobîndi prin propriile lui puteri și însușiri. Pentru totdeauna. Chiar dacă ea n-ar lăsa să se pară, totuși o îndoială va dăinui totdeauna în sufletul lui, că ea i-a cedat de teamă, că împrejurări exterioare au contribuit ca el să ajungă acolo unde mulțumirea de sine c-a ajuns riu poate fi deplină, infinită, desăvirșită, decît cînd există conștiința că nici un fir de întîmplare actuală n-a ajutat la croirea drumului străbătut, și că, dimpotrivă, el a fost parcurs din imbold propriu și din însușiri cu totul innăscute și într-atit de puternice că era o fatalitate ca lucrurile să nu izbutească astfel.

Mihai Aspru își aduse cu melancolie aminte de mulțumirea pe care în vremea din tirmă i-o producea răceala și mîndria ei, care-l jicniseră la început. Acum păreau că mai scăzuseră, și una și cealaltă, și el întrevedea aici primele trepte urcate spre succesul cel mare de ta urmă.

Iar acum împrejurarea neașteptată se aliașe în lupta asta mare și înverșunată, care începuse să-l îneinte tocmai pentru că era mare și înverșunată, se aliașe nechemată și stupidă tocmai cînd zorii victoriei începuseră să crape cît de puțin carapacea de întunerec sub care bijbiia de ciud văzuse pe doamna Benescu.

X-avca nevoie de acest ajutor nechemat. II repudia cu dispreț.

Dar cum, dar cum putea să se dezmare de el...

Toată noaptea aceasta Mihai Aspru a fost pradă unei melancolii care nu l-a slăbit nici în somn, dacă somn se putea numi așipeala aceea intermitentă care părea să-l liniștească pentru cîteva minute sufletul chinuit.

A doua zi, în timpul lucrului, ieși brusc din biroul domnului Benescu tocmai cînd auzi ușile pe afară. Nu se înșelase. Era doamna Benescu. Vin novată plecă ochii și o roșeață vie îi coloră obraji la vederea „puter-

nicului care-i deținea destinul". Aspru roși la rindu-i de plăcere dar repede obrazul lui deveni palid și ochiul lui se înduioșe pîrînd a-i zice: „O, poți fi fără grijă. Eu nu știu nimic!" Vinovata chiar își opri pasul dinaintea lui și, Dumnezeu! chiar începu să-i vorbească:

— Vezi cine a sunați îi spuse. Atît. Vroi să mai adaoge ceva dar tăcu.

Însă Aspru zbură pe scări în jos și deschise. Și se trezi piept în piept cu Bucol. A... ochii lui Bucol au clipit. Aspru a văzut, de uimire au clipit, o dată numai, parcă speriați de prea multă lumină. Dar îndată apoi toată figura lui s-a îmbrăcat în calmul cel mai perfect, a îngăimat un „Bună ziua" din cele mai naturale și a zburat pe scară în sus cu aceeași ușurință cu care Aspru zburase încoace, și tocmai contrariu de cum el urca acum.

Sus fu o adevărată izbucnire de veselie între cei doi. Întrebări repezi și nesfirșite, risete scurte, veselie zgomotoasă... Și toate acestea nu încetară oricît de apăsate pașii lui Aspru urcau scările și oricît de semnificativ îi scrutau privirile lui. Nu. Cei doi pîrură că nici nu se sinchiesc cituși de puțin de dînsul, și el trecu pe lîngă dîșșii fără să-i facă nici măcar să scadă vocea, ca și cînd n-ar fi trecut nimic pe lîngă dîșșii.

ii Domnul Nedan * adusese vești bune de la București, care înviorase pe toți prietenii săi politici. Cu Bucol, centrul hotărîse definitiv: rămînea al doilea pe listă la Cameră. Iar prodecanul avocaților, Pănoiu, trecea în frunte la Senat, în locul care pînă acum era rezervat Centrului, pentru vreun ministru. Dar Pănoiu nu prea credea așa ceva; cu neputință ca Centrul să nu se înfrupte pentru vreun ministru cu voturile acestui județ bogat în grîu și în populație tihnită și guvernamentală.

— Și cu toate astea va fi așa, domnule Pănoiu, asigură Benescu **. Căci în sfîrșit orașul nostru va avea și el ministrul său indigen.

— Era chiar prea de tot ca și de data asta un oraș și un județ ca al nostru, poate cel mai bogat din țară, să fie desconsiderate în chipul asta, încuviință Pănoiu, surizînd imperceptibil de șiret, ca unul ce era sigur că și de data asta șeful va fi tras pe sfoară de Centru ca și rîndul trecut.

Dar Nedan exulta. Desele lui călătorii la București din ultima vreme și ocupațiunile politice copleșitoare, întrunirile a căror pregătire începuse și care aveau de scop precipitarea guvernului de la cîrmă, întreaga activitate a politicianului în prețuia evenimentelor care se simt în aer că sunt

* Nedan este scris peste Benescu

** în continuare numele Benescu alternează cu Nedan.

gata sa se perinde, toate acestea il ținuseră departe de doamna Benescu; și chiar dacă se întilneau pe zi la orele meselor, noaptea cădea zdrobit de crunta oboseală a multiplelor ocupații. De mult el nu se mai bucurase de farmecele doamnei Benescu, încît cînd o revăzu într-o seară, cînd putu să fie al lui însuși, goală și albă, se bucură copilărește și începu să-i proclame, rînd pe rînd, calitățile minunatului ei trup. Doamna Benescu avu cochetării care-1 înnebuniră și puse destulă sfială și oarecare rezistență cînd el o despuie de haine, ceea ce produse într-însul o febrilitate îndeosebi de plăcută, că după succes avu impresia unei iluzii cu totul noi.

— Pe zi ce trece descopăr în frumusețea ta noi prilejuri de admirat, o asigură el, mulțumit la culme, pe doamna Benescu, iar în închipuirea lui găsi că aceasta este virtutea de seamă a istoricului: de a găsi emoții și plăceri inedite în ceea ce este deja cunoscut.

Dar îndată ce formulă acest gînd, fosta doamnă Nedan își și făcu loc în Închipuirea lui. Zadarnic își refugie ochii în albul trupesc și intim al actualei doamne Benescu *, pe care aceasta îl lăsase neacoperit, ca soție răbdătoare și supusă, ca să vadă dacă domnul Benescu mai are de descoperit vreun farmec nou.

Pielea arămie a Sultanei îi clăti puternic luminile ochilor, și încăpăținarea ei de atunci, a modestei Iosefine din prima lui căsătorie, îi aduse tot sîngele în obraz. Doamna Benescu văzu congestia năvălind ca un flux roșu în obrajii soțului ei, și zimbi conjugal acestei aprinderi pe care candida ei frumusețe o poate ațîța chiar într-un corp ceva mai senil, ca al soțului ei, și închisese ochii de voluptate amintindu-și apetitul fără saț cu care Bucol se înfrupta din frumusețea ei, și care, acum, iăcînd proporția, păru cit se poate de firesc. Fapt care o făcu să suridă de mulțumire că într-adevăr zeii au fost peste măsură de darnici cu dînsa.

Dar Benescu, văzînd zîmbetul, fu cuprins de o iremediabilă duiosie pentru frumusețea asta de femeie, pe care o înșeală astfel, chiar de față cu dînsa, cu o simplă amintire, o amintire ridicolă chiar (ca să și-o reprezinte cit mai ridicolă, domnul Nedan se străduia să-i exagereze în memorie disproporțiile fizice) — și chiar să răzvrăti contra acestei stupidități. Dar nici iu brațele doamnei Nedan el nu putu să uite „amintirea” și trebui să constate, cerîndu-și cu gîndul iertare soției lui: amintirea și tradiția au uneori puteri mai grozave chiar decît realitatea cea mai palpabilă și mai frumoasă.

Ideea aceasta îl munci atît de mult în timpul nopții și al zilei care urmă, că a doua zi după masă, plecă întins la fosta lui soție. Sună. Dar

* Este vorba de doamna Nedan. Autorul nu modifică însă în mod consecvent numele personajelor.

Jiu-i răspunse nimeni. Lucrul acesta îl îndîrji peste măsură, căci avea impresia că în casă este cineva. I s-a părut chiar că aude o mișcare, un pas în duruit de fugă, care s-a oprit brusc. Dar pe urmă conveni că, poate a fost o înșelare a auzului.

J, ' Dar nici această „convenire” nu-i scotea din minte și din suflet indiş, poziția pe care i-o produsese această ușa închisă pe care o încerca încă, ffasînd pe mîner repetat și prietenește, ca și cînd ar fi vrut s-o domolească din încăpăținarea ei. Pe urmă căută să privească prin rețelele albe, care £ reprezentau păsări în zbor și ramuri înfrunzite, dar nu se putea desluși nimic prin minusculii ocheti.

„Nu e nimeni în casa asta î” vroi domnul Nedan să conchidă împă-Tjioitor, nu atît pentru casa mută, cît pentru sufletul dumnealui, în care începuse parcă să mustească un fel de amărăciune supărătoare. Dar fu , fără efect constatarea lui, căci prima întrebare ce-și făcu loc în minte-i în mod firesc după ea o alungă automat: „De ce nu vine cel puțin ser-vitoarea să-i spună, că nu e acasă”.

/* Porni să plece, dar atît de nehotărît, atît de fără tragere de inimă, *«l care nu pregeta niciodată, că o scîrbă iremediabilă îl apucă de sine însuși, și un fel de teamă surdă de ceva care se prevestea strein și nepotrivit Jteir felul lui de a fi pînă acum. Asta îl făcu să ducă pașii mai cu îndîrjire, și izbuti astfel să iese din curtea căsuței ascunse în păienjenişul de crăci încrucișate ale celor trei copaci, pe vîrfurile cărora mai dănuiau încă atî-tea frunze cîte puteai să numeri, zburlite și parcă vrînd să reziste vîntului.

Domnul Nedan iuți pașii pe strada pustie cu case scunde în funduri și în mijlocuri de curți largi și goale, pe care orizontul de toamnă le încunjura într-o îmbrățișare de toamnă, dar peste care cupola plumburie a cerului se lăsa parcă mai apropiată și mai grea.

„Are un amant!” fu primul gînd al domnului Nedan. Și soluția care se impunea în mintea lui de politician acestei noi constatări veni de la *jne, fără nici un raționament mijlocitor. Acesta trebuie găsit neapărat t

Și pe urmă planul de bătaie se desfășura de la sine: toți agenții vor fi puși £n mișcare, numele lui trebuie numaidecît știut. Dacă e de-ai noștri cil atit mai bine ... dacă e adversar ...

Domnul Nedan nu stabili ceea ce avea să urmeze dacă „amicul” i-ar 'fi fost adversar politic. Asta nu însemna însă că dînsul era pus în mare încurcătură într-un atare caz; dimpotrivă, era foarte firesc cu spiritul îni practic ca să amine rezoluția în fața realității palpabile. Inspirația cea adevărată vine tocmai în clipa supremă, în momentul decisiv al bătă-liei. Chiar dacă nu e atit de bună de la început, ea se poate îndrepta potrivit circumstanțelor care se vor ivi atunci, la timpul lor, și cu care e pierdere de timp să-ți bați capul de pe acum.

În orice caz, „amicul” trebuia lămurit că altă ieșire nu-i decît că trebuie s-o ia el, se desemnă involuntar țelul final al campaniei sale contra „amicului”.

Mai intii, o fostă doamnă Nedan, iie ea cit de fostă, trebuie privită cu respectul pe care-l comportă situația actuală a fostului ei soț... Al doilea, pielea ei fină, de nuanța cafelei necoapte ...

„O va lua «amicul»... altfel, dacă e profesor sau funcționar, zboară tocmai la Noua Suliță ...”

Și-i plăcu grozav postura lui cea nouă, de protector neașteptat și hotărîtor al destinului soției sale; vedea ochii ei verzi-închiși, umezi de recunoștință, iar pe amic surprins de avalanșa asta ce vine din înălțimi sociale atît de vertiginoase, supunindu-se și trebuind să accepte mai apoi în menaj pe binefăcătorul care, pentru un dobitoc ca el, nu e adus decît de cele mai frățești și curate intenții...

Dar binefăcătorul trebui să spumege mult și bine dind tîrcoale căsuței ascunse în păienjeniușul brațelor încrucișate ale celor trei copaci desfrunziți. Nimeni și nimic. Agenții puși în urmărire aduseră vești imprecise. Doamna Șoimu * pleca sau intra numai în timpul zilei, dar fără o anume regulă în aceste intrări și ieșiri. De foarte multe ori nu ieșea. Iar cînd pleca, se ducea de obicei într-o casă pe care o carte de vizită îngălbenită și scorojită anunța cu litere înflorite: Margot Greceanu.

Domnul Nedan își aminti c-o auzise pomenind uneori acest nume. Dar atît. Se hotărî să facă o vizită acestei doamne. Dar pînă una alta trebuia să se informeze ce fel de societate primește doamna Margot. Agenții nu putură să-i dea prea multe deslușiri. În afară de doamna Șoimu, mai venea pe acolo cîte o cocoană bătrînă din mahala; se discuta și se bea calea.

Nedan se duse acolo. Intrarea era prin curte. Îl hămâi din fund un glas aspru de dulău. El bătu în ușa de asemeni cu geam și de asemeni cu perdele de rețea cu desemnuri de paseri și flori. Apăru un cap bine pieptănat și pudrat cu grijă, de babă.

—Sunt Nedani rosti scurt domnul Nedan, apăsînd pe amiudouă silabele numelui său ...

—A, sunteți bărbatul Sultanicăi... adică fostul bărbăți se bucură destul de zgomotos doamna care deschisese și care se recomandă apoi repede. Era chiar Margot Greceanu în persoană, și Nedan, prîvindui zburaturile umplute de pudră, deduse repede probabila ocupație a acestei femei și rostul prezenței soției sale în această casă.

* Numele de fată al fostei doamne Nedan.

— Doamna Șoimu mi s-a spus că e la dumneavoastră,..

—A plecat, domnule, tocmai acum a plecat... .

Ochii domnului Nedan seînteiară și osul frunței i se lăsă crunt în jos. Dar cocoana Margot, foarte mirată de această atitudine neașteptată, nu se clinti...

—Ascultă, cocoană, eu sunt deputatul Nedan...

—Știu, maică, păcatele mele...

— ... și te somez să-mi deschizi îndată acest... această...

Dar înainte să apuce să-i dea denumirea pe care i-o atribuisese în minte, doamna Greceanu deschise larg ușa și-l pofti cu un gest larg și primitor.

—Maică, dacă nu mă crezi, poftim de te uită: Chiar acum plecă l Dar zău că nu mă așteptam... din partea unuia care a lăsat-o de șase ani.,.

Nedan intră și începu să examineze scrutaător încăperile cu scaune și fotolii îmbrăcate în postav roșu cu desemnuri, tablourile de pe pereți, fotografiile de pe mesele așternute toate cu horbote lucrate de igliță. Un mobilier vechi, dar bine ținut, cu puțin miros de cafea și de tutun trăsvit în aer, care întărea și mai mult părerea domnului Nedan asupra rostului Suspect al vizitelor Sultanei aci.

— N-a trecut sfertul de ceas de cînd a plecat, maică, și dacă ești «mai bun de picior o ajungi chiar în poartă la ea, drăguța. Că a plecat «fceașă, mititica de ea.'... pe nicăieii nu se duce, decit bea la mine cîte o «afea, o cunosc de mică, am fost de-o yirstă cu mă-sa... După cum văd eu, tot o mai iubești... ba încă te și superi că nu-i dai de urmă... Nu pe acolo, maică... acolo-i doar bucătăria și pardon...

Dar Nedan o luase afară, pe coridorul deschis spre curte, și începu să privească, punind mîna strașină, prin geamurile care dau încoace. Era într-adevăr o bucătărie, mai apoi closetul, și el reveni necăjit, primit de surîsul șiret al bătrînei. Își luă ziua bună din fugă și, lăsînd în urmă pe bătrînă, pomi repede înapoi spre casa Sultanei.

Impresia de la început se mai atenuase, dar dacă nu găsise, cum bănuia la început, o casă de *rendez-votts* în mare, în orice caz nimic nu putea să-i scoată bănuiala că fosta lui nevastă se întîlnea aici cu cineva.

Poate în anume zile, în alte zile fiind rîndul altora...

Găsi într-adevăr pe doamna Șoimu la ea acasă. Și i se păru tare curios că-l primi imediat. Dar cînd vru ca să-i arate motivul vizitei sale neașteptate fu puțin cam încurcat. În cele din urmă se arătă mirat că l-a primit, cînd de atîtea ori a găsit ușa încuiată și nu i s-a deschis, deși el vedea bine că în casă se găsește cineva.

Ea protesta, dar el începu să-i impute vizitele la doamna Margot Greceanu, care se bucura de-o atât de proastă reputație.

Ea ridică foarte mirată capul la auzul acestei revelații. Dar instinctul ei femeiesc o înștiința degrabă de ce fostul ei soț e atât de pornit pe bătrîna ei prietenă: „El crede desigur că eu am un amant acolo”, își închipui cu drept cuvînt. Și zîmbi foarte încintată de această închipuire a ex-soțului său. Cînd el însă se întrecu cu vorba, rostind în avalanșa furibundă a cuvintelor expresia casă de toleranță, atunci indignarea o cuprinse.

Biata Margot Greceanu! Ea, bătrîna asta sentimentală care își aducea amînte cu atîta duioșie de bărbatu-său, colonel medic, mort în război.

— Te rog, te rog, nu-ți permit să-mi insulti în casă Ia mine pe prietena cea mai bună a bieteii mamă-mi, Dumnezeu so ierte ...

— Cînd erai cununată cu mine, nu te-am mai auzit de prietena asta ...

— Mă duceam și atunci... mă mir cum nu-ți mai aduci aminte...

Cînd auzi că frecventa această casă și pe vremea cînd era cu el, furia lui Nedan nu mai cunosc margini.

— Atunci si mă. răzbun acum... am să pun eu lacăt... bordelului ăstuia, răgi el...

Ea se ridică palidă, fără un pic de sînge în obraz, și atît de indignată ca. nici ou putu rosti cuvintele care-i veniseră în git:

— Ieși... cum îți permiti... cu ce drept ai venit aici...

Dar așa, fără, pic de sînge în obraz, culoarea închisă a pielii ei păru și mai întunecată, și toate cuvintele pe care el ar mai fi dorit să le mai profere, i se opriră în git, iar ochii i se închiseră pe jumătate.

— Sultana, ai milă, bolborosi el cu vocea scăzută ...

Ochii ei se închiseră de asemenea pe jumătate și dinții i se strînseră într-un scrișnet imperceptibil. [Dădu capul pe spate și lăsă să-i scape un rîs scurt și sonor.

— Mă duc unde-mi place și fac Jce* vreau, Nu privește pe nimeni nimic.

Și pentru că el o privea cu ochi prea scînteietori, ea se apropie ușor de sonerie.

— Dacă nu te potolești, îl amenință hotărîtă, să știi c& dau alarma și adun toată mahalaua...

El stătea însă nehotărît, palid cu desăvirșire, parcă s-ar fi clătinat ușor pe picioare. Ea rîse din nou, scurt și rău.

— Audiența e sîrșită, domnule ministru...

Și se înclină* adînc, fără a ridica totuși degetul după buton. Nu-mi închipui că preferați să aple toată mahalaua că provocați scandaluri în casa fostei dumneavoastră soții... Gîndiți-vă numai ce-ar zice doamna

ministru... Ha, ha, ha... actuala doamnă ministru... Măria Luiza... ha... ha... ha...

Nedan fugi și fu urmat pînă departe de stridența rîsului aspru, fe' jneiesc...

*

Mihai Aspru făcuse din teiul sădit drept în fața porții dosnice a casei Nedan — pe trotuaru) din contra — un adevărat post de observație. *¶1 se postase acolo chiar și în ziua următoare descoperirii ce făcuse. Dar ... atunci așteptase degeaba. La fel s-a întîmplat și în ziua [a] doua și-n a treia zi. Atunci a înțeles că întîlnirile trebuie să aibe loc cînd domnul Nedan se află la București.

Așa că în sîmbăta următoare era Ia post din vreme. Dar așteptarea , ¶¶i zadarnică. La ora cînd se aștepta să iese Vrăjescu *, acela nu ieși. Dimpotrivă, pe mica portiță intrară și ieșiră oameni de-ai curței și chiar streini aduși de cine știe ce treabă.

Și cu toate astea, Aspru avea impresia lămurită că Vrăjescu se află înăuntru. El își părăsi postul și o luă pe trotoar în sus, cercetînd casa cu "Jjptenție.

* } . Dar pretutindeni ferestrele erau întunecate. Numai printr-una, la iți de întunecată, se vedea într-un fund o dungă de lumină, ca și cînd acolo -*r fi fost vreo ușă crăpată. El socoti așezarea odăilor și găsi că acolo trebuie fie iatacul ei. Și închipuirea de mai înainte a superbeii goliciuni, întinse ↳6 divan de astă dată, îl întrista de moarte.

Dar după cîtăva vreme crăpătura de lumină dispăru și atunci Sn sufletul lui Aspru întristarea apăsă și mai grea. Rămase totuși locului, făcînd o legătură între dispariția petei de lumină și eventuala ieșire a lui Vucol. Și așteptă înainte. însă în zadar.

De undeva, odată cu| noaptea care se lăsase deplină, se auzi [sic] distinct acum bătăi repetate de orologiu. Le numără: erau opt. însă opt acuma nu mai putea ii, probabil era miezul nopței, și el începuse numărătoarea ceva mai tîrziu. Se gîndi să plece. Și aruncă o ultimă privire ferestrei prin care strălucise linia de lumină. I se păru sau era cu adevătat? Acolo, în dosul ferestrei, se mișca o umbră. O umbră albă. O umbră înaltă și zveltă. Abia acum își dete seama că umbra aceea a stătut mult la geam nemișcată, și pe nrmă, după ce s-a mișcat, s-a topit In negură.

• * Vrăjescu (Inelescu de mai tîrziu) apare îndată cu numele său inițial, Vucol sau Bucol. Astfel de oscilații și chiar de inconsecvențe sint foarte numeroase în manuscrisele lui Gib I, Mihăescu.

S4-1 îi văzut pe el? Sa-1 fi urmărit în plimbarea asta nepotolită printre teii trotuarului. Să-1 fi distins chiar? Nu, asta din urmă, imposibil. Pentru că pe porțiunea asta de stradă felinarele erau destul de depărtate, iar locul pe unde se plimbase el era destul de ferit. Poate doar silueta să i se fi distins! Dar ea ar fi putut bănui ușor cine anume, de statura asta, ar fi bătut trotuarul, la ora asta, spionînd ferestrele astea... Doamne, și ea a stat și a privit atîta timp. Fantoma albă l-a privit atîta timp. Pe urmă s-a depărtat ușor în fundul camerei. Și Aspru și-o închipui în albe vestimente de noapte, ea însăși mistuită de întrebare: cine ar putea fi umbra cea neagră de pe trotoar?

În inima lui Aspru se tăie o crăpătură de lumină, la fel cu lumina pe care o văzuse pe fereastra aceasta: oare cit de puțin ar putea ea bănui că este el? Cît de cît de puțin? Ar putea ea să se plimbe cît de puțin neliniștită de această întrebare? Neliniștită de el? Și crăpătura de lumină începu să crească din ce în ce mai mare în inima lui, împinsă de această mare nădejde. Dar pe urmă se stinse brusc, suflată de-un gîrid atît de rece și de umed ca sufletul unei pivnițe uriașe: dacă ea e muncită de gîndul că el e pus de Nedan s-o spioneze?

Și atunci picioarele i se tăiară de la rădăcini, și lespeda grea de tristețe îl îngropa iarăși sub greutatea ei mucedă. Auzi din nou ceasul cri mare al bisericii; de astă dată bătea două. Stătea într-adevăr de două ceasuri aci sau omicul bătuse numai o jumătate marcată prin două lovituri? El dădu din umeri nepăsător la această întrebare, care nu găsea nici o ieșire tristeței fără margini cel acaparase din nou. În orice caz Vucol nu mai ieșea! Și ideea asta făcea o supapă tristeței celei mari. Aspru o luă și o privi pe mai multe fețe. Vucol nu ieșea pentru că nu era înăuntru. Atît și nimic mai mult. Și nefiind înăuntru, cum i s-ar sugera fantomei de la fereastră ideea de spionaj? Nu... Vucol nu e în astă seară aci... Dar în seara aceea a fost — cînd Nedan era la București — însă a ieșit la o oră foarte devreme, și escortat de-un servitor... bun, foarte bun... escortat de-un servitor... de ee numaidecît e de închipuit că... o, pentru că a ieșit pe o poartă dosnică... într-adevăr asta e punctul nevralgic al .,

O crăpătură de lumină s-a lungit iarăși în fundul camerei luminoase; apoi crăpătura s-a căscat ca o gură de foc. O clipă numai și crăpătura a redevenit subțire și fină; iar în cadrul ferestrei a reapărut fantoma albă. Privește adînc în liniștea înșelătoare a străzii. Încoace, spre cestălalt trotoar. Spre trotoarul lui, al lui Aspru. Iar el, care de astă dată e bine ferit în dosul unui trunchi de castan, stă încă la îndoială dacă să se miște sau nu. Ce prost? Să stea la îndoială... Haide, băiete, ce mai aștepți...

Ah, fantoma n-a mai avut răbdare... iată, acolo. În cadrul ferestrei se petrece a mișcare mare. Ce semne pot fi astea? L-a văzut și ., nu, s-a

'lăsat transperantul. Și-n dosu-ia izbucnit lumina electrică... Și asta din cauza iii, că a stat nemișcat ca trunchiul ăsta de castan. Ea dinadins i-a dat ân răgaz, ca să-1 vadă dacă știe să fie încăpățînat... și cînd a reapărut, fel era una cu castanul, cu lemnul ăsta... lemn...

Și Mihai Aspru văzu prin pînza galbenă a transperantului, luminat de astă dată, o altă umbră, uriașă și înnegurată, agîtîndu-se de cîteva ori și apoi dispărînd odată cu brusca mișcare a luminei.

Atunci își spuse cu un nemărginit dispreț: „Hai, urnește-te”. Și se urni. Dar nu putea spune, cu toată nedibăcia lui, pe care plănua cum să corijeze în sîmbăta viitoare, că sufletul nu-i era plin de o mare seninătate. O luă în jos spre Mihai Bravu. Și-n dosul porțiței dosnice se opri surîzător. Iar tocmai atunci porțița dosnică se deschise, un servitor ieși — cel de-atunci — vorbi ceva nedeslușit, și pe urmă țîșni Vucol.

Vucol aruncă adinei pri/iri spre tocul unde se găsea Aspru. Probabil că silueta acestuia făcea o umbră incertă în locul unde se găsea, departe de vreun felinar. Mult timp Vucol se uită în urmă la locul bănuț. Dar Aspru nu făcu nici o mișcare, lăsîndu-1 să se depărteze. Servitorul care condusese pe Vucol incuiase porțița de fier și Aspru asculta pietrișul scîrșnind sub tălpile cizmei lui groase. Pe urmă totul reintră în liniștea deplină. Vucot se mistuise undeva în neguri, și pe strada boierească și liniștită. Cu casele înconjurate de mari grădini despărțitoare, nu se mai auzi de la un timp nici cel mai mic zgomot.

Numai un greiere țîrii undeva în noaptea caldă de februarie, și Aspru țîși aminti de cîmp, de nopți pline de lună, de casa părintească. Amintiri grăbite și fugare, căci Aspru nu vroi să rămînă cu nici una din ele. Era și acum o lună în trei sferturi, într-un senin de sticlă. Aspru privi mult în adincimea seninului acela; iar, o dată, de două ori; cînd plecă obosit țapul. îl ridică numaidecît grăbit, ca și cînd i-ar fi fost frică să nu dea iarăși de vreo amintire. Acum nu mai vrea să mai știe de nimeni și de nimic. Porni așa ca luna să-i fie neconținut în față. Un planet pe care nu-l cunoștea anume, dar care nu putea fi decît planet pentru că nu seînteia deloc, era iu apropierea lunei, iar ceva mai departe o stea zvîcnind ca o inimă de foc. Erau toate trele aproape, aproape, deasupra capului, și lui Aspru îi făcu plăcere nespuse cînd putu să constate, chiar așa, căutînd numai cu ochii, cît de aproape era luna față de celelalte. El izbuti chiar să scohoare și planetul la înălțimea lui modestă față de zvîcnitoarea stăpînă de foc a celor din urmă spații; și pe urmă. cînd vederea lui se obișnuie cu această restabilire de planuri, conlunate unul înfr-altul de perspectivă.

el caută să, facă. aceeași comparație între steaua cea mare și alte stele mai mărunte din juru-i. I se părea că le orînduiește astfel pe toate la locul lor și cînd isprăvea își căuta alte și alte puncte luminoase de comparație, căci îndată ce va coborî privirea în pămînt știa că va descoperi, în dosul cugetului negru, un corp femeiesc minunat de lung și minunat de alb, o irbînda rară a daltei dumnezeiești, despuiată și murdărită de cel dinții rivnitor în treacăt. Pe cînd acolo toți sîmburii focului etern și mistuitor es întreceau neconținut cu cît mai amețitoare înălțimi.

De frica trupului prihănit, Aspru își țintea neconținut privirea în praful de aur revărsat de lună. De aceea din cînd în cînd piciorul se lăsa în cîte un șanț ca într-un gol, pentru ca nmaidecît apoi izbitura pămîntului să-i pătrundă prin talpă împingîndu-i mărunții în mărunții, ca să se termine în clămpănitul maxilarelor. Alteori se împiedeca de trotoarele răsplîntiilor și zguduitura nu era mai puțin ușoară, dar după ce-și restabilea echilibrul, ochiul lui se refugia iarăși în înălțimile de safir, căci simțea neconținut, jos, dedesuptul pleoapei, trupul alb și impur.

Ocoli grădina Mihai Bravu, căci îi fu frică de băncile odihnitoare; și merse neconținut înainte, pe străzi din ce în ce mai întunecoase și mai zdruncinătoare, dar cu cer din ce în ce mai larg și mai adînc, pârîndu-i-se, cu cît se lărgea mai mult, cu atît se apropie mai mult de el cu atît va da mai repede de rada de aur a oceanului acestuia albastru-auriu.

Ar fi ajuns desigur la cîmp dacă nu l-ar fi oprit în drum o priveliște cu totul neașteptată, într-o curte bătută bine de lună, cu porțile de lemn căzute, largă cît o curte de han. Acolo — la început i se păru un copil — cineva stătea nemișcat pe-un scaun, cu ochiul țintă într-un capăt de ocean, destul de lung și gros cît un burlan, proptit într-un trepied înalt, cu picioarele larg desfăcute. Obiectivul lunetei era de bună seamă îndreptat spre lună.

Aspru se gîndi nuroaidecît la profesorul Andrei Lazăr, pe care tot orașul îl calificase cu gravul epitet: astronom! Iar el ramase într-adevăr aiurit cînd se trezi dinaintea realității goale, deși auzise și el că profesorul ar avea o lunetă. Dar chiar o lunetă atît de mare era chiar de neașteptat. Va să zică era grav de tot cazul. Va să zică nu era el cel mai caraghios din noaptea asta. Dar încetul cu încetul zimbetul îi pieri. Mihai Aspru rămase cu privirea ațintită spre trupul de copil — în depărtarea la care se afla și-n nelămuritul clar al lunii — parcă atîrnat de lucitorul tub de alamă. Luciul ăsta avea ceva în sine, rece și fascinant, ca și astrul către care era îndreptat. Ceva mîndru și impunător; ceva care-ți da senzația de rinjet, și de nemișcat, și de infinit.

Aspru se apropie de gard și se rezemă de ulucă; o curiozitate peste măsură îl ținea pe loc și-l făcea să se întrebe dacă n-ar fi cumva îndrăz-

neț, intrînd în curtea asta și rugînd pe profesor să-l lase să pună ochiul la ocular. De cînd era în locul acesta, luna parcă-și lepădase tonul ei cald de piuă acuma și îmbrăcase o înfățișare albă și dură. Și parcă se oprise pe loc să dea binețe cercetătorului ei; oceanul și astrul se priveau ca doi prieteni vechi cari se regăseau iarăși în singurătatea și-n tăcerea deplină a nopții. Aspru se simți străin și inoportun lîngă această revedere; luna avea un sens cu totul altul acuma, era însăși întruparea întregii nemărginiri și a întregului mister care-și trimetea în ascuns razele revelației spre sacerdotul terestru.

Însă curiozitatea fu mai tare decît timiditatea asta subită pe care Aspru nu și-o cunoștea. Totuși, deși i-ar fi fost destul de ușor, nu intră în curte prin vreuna din desele spărturi ale gardului, ci ocoli să intre pe poarta larg deschisă. Iar pașii și-i stăpini pe cît putu mai bine, de parcă în curtea pietrificată de luna ar fi călcat pe sticlă.

Profesorul Lazăr ridică ochii numai cînd nou-venitul fu chiar în spatele lui, și tocmai tușise ușor înainte de a-și rosti salutul. Profesorul nu păru surprins; făcu numai o mutră de plictiseală ca obișnuit cu astfel de mosafiri nocturni și neașteptați, cu care trebuie să-și piardă o jumătate de ceas de explicații inutile. Recunoscă totuși pe Aspru, pe care-l stia din vedere, și dintr-o dată gîndul că e unul din cei din preajma zilnică a ei îl făcu numaidecît prietenos și îndatoritor.

4' îi spuse că aceea ce observa el acum îi va arăta la urmă; și, schimbînd ades ocularele, i) plimbă cu obiectivul de pe Marea Crizelor pe Marea Nectarului, apoi în jos pe Marea Liniștei și pe Marea Demnității. Pe urmă trecu în revistă craterile mai de seamă, îi arătă lanțul Apenjitor și bizara crăpătură a lui Hyginus, îl plimbă pe reliefurile accentuate de pe Terminator, îi arătă piscurile înzăpezite de răsăritul lunar ca niște insule de lumină vie și crudă în marea amorfă de lumină încenușată. Și ca ultimă bucată îi oferî priveliștea enigmatică a capului de femeie, cu care se termină silueta cu seamă de trup așîșderea feminin a promontoriului...

Fiecare peisagiu fu însoțit de ample explicații, însoțite de un surîs fin, sigur de izbîndă asupra curiozității. Și la urmă profesorul Lazăr își frecă mîinile de bucurie cînd, izbit de asemănarea capului de femeie, curiozitatea lui Aspru se căsca prin mii de guri spre dînsul.

— O simplă coincidență, lămuri profesorul, sigur că „ea” va ști mîine că el are oricînd sub ochiul de sticlă al lunetei o stranie femeie lunară. O simplă coincidență... Ceea ce e curios, e că își păstrează forma sub Oricare din mărimile cunoscute, complectă el, făcînd un gest spre cutia ocularelor. Pentru dumneata, care admiri zilnic un chip cu adevărat cesc și totuși vin. această simplă configurație selenografică socot că nu-ți produce nici o impresie, glumi el mai departe, observînd tocmai contra-

nul pe fața lui Aspru, și sigur, în inocența lui de astronom, că și acest compliment va fi transmis mâine locului de cuviință. Așa că se gândi să-l asezoneze mai cu prisosință:

— O bizară alcătuire marcînd ultima convulsie a rocelor lunare — o ironie a naturii la adresa savantului modern, arătîndu-i că în masa de stînci și de vîrfuri, de prăpăstii și de crăpături, a rămas totuși un colț care să amintească, vechiul rost de confidenta al lunii. Așa că, poezia lunii rămîne chiar în obiectiv și după ce rătăcești prin aceste paragini, stropite de soarele cel mai arzător, în plină noapte, cu pămînt și cu stele, sinistră podoabă a morții, fatal te oprești la această înfățișare feminină care-ți amintește de ceea ce ai văzut mai frumos în viață și care-ți spune că peste tot femeia este eterna stăpîină...

Profesorul Lazăr devenise grozav de guraliv și bătea cîmpii (lunari) cu frenezie, căci el era cu ea, cu închipuirea ei în gînd, cu ea străbătea seral aceste triste peisagii, cu ea la capul de femeie, după obiceiul său. Uneori chiar se trezea îndemnînd prietenește această închipuire: „A, uită-te, aici, un amănunt fără pereche...” Și a doua zi, cînd își amintea de aceste plimbări cerești, nici el nu știa dacă i s-a adresat în gînd sau tare și dacă nu cumva prin preajmă se nimerise vreun inoportun care să-i dea faimă de nebun. Zi cu zi aștepta să-i vină lui însuși în urechi această faimă...

Cu o clipă înainte de a veni Aspru, el era gata să-i spună celei care-i stăpînea gîndul, pe cînd plănua să îndrepte căutătorul spre Marte. „Hai vino acum pe Lacul Soarelui” ... Dar tocmai atunci simțise pe Aspru, îl privise cu frică, și numai cînd văzuse figura lui rămînînd serioasă și exprimînd un fel de respect și oarecum teamă, așa înțelesese că toată convorbirea cu Zina era doar în gînd. (Constatarea asta încă îi dăduse atîta chei de vorbă lui, tăcutului de obicei.)

Ei urmărirea luna pînă ce ea coborî bine spre orizont; atunci o lăsară să apună de-a binelea în dosul pădurilor care încingeau orașul spre apus și care se vedeau în depărtare, luminate ca-n vis de recea ei văpaie. Cînd dispăru de-a binelea, întunerecul începu să crească și praful stelelor umplu drumul robilor și toate căile cerești. Profesorul Lazăr, care, entuziasmat la culme de atenția neașteptatului emul, îi descrisese ziua lunară, cu cer de noapte pe care soarele alunecă în mijlocul stelelor, bulgări de foc într-un ocean de păcură, îndreptă acum căutătorul spre Marte. Și pînă' spre dimineață se perindară pe dinaintea ochiului uimit: calota polară a lumii vecine, cruntul ochi al planetei zeului războiului, inelul de aur al lui Saturn, împerecherile de neașteptate culori ale dublelor, nestemate cu misterioase străluciri detașîndu-se pe fondul negru al nopții, inele și spirale de nebuloase, viermi și monștri de lumină, crisalidele lumilor. Iar în tot acest timp profesorul Lazăr vorbea neconștient, dădea toate deslușirile cu o poftă

în glas de parcă și-ar fi arătat propriile lui bogății, comori imense, pe care ceilalți le ignorează sau le pun la îndoială. Pe urmă, ciud zori începură să-nălbăstrească noaptea, ca și cînd s-ar fi temut că celălalt ar putea crede că totul s-a epuizat, îl asigură că i-a arătat prea puțin, că nu a întrebunțat ocularele cele mari, care nu pot fi puse decît după oarecare exercițiu, că mai sunt încă planete și atîtea stele și atîtea alte minunății, și-n sfîrșit că mai rămîne ocularul spectroscopie, cu dezvăluirile lui de mistere fără număr, al cărui farmec nu-l prinzi decît după ce l-ai încercat de mai multe ori și ai prins definitiv gustul cerului din observațiile directe.

Îi spunea toate astea cu atîta grijă să nu-i scape ceva, că lui Aspru i se părea exagerat de îndatoritor, ca să nu simtă o unduire de teamă, că la rîndu-i n-ar putea să-i răspundă în vreo măsură la fel. Și plecă aiurit, cu sufletul profund schimbat, cu sufletul, Doamne, înseninat parcă și sticlos, rece și fosforecent ca și noaptea asta de astre, fericind pe Lazăr care rezolvase definitiv problema omeneștii frămîntări, stăpînind izolat imperiul lui de lumini și neguri, de nemărginire. O simpatie fără margini și o mulțumire tot mai adîncă și mai cuprinzătoare îi izvoră din suflet și învăluia pe profesorul mic, nedreptățit, în vreme ce o simpatie la fel pornea în urmă-i din sufletul acestuia, pe cînd se dezbrăca, la gîndul că Aspru va fi mesagerul către zeița a cărei figură și-o închipuia dormind între brațele negre ca un disc de planet, tronînd în negura înghețului iară margini.

Împrejurările politice captau din ce în ce mai mult pe domnul Nedan și-l cereau la București. Iar domnul se ducea cu mîngîierea că acum împrejurările astea pun intermitențe din ce în ce mai mari între asalaturile pe care le da fostei sale soții — și astfel insuccesul care-l rodea își găsea această slabă explicație, la dînsul puternică consolare. În curînd evenimente mari, ce se simțeau precipitîndu-se și nimplînd orizontul politic, aveau să izbucnească într-un fel, și cum felul acela nu putea fi decît așa cum spera domnul Nedan, în curînd el va avea puteri înzecite, iar Iosefina, înfrîntă, zdrobită, va trebui să se plece și să primească în patul ei pe puternicul și augustul ei fost soț.

Lucrul acesta avea să se petreacă așa, într-un mod foarte firesc. Ministrul. Dinaintea acestei perspective nimic nu putea să reziste; ea cu atît mai mult. Mîndria o va doborî: nu mîndria ei pentru ea, de pînă acuma, ci mîndria ei pentru el. Sau poate ... nici nu va fi tîrîntă de avalanșa grozavei mării. Iar astfel și el atunci va ști cum să pedepsească dîrzenia prezentă. O, nimic decît curiozitatea asta, această bizară poftă de întoarcere în trecut, de retrăire, satisfăcută, apoi un ajutor milostiv și pe urmă ruperea definitivă cu tot ce-a fost.

Dealtfel și să nu fi vrut așa, așa era totuși vrerea firescului. Bolțile slavilor îl vor sorbi ca niște trombe apa mării. În smîrcuri vor rămîne Vrăjescu, omul lui de încredere, Pănoiu și alții. El va trebui să păstreze atunci nivelul înălțimilor, alături de perfecta și recea Zina, unica pereche făcută pentru astfel de altitudine, Perfecta Zina...

Și dus de trenul, care tocmai atunci trecea detunător un pod, Nedan avu chiar puțină duiosie pentru Iosefina. A doua oară sacrificată, gîndi el. Nu, va fi foarte darnic cu Sultana. Dar ce poate face dinaintea perfecțiune!, contra eleganței reci a Zinei. Și din nou Nedan se nedumeri de gustul ăsta devorant de a mai vedea o dată corpul gol al Sultanei. Fu de ajuns numai să și-1 reproducă în amintire, mai ales să-și dea seama că uitase unele amănunte, ca să-și simtă sufletul fierbind, să se scoale, să iese din compartimentul în care era singur, pentru a-și găsi tovarăș de drum, cunoscut sau necunoscut, în celelalte.

Cînd dăduse ordin să-i facă bagajele, cu citeva ceasuri mai înainte. Aspru tocmai se pregătea de plecare.

— Atunci eu cînd rămîne să mă prezint la birou, maestre? îi zicea și el maestru după obiceiul secretarilor avocatului Pănoiu.

— Mda... răspunse Nedan, bătînd cu degetele toba pe tăblia de sticlă întinsă pe birou... Mda... Eu nu știu dacă m-oi reîntoarce timp de o săptămînă... Cum s-a întimplat, frate, că tocmai acum trebuie să vină ăia cu contractele pentru înnoire... Ș-apoi trebuie cercetate înainte contractele de exploatare... Dumneata ar trebui să fii zilnic aci... Am...

Și domnul Nedan se plimbă foarte încurcat printre măsuțele și fotografiile care mai formau mobilierul biroului...

— Cheia de la birou n-o pot lăsa la servitori... Ca s-o las nevastă-mi, ar însemna de cite ori să vii s-o deranjezi.

Și domnul Nedan se opri lîngă pupitrul mașinei de scris, apăsînd nervos pe butonul unei litere. În gîndul lui vedea silueta mîndră și gravă a soției sale venind să deschidă lui Aspru...

„— Ați venit, domnule secretar...”

Desigur că ea ar putea trimite cheia și prin servitor, dar cine poate ști dacă ea nu ia lucrurile prea în serios, și dacă nu-i trece prin minte ca din cînd în cînd să mai dea o raită și prin birou, ca să suplinească cum trebuie rolul de patron al soțului... Poate că nu, dată fiind mîndria și plăcerea ei pentru trîndăvie... Dar poate că tocmai Aspru să simtă nevoia să-i ceară din cînd în cînd părerea.

Desigur că o interzicere formală ar pune anticipat toate lucrurile la punct. Dar și aci domnul Nedan avu o bruscă mișcare din umeri — Cum i-ar sta lui punind condiții acestui secretar să nu caute să stea de vorbă cu doamna Nedan.

Și foarte plictisit de aceste gînduri fără rost, domnul Nedan ridică din nou din umeri, merse la birou și scoase din cutia mesei.

— Ai aici două chei, Asprule. Și pe cea de jos, de la intrare, și dubla mea de la birou. Asta de la intrare e o Yale. Bagă de seamă însă că ușa cea mare se mai închide în timpul nopții și cu cheia ei proprie, așa că asta nu țî-e de folos decît în timpul zilei, cam de la nouă dimineața în sus... îți spun asta pentru ca să știi, mai înainte de nouă să nu vii la birou ...

De fapt domnul Nedan îi da atît de ample explicații asupra cheilor pentru a-i atrage atenția că prezența lor în mîna lui nu însemnează neapărat că puterile lui pot trece și dincolo de ușa biroului.

I se păru că în felul ăsta toate lucrurile s-au lămurit; însă cînd plecă Aspru, rămase foarte mîhnit că griji de felul ăsta, oricît de nedeterminate ar fi ele, au putut să-1 preocupe un moment numai.

De aceea renunță să mai recomande servitoarei ca să aibe grijă nu cumva de la ora opt seara în sus ușa cea niare să nu fie încuiată și cu > cheia cea mare. Ar ii fost desigur cu totul de nedemnitătea lui să amintească # servitoarei această sarcină a ei, și cu totul jignitor pentru doamna Nedan. Găsi chiar că a acordat prea multă vreme acestor preocupări meschine, i
Insă, puțin ațîțată, memoria lui reproduse involuntar chipul lui Aspru avînd o vagă tresărire în momentul cînd i-a încredințat cheile. Ah, acum amintirea aceasta » mai trebuia... Tresărire! Desigur... a fost într-adevăr ' o mișcare pe fața lui,, poftim, de satisfacție dacă vrei, dar ce secretar nu e satisfăcut cînd patronul îi încredințează pînă și cheile biroului. Nu însemnează asta preludiul unei măririi a salariului pentru mentalitatea de secretar? Fir-ar ale dracului de chei, că mai bine nu le mai da.

Și, hotărît să scape odată de această plictiseală, pomi la soția sa... O găsi cetînd pe divanul ei, pus chiar în mijlocul iatacului, cu căpățiul luminat de becul puternic, ascuns într-o uriașă ciupercă de porțelan. †

— Ziua, suntem gata cu masa, căci se apropie plecarea trenului?

Ea nu făcu nici o mișcare și continuă să cetească. Și, mai tîrziu abia, cînd întoarse foaia, se ridică de la mijloc, răsfoi pînă la capitoul următor, apoi, cîntărînd parcă între degete cit ar mai fi pînă la terminat, se întoarse spre soțul ei.

— Sună tu, te rog, și mie mi-e foame.

Ea primul cuvînt, Nedan și întinse mîna la buton, necăjit că găsise un atît de stupid pretext de vorbă. Putea, la urma urmei, să apese pe buton și singur, și să dea ordin și singur servitoarei să fie gata. Dar pentru că începuse astfel, o luă înainte tot așa, unde o iese.

— Cred că voi întârzia o săptămână la București, și cum am o grămadă de afaceri care trebuiesc rezolvate în lipsa mea, am lăsat lui Aspru cheia de la birou.

Zina dădu din umeri plictisită.

— I-am mai lăsat și cheia de la Yale, ca să nu te tot plictisească cu venirile lui...

De astă dată Zina ridică brusc și încruntată capul spre dînsul. O clipă expresia de contrariată dăinuie pe fața ei, dar fu de-ajuns clipa asta pentru ochiul sigur al lui Nedan. În clipa următoare figura ei își reveni de parcă s-ar fi dumerit în sfîrșit de un lucru pe care nu l-ar fi înțeles bine de la început.

— Zici că ai dat cheia de jos lui Aspru ... Nu auzisem bine, mă gîndeam la romanul meu ... Și gîndind desigur la romanul, nu fără îndoială cel pe care-l cetea, adaogă: Faci cum vrei, dragul meu. În definitiv te-ai gîndit foarte bine. Să nu tot alerge servitoarea să-i deschidă de cite 2000 ori pe zi... dar, iartă-mă, nu știu de ce condițiuni se bucură secretarul tău — poate mi-ai spus, dar am avut clipe de neatenție... dar, vreau să întreb, nu era suficient să între prin dos...? Și-n vreme ce el ridica nedumerit capul, cum nu se gîndise la asta mai înainte, ea se grăbi să adaoge: Iartă-mă, spun din nou, dacă ți-am jignit cumva ideea ce-ți faci de secretarul tău ...

— Mda, făcu domnul Nedan foarte încurcat, ceea ce făcu pe Zina să adaoge repede, ca gîndurile lui să nu se încurce în cine știe ce ramificații de supoziții, întrevăzînd în vioiciunea pe care acum, cu chestia acestei blestamate chei, o puse pentru întha oară în conversația lor.

— Ai avut totuși dreptate. Ar fi fost destul de plictisitor, cu deseale lui plecări în oraș, să mă împiedec în orice moment de dînsul... Și pe urmă scurt: Haidem la masă.

Nedan o urmări deplin edificat. Iar doamna Nedan, examinînd din ce în ce mai asigurată seninătatea de pe fața soțului ei, se gîndi dacă e cazul să invite pe Yucol.

Și cu toate astea, o săptămână care-i despărțea de revenirea lui o necăjea destul de serios, mai ales acum cînd Vrăjescu începea să-i apară în lumini din ce în ce mai simpatice.

Mihai Aspru luase cheile încredințate de Nedan farl să zică nimic, fără nici cel mai mic semn de grabă sau de satisfacție. Dimpotrivă, pe figura lui trecuse o fugară umbră de surprindere neplăcută. Căci aceasta se petrecuse în chiar după-amiaza zilei ce urmase nopții petrecute în curtea

profesorului Lazăr. Toată ziua aceea Aspru lucrase și umblase mai mult ca oricînd. Totuși tinerețea și solida lui statură îl împiedecaseră să simtă cea mai neînsemnată oboseală.

Spre seară însă lucrurile se schimbă. Aspru începu să simtă o greutate cu atît mai mare apăsîndu-j mădularele, cu cît pînă adineaori nu simțise nimic. Ultimele lucrări și le lăcu mecanic, dar cugetul lui se păstră în privința lor perfect conștient, cu toate că invadat de cele mai bizare închipuiri. Astfel lui Aspru i se părea că-l apasă însăși luna și toți corpii cerești, uriași și grei, care din simple stelute începuseră să ia proporții sub retina lui uimită și zgîfîtă în ocularul ocheanului lui Nedan. îl apăsau cantități enorme de materie și-i luceau prin cap proiecții argintii de fantasmă astrale. Dar oboseala aceasta și starea de vis în veghe, în vreme ce firul cugetului putea încă să curgă treaz înainte, îl lăsau totuși să întrevadă mulțumirea trîndăviei de cîteva zile, pe care i-o furniza plecarea lui Nedan, care, pentru prima oară de cînd el era iu ser/iciu, trebuia să lipsească mai multe zile în șir. În vremea -asta, el va avea răgaz destul astfel să descurce, să găsească un Jir conducător în încurcătura asta de dispoziții sufletești inedite pe care i-o procurase ocheanul, și să scape, punînd o regulă în mersul lor, de greutatea aștrilor ăstora care-l obseda[u], amestecîndu-se în cuget ca-n sistemele primitive. Așa că nu fără o foarte vagă dar îndeajuns de dureroasă contracție a zigomaților luă el cunoștință de noul privilegiu ce i-l acorda patronu-suu, de a intra și-n lipsă în biroul de ministeriabil.

(Manuscrisul acesta. 73 de pagini scrise pe spatele filelor 214 — 286, varianta A după clasificarea noastră, a Brațului Androinedr-i, se sfîrșește brusc aici, la pagina 173, Acesta este oare momentul cînd prozatorul s-a hotărît să scrie, cu Mihai Aspru ca personaj principal, un nou roman, prevăzîndu-i întreprinzătorului secretar o evoluție opusă aceleia a timidului Lazăr, pe care îi completa în varianta inițială? înclinăm să răspundem afirmativ, între manuscrisele rămase de la Gib I. Mihăescu, ne referim numai la cele la care am avut posibilitatea să ajungem, în special cele de la Drăgășani, KM am mai întîlnit nici un indiciu, o pagină, fraze răslețe sate o simplă însemnare, în care să mai fie urmărită evoluția lui Mihai Aspru în casa și în rosturile familiei Nedan (Cornoiu). Din acest foarte prețios manuscris, care cuprinde în germene atît acțiunea din Brațul Andromedei cit și pe cea din Donna Alba, Mihai Aspru va trece, cum menționează chiar scriitorul, într-o notă deja amintită, în „viitorul roman".)

[P E R P E T U U M M O B I L E] '

Cu zugravitul, Cristos făcea parale, căci orășenii îi dau des de lucru; atât de des că uneori, cind nu mai sîrșea cîte două săptămîni întregi de muncă neconținută, ti era lehamete, și cînd dimineața pleca de-acasă, cu sulul greu de tipare pe umăr, pînă a nu ieși pe ușă, era cu sufletul strîns ca într-o minghinea. Nu se putea atunci să nu dea alături, adică în camera vecină, al cărei singur mobilier părea să fie o masă mare, pătrată, și pe ea ceva prelung și umflat, cu formă și dimensiuni de coșciug, acoperit cu o pînză groasă, de sac.

Ridica acoperămintul acesta unsuros, cu pete mari, păcurii, doar cu două degete, și cu o pioșenie de parcă ar fi ridicat sfîntul aer de pe masa bisericii. Dedesupt apărea atunci o harababură de roți mari și mici, cu dinți, sau înfășurate în curele înguste de transmisiune, apoi scripete, spirale, brațe mici de fier sîrșite prin cîte o bombă, șuruburi, ciocănașe și Dumnezeu mai știe ce, totul cuprins și despărțit la intervale egale prin patru mecanisme în formă de pistoane; din mijlocul acestei bizare complicații de une[le]te, dintre cele două pistoane centrale, o roată mai mare ieșea de pe umerii altora mai mici, îngrămădite una într-alta într-un mod cu totul neobișnuit, și atât de multe, că cea de deasupra părea un sărbătorit dus pe brațe de mulțime... Prin semiîntunericul dîmineței abia acum vedeai că roata aceasta desface într-o parte și-n alta niște osii lungi și subțiri, cu încheieturi umilate din loc în loc ca stranii brațe de schelet, terminîndu-se fiecare printr-o cvadruplă articulație de degete lungi și ascuțite. Zugravul răminea parca în extaz în fața acestei sinistre combinații mecanice, care avea ceva de strigoi ieșind din mormînt în toată structura sa; zorii veneau atunci mai mult pe fereastră, și fantastica plămuire începea să semene din ce în ce mai mult cu o mașină; degetele celor două brațe se vedeau acum cum se îmbină cu alte degete, terminînd alt sistem de articulații mecanice, complicat cu alte roți de-a lungul zidului, a cărui parte de jos o încingea cu totul, se comunica la zidul din fund prin alte roți, fusuri, biele, frînghiile, trecea la zidul contrar și se termina în dreptul celui alt braț al roatei principale, cu care se lega în același chip.

Reproducem aici și primele două șiruri din fraza incompletă cu care începe această filă; „... nească aceea ce se vedea în ochii lui sau figura i se ilumina de văpaia discretă a mîndriei” (f. 2 r.).

Degetele hii Cristos atingeau prima roată a trupului de pe masă; o invîrtitură, și îndată întreaga mașină gema de încheieturi, mișcarea se comunica dintr-o roată într-alta pînă ctștiga roata cea mare de deasupra. Atunci cele două brațe se agitau în sensuri stranii și parcă estatic; frînghiile de pe lîngă ziduri se întindeau, drugii de fier pîriiau, osiile gemeau, întreaga mașinărie părea o vreme în continuă agitație, fără ca mina mecanicului să mai dea vreun impuls. El o privea atunci cu ochii mari și lacomi, în care se aprindeau seînteile bucuriei. Însă era ceva timid în bucuria asta, slab, care se stingea pe încetul; și înaintea motorului care se stingea. Ia fel. Atunci privirile lui adulmecau îngrijate ultimele roți care mai mișcau spre a se potoli pentru totdeauna. Le ciocănea ușor, dînd aprobator din cap, le controla legăturile. Da, acolo trebuie făcută îndreptarea; osia putea să pornească din roata cea mare spre a duce curentul aparatului, destins în latul pereților, dar nu trebuia să se întoarcă tot în roata cea mare..- Osia din stingă trebuia deci scoasă acolo și pusă în legătură cu prima roată de pe masă. Bănuise el asta de mult... Cînd va scăpa de lucrul ăsta, de nu-l mai prididea, va sta o zi întreagă numai de asta. În orice caz, duminică-totul va fi îndreptat.

Și ieșea în aerul proaspăt al dîmineței, care-i umplea plămîinii și-i pune în sînge vinul tare al încrederii și siguranței. Mergea repede, strîngînd sulul de tipare subțioară, și-n git îi tremura o adiere de cîntec care la cîte un hîrtop țîșnea tare și clar, notă răzleață și ciudată ce întorcea asupra-i privirile uimite ale trecătorilor. I-erca rușine de privirile acestea ascuțite și batjocoritoare. Dar trecătorii clătinau din cap și treceau înainte: era Cristos I Pe curind, păreau că-și spun mușește, vom vedea ceva și izbucnirea definitivă. Pe curind, pe curind.

Diagnosticul îi fusese pus demult] de înțelepciunea concetățenilor, și Cristos știa acest lucru. Uneori, în nopți triste, cind afară urla vîntul și da iureș prin fereastra spartă, alături, prin frînghiile și curelele mașinei ca prin niște coarde de gigantic contrabas, îl apuca [spaima]...

„pe care o mai ușura puțin de marginea tinichelei, apoi o repezea pe trupul tiparului, îndesînd-o bine în dreptul gurilor. Cînd ridica cartoul, florile cele noi erau la linie ... I-a mers în ziua aceea mina cu o iuțea fantastică și n-a dat nici măcar o dată greș. Căci asta era; o mișcare sigură și lină peste tot și în toate, înafară și înăuntru; repede sau încet, nu pot fi decît ritmice... Trebuie să te lași în voia lui, și să nu-ți mai dai seama de tactu-i monoton; altfel amețea te aruncă în golul dintre două cadențe, în golul genunei fără pereche. Descurajarea e genunea sufletului.

De aceea sa vedem rîsul de la urmă al cui va ii, al nebunului, al cîmînților?

Și-n mintea lui cuvîntul „cuminți” se acoperea de o nuanța de batjocură. Era „nebunul” — îi plăcea peste măsură denumirea, ba gîndul îl ducea chiar pînă la împlinirea ei... Se vedea compătimit de-o omenire întreagă: ăsta a descoperit mișcarea veșnică. El este mort acum pentru cei vii la minte, dar cît folos ne-a adus nouă, păcătoșilor. Și lacrimi fieroînți îi curgeau din ochi și i se plimbau în jos pe rădăcina nasului.

Gîndea într-una și bidineaua îi mergea ritmic ca și mișcarea veșnică. Iar tiparul se așeza de la sine ... Pe urmă, cînd privea zidul aproape acoperit de florile fantastic compuse și bizar colorate, ca dintr-o vegetație planetară necunoscută, începea să cinte. Cintecul îi aducea aminte de femei, și cîte femei n-aveau să fie ale lui *atunci*... Pînă și doamna asta frumoasă care vine în ifecare seară să examineze cu lorgneta progresul lucrărilor... Ea nu va mai trece peste chipul lui cu acea rece nepăsare a ochelarilor de cristal. *Atunci* lorgnonul va cădea jos, pînă unde se întinde lanțușul lui de aur, și ochii cu clipiri dese ai doamnei vor încremeni pe figura renăscutului crucificat. Abia atunci va vedea ea cît e de înaltă fruntea care a putut fura din zborul universului misterul original, față de care locul lui Prometeu e o nimica toată. Și Prometeu cu ten palid și cu bărbuță "blondă se va apleca să sărute mînuța la fel de palidă și jnelată..,

Calda imagine mișcătoare îi merge înaintea ochilor, lină ca steaua magilor... Uneori se aprindea în culori mai vii; atunci mișcările line se precipitau. Buzele se ridicau în sus pe braț, treceau mult de cot, se apropiau de moalele ascunziș al subțioarei. Pînă acasă la dînsul, doamna încă se zbătea cu mișcări domoale, vădit inofensive, se apăra cu argumente ațîțătoare, spre a-și feri căderea rochiei, desprinsă din copci.

Se trîntea pe patul de fier cît era de greu; apăsa ochii cu pumnii strînșt. "Minunatul caleidoscop, de sub pleoapele apăstate, începea atunci să se învărtească de la sine; și-n decorul multicolor, de mișcătoare arabescuri, reîncepea să se depene dincolo de retină, în cugetul arzător, firul întrerupt. Vestmintul cădea în noianul steluțelor care jucau în jurul imaginii centrale ca fulgii de zăpadă în lumina globului electric. Se îmbinau într-o horă de triumf, încununînd magic trupul gol, alb și zvelt, de care mîinile inebipuirei lui se apropiau tremurătoare, ca mîinile de bătrîni, apoi deodată se repezeau tinere și elastice pentru a apuca neantul...

Îl podideau lacrămile... Același neant groaznic, rece, negru, înfiorător, ca spațiul căscat între astre... Aceeași senzație care-l lovește în cap ca un ciocan, cînd roțile lui încep una cîte una să se oprească.

Dar în seara aceea, care nu-i va mai ieși niciodată din minte, impulsul original a pus în mișcare mașina, desigur pentru totdeauna. El își amintește numai atît, că izbind-o, de bună seamă cu puțină răutate, ca pe una ce rămînea rece la toate atențiile și la toată iubirea lui atît de adincă, atît de adevărată și de pătimașă, ceva a pocnit în pistoane, printre coarde sau cine știe unde; ceva a pocnit tare și distinct și el a îngălbenit.

~ Dar roțile au început să-și comunice una alteia avîntul: frînghiile și se mișcau Un, tic-tacul pistoanelor devenea tot mai regulat; roata cea mare se ridica spiță cu spiță, greoaie și maestrasă, spre a se rostogoli dincolo, în aceeași cadență isocromă și lentă.

Chipul mîntuitorului privea uimit minunea cea nouă; după două mii de ani, cit colindase necuprinsul, jși încercase iarăși puterea...

... uliță să arate la toți minunea cea mare. Și ei să-l convingă că într-adevăr minunea minunilor fusese săvîrșită. Iar în ziua aceasta la doamna cea frumoasă nu se va duce ... S-a terminat cu tiparele și bidineaua ..". Ea se va mira desigur de nevenirea lui, ba poate va trimite să-l cheme... însă faima îi va sușoti La ureche ... Și atunci va porni singură incoace, umilă, dimineța, și spre casa mică, asemănătoare cu o ieslă...

~ Pînă seara a rămas în colțul cel muced. N-a simțit nici foame nici sete. Lumea n-a chemat-o. Nu era încă timpul. Înțelegea că nu era de tot stăpîn pe mișcarea eternă. Numai ajunsese la ea. Acei gură-cască n-ar fi înțeles nimic, sau și dacă ar fi înțeles i-ar fi strigat: „Oprește-o dacă poți și dă-i drumul în fața noastră să vedem cu ce-o pui în mișcare ..."

Și ei puteau să aibe dreptate, le conceda cu destulă bunăvoință Cristos. Căci orice motor poate s-o ia așa razna, dacă e bine îndopat cu combustibilul sau cu energia necesară.

Se ridică încet și cu încredere în sine ca un om mult încercat. Întii însă o bucată bună de slănină și un chil de vin. Luă sticla, trecu pe lă cîrnăfăric, apoi se opri la Circiumă. Pretutîndeni cei ce-l întîlniră îl priviră speriați: atît de teribil îi ardeau ochii. Cînd să plece din circiumă, o toană de bucurie îl birui ...

— Să dai un rînd la toată lumea de-aici, strigă el. Și bătut cu pumnul teigheea de clănțăniră toate paharele ...

— Dar ce e cu tine. Cristian, băiete, vroi să-1 descoase domnul Luță, arhivarul judecătoriei.

Dar el, dacă mai lovi încă o dată cu pumnul în masă — de se auzi iarăși sunetul de clopoțel al paharelor — și dacă se umflă atîta în plă-

mini să strige, cu paharul deasupra capului, fu, nu ca să-i răspundă arhivarului și nici celorlalți, dar ca să audă „boierii” strânși dincolo, împrejurul mesei din odăiță, a cărei ușă tocmai se deschidea.

— Nu sunt Cristian, urlă el, sunt Cristos... nebunul... Și-am înviat a doua oară ca să săvârșesc minunea cea mare... Și el rise ca un veritabil nebun, ducind paharul la gură... Hi, hi, hi, nebun... Nebunul va face minunea ca să uimească pe cei cumiți.

„Boierii” ieșiră buluc în ușa odăiței și priviră cu spaimă la dînsul. Iar el plăti și porni clătîindu-se de ris:

— Noapte bună, cumiților, noapte bună, nebunul vă salută... Deocamdată., ați auzit? *deocamdată...* și aci clipi cu înțeles și trînti ușa după dînsul... Apoi privi de afară, prin geamul murdar, să vadă efectul... îi văzu pe toți minunîndu-se sau făcînd cu degetul cunoscuta morișcă în dreptul templei.

Atunci izbucni iar în ris, și atît de tare, că cei dinăuntru se priviră aiuriți și nu mai avură nici o îndoială. Iar el porni pe uliță înainte, rîzînd singur, spre spaima trecătorilor...

Se simțea atît de bine nebun, cînd știa că mașina se iuvîrtește neconținut acolo. Auzea trosnindu-i în urechi și răsuffînd ca foalele o răsuflare caldă, care-l lovea în față ca vîntul de primăvară, și-l umplea de fericire...

Prin spinare îl îmboldeau neînțeleșii fluizi ai tinereței...

Ea va afla mîine și va crede ... Asta pînă cînd piatra minunei se va da în lături și nu va mai rămîne nici o îndoială că învierea s-a săvîrșit.

Roata cea marc se-nvîrtea neconținut. Și întreaga mașină duruia monoton și regulat, impasibilă și fără semn de oprire, nici măcar [de] încetinire... Cristian intrase în casă cu inima strînsă, dar o auzise din întîia odaie. Hîriia înainte ca o moară neoprită de zile și nopți, mișcată într-una de curgerea fără sfîrșit a apei.

Intrat în atelier, omul cu chip de Crist dete un chiot, aruncă șapca în formă de beretă în sus, apoi își puse mîinile în șolduri, sări de trei ori în dreapta și de trei ori în stingă, ca într-un început de căzăcească. Umbra uriașă, proiectată de tremurătoarea feștilă pe pereții albi-gălbui, sări și ea sprintenă, imitîndu-i gesturile. Cristian o păli cu șapca care pocni de perete.

— Dă și tu cu șapca în mine dacă poți, îi strigă el atît de tare că afară, [în] noapte, vecinii sestrînseră la garduri. Umbra își apucă șapca la fel, dar atît, Cristian rise din nou, însă mașina începu parcă să se in-

Ș. dirjească. Roata cea mare parcă se opintea și toate încheieturile mîrfiau
,,C ca un animal căruia nu-i faci în voie. Șapca sărise din umbră drept în frîn-
ghii și se încurcase acolo... El o scoase repede; mașina reveni lă șuierul ei
-^Ș .normal, și o bucurie fără margini se topi ca o lumină mare în pieptul
•^(j^scoperitorului... Va să zică ea e bună și ascultătoare, ea nu e încăpă-
pțînată, își 'se el mîngîind roata cea mare, care-i mîngîia lui, în necurmata
fe|nvÎTeală, podul palmei.

Pe urmă îi veni în minte s-o apuce. De-o...

fi?','-și o ținu zdravăn: crucea de fier se desemnă de-a binelea în cadrul ro-
|k tund; aparatul tăcu., Și un fior de gheață îi trecu prin șira spinărei: cru-
gy. cea aceea neagră parcă-I fixa... Dădu drumul... O secundă de tăcere,
Ș|'! două -•• apoi aparatul își luă drumul cu bîzîitul lui gros, de bondar.

Mai dădu dușcă o înghițitură bună de vin.

Îl va opri ușor și va pune o piedecă printre spițele roței celei mari;
|-)ci-d va vroi să-i dea drumul, va trage piedeca... Deocamdată atit... pînă
I Va descoperi pocnitura care a dat drumul mașinei... Asta e tot...

Piedeca o găsi; găsi ș-un suport pe care să se poată mișca orizontal:
|i.©perația e minunată, buuun!...

Opri roata pînă se putu vedea iar spațiul dintre spițe; împinse bara
| și aparatul tăcu...

Atunci se așeză pe-un fund de găleată, desfăcu hirtia de mezeluri
P. Și începu să înfulece ... îi era într-adevăr foame, dar de la a treia îmbucătură
deveni distrat. Cum va putea [ști] unde a pocnit ieri aparatul? Trebuie
|j să se uite cu băgare de seamă... Pe din afară... hm, bună slănină.. a vă-
zut ... nu e nimic... *Lebrumrștul* ăsta e minunat... Prin pistoane trebuie
să fie ceva... dar cum să se uite înăuntru... la ăl de-al doilea capacul
se poate scoate ușor; dacă o vedea ceva acolo, bine... de nu... Doamne
'păzește... mai bine cheamă cîțiva ingineri... da... profesori de la univer-
țŁ uitate, de la politehnică, să vadă ei... să le arate cum merge ... și să le
)ună că totul se trage dintr-o pocnitură ...

&,r Strașnic *parizăr...*

Și-adică ei să știe de unde pornește mișcarea veșnică. Iar el să fie
Un simplu inconștient care întîmplător a realizat...

Poc...

O pocnitură slabă, atît de slabă c-ar fi putut să fie luată drept o părere.

Cristian tresări brusc și privi cu ochii țintă la mașină. Ea era atît
de nemișcată că se cutremură din nou. Vroi să pornească spre ea, însă

J. văzu bara trecînd printre brațele crucei din roata cea mare.

Cu neputință. Pînă acuma doar a umblat și dacă n-ar fi bara ar porni cu siguranță... Cum ar putea să nu pornească. Și el mîncă înainte... cu neputință... Mîncă zdravăn, de parcă ar fi vrut să arate altuia, strein, că nu-i pasă. Ba chiar mai înghiți și din vin. Ba chiar mai începu să și cînte printre înghițituri, ca omul cu totul nepăsător de ce ar putea să i se întîmple.

Cînd termină, își șterse mîinile și se apropie de mașină. Trase puțin bara și roata parcă se mișcă. Atunci se porni iar în cîntec. Și trase drugul de tot; roata împiedecată se rostogoli dc vreo trei ori și stătu. O împinse, ea se învîrti iar de trei ori, ca roțița ceasornicului stricat, pe care zadar nic îl scuturi să-și mai ia mersul.

Privirea-i se zgîi de spaimă și mîinile se ridicară amîndouă spre roată, cu palmele întinse, ca pentru a-i cere socoteală, și rămaseră și ele nemișcate la mijlocul drumului. Cristian începu să rîdă. Nu, desigur, trebuie să fie... nimic... o nimica toată... va afla deîndată...

El privi cu atenție pretutindeni, se chiori prin încheieturi [le] și găurile pistoanelor, încercă frînghiile... Nici o scrinteală nicăieri... nimic, nici o scrinteală... Și cu toate astea ea trebuie să fie, cu neputință să nu fie ... Pentru că ea a mers pînă acum .. Nu e doar un vis ...

Vis... Cuvîntul acesta îl cutremură. Halucinație? Oare acum îi arde de glume?... Asta e bună... Cum a putut să-i vină una ca asta în cap. Desigur din cauza obozelei... din cauza, obozelei prea mari, dc două nopți de cînd n-a dormit...

Are să se culce... Cu mintea limpede, doar dintr-o aruncătură de ochi va descoperi meteahna ... Cum ar putea s-o descopere cu ochiiăștia atît de împăienjeniți.

*

Cînd se deșteptă avea huruit în urechi. I se păru că mașina s-a învîrtit toată noaptea, deși în vis, ea cînd se pomea nebună, cînd îi rinjea cu toate spițele roților dispuse în formă de dinți, ca un animal rău și negru. S-a repezit, căci se culcase îmbrăcat, de-a dreptul în atelier; mașina stătea nemișcată și totuși huruitul acela persista hilar în urechi ca un rîs monoton și greu, supranatural. Kepezi roata; aceasta făcu cîteva volte și se opri. O repezi din nou cu și mai multă putere; ea-și făcu neputincioasele ei învîrtituri, apoi simple oscilații, și totul reintră în neantul nemișcării...

Îl podidi lacrămile...

Stătea chincit în colțul umed, cu fața ascunsă în mîini. Simțea cum că [l]dura lacrărilor topește ușor păcura uscată de pe degete. Se închipui mînjit pe față de negreală ca un măscărici de la circuri. Și plînsul îl podidi și mai tare cînd își aminti de bucuria lui zgomotoasă de la circiumă. Plînsese ca un copil, cu suspine. Apoi, cînd tăcu, auzi un duduie surd, hîrîind m urechi. Îl ascultă neîncercător, însă zgomotul creștea atît de lămurit și atît de regulat că un fior de nădejde îl păli undeva în creier... Desfăcu puțin degetele strînse ... Mașina stătea liniștită și neagră. Furia îl cuprinse ... Se năpusti la ea și împinse; împinse și mai tare, cu frenezie ... Se ...

[După] săptămîni, cînd izbuti în sîrșit să despartă adevărul de nebunie, își aminti că mașina cu mișcare veșnică pornise într-adevăr int[r-un] rînd să nu se mai oprească. Că în zilele acelea, cît se învîrtise, ea fusese într-astfel încît prinsese singură focul divin din cer... Dar cine ar putea să creadă pe-un nebun de acest lucru.

Căci cu vremea el însuși ajunsese să-și închipuie că și atunci nu fusese decît tot o pălălaie de nebunie.

- Sigle: ms. A; mss. fragmentare B, C, D, E; fragment publicat în „Gîndirea”, 1929 F; ediția 1930 G — textul de bază.

, 4 29 — 30 individul G: personajul A; 31 Cornoiu G: Vrăjescu A; 38 e în stare să aibe G: poate avea A; 39 realității G: rcalității A; că ar G: c-ar A; 40 trimiți G: trimeți A.

5 1 Doamna Cornoiu G: Doamna Vrăjescu A; 8—9 și asigurînd calm G: totdeauna era obișnuit să spună A; 10 se face G: se va face A; 10 chiar fiind G: chiar acum fiind A; li cînd statul major G: și cînd tocmai adversarii de la guvern se împotriveau la vreuna din dorințele sale. Cînd statul major A; 12 cari G: care A; s-a împedecat G: s-au împedecat A; 13 în executarea ordinelor lui: se va face ! G: el rinjea calm și asigurător: Se va face I A; 15 dorea el G: el dorea A; 16 și cel mai mult timp G: si deținea cel mai mult timp A; 21 aprobării G: aprobării A; 22 temutul G: teribilul A; 23 stăpînitorilor trecători G: deținătorilor vremelnici ai puterei^; 23—24 măsura hotărîită de ei G: măsura A; 26—28 în dosul cărora se baricadau zdravăn, refuzînd serviciul lor, toți agenții aceștia clandestini ai puternicului politician G: care stingeau pe loc dorințele de reformă ale stăpînitorilor trecători A; 29 astea G: acestea A; 30 Cornoiu G: Vrăjescu A; 31 de forță G: de puterile sale A; 32 Cornoiu G: Vrăjescu

A; 33—34 pe armă încetul cu încetul G: pe urraâ A; 35—36 sentimente G'. simțimbite A; 36 își vedea G: își văzuse .4; 39 puterii G: puterei A; majestății G: majestăței A.

6 2 cari ar li putut să-i reziste G: cari ar fi putut să-i reziste. Era pasibil ca în vreuna din instituțiunile orașului ăstăia să fie cineva care să nu se teamă c-ar putea fi barem mutat peste cel mai tirziu un an? A; 3 Cornoiu G: Vrăjescu A; observase demult la soția sa G: observase la soția sa A; 4 atât de scump lui însuș G: atât de scump A; 4—5 și i-I ațîțase indirect G: și pe care îl exaltase în mod indirect A; 9 acelaș G: același A; drag G: scump A; 10 acelaș G: același A; Ha G, E: Hi A; 13 cari G: care A, E; binefacerii G; binefacerei A, E; 20 Trimițindu-1 G: Trimețindu-1 A,E; 23 aci G: aici A, E; 24 de han G: ca de han A, E; 21 Zina Cornoiu G, E: Zina Vrăjescu A; 28 iarăș G: iarăși ^4, E; 30 buturul G: buturile E: buturele C; Cornoiu G, E: Vrăjescu A: Nedan C; 31 ultimile G: ultimele A, E; 32 însoțite de G, E: pe care el le însoțea A; 32 argumentările G: argumentațiile ^4, E\ 34 să suridă G: Zina să suridă A, E; 36 cu o G, E: cu A; 38 dînsa constata G; ea constată .4 : constata E; scapă G: scăpa .4, E; 40 cari G: care >4, E.

7 5 de seamă G, E: mare A; 5—6 cine știe, de cîte alte G; cine știe de ce A: cine știe de ce alte E\ 8 n-a cerut G, E: nu cerea A; H—17 însă dacă trebuie s-o facă, o face fără cirteală, poți chiar să-I și îmbrîncești. Numai la cer deschis să-1 scoți și-ți va săruta mîinile că l-ai urnit, fără voia lui, unde e mai bine pentru dînsul... G, E: însă dacă ai pune mîna să-l ajuți să se mute la cer deschis, chiar îmbrînciudu-1, și-ar săruta mîinile A', 18 Cornoiu G, E: Vrăjescu A; 22 doamna Cornoiu făcuse constatările și-și pusese G, E: doamna Vrăjescu își pusese întrebările A; 24 depășea G: depășeau A, E; 35 Cornoiu G: Vrăjescu A, E; 37 i l-a G, E: el i l-a A.

8 7 lăsîndu-se G, E: ce se lasă A; 10 Esti G: fata din casă A, E; 11 Esti G: Herji A, E; 12 Fata G: Herji A, E; 16 Cornoiu G, E: Vrăjescu A; 20 Și G, E: îi A; 21 figurii G: figurei A, E: 22 provocator G, E: provocator A; 24 Cornoiu G, E: Vrăjescu A; 25 musalirii G: mosaiirii A, E; frumușică G: frumoasă A, E; așa cum G: cum A, E; 27 cit se poate de G, E: însăși J4; 28 Esti G, Herji A, E: 29 atunci, ca G, E: ca A; 31 fata G: Herji A, E; 36 Esti G: Herji ^, E; 36-37 mă voi ocupa eu G, E: am eu grijă A; 38 produsese G, E; producea A; 40 întocmai G: tocmai A; E; 40—41 la rîndu-i domnul Cornoiu G, E; domnul Vrăjescu A.

9 2 Cornoiu G, E: Vrăjescu ^; 4 pe la autorități și-i G, E: la instituțiile publice și-J A; 5 și circiurai G, E: circiumi A; 7 la fel de galbene G: întocmai de galbene A, E; 9 părăind G: de parcă A, B, C, E; 10—11 cu un aer mironosit și micos G, E, A: cu respect micos C; 13 trecerii G; trecerei A, B, E; 14 aceea G: acea A, E; 16 senzația deosebită a stăpînului mare, care G, E: senzația cînd vedea impunerea generală a stăpînului care A; 26 Comotu G, E: Vrăjescu A; 28 tribunal G: primărie A, E, C; 31 cu cît G: că cu A, E; 29 Cornoiu G, E: Vrăjescu A; 37—38 Cine știe ce punea el atunci la cale, nou și surprinzător 1 G, E: Pentru ea, el repara atunci șurubul stricat, care știrbea momentan impresia de regulat motor, cu mii și milioane de roțițe, cum îi apărea ei activitatea lui. A; 41 o învălui iară G: o învălui iarăși E: simțiminte pe care le încerca în gradul cel mai puternic alături de omul acesta o învălului iarăși A.

se

10. 2 acestea G: astea A, E; 3 figurii G: figurei A, E; răsfrîntă G: răsfrînte A, E; 4 de un roz atît de alb G: de un alb atît de roz sau de un roz atît de alb A, E; 5 adevărata-i G: adevărata ei A, E; 5—6 modul șăgalnic și grațios cum figura aceea o privea G, E: privind-o șăgalnic A; 7 întuneric G: întunerec A, E; ale G, E: ai A; 8 frunții G: franței A; 9 dădea G: dedea A, E; 13 făcînd-o să se simtă și mai înaltă G, E: se simțea și mai înaltă A; 15 Tinei G: Ținutei A; 17 Ochii lui mari, aibaștri-verzui, cu fixități de șearpe, o ținteau G; Ochii lui mari și negri o fixau A; 19 Ținutei G: Tinei A; 21 zice G: zicea A; 22—23 adresat frumuseții ei G: pentru frumusețea Zinei, Sensul semnificativ al cîntecului A; 25—27 {Cînd s-a petrecut și asta Tina era lipsă iar ea se ridicase repede, roșie și indignată.} Dar acum, cînd imaginea îi reveni identică G: atunci — Tina era lipsă — ea se ridicase repede și mînioasă, dar acum A; 28—29 răsturnă pe îndrăzneț G: și-1 răsturnă A; 30 Cornoiu G: Vrăjescu A; 32 și 35 pasajul G: pasajul A; 38 Cornoiu G, F; Vrăjescu A.

11 4 țesătură G, A: țesătura F; 8 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 10 dînsul G: el A, F; 13 Pe atunci G: Pe vremea aceea A: Pe vremea aceea F; Cornoiu G, F: Nedan A; 14 Și-aduce G, F: Ș-aduce A; 15 aici G, A: aci F; 17 dezvețe G: dezbare A, F; 19 Cornoiu G, F; Vrăjescu A; 20 liceului G: liceului local A; seara G: seară A, F; 22 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 23 exterior alegoric G, F: o formă alegorică A; 24 subțirel G, A: subțire F; 25 furișe G, F: furișă A; 28 tenace G, F: prevenitoare A; circumvoluție după circumvoluție G, A: circumvoluție F; 30 ultimul G, F: multiplul A; 31 Sultana Cornoiu G, F: Sultana Vrăjescu A; 34 tiranic G, F: revoluționa. A; 35 somnul deiinitiv G, A: delinitiv somnul F; 36 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 36—37 cu nemărginit nesaț revoluționara melodie G, F: cu un

nesaț nemărginit tiranica melodie A; 38 pînă ce G, F: pînă după ce A; 39 nu sîrșea G, F: sîrșea A.

12 2 culmea plăcerii G: culmea plăcerii F: marea lui plăcere A; coanei G, A: cocoanei F; 3 diabolică mașinărie G, F: mașină diabolică A; 4 el își vedea G, F: vedea A; 5 tipului plin de voință G: omului plin de voință F: lui de om plin de voință A; 5—6 plapuma G, F: plapoma A; 6 la o parte G, F: deoparte A; 7 dimineții G: dîmineței A, F; 8—10 Biata Sultana, după cum îi explicase de atîtea ori în aprinsele lor discuții, nu era contra barbarului obicei, decît că-1 găsea inutil. G: Biata Sultana —după cum îi explicase de atîtea ori în aprinsele lor discuții — nu era contra barbarului obicei, decît că era inutil. F: Biata Sultana, ea nu era contra acestui obicei — după cum explicase în aprinsele lor discuții, decît că era inutil. A; 10 ori G, F: or A; 11 șapte G: șapte A, F; ar fi avut destul timp G: avea tot timpul A,F; 12 strîmtului G, F: strîmptului A; 13 Comoiu G, F: Vrăjescu A; 14 pe vremea aceea G, F: atunci A; 14 — 15 Comoiu G, F: Vrăjescu A; 15—16 ar putea să fie nevoie G, F: va fi nevoie. Și precum a prevăzut s-a și întîmplat. A; 17 o asigura G, F: asigura A; 20—22 Totuși, luat de scurt de soția sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu vreun text că Napoleon se scula așa de dimineață. G: Totuși, luat de scurt de soția sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu texte precise că Napoleon se scula într-adevăr așa de dimineață. F: (Nici domnul Vrăjescu n-ar fi putut preciza unde citise așa ceva sau dacă nu făcea vreo confuzie cu alt om mare.) A; 25 coana G, A: cocoana F; 26 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 29 profesor G, F: Vrăjescu A; 33 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 34 vieții G: vieței A, F; amiezile G, A: amiezele F; 35 acaparau G: acopereau A, F; 36 Comoiu G, F: Vrăjescu A; 39 domnia-sa nu putu G: domnul Vrăjescu nu putu A: domnul Cornoiu nu putea F;

13 2 pe care îl G, F: pe care-1 A; 5 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 8 imaginii G: imaginii A, F; 10 înainte G, F: dinainte A; 11 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 12 fu locul G, A: fu la locul F; 13 se îndreptară G, F: se îndreaptă A; 15—18 cărora, cum spunea singur, zcflemisitor, cinic și profund — la vite cresc coarneau! — căci acolo, dedesubt, în centrul acestor gogoși osoase, el situa puterea voinței și sursa izbînzilor G, F: în care — cum spunea singur zcflemisitor — la vite cresc coarneau, acolo dedesubt, în centrul acestor gogoși osoase el ghici puterea voinței și sursa izbînzei A; 22 se opriră G: se opri A, F; 28 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; se trînti

iarăși G: se trînti A, F; 32 întorcea G: reîntorcea A, F; 38 sale G: lui A, F.

14 2—3 progresului individual, cum este și în cel al maselor G: progresului individual ca și în cel al maselor F: progresului maselor, ca și în cel individual A; 4 ... E ... E G: E ... A, F; 5 schimbării G: schimbării A, F; 6 amputării G: amputării A, F; 8—9 o lămurea dînsul G: o lămurea Vrăjescu pe doamna Sultana A: o lămurea Cornoiu pe fosta-i soție F; 11 desigur n-ar fi voit G: desigur n-ar fi vroit F: la început nu voia A; 12 recapete G, A: capete F; 13—14 să-și lase urechea G: să-și plece urechea F: să i se deschidă repede, repede, poarta A; 15 plecîndu-se G: plecîndu-și fruntea A, F; 16 legii G, F: legeri A', 17—18 primind-1 G, F: primind-1 totuși A; 20 plînsul G: plînsul-4, F; 24 străzii G: străzi A, F; 26 regretă desigur hecatombele G: regretă hecatombele de victime A, F; 27—28 adulmecînd, beat de sine, înălțimile G, F: adulmecînd înălțimile beat de sine A; 30 se împleteau G: se desfăceau A, F; 31 trupului pîntecos G, trupului pîntecos al soțului F: trupului de taur A; 32 farmecile G: farmecele A, F; 33 Comoiu G, F: Vrăjescu A; 34—35 disprețul ei pentru toți și toate și — înainte vreme — G, F: disprețul ei pentru toți și toate și tot ce-o înconjura A; 35—36 îl îmbăta atunci, la început G: îl îmbăta A, F; 36 și nebunie G: și de nebunie A,F; 37 după ce-o atîța, pe nesimțite, în contra-i G, F: după ce-i ațâța această manie a ei, aducînd vorba de cine știe cine A; 38 încetul cu încetul G: încetul pe încetul de vestminte A, F; 41 scrișnet G, F: scîrșnet A.

15 1 poftii G: poftii acesteia A, F; momentul G: momentele A; 2 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; 2—3 la moșia larg ciopîrțită G, F: la conacul moșiei larg ciopîrțite A; 5 Zina Comoiu G, F: Zina Vrăjescu, el îi spunea Zîna, cea mai mică din cele trei fete mai mari A; 6 lui G, F: lui Vrăjescu A; viitorul socru G, F: boierului A; 7 toamnătecul pretendent G, F: Vrăjescu A; 9 ferestreul G, A: ferăstrăul F; 11—12 „Minunata privire”, cum o botezase în intimitatea cugetului, era pentru el o înverșunată G: „Minunata privire”, cum o botezase în intimitatea gîndului, era pentru el o înverșunată F: „Minunata aceea privire”, cum îi spunea, era pentru el o mare A; 15 Cornoiu G, F: Vrăjescu A; feminine G: femine F: femeiești care se vesteau de lungă durată A; 16 privire de demult, care G: privire de demult ce F: privire care A; 20 ar fi trebuit... G: ar fi trebuit... La această posibilitate se gîndi mai ales acum domnul Vrăjescu, cînd pentru prima oară în viața lui revenise a doua oară în iatacul turcesc, unde nu venea decît să-și facă tabieturile după-masă și tocmai să nu gîndească la nimic; slăbiciunea asta momentană, spațiul acesta inexplicabil rezervat

unor gânduri urite într-o zi a lui de activitate îl îndirjii. *A*; 21—22 Dar pentru că se lăsase prea departe dus de gânduri, domnul Cornoiu sări atit de energic de pe divan *G*, *F*: Sări de pe divan atit de înfuriat pe sine însuși *A*; 23 intrării *G*: intrărei *A*, *F*\ 24 vechituri *G*, *F*: vechituri orientale *A*; în antreu *G*, *F*: Ieșit în antreu, domnul Vrăjescu *A*; 27—28 căreia îi zimbi prietenește *G*, *F*: și-și zimbi cu multă prieteniei; 28—29 pârînd a o asigura că va să curgă îndestulă vreme pînă va bate nevoia micilor vicleșuguri intime. *G*: pârînd a o asigura că va să mai curgă îndestulă vreme pînă va bate ceasul micilor vicleșuguri intime *F*: pre-simțirile lui triste aveau însă mult pînă la realizare. Ba chiar se bucură că nici acum nu-și pierduse vremea degeaba; într-adevăr găsise mijlocul de a veni de hac viitorului sumbru: surisul de dispreț ce trebuia provocat pe figura de marmoră. *A*; 30 Și pentru a-și proba iară posibilitate de replică acest lucru *G*, *F*: Și frecîndu-și mîinile de bucurie că în definitiv nu se întîmplase nimic rău *A*; 33 nu păru tocmai *G*; nu fu *A*; 34 totuși pentru că nu-l mai văzuse *G*: Nu-l mai văzuse *A*; 35 de neliniște *G*: de mică neliniște *A*; 36—37 cineva plecat de vremuri, despre care nu mai știi *G*: cineva necunoscut, care nu știi *A*; 38 umbros *G*: umed *A*.

16 1 Cornoiu *G*: Vrăjescu *A*; 3 Sultana *G*: Șoimu *A*; 4 femeii *G*: servitoarei *A*; 5 repede și familiar *G*: repede *A*; 7 Iosefina *G*: Iosefino *A*; 11 Iar dînsul *G*: Și el *A*; 15 salonașul mobilat cu fotoliuri vechi *G*: salonașul mohorît, cu mobile vechi *A*; 17 tapet *G*: tapete *A*; 18 pluș străbun și decolorat *G*: pluș vechi și întunecos *A*; 19 aici *G*: aci *A*; 21 probabilitatea *G*, *E*: posibilitatea *A*; 22—23 de-a curmezișul girului — i se păru lui însuși destul de ciudat —, ca un os în gît. *G*: de-a curmezișul gîndului — i se păru lui însuși destul de ciudat —, ca un os în gît. *E*: neplăcut de-a curmezișul gîndului. *A*; 25 chiar gîndise mai tîrziu foarte serios *G*, *E*: chiar gîndise mai tîrziu *A*; 26 rămaseră *G*, *E*: rămăseseră *A*; 28—32 care era atit de socotită și măsurată în toată purtarea ei, și care-l iubise cu toată dezinteresarea, împotrivindu-se cu nemaipomenită deznădejde la despărțirea lor, încît ai li crezut că pe veci îi va rămîne în inimă amintirea lui, i se păru atit de insultătoare *G*: care-l iubise atita — cu toată dezinteresarea — și care era atit de socotită și de măsurată în toată purtarea ei, i se păru atit de insolită *A*; 36 se lovi ușor *G*: se lovi *E*.

17 16 a da *G*: a-și *A*; 23 aceleia *G*: acesteia *A*; Zincuței *E*; 24 puțin verzuie *G*; ușor verzuie *A*, *E*; 25 Cornoiu *G*, *A*: Vrăjescu *E*; 30 această nuanță *G*: această exotică nuanță *A*, *E*; 38 păreri *G*; părerile *A*; 39 ochii i se *G*: ochii lui se *A*, *E*.

18 3—4 perfecțiunea de marmură, de care gîndul se agățase zdravăn *G*: perfecțiunea de marmură, la care gîndul lui se refugia acum îngrozit *A*, *E*; 8 disproporțiile ușoare *G*: disproporțiile destul de vădite în raport cu statuia de marmură de acasă *A*, *E*; 15 oboseală *G*: oboseală înadins neascunsă *E*; 16 Cornoiu *G*: Vrăjescu *E*; 19 se ridică *G*: se sculă *E*; 20 căci tocmai îl simțise *G*; tocmai cînd simți *E*; 21—22 el o învăli *G*: el o măsură de suspină jos *E*; 24 femeiești cu ghiotura *G*: femeiești *E*; 26 ce se înveselește nespun *G*: ce se bucură *E*; 30 „așa ca o aducere-aminte numai" *G*; „așa ca simplă informație" *E*\ 36 — Cine ești tu? *G*: — Cum ești tu? *E*.

19 4 însă *G*: Dar *E*; 4—5 înainte de a i se strecura *G*: cînd voi să i se strecoare *E*; 6 calmă *G*: calină *E*; 8—9 dar ca îi ripostă *G*: dar ea îi spuse *E*; 12 umilită *G*: umilă *E*; 14—15 pe frumosul ei păr de un castaniu închis *G*: frumosul ei păr de un închis cafeniu *E*; 37 Cornoiu *G*: Vrăjescu *E*.

21 33 compliment ales *G*: compliment *A*; 39—40 decît oricînd *G*: decit de obicei *A*.

22 6 puțină dreptate, reveni apoi *G*: puțină dreptate *A*; 14 devierea conversației *G*: devierea conversației cu Zina *A*.

29 8 retușa meșteșugit *G*: retușa *A*; 35 era *G*: era însă *A*; 38 aduși de dînsul *G*; aduși de Cornoiu *A*; 40 zurbagiu *G*; zgomotos *A*.

30 1 Nae Inelescu *G*: Nicu Inelescu *A*; 2 Cornoiu *G*: Vrăjescu *A*; 3 pline de sens și promisiune *G*; adecvate *A*; 4—5 îi mai spunea, pe lîngă „omul faptei", și „inima partidului" *G*: îi spusese „inima partidului" șt „omul faptei" *A*; 8 răs-picat *G*: inimos *A*; 9 tumultului ce se iscăse *G*: zgomotului pe care-l făceau chiar colegii lui *A*; 10 mic *G*: mic de statură *A*; 19 ridicate ostentativ *G*: ridicate *A*; 23 scena de față *G*: scena în amănunt *A*; 26—27 doamna Cornoiu înainta urmată de Esti și de ceilalți servitori *G*: doamna Cornoiu înainta cu tăvile *A*; 27 ce *G*; cari *A*; 28 salutări *G*: saluturi *A*; 30—31 Pe Xecșulca, ca o mulțumire pentru frumoasele lui cuvinte, ținu să-l servească personal. *G*: În fața lui Necșulea, ca o mulțumire, pentru frumoasele lui cuvinte, fu ceva mai flexibilă. *A*; 32 De Nae Inelescu îi fu teamă *G*: Și înainte de a ajunge la dînsul, se temu ca, nu cumva Nae Inelescu *A*; 35—36 altă prostie la fel, încurajat de familiaritatea adunării. *G*: altă prostie la fel, a cărei posibilitate o făcu să se încrunte de-acum — deși tăvile mai aveau de parcurs pînă la dînsul, printre atîți alți invitați. *A*; 41 bun *G* buun *A*.

31 1-2 Acestea îi tăiară G: Acestea tăiară A ; 2 minții G: minței[^] ; 2—4 Doamna Cornoiu, nereținînd bine numele celor ce se prezentaseră astăzi pentru înțiași dată, îi întrebă în șoaptă care-i Andrei Lazăr.G: Doamna. Cornoiu îl întrebă în șoaptă care e Andrei Lazăr, dînsa necunoscînd toți invitații cei noi, deși se prezentaseră pînă la unul. A ; 6 a celui care G: care A ; M ce-1 G: pe care-1 A ; 27 colegilor lui G: colegilor lui cei mici ca și dînsul A ; Acolo G: Unde A ; 29 zîmbind G: surîzînd A ; 39 revenise G: se reîntorsese A ; 39—40 exprime nedumerirea G: exprime cu 'cea mai pură indiferență nedumerirea A ; 40 Tintorescu G: prodecanul Tintorescu A.

32 4 dispuseră G: dispuseseră A ; 11 continuu G: încontinuu A ; 14 lui G: săi A ; 21 însă G: însă curios A ; 27 sideful G: sidefiul A ; 34 se complectă de la sine cu ușurință G: îi fu complectat cu ușurință A.

33 2 dar nuse G: dar tocmai rîse A ; numaidecît apoi G: apoi A ; 3 dintr-o dată G: de minune A ; 5 înțelegea G: Ea înțelegea A ; 15—16 aproape tot dintr-o înghițitură G: mai mult de jumătate dintr-o dată A ; 18 figura mută G: figura aceasta mută A ; 19—20 pe care deslușea tot mai limpede culoarea de purpur a iubirii G: pe care ea citea atît de limpede culoarea iubirii A ; 27 sa G: lui A ; 33 telescopul G: luneta A ; 36 aceasta G: asta A ; 41 cuvintele G: complectarea A.

34 2 micului astronom G: lui Lazăr[^]4 ; 5 dispoziție G: dispoziție pe care i-o produsese atenția ce-i arătase A ; 19 Pentru că G: întrucît A ; 22 asupra complectării listei G: asupra listei complectată A ; 23 Se rosti ușorG: Și fiindcă se pronunța A ; 24 prctinseră îndată G: prctinseră A ; 31 mai ales cînd G; cînd A ; 35 înțepat G: cam înțepat A.

35 5 nu se vede nimic G: nu vedem nimic A ; 40 virtuțile cardinale nu numai ale partidului, dar chiar ale neamului întreg românesc G: virtuțile cardinale ale neamului A.

36 20 le număr G: le enumăr A ; 23 vieții G: vicței A ; 25 încă G: în întregime[^]4 ; 30—31 materiale G: materialiste A

37 2 ripostelor G: ripostelor ambigui A; evoluase, o clipă G: evolua de parte A ; 3 întăritat și jignit G: jignit și teribil A ; 5 adineaori G: adineaori A ; 26 în ochii săi G: în ochii patronali A ; 29—30 neștiutori își îngropară acum G: neștiutori, lăsîndu-se astfel prinși, își îngropară acum A ; 31 mai mult sau mai puțin modeste G: modeste sau pretențioase A ; 32 proscris

G: proscris la ieșire A ; 33 podul G: podurile A ; 37 înfulecînd lacom G: Infulicînd lacome A.

38 16—17 pe Andrei Lazăr; stăteau în jurul G: pe Andrei I.azăr, singur, de partea A ; 17 nu era locG: nu puteau sta[^]4 ; 18 pentru ci doi G: ei doi A ; 18—39 dintr-o parte îi învăluia, prin șir de uși larg deschise G: pe care dintr-o parte o împungea A ; 21 pe coapse G: pe măsura A ; 26 observațiile G: observațiile dinainte A ; 30—31 mai mult sumbrului misterios G: mai mult sumbru reflexului misterios A ; 31 fine G: mici A ; 31—32 duceau închipuirea G: duceau închipuirea doamnei Cornoiu A ; 38 de-abia G: ușor A ; vorbă G: vorbă galantă A.

39 6 degajîndu-se așa de aproape G: degajîndu-se dintr-o ființă A ; 13 < să reînnoiască din nou — acum cu toată convingerea — ceea ce-i declarase, că vrea să asiste și ea într-o seară la astfel de obser/ații. Vrea chiar să statornicească data și locul... desigur la el acasă, căci aparatul era greu de transportat, pentru a o face să vină acolo — desigur cu domnul Vrăjescu — însă numai ca să învețe drumul, să știe unde ar putea veni cînd domnul Vrăjescu ar fi la București > * A ; 22 tainele. G: tainițele A ; 37 < și parcă rău ca un copil căruia i-a căzut cu zgomot mare bibeloul scump pe care vroia să-1 șterpelească din salon ca să-1 pună zălog.> A.

40 8 < Acolo la hotarul acesta venea însoțit de turburătoarele reminiscențe ale zilei, uneori respingătoare, alteori (și cele mai de temut) ademenitoare; însă acolo găsea profundul ocean al infinitului, în care se înecau cate, și nepăsarea care-1 ducea mint uit pe căile sure.> A ; 11 nepătrunși G: limpezi A ; 18 < Secretul)ui era sfărîmat; vedea pătrunzînd fiorul vieții pămîntene în cămara veciniciei neprihănite, stricîndu-i podoabele, întiiundu-i măreția. Unde avea să se mai refugieze el de acest nou mîragiu mai groaznic în frumusețea lui decît tot ce i se năzărise în întîmplările și chiar năzuințele lui părăntene? > A ; 27 o cuprinse G: o cuprindea A ; 27—28 se putu stăpîni G: se stăpînea A ; 28 să-1 sărute G: să i-1 sărute A.

41 1 nevăzut, într-o cameră vecină G: într-o cameră vecină, spre a vedea efectul A ; 3 dăduse drum vijelios unei arii favorite G; începuse să cînte o arie favorită A ; 6 Esti G: Herji A ; 7—8 frîu atît de larg G: frîu larg A ; 10 cînd se întîmplă G: cînd se întîmplă, ca în afară de Nedan A ; 11 Nedan G: Nedan, din camera vecină A ; 13 căzuse G: cădea A ; H pe

* între < > reproducem rinduri și fragmente șterse de autor în •varianta manuscrisă A.

furiș G: pe furiș, prin ușile larg deschise A; 20—21 străini de tot ce se petrecuse G: streini de ce se petrecu A; 22 < întrunirea se termină după aceea și cei trei prieteni mici se treziră la un loc. Dar toți tăceau și mergeau fiecare cu gândurile lui. În mintea lui Lazăr doamna Vrăjescu plutea suverană absolută și exclusivă. O vedea dincolo de întregul infinit, dincolo de planete, de stele, de nebuloase, de universurile îndepărtate, dincolo de bizarele pete alburii pe care le surprind marile obiective în bezna nemărginită; de acolo ochii ei se rotunjeau și mai negri și mai adânci decât însuși chenarul fără margini al infinitului, dominând imenși și nepătrunși rostogolul nesfârșit al lumilor în zările negre ale spațiului. Iar în mintea domnului Nedan trona de asemeni doamna Vrăjescu; pentru el era însă o marmură [cuvânt ilizibil] înaltă și grea, cu gestul împietrit, despiciind din fundul eternităților, care în mintea lui, acum, dăinuia ca un sfârșit luminos de tunel gigantic. Cit despre Nae Inescu, el simțea o stranie mulțumire că în furmalul acela de răutăți și de ambiții politice el singur știuse ce să ceară și cum să ceară, ca să rămână același el: romantic și nepăsător. Dacă ceilalți nu înțeleseseră — ea în orice caz înțelesese. Și ea surâsesese așa de plăcut în toial discursului lui Inescu și surâsesese așa de subtil, dornică de aventură în timpul cîntecului său; desigur privea atunci spre Lazăr, de care desigur se amuza studiindu-l, dar ea era prea fină ca să nu știe cum să deruteze orice părere.

Seara asta adiuca și umedă de septembrie era o revărsare nesfârșită de stele. Luceafărul apărea neconținut din funduri de curți exagerat de mare, cit un felinar. Un vînt călduț adia înviorător și foșnea mătăsoș prin copacii aproape goi ai bulevardului.

Nae Inescu călca cel mai dirz dintre toți și ochii nu i se mai ridicau din luciul umed al asfaltului, unde, în închipuirea lui, viitoarea înțilnire de la doamna Nedan începuse să ruleze în condițiunile cele mai fericite, ca un film de cinematograf colorat. Deodată oftă și ridică ochii spre profunzimile înstelate.

— Era mai divină decât orieînd...

Lazăr oftă și el dar nu zise nimic. Iar Inescu îl cercetă într-o repede privire compătitoare.

— Vă mărturisesc, pe onoarea mea, declară Nedan, că atunci cînd a apărut întfi, un moment n-am mai știut unde mă aflu, și m-am crezut în plină mitologie. Mi se părea Palas, coborită printre oameni, inspecțind înainte de luptă armata favorită. E extraordinar cum seamănă cu Palas. Dintr-o carte veche a mea...

Nae Inescu începu să fredoneze, iar Lazăr mergea ascultînd tăcut, cu ochii enormi, larg căscați în noapte.>4; 34—35 fostei sale soții G: soției sale cu care era în divorț A.

42 3—4 făcînd cu ochiul lui Lazăr G: făcînd cu ochiul lui Lazăr, după ce ațșase pe Nedan să-și dezvolte iarăși teoria... A; 4 lui Lazăr G: la Lazăr A; 5 aia G: acea A; 7 caii G: caii ăia A; 20 < — Dar sunt mari cu toate astea, poate îți face o impresie de ceva mai mare decât cele cu picioarele lungi. Și asta a fost punctul d-tale de vedere; dacă femeile din istorie au fost mari sau nu ca corp și prestanță; pentru că n-ai să-mi pretinzi acum că toate femeile din istorie au avut picioare lungi. Am jnțeles că le închipui înalte, voinice și dîrze, -ca haiducesele noastre. Iar eu | și-am dat un exemplu contrar: Jeana d'Arc, pentru ca să-ți dovedesc că și femeia mai delicată, mai femeie, a fost uneori deasupra.> A.

v 43 9 și a tuturor G: sau tuturor A; 14 din memorie G: în memoria lui r A; 18 — Da, și crezi G: — Da ce crezi A; 18—19 Ia urmă G: apoi A; lg i hotărit G: hotărînd A; 36 dumnezeiesc G: zeiesc A; 40 micimii G: nimicniciei A.

I 44 15 voind G: vroind A; 33 — Femeia?... Mai înalt... Ha, ha, ha... f inexact... G: — Ha, ha... inexact... A; 35 domnitor G: dominator A,

45. 16 < — Cu un elev? tresări speriat din exces de delicatețe, Lazăr, deși Nae Inescu îi făcuse, cunoscut în detalii cazul. — Cu cel mai bun elev al meu ... Ce nu știi? Iată unul care nu știe; a fost un ris la tribunal [cînd au depus martorii... tot orașul știe, iar eu am ținut să arăt judecătorilor că aceasta n-a influențat întru nimic părerile ce mi le iăcusem de elev, căruia mai pe urmă, la capacitate, i-am dat cea mai mare notă... Eu cred că din mindrie geloasă am făcut astfel... Dar tu o știi tot așa de bine ca și mine; orice s-ar fi întimplat, la mine nimic nu influențează nota...> A; 31 bustul G: bustul doamnei Nedan A; 32 înălțimea totală G; înălțimea sa A; 37 figura i se G: figura lui se A.

46 1 în toată regula G: adevărată A; 3 le-a captat G: le-a absorbit A; 3—4 jn străduința ei de a surprinde misterul cel mare din oceanul de dincolo G: din misterul cel mare de dincolo A; 7 nu prea G; nu A; 26 fie G: fie si A \ 29—30 am făcut-o... Ei da, am făcut-o... o mărturisesc., G: am făcut-o A.

47 3 enervare G: iuervare A; 1 al Secretanuhii G: al lunetei producție Secretând: 11 Ocolul G; Ocolul ăsta A; 13 aleea asta era G: era A; 20 zeiță G: și zeiță A; 21 < Lazăr ridică sfios ochii înțelegerii pînă acolo unde tivul rochiei tăia piciorul în dreptul genunchiului. I se părea că piciorul se mișca, i se părea că tivul se ridică și el, și el bănuia că în mișcarea aceasta comori vii, minuni clasice și cerești trebuie să iese la iveală. Dar în propria lui închipuire el nu îndrăznea nimic mai mult, ochii înțelegerii.

o roșeață vie de sânge negru îi acoperea obrazul lui brun în vreme ce pieptu-i se bătea violent și sălbatec, ca un cal în goană turbată căruia îi auzi toate măruntaiele lovindu-se surd unul de altul. Zadarnic era tot aerul tufărișului, zadarnic calmul înalților plopi profilați pe fondul sur al cerului; criza prin care trecea Lazăr era nespuse de violentă și el trebuia să se reazime de un par cu tăbliță indicatoare, în mijlocul unei răspîntii. Se gândi că doamna Vrăjescu numai să-l chinuie i-a arătat deunăzi atîta atenție, și-și jură iarăși solemn să nu mai caute prietenia celorlalți doi secunzi; rubicondul Nedan și nepotolitul Inelescule erau două companii periculoase, al căror subiect de conversație nu se îndepărta de femei, de statura cea mai perfectă, a căror destăinuire nu conținea altceva decît povestea ultimului succes, și a căror îndrăzneală față de femei era atît de mare, mai ales la Nae Inelescule, că bietul Lazăr se simțea, ascultîndu-le marile isprăvi, că aproape îi urăște, animat de un fel de invidie surdă, o gelozie fără obiect, că nici nu știa decît din descrierile lor personale de diverse categorii fizice și sociale, care deveneau eroine în aventurile prietenilor săi. Cînd era vorba de o persoană cunoscută (din vedere, căci relațiile lui Lazăr erau foarte restrînse), atunci necazul lui era vădit, avea, el sfiosul, cuvinte grele pentru povestitor, răspunsuri nervoase și nesărate (?) spuse cu neașteptată răutate, cu surdă mînie, care-i încleșta gîtlejul, și abia da drumul la interjecții fără sens, la bizare sunete nearticulate. Cînd odată Inelescule a povestit de o elevă, de o funcționară de la Administrația financiară, care vrea să-și completeze anii de liceu, prin examene particulare, o domnișoară prea vestită în tot orașul prin drăgălășenia și drăcoveniile ei, cum după examenul cu Nae Inelescule, „care i-am pus niște întrebări, înțelegi, de abia mi-a îngăimat un răspuns, două”, s-a prezentat la el acasă, „și ce-a urmat, măi dragă! ... o față admirabilă din toate punctele de vedere, v-o recomand”, — Lazăr s-a înroșit și s-a îngălbenit de durere, a acuzat pe Inelescule de șantajist moral, dar acesta s-a declarat cu conștiința împăcată întrucit la teză avea deja o notă din cele mai bune, așa că fala tot trecea, însă pentru c-a venit... În ziua aceea Lazăr s-a refugiat pe aceeași alee a parcului, pe care se afla acum, și-n acel marș forțat cu care o parcurge acum, și-a amintit cum, cu o zi înainte de Inelescule, la obiectul lui, domnișoara Ionescu Măria de la Administrația financiară îi zîmbea așa de șăgalnic cînd îi răspundea, încît el nu știa ce întrebări mai ușoare să-i puie ca să le acordeze cu figura ei atît de plăcută, și cu ochii ei atît de tăgăduitori și umezi... Și la gîndul că el însuși își manevraseră conștiința, numai ca să fie pe plac acestei păpuși nerecunoscătoare, fără ca nici măcar el să se gîndească la o răsplată cit de mică, îl făcea să spumege și contra lui însuși, și să ocolească și acum aleea în goană turbată de hărmasar în călduri. Acelaș lucru s-a întîmplat și cînd Nedan a povestit aven-

!

% tura cu o colegă, o profesoară, care mai tîrziu a devenit soția unui alt coleg. Și Lazăr¹ a alergat atunci, dus de aceeași turbare, pe aleea aceasta a atîtor surprize, la gîndul că colega îl tachinase și pe el o seară întregă într-o familie, iar el o evitase cu mult tact și multă grijă, ca una ce avea să fie în curînd soția unui coleg. Și el tocmai povestise acest lucru - lui Nedan care profitase de ocazie.

X După trei ceasuri de alergătură, uitînd și de masă și de tot, Lazăr se reîntoarse strivit de oboseală acasă, fără ca imaginea doamnei Vrăjescu O să îi pălit cît de ușor în minte-i. Dar dacă într-adevăr va fi ceva ade-* vărat cu d-na Vrăjescu, hotărit nu va lăsa să profite alții...

*

• Ținea singur o casă mică, retrasă și curată, în locul cel mai ferit de zgomot al orașului. Se mutase aici, spunea el, pentru că avea nevoie de cer larg spre toate cele patru puncte cardinale, ca să-și facă în serile senine observațiile.

; Acum intră în casă, își caută în bufet cîteva provizii reci, pe care le avea oricînd ca rezervă, pentru cînd nu se ducea la birt, și mincă. Pe urmă intră în odaia de lucru și se trînti pe sofa. Focul aprins de gazda, ce ocupa o căsuță din fundul curței, ardea cu spor, în soba închisă, înrămînd în patru dungi roșii ușulița șubredă de metal. În toată odaia se vedea, în afară de curățenia făcută de curînd de gazdă, dar perfectă, ordine și grijă de toată vremea a locatarului. În toate cele patru colțuri, etajere în formă de piramide păreau să aibe colțurile îndoite sub greutatea cărților legate ori broșate, cele mai multe în format mare, cea mai mare parte toți popularizatorii de astronomie: Flammarion, abatele Moreux, Arago, apoi autori mai noi, Normann... multă literatură rusească, tot Ibsen, aproape tot Balzac și Maupassant, ca și romane vechi și noi, pe urmă tratate de matematică, fizică, mecanică, chimie, și un singur volum de poezie: Eminescu.

Trei ceasuri se răsuci pe sofa urmărind în afară scenele pe care le plăsmuia în minte. Și le plăsmuia într-o mișcătoare legătură și după un fir așa de logic, că dacă acesta plesnea în vreun loc se reîntorcea grăbit ca păianjenul, dregea ruptura lipind-o cu cele mai verosimile momente, astfel ca întregul film ce i se desfășura în minte să nu contrazică nici cel mai elementar adevăr. Acum — și de multă vreme — eroina filmului era desigur doamna Cornoiu. Desfășurarea pornea dintr-un moment oarecare; bunăoară, cel care părea mai plauzibil, o pană de mașină drept în

¹ Din greșeală, în ms. apare: Nedan în loc de Lazăr

dreptul casei lui. El iese grabnic afară, o invită înăuntru pînă ce șoferul repară; îi vede cărțile, luneta, el îi trage, ocupindu-se și vorbind cu totul alte lucruri, tubul ocularului și îndreaptă obiectivul spre fereastra dinspre sud. Aparatul are acum ceva maiestos, cu ochiul lui enorm îndreptat spre cer; fatal provoacă întrebări. El dă lămuririle. E un aparat Secretau de 110... și aceste amănunte, spuse cu dezinvoltură, el — pasionatul după cer — le crede fine curse ațîțătoare de curiozitate, reținînd-o fără voia ei. aci la el, lingă aparatul lui cumpărat din sudoarea frunței, unica lui pasiune, și atît de mare, atît de întrevăzut prin amănuntele ce el le dă cu dezinvoltură, că nu se poate să nu trezească interesul gelos al unei femei, al femeii frumoase.

Ar vrea să vadă și ea; el desface acum ocheanul cu mișcări experte ȘL sigure, dar ce e de văzut acum ziua? Doar petele soarelui... Dar dacă întimplarea face ca să nu fie nici o pată în soare ... Ea pleacă dezamăgită și privește cu compătimire spre obiectul pasiunii lui. Pleacă... filmul s-a rupt.

Lazăr nu disperează. își reface momentul: iată, în soare sunt unele pete de o rară splendoare. . . . Dacă veți întîrzia un ceas, veți vedea că unele își schimbă forma, iar dacă întîrziați mai multe ceasuri, veți vedea că și-au schimbat și locul..." Doamna Vrăjescu nu poate să aștepte căci mașina s-a dus.

Lazăr se reîntoarce iarăși de-a lungul visului mișcător. Momentele nu se pot înnoda! dacă ea nu simte de la început un cît de mic interes pentru ocupația lui de predilecție, care provoacă hazul prietenilor, totul e pierdut. Dar Lazăr nu se lasă; filmul pornește de-a capo, cu oarecare modificări. Parcă s-a petrecut pe înserate, la șase ... La șase are pe Venus, ceva mai tîrziu un Marte grozav la epoca asta, inelul lui Saturn și stelele duble... Cu stelele duble victoria e sigură; îi va arăta întîi Beta din Hebride... Și_o închipuia fascinată de cele două steluțe, una portocalie, alta de safir, apărînd pe fondul negru ca două minunate pistre prețioase ... urmează apoi descrierile lui cu zile portocalii și zile safir în stelele îndepărtate ... interesul ei crește la culme. Cîștigată pentru astronomie, e cîștigată pentru astronom. Și-n sfîrșit cînd tot sufletul îi va fi presărat de duble, lovitură de grație: „Adeseori, oriunde îmi îndrept obiectul lunetei, nu mai văd decît aceeași dublă: două stele de diamant negru care mă privesc, magnetizîndu-mă din adîncul mister... dubla asta grozavă care mă privește și acum de sub sprîncenele îmbinate..." Și el tremură spunînd aceste lucruri, și ea lasă ochii în jos... el îndrăznește atunci să-i apuce mina și ea îi lasă mina... Și visul urmează înainte, din ce în ce mai voluptos, din ce în ce mai agitat... Cînd în sfîrșit imaginile au amuțit cu totul, Lazăr rămîne încă multă vreme cu mintea tulbure, cu ochii în

băgdadie. Apoi se ridică mai descurajat decît orișicînd și iese în antreiaș să se îmbrace. Pe cînd își trece alene mîinile prin mîincile paltonului, ochii i se opresc pe ușa dimpotrivă camerei de locuit, de care se apropie fmbărcîndu-se. Stă multă vreme la îndoială, cu mîna pe clanță, neștiind dacă să intre sau nu. Și ochii din ce în ce iau aspectul unei mari deznădejdi, ca și cînd acolo ar fi ceva care să-l descurajeze de moarte, și de care-și uitase, refugiindu-se în gîndurile de pînă acuma, dar care s-a ridicat din nou și în față-i. mută și poruncitoare.

4V,

Deodată se scutură și pornește spre ieșire, dă plictisit din umeri, scoate cheia și pornește încruntîndu-se din nou la ușa încuiată.

Afară, de deasupra pădurilor din zare. Luceafărul îl salută. El privește bulgărele de foc, astă-seară neobișnuit de mare, cu dragoste și uimire, ca pe-un prieten drag pe care nu l-a mai văzut de multă vreme. Și într-adevăr, Luceafărul reapărea seara doar de două, trei zile, după luni întregi de absență. >A; 31 să renunțe G: să se întoarcă A; '31 — 32 și lacrimi de necez G: și lacrimi de minie A; 31—34 și porni înapoi, gîndind Că întimplarea putea să se repete G: și reintră între casele orășenești zdrelit A; 36 stîmește G: ea însăși stîrnește A; 39 înalți și goi G: înalți A; pe G: prin A; 39—40 și strir.se între păreții zburliți ai zăvoaielor G: în noaptea zăvoaielor A.

48 3—4 grămada de pietre aruncate G: tot potopul de pietre aruncat A; 5 d-un G: de-un A; 9 pofim G: iată A; 10se scoală G: se scoală acum A; 13 < Avea de bună seamă tot cîmpul liber și nesfîrșit; dar faptul că această libertate o răpătase prin altul îi mărise și mai mult starea de enervare. Conștiința aceasta care-1 domina de o viață, că e neputincios, abulic, fricos, stupid, șt care din nou i se arătase, punîndu-i sufletul gol deasupra propriilor săi ochi, îl făcu să tremure ca varga și gîndul îi fugi înapoi, la ușa aceea pe care nu îndrăznise s-o deschidă și-n dosul căreia se ascundea ruina întregii sale vieți.> A; 14 călcînd G: cu pas A; 19 luare-aminte G; luarea-aminte A; 24 fierăstrău G: ferestru A; 27 < Mai încolo întîi ni în slîrșit prima birjă, care-1 luă și-1 duse departe în centrul orașului. Descinse în fața vitrinei unei librării și rămase multă vreme dinaintea geamului uriaș contemplînd rafturile încărcate cu volume, de pe care nume și titluri noi se întreceau să-i atragă ochii, Doamne, și parcă și urechile, cu rezonanța silabelor și mai ales cu scurtimea cea voită, căutată, cit mai cuprinzătoare în stîlcirea ei, a titlurilor. Cîte nume. noi și nici unul, nici unul din cele vechi, cunoscute și mari? Oare unde sunt acelea?

Cită vorbă, tone întregi de vorbă sub geamurile așteea. Cită dorință neînfrîcată, cită nevoie de a spune, de a destăinui ascunzișurile sufletului, poate chiar murdăria sufletului, de pretutindeni bravadă, curaj, vitejie.

dor de luptă. Doar el singur, în atîta lume nouă, închircit în sine, sălbatec și ascuns, cu cămăruța acea idioată, în care nici nu-i mai vine să intre ... unde a vrut să închidă. Doamne, universul și unde... ha,* ha, ha... Universul întreg nu altceva... el, pe carc-1 sperie crinii și-1 puri pe goană... cînd se putea mulțumi ca toți aceștia, cu ceva mai puțin, mai firesc, mai apropiat de înțelegerea generală. > A; 35 E-o G: dar e o A.

49 14 am G: cum A ; 40 i-era G: îi era A.

50 15 < Și simți lămurit acolo în sine, că dacă n-ar fi lumea asta care foiește în juru-le, el chiar ar merge pînă acolo, să-i cadă la picioare și să i le strîngă în brațe. Da, da, simțea lămurit că ar face-o și pe-asta ...> A ; 25 vorbele C: cuvintele A; 27 o văzu că nu glumește. Pleca. G: o văzu îndepărtîndu-se A.

51 6 ușii G: uști A ; 11 îl făcea G: îl făceau A ; 16 acestei umbre G: intunecimei acesteia A ; 23 mijlocul G: mucigaiul A ; 26 obscuritatea G: umbra A ; 28—29 mușama neagră, parcă G: o mușama enormă și neagră, care parcă A; 29 < Andrei Lazăr nu mai ridea desigur în momentul acesta, impresionat el însuși de lucrurile astea, pe care nu le mai văzuse de doi ani de zile. Doar gazda mai venea aci să scuture praful, dar nici aceea nu ridicase vreodată mușamua cea groasă.> A.

52 6 întunerecul care se lăsa acum de-a binelea G: semiîntunericul amurgului care se lăsa acum A; 8 a roții principale G: din roata principală A ; 15 angrenaje complicate G: articulații complicate cu alte roți A; 17 spre a urca tot către arborele central G: spre a urca către arborele central A ; 20 de parcă acum ar fi văzut-o pentru intîiași dată G: ca unul ce n-o mai văzuse cam de mult A.

53 3—4 și spunîndu-și G: pîrînd că-și spune A: 6 < prima roată de pe postament. Bănuise el asta demult... Cînd va avea mai mult timp liber, va sta numai de asta o zi întreagă... Duminecă... Duminecă va fi totul reparat... Și ieșea în aerul proaspăt al dimineței — căci nu trecea dimineață sau seară pînă nu-și vedea și încerca mașina — iar aerul curat îi umplea plămîinii și-i punea în sînge vinul tare al încrederii și siguranței. Un minunat motor tot corpul ăsta omenesc; chiar fără combustibilul ăsta al mincării el ar putea funcționa zile și chiar săptămîni întregi în șir... mașineilui nu-i trebuie o putere mai mare... s-ar fi mulțumit doar cu atît.> A; 23 întrebuițării G: întrebuițării A ; 23—24 că de multe ori cînd se ducea la școală, cu gîndul aprins G: că de multe ori cu gîndul aprins

A\ 29 < Dar dacă întîlnitul era un vecin, acesta nici nu se mai uita la dișisul; trecea înainte, ridicînd din umeri ca în fața unui lucru de așteptat.

Lazăr știa bine; diagnosticul îi fusese pus demult de înțelepciunea concetățenilor de pe strada aceasta cu case scunde și ogrăzi largi. Gazda lui șoptise în dreapta și-n stîngă despre apucăturile domnului profesor și despre mașina ciudată pe care o dregea de luni întregi fără So mal poată duce la capăt. „De soro, și învățătura, ca toate cele, cînd e multă nu e bună.”> A.

SA 2 atunci G: apoi A; 4 scurteicii G: scurteicii A ; 6 < Se întorcea rușinat c-a putut să se amăgească astfel copilărește; dar cum se așeza în pat huie-tul mașinei se pornea iarăși. Și el vedea atunci în noapte surîsul ascuns al domnului Grigore Borcan, impiepat la percepția circumscripției, de astă dată deschis și iix, ca rinjetul sinistru al nebuniei.> A ; 7 Dar G: Altorori A ; 15 de-a binelea G: aproape A; 21 < Lazăr se cutremură; toate amintirile astea începuseră deodată să-i apese pe suflet, atît de grele, din ce în ce mai grele cu cit se îngrămădeau mai mult una peste alta, că simți deodată gata să i se rupă ceva în suflet. Se sculă de pe scăunelul mic pe care aceeași greutate îl lăcuse să se așeze și rise.>- A ; 22 cu voioșie G: acum A ; 23 șuiertat G: șuiet A ; Jn sine G: în ea însăși A ; 24 din nou stăpin G: tot mai crescînd A; 27 ungher negru G: ungher întunecos A; 29 obiectiv G: lunetă A; grozava G: minunata A.

55 13 Și ea nu va ști... G: Și ea nu va ști... ea nu va ști ...A; 21 roțile G: roatele A ; 30 < Chiar pînă a doua zi, cînd trebui să se ducă la doamna Nedan, și chiar pînă cînd ajunse dinaintea ușei fostei neveste a prietenului său, Andrei Lazăr își aminti de mașina lui și o blestemă îndîrjit ca pe o amantă ce nu i-a adus decît necazuri și i-a răpit timpul cel mai frumos al vieții, pentru a constata la deșteptare, în fața noilor chemări ale iubirei, că n-a ținut în brațe decît o vrăjitoare sleită și perfidă.> A.

56 2 servitoare G: servitoare care A; 3 un divan G: un uriaș divan A; 4 de poala largă a unei scoarțe G: de scoarțe A ; 6 să-1 irîtîmpine G: să-1 primească A ; 7—8 oricît de închis era tonul G: cu tot tonul închis A ; 12 deschis G: trezit A, 13 < Nu era desigur cazul, avînd în vedere destul de multe alte amănunte, să te gîndești la lucruri neapărat grave. Dar ce intrerupse.se pe cei doi dintr-un dulce *Ute-â-tite*, Andrei Lazăr, foarte bănuitor de felul lui, uu întîrzie o clipă să nu se îndoiască.

Și acum — de bună seamă din cauza lipsei de experiență — ei nu putu face aceste constatări decît treptat, stîngăcia inlîrrei lui se descom-

pute în mișcări jalnice, care făceau pe doamna Nedan să scape cîteva chicotiri zdravăn înfrînte.> A; 15 ce înveseliră G: învcsclindu-o A; pe Tina G; pe doamna Nedan A; 38 Cu propriul G: Cu fostul A.

57 16—17 acel altcineva, despre care spui dumneata, ar zice G: acel altcineva necunoscut, care ne-ar găsi aievea, ar zice A; 32 < Andrei Lazăr ar fi rămas trist tot: timpul vizitei acesteia și cu greu s-ar mai fi putut scoate din gura lui ceva mai mult decît răspunsuri de politețe, monosilabe și interjecțiuni, dacă nu s-ar fi întîmplat un eveniment foarte firesc (după cum deduse el mai pe urmă), dar la care nu s-ar fi așteptat cîtuși de puțin.> A; 36—37 după ce-i închisese gura și ciopîrțise toată strălucita conversație plănuită G: după ce închisese gura vrăjmașului și-i ciopîrțise tot planul de acțiune A.

58 23 ecouri G: ecourile A; 29 naivii mecanici empirici G: mecanicii empirici A; 36 aidoma G: întocmai A-

59 10—11 mișcării G: mișcării A; 30 vieții G: vieții A; 38 cucuiul negru G: cucuiul negru al domnului Carol A.

60 2 bietului mașinist G: domnului Carol A; 9 pentru că G; căci A; 10 < Un piston (care, mai tîrziu, cînd începuseră experiențele, se transformă în mai multe pistoane) care să ab&oarbă și să comprime, odată cu primele mișcări impuse mașinei, atîta aer, încît să întrecă rezistențele exterioare ... Și totul va merge atunci de minune ...> A; 15 < Ca acum, cînd viața îl chema în sfîrșit în mijlocul ei să se prezinte în modul acesta lamentabil și să se dea înapoi în fața celui dintîi fost elev.,> A.

61 7 grăi G: găsi A; 15—16 chiar satisfăcut G: satisfăcut A; 22 să G: să-i A; 25 cu cleștele G: cu cleștele cel mai dureros A; 27 al convorbitorului G: al celui alt A; 31 < E curios cum ca elev al lui n-ai băgat de seamă predilecția lui pentru femeia statuară... pentru femeia înaltă., pentru ...

— Indiferent rațiunea, întrerupse Nenoveanu, mi lucru e de reținut, că domnul Nedan mi-e recunoscător.> A.

62 15 fostului ei soț G: lui Nedan A; 18 < încît să socotească o bine. facere gestul lui Nenoveanu. care totuși avea să remarce că Nedan, deși l-a întilnit, nu numai că nu i-a arătat nici o recunoștință, dar chiar i-a întors și spatele — toate acestea aveau să indisună într-atîta pe doamna Nedan, încît, vedea el de pe acuma, ușa ei îi va fi închisă pentru totdeauna. Se va părea că el a inventat toate aceste stupidenii cu femeia

statuară și înaltă și mai cine știe cum. trădîndu-și fără să vrea propriile sentimente, și încă într-un mod care denotă stîngăcie și răutate. Căci a veni să debiteze astfel de teorii tocmai în casa celei pe care... Cine dracu nu l-a pus să plece mai devreme ... Și îngrijorat căută după pălărio A; 25 discret G: direct A.

63 2 < Iar pe doamna Nedan o va denurai-o doamna Mignon Nedan. Iar cînd va fi dinaintea doamnei Vrăjescu va susține contrariul.

— Fii abil, măi Lazăre, pînă cînd cu gafele, își spuse Lazăr, rotînd iarăși ochi stăpînitori asupra situației din jur și oprindu-i cîteva momente bine marcate asupra lui Nenoveanu.> A; 5 către dînsul G: înăuntru A; 10 ca G: parcă A; 11 neobservare a celor din juru-i G: neobservate A; 14 iarăși G: iar A; 25 pregătirii G: pregătirii A; 27 într-adevăr — socotise G: într-adevăr A; 28 < sau chiar de o va atinge în treacăt nu o va mai putea combate și persifla, mai mult ca sigur însă că u-o mai putea nici măcar pune pe tapet, căci ar li însemnat să jignească pe Tinața în circumstanța ce se ivise. Tot presupunînd aceste alternative, se bucura că în orice caz a avut noroc, și agățîndu-se din nou de gîndul acesta căuta să alunge tulburarea acestei așteptări care începuseră să-l cîștige din ce în ce mai zdravăn. Doamna Vrăjescu era alături. > A; 29 spuse G: spusese A.

64 1 mizerabil, tot G: tot A; 6 acelea G: a astea A; 20 și distrat G • parcă distrat și chiar monosilabe A; ce-I adresase G: pe care i le adresase A; 28 dracul, drăcușorul cel mic G: dracul A; 35—36 în plusul canapelei pe care ședea G: în canapea A; 40 era tocmai la ușă G: veni A; Tinci G: Ținutei A; 41 în G: la A.

65 9 darnic G: darnică A; 16 pulpanele G: pulpana A; 27 < Și de ce s-a așezat neapărat lîngă stirpîtura aceea care, după cum îi spusese Tinața întimplător, venise la vizită; de ce nu s-a așezat izolat? Din două una: or pentru [că] se găsea în casa Ținutei, or tocmai pentru a părea cu atît mai provocatoare, cu cît se posta pentru luptă într-un punct mai îndepărtat. Sau, ce e mai sigur, pentru amîndouă motivele. *Tertium non datur.* Știa el: nu era la prima experiență. Altfel ar fi spus: l-am mai văzut pe domnul din automobil. Pentru că socotind de cîte ori i-a răspuns la salut, ideea că l-ar fi uitat e exclusă. Dacă lucrul i-era indiferent, n-avea decît să-l spună cu indiferență; tăcerea însemna acceptare și complicitate: însemna invitație la tăcere și mister.> A; 28 dînsul G; profesor A; 37 < cam ce ar putea să vadă o persoană nepricepută prîntr-o lunetă. Lazăr susținea că, lămurită de minuiorul telescopului, persoana aceea ar putea vedea toate privesțele mai de seamă ale cerului; afară de variabile, pentru

care trebuie să se Iacă observații de câteva zile în șir, după perioada variabilei. Și aci, începu să dea detalii care părea s-o intereseze foarte mult pe doamna Vrăjescu.> A; 37 interesindu-se dacă G: interesându-se dacă printr-o lunetă ca a lui A; 39 ceva cam mult G: ceva A.

66 5 a figurii ei G: pe figura ei A; 12 nemaipomenite G: nemaipomenit de surprinzătoare A; 8 < Dar singur văzu că ar ii cam forțat virajul și pedant; atunci o idee se luminează deodată, să abordeze tema lui Lazăr: dacă femeia antică era neapărat înaltă sau — cum corecta el — dacă femeile care s-au menținut în memoria generațiilor aveau și în statură aceeași măreție ca-n faptele lor. Se gândi însă c-ar putea jigni puțin pe doamna Nedan, care probabil prepara ceaiul și tratațiile. Dar ea-i va găsi în plină conversație, și-apoi va avea el și pentru dînsa câteva cuvinte mîngietoare (o va pune în capitolul excepțiilor care confirmă regula). Știa el apoi cum se duce o discuție în care să persiflezi pe cineva de față fără ca el să simtă; ba din contră. Alta era piedeca pe care o vedea că se ridică; dacă stirpitura, care acum cîtva timp se speria într-un hal așa de mare de propria și poate unica lui concepție și o aruncă cu atîta dărnicie în capul lui Nedan, nu i-ar revendica acum paternitatea.

Însă conversația mergea înainte între cei doi, din ce în ce mai animată (doamna Vrăjescu părea să fi cetit ceva în răstimp asupra subiectului, constatare care da un avînt nespus lui Lazăr), iar el, Nenoveanu, era cel care tăcea. Se răsucea pe divanul pe care stătea, pîndiud un cuvînt, o întorsătură de frază sau poate un gest de oboseală pe figura ei, ca îndată să se și avînte. Dar doamna Vrăjescu nu părea deloc plictisită, nici chiar cînd La^âr îi lămură vreun lucru pe care ea-l înțelesese fals sau alătura, îl asculta docilă și părea că pune un interes fără margini la explicațiile lui.> A.

67 35 mahalalele G: mahalale A; 36—37 la mașina-i G: la o mașină A; 37 pe care G: al cărei secret A; 37—38 o condamnaseră G: îl condamnaseră A; 39 < Și totuși i se părea că în mintea lui lucesc ca-n luptă slegulețele celor din urmă margini ale lumii, idei care deschideau alte zăriști în dedalul imposibilei mașinării, neastîmpărați și totuși mai ordonați ca drăcușorii lui Maxwell, ei cereau dreptul la viață și păreau că spun chiar mai mult decît aceia. Hm... drăcușorii ăștia [ai] lui Maxwell l-au făcut să persiste ... Și de bună minunatele păreri> A.

68 1—2 chîar Arrhenius, considerabilă personalitate a actualității G: chiar considerabile personalități ale actualității ca Arrhenius A; 3 drăcușorii G: micii drăcușori A; 12 ăsta G: acestuia A; 12—13 grozave alcătuirii G:

grozave teme A; 20 și își apără G: aci i se păru A; 27 < Și doamna Vrăjescu își aminti de sentimentul acela de protecție, de putere răsfrîntă ocrotitor asupra unui mai mic și mai delicat, așa cum ai acorda unui cățel nespus de frumos, pe care-l simțise întîi cînd stătuse de vorbă cu astronomul ăsta singular, luat în glumă de toată lumea.> A; 35 fusese oricînd femeia G: fusese femeia A; 38 firii G: lirei A; 41 și să facă loc G: și să întroneze cel puțin A; celui mic. celui slab G: pe cel mic, pe cel slab A.

69 1 recunoaște umil tăria G: recunoaște, putere A; 2—3 normal G: rareori ascultat A; 11 < Totuși nu putu scăpa de doamna Nedan, care se așeză lîngă dînsul, privindu-l cu ochi languroși și aburiți, în vreme ce ochii lui fugeau spre doamna Cornoiu cu o expresie care însemna un fel de resemnare comică, tocmai prin asta de circumstanță I Dar de cîte ori vroia să comunice doamnei Cornoiu această stare de spirit, constata că doamna Cornoiu nici nu se gîndea să se uite la dînsul: ea rîdea și vorbea cu Andrei Lazăr, ale cărui răspunsuri prompte, deși cu voce micșorată, dădeau impresia că s-a dezlegat mult; parcă din toate hîrtoapele caracterului său ar îi dat în sfîrșit la drum bun. Dar toate astea nu-l puteau descuraja pe dînsul. Manevre d-ăștia mai văzuse el: femei care te urmăresc cu coada

ochiului și care nu mai văd că întorci capul la ele, pentru ca mai repede ca gîndul să ia n înfățișare total străină. Dar astfel de manevre îi plăceau mult. Iar acum, în vreme ce cu buze fin boțite și ridicînd neconținut ochii în aer, ca o pasere după ce bea apă, culegea parcă de-acolo unele cuvinte scăpate din memorie, pentru ca să transcrie cu stiloul pe-un album al

doamnei Nedan, la insistențele acesteia, o poezie pe care nu și-o amintea prea prompt —, el gîndea că farmecul unui flirt stă tocmai în surprinderea și destrămarea, zisă cu zisă, a intenției ascunse viclean în împletitura atitor prefăcătorii, și că pentru ajungerea la scop, cu cît partenera e mai dibace și mai ascuns mascată, cu atît satisfacția finală va fi mai deplină.

K drept că-n scurta lui carieră de berbant — din clasa șasea de liceu și pînă acum, în anul întîi de facultate — nu mai întîlnise o ... potrivnică atît de stăpînă pe tactica sa; dar asta îi da și mai mult imbold, îl apuca o amețelă de plăcere la lupta care trebuia să înceapă acum, și-n vederea căreia îi trimetea în gînd, sub forma unei sărutări > A; 23—26 cu care știi să regrete femeile frumoase G: femeile știu să regrete A; 28 îmbia G: îl îmbia A; 34 îngăimeli G: monosilabe A; 35 deodată G: deodată, în gol A; 36 creionul G: creionașul A; 39 prima stradă G: primul drum A.

70 5 buzele G: buzele lui A; 20 cine stie G: undeva, cine știe A; 30 lumii G: lumii A; 32 depărtării G: depărtării A; 34 ea, ea singură G: ea singură A.

71 19—20 avea să formeze noul cabinet. în care desigur va lua loc și Cornoiu G: avea sa formeze cu el împreună cabinetul A ; 21 depeșii G: depeșei A; 24 simți iarăși nevoia G: simți nevoia iarăși A ; 29— 30 avea să-i scape vreun gest inconștient G: avea să-i scape vreun gest nepotrivit cu singurătatea lui cum își știa obiceiul A ; 31 postii G: poștei A; 33 ce G: care A ; 35 voi G: vroi A.

72 16 să nu-i G: ca să nu-i A.

73 2 mai departe G: mai de departe A ; 8 < El înotă cu piept larg deschis în toată această apă de fericire care curgea pretutindeni în juru-i. Și se întreba cu drept cuvânt, și-i venea să răcnească de bucurie, când îndoiala nu se mai grăbea să-i apară în haina ei stfăvezie-cenușie, și groaznic de chinuitoare, sub forma unui răspuns net tăietor; se întreba dacă n-avea drept să se bucure mai mult chiar decât ceștelalți doi, care se bucurau atît de virtos de viață, de nădejdi, de poftă nouă de luptă: el, pe care-l sărutase cea mai frumoasă femeie din orașul ăsta — și încă soția unui ministru. Ea singură, din propria ei pornire. De ce să diferențieze noua ei situație de sărutul acela neașteptat, de senzația aceea umedă și caldă, nemaicunoscută de dînsul; de ce nurnaidecit vestea că, imediat după aceea, ea s-a înălțat încă, să-i pară piază tristă, în loc să-l bucure, cum ar fi potopit de bucurie pe acești doi; de ce să nu-și spună și el, cum sigur și-ar spune acești doi: sărutul acela a fost piază bună și pentru dînsa, și ea nu va putea uita acest lucru. Sau reciproca: dacă pe ea n-o putea ameți cîtuși de puțin, ea tronînd deja în înălțimi amețitoare, cu atît mai mult noua stare de lucruri nu va avea nici o urmare față de pornirea ei spontană pentru dînsul, afară doar de aceea poate, că, acum fiind și mai liberă pe mișcare, ea va lua proporții și mai mari. Reciproca: verificînd deci la perfecție propoziția principală, de ce nu se putea socoti chit cu conștiința? De ce să nu ia parte integrală la veselie asta prietenească și de ce să n-o dea întregă atenția lui la destăinuirile pe care Ic făcea Nae Inescu — căruia Nedan îi și spune> A; 10 împrejurările G: lucrurile A ; 16 acela G: acela A ; 19 în lungul G: în tot lungul A ; 27 „Domnul inspector” G: „Domnule inspector” A ; 35 un deliciu G: o plăcere A; 40 singur G: unic A.

74 2 < îmi rezerv locuri în fiecare {trebuie să adaog că plăcerea pe care mi-o procură viu călătoria mă aduce totdeauna în gară cu mult înainte de venirea sau de formarea trenurilor). îndată ce am ajuns în vagon îmi marchez locurile aruneînd pe fiecare cîte un pachet de jurnale; pentru orice eventualitate sînt prevăzut din vreme cu mai multe pachete, fiecare

de mai multe jurnale și reviste, pentru a impune (cu un singur jurnal e prea derizoriu). Sistemul pachetelor de ziare l-am adoptat după o îndelungă experiență, după ce am avut oarecare neplăceri cu diferite pachetele de altă natură; cu jurnale și reviste riscul unei pierderi nu poate aduce niciodată vreo pagubă prea costisitoare...

De obicei îmi rezerv locurile chiar înainte de intrarea oricărui pasager în compartiment, pentru că găsesc necesar să aștept și pe întîrziiate.> ; 8 soț G: bărbat A ; 24 cari G: care A; 33 Practic e desigur ca arunci cînd nu e afluență să-ți păstrezi diferitele locuri chiar în mersul trenului, urmînd ca să te fixezi la urmă. Căci mă veți întreba: dacă e afluență cum ai să faci toate astea — căci pînă să sîrșești cu [cuvînt ilizibil] se pune trenul în mișcare. La care vă răspund: experiența te face să le îndeplinești cu cea mai strictă minuțiozitate, aproape fulgerător... A.

75 11 piciorul dedesupt G: piciorul ds jos A ; 31 jocul G: pe urmă jocul A ; 41 legănată G: legănătoare A.

76 8 destul G: deopotrivă A; în G: și-n A ; 41 să nu prindă știre G: să nu simtă A.

77 2 fiecăreia în parte G: cu fiecare pentru A ; 6 succeselor G: succesul A ; 11 găsești., G: găsești frumusețea A; 17 muzicii G: muzicei A; 18 răsullarea G: răsufflarea-i A.

78 3 in G: la A ; 3—4 amintirii G: amintirci A ; 9 inerte G: inerte, în forma acelei mașinării A ; 9—10 neconținut moarte, refuzînd neconținut sărutul plin al vieții G: neconținut moarte, refuzînd neconținut o mișcare proprie de mai amplă durată, care-i acaparase și-i robise tot ce era seînteie ome-nească într-insul. A ; 22—23 cite se vor fi ailind în orașul ăsta ... G: pentru a putea să se afle mai multe în orașul ăsta A ; 27 ce G: cari A.

79 2 tale G: mele A ; 17 pe altele G: pe cite altele A ; 18 întinzîndu-și degetele G: întinzîndu-și brațele și troznindu-și degetele A ; 30 să deala rind G: să dea A ; 31 prietinia G: prietenia A ; 32 orice G: vreo A; 38— 39 lăsîndu-l foarte încurcat și făcîndu-l să creadă cu tot dinadinsul că i-a G: lăsînd foarte încurcat pe Lazăr; care crezuse că ea i-a A.

80 2 atîtea rugăminți G: de rugămințile lui Nae, de a-i destăinui barem una din cuceririle lui A; 9 < Adică exact ceea ce spusei eu adineaorea; mă pastîșezi, dragă Nedan... ești liber, nu e nevoie să te îmbufnezi... eu [nu] numai că v-am expus metodele mele, dar vi le și recomand...

nu brevetez nimic și n-am nici d pretenție... sunt darnic, darnic, darnic...>
A; 11 pe G: de A; 17—18 prefăcut și cu gust coclit G: coclit și prefăcut
A; 24 ce cuprindeau buzunarele G: ce cuprindea buzunarele A; 27 clienții
singuratici G: consumatorii singurateci A; 38 tovarășa G: partenera A,

816—7 intuneric G: intunec A; 10 arheologului G: lui Nedan A; 16 toate
G: cele A; 19 aceea G: acea A; 28 Ea îi răspunse G: Iar ea îi răspunsese
A; 31 prietenii G: tovarășei A; 32 deodată G: odată ^4; 34 uriașă G:
uriașe A.

82 2 sărutările G: săruturile A; 3 voia G: vroia ^4; 3 jicnească G: jignească
A; 8 gîdclă G: gîdilă A; 11 aceea G: acea A; 23 un adevărat scrișnet G:
mai mult un scîrșnet A; 33 pronunțării G: pronunțării ^4; 35 năvalnică
G: crescîndă J4; 38 Draga mea G: Da, draga mea A.

83 1 enervează G: inervează A; 20 tale G: rele ^4; 22 sau joi G: joi A;
29 spusese G: spunea A; 38 să fii logodit G: să ai o logodnică A • 39 logo-
dit G: logodnică A.

84 6 voi G: vroi A; 8 mai strîns G: mai bine A; Lazăr G: El A; 9 nu
prinseră decît ghemotoci de cămașă G: nu-i apucaseră decît cămașa A;
începu G: Ea începu A; 14 împiedice G: împiedece A; 16 sinii G: sini A
20 încuraja G: încuraja A; 27 deplin G: larg A; 27—28 apoi își cobora G
apoi fără să-1 slăbească își cobora A; 31 îl lăsă G: ea-1 lăsă A; Lazăr G
el A; 35 deasupra-i G: deasupra A; 40 flacăra G: Jlacăra-i A.

85 9 neschimbate G: vechi A; 16 chinuitoare G: uimitoare J4; fără seamăn G:
exclusivă A; 21 împăcată G: potolită A; 25 sălii G: sălei A; 31 atît G:
atîta A; 36 mușterii G: mușterei A; 37—38 te superi G; să te
superi ^4

86 1—2 — Nu sunt Jn pierdere? Crezi că eu sunt d-ălea de doi *sularil*
Nu! Nu primesc nici un ban... G: Nu primesc nioi un ban A; 12 muște-
riilor G: muștereiilor A; 14 Fata socotea suma G; Fata îl privea A; 22
Se duse la el, îl apucă de mîină și-1 scoase G: îl apucă de mîină și-1 aduse
A - 32 încremenit G: uimit și stîngaci A; 37—36 condeiului negru... G:
condeiului negru ... — Tu n-ai gust de mine, micule? A; 39 era grozav G:
rămase foarte A.

87 3 asta G: de asta A; 5 dînsul G: el A; 6 femeia G: ea ^; 11 citea G:
cetea A; 27 uite G: și uite A; 37 ea-i G: femeia îi A.

88 3 și ajunsese la scară G: nu mai stătu să mai asculte și ajunsese la scară
A; 7 calm și sigur G: domol și calm A; 12 stai G: stăi A; 15 într-o G: în
A; 19 străzii G: străzei A; 23 dimineții G: dimineței A.

7./

89 13 de demult G: vechi A; nemerea G: nimerea J4; 16 feminine G:
femenine A; 18 și-n toiul G: in toiul A; 26 slîrșiseră de traversat G: tra-
versaseră A; pătruns G: intrat A; 27 cîntecul G; vocea J4; 28 dimineții G:
dimineței A; 36 acela G: cîntecului J4.

90 1 dimineții G: dimineței A; 5—6 trista-i viață de sălbatec G; încăpă-
ținarea lui sălbatecă se consacră unor țeluri de viață mare și adevărată
al căror trist și greu simbol era tocmai casa de mahala îndepărtată spre
care pornise A; 6 vocea lui Nae încetă să se mai audă G: vocea lui Nae
Inelescu nu se mai auzea A; 7 străin G: strein A; largul străzii negre G;
largul străzei acesteia negre A; 8—9 piciorul — parcă de la sine — o luă
ușurel înapoi G: piciorul o luă înapoi A; 10 din ce în ce mai crescîndă G:
graba crescîndă parcă A; 11—12 Era o arie matinală G: De astă dată
Nae Inelescu dăduse drum larg Matinatei A; 12—13 Inelescu nu se sîia
s-o zică cu sintaxa-i personală, direct pe italienește. (Din limba aceasta,
el mai știa vreo cîteva pasagii din operele cunoscute și cele trei strofe de pe
poarta *Infernului* lui Dante.) G: Și nu se sîia s-o zică pe italienește, limbă
din care nu știa decît — cu sintaxă personală — ariile celebre din operele
mai cunoscute și cele trei strofe de pe poarta *Infernului* lui Dante, A; 17
întîlnit G: pe care-1 întîlnise A; 19 nedespuiată încă de aur G: încă în plină
strălucire A; 21 Marea Seninătății, a Liniștii G: Marea Seninătăței, a
Ljniștei A; 23—24 cele două cornițe de umbră întoarse, ale Nectarului
și Fecundității G: Marea Fecundității și a Nectarului, ca două cornițe
întoarse, de umbră, A; 25 Astrul plutea imperturbabil în negurile înălți-
milor G: Astrul de argint plutea rece și calm în negurile A; 29 seva nouă
G; seva asta nouă A; 30—31 nu mai era nimic din luna C; nu mai era
luna A; 35 micrometrul și toate G: teodolit și micrometru precum pe
toate A; 38 mișcării G: mișcării A.

91 5—6 Dar risul îi îngheță, căci mintea îi alunecă deodată înapoi G: Și
acum rîse cu tot dinadinsul, dar risul îi îngheță căci < de după un copac
un moșneag cu miinile încrucișate, petrecute în mînecele largi ale șubei
îi privea uimit, iar Nae Inelescu întreprusese cîntecul și se oprise, privind
înapoi. Lazăr păși înainte fără să micșoreze pasul. Și > mintea îi fugi
înapoi A; 6 neexplicabilă G: stranie A • 11 atavică... G: atavică... să fi
fost acolo nebunia? ... Căci nebunia nu putea fi decît monstrul de fier
și de fringhii, căruia vroia să-i dea viață veșnică și pentru care și-a dat

el încetul cu încetul propria-i viață. A; 12—15 Privirea i se refugie iar pe lună și, pentru a înlătura orice altă idee, se îndărătnici să distingă deasupra Mării Ploilor tremurul de contur pe care ar trebui să-1 facă eleganta incovoietură din lunetă a Golfului Iriselor. G: Nu-și răspunse, iar privirile lui căutără speriate în lături și în sus, sus de tot, și se opriră iarăși pe lună, ca pe-un refugiu de neatins... Le încercă din nou puterea deasupra Mării Ploilor, acolo unde un ochi încercat abia de distinge liber eleganta incovoietură din lunetă a Golfului Iriselor. A; 19 păr G: părul A; 21 Cum trebuie să (fie doamna Cornoiu goală... G: Ca doamna Cornoiu goală... Cum trebuie să fie doamna Cornoiu goală... A; 27 privirile G: În privirile A; 28—29 care, opriri de această veselie zgomotoasă G: pe care-i oprise iarăși, fără să știe, cu hohotele lui și acum A; 37 asta se poate întâmpla oricând și oriunde... G: nu este desigur nebunie A.

92 3—4 dimineața aceea... G: dimineața aceea pe bulevard. Se mira chiar cum mai putea să-și pună această întrebare < Să fie clipa aceea cauză cind un strămoș din caverne i-a gonit sufletul și i-a luat locul, ezitând în fața gîtului gol al unei prostituate I Bar prin astfel de momente de furie, de întunecare complectă a miuței, de paralizie a conștiinței; și a bunului-simț, pot trece și cei mai zdraveni oameni, mai ales după ce sângele le-a fost potopit de puterea otrăvitoare a alcoolului.

Nu putea desigur fi vorba de așa ceva. Afară numai dacă nebunie nu înseamnă totuși numai această obsesie, această obstinație de a-și reproduce la nesfârșit acele stranii imagini și a-și pune necurmat această înlricoșetoare întrebare; se trezi deodată în timpul nopții, pentru a-și mai aminti că, altădată, cîndva, a mai avut cutare gest dezordonat, sau cutare închipuire fără sens, că foarte adesea discută singur cu mare aprindere cu un personaj închipuit și că de multe ori a surprins, iară să pară că a băgat de seamă, pe elevi rîzînd pe furiș de vreo strîmbătură curioasă a figurei lui, sau de opriri subite, în timpul vreunei expunerii, cu pauze prea largi și cu o figură desigur prea absentă și îndată apoi puțin rușinată, cînd ochii i se îndreptau întrebători spre elevul premiant:

— Or, ce spuneam... sau ... or unde am rămas? ...

• L'neori, îngrozit de ochii ce se plecau șiret, ai aceluia, singurul care nu-i lăsa să-și arate hazul și ironia lor mută, sfredelitoare, credea că a găsit el singur, înainte ca acela să deschidă gura, și începea grăbit, cu sufletul ușurat de-o mare greutate.

— Așa da... așa... bun... vorbeam despre oglinzile convexe: Ia acestea, vă spuneam, vom distinge de asemeni un plan principal, un plan focal și un plan antiprincipal ..

— Era vorba încă de oglinzile concave, domnule profesor; întrerupea respectuos, privindu-l cu ochii aceia nesuferit de prefăcuți, elevul premiant. Ne spuneți că o oglindă concavă poate să formeze imaginea a chiar a unui obiect virtual, care ar fi fost imaginea reală a unei alte oglinzi, dacă oglinda primă nu i-ar fi interceptat razele... Și tocmai vă pregăteați să ne arătați cum imaginea cea mai nouă a obiectului virtual e mai mică, reală și dreaptă și așezată între oglinda dintăi și planul ci focal continua premiantul cu dîrzenie și siguranță, pentru a-și arăta deplina putere a înțelegerii (care mai putea fi și consultarea dinainte a cărții revelatoare), dtși I^azăr îi făcea neconținut semn pe la spate că și-a adus aminte, în vreme ce mina cealaltă se și apucase să desemneze pe tabla mare schema mersului razelor între cele două oglinzi.

Dar pînă nu demult el se obișnuise să ia rîsul din ochii elevilor drept o bucuroasă înțelegere că domnul e preocupat de probleme înalte, din care descinde, de voie, de nevoie, pentru a le înșira și lor tot ce e mai elementar și mai banal pentru dînsul din vastul domeniu unde rătăcește mintea lui; o încintare, manifestată copilărește, că le este dat să vadă un exemplar din această specie rară și superioară, căreia i-e îngăduită orice distracție și zăpăceală.

Dar acum începea să descopere în ochii aceștia multipli, care-1 priveau ascultători, — iar memoria, în care simțea că se întorsese un strașnic resort, îi făcea să vadă de asemeni în atîția ochi ai trecutului — o altă culoare, un alt ton, în lumina aceea bucuroasă cu care-1 proiectau, ceva mai puțin simpatic, ba chiar rău, necruțător, grobian, în cel mai bun caz compătimitor.

Și el se cutremura înfricoșat în fața acestei descoperiri, care zi de zi se făcea mai temeinică și mai cuprinzătoare, ca o spărtură tot mai largă în perețele unei subterane.

Iar spaima creștea tot mai mult în fața revol'uțiunei îngrozitoare, care putea, tot așa de limpede cum a apărut la început privirilor copilărești, și acuma lui însuși, să apară și celorlalți, tuturor, și mai puțin cruțători decît copiii aceia răi și grobiani, care totuși se mulțumeau să fluture numai un vag reflex batjocoritor în ochii lor candidi.

Mai rămînea însă o întrebare.> A; 6—7 se putea pune firesc întrebarea G: se pune de la sine întrebarea A; 7 de-abia G: abia A; 7—8 tocmai acuma se gîndea să-și vadă de drum G: de-abia acuma pornea la drum A; 9—10 tinereții G: tinerelei A; 10 himera G: chimera aceea A; 12 halucinant G: acela A.

94 1—2 Și-a găsit femeia G: Și-a găsit femeia, drăguță ... femeia A; 3 kile G: kgr A.

95 1 Dar G: Da A ; 5 esteticii G: esteticei A; 11 e *ckic* G: e vezi *chic* A ; 13 < Se sărutaseră iarăși ca la despărțire și ca un fel de legământ pentru data viitoare, la sfârșitul fiecărei din cele două întrevederi mai cu seamă > A; 23 petrecerii G: petrecerei A; 24 erupția G: irupția A ; 38 < Desigur, ea trebuie să-î compătimizească sau poate chiar să-s i bată joc de dînsul pentru starea lui de prostrație ... Desigur gîndurile ei, proiectate asupra-i au început să tremure cu violență, și-n oscilarea asta necunoscută, de mănunchi de raze, ele ar putea să se împiedece și să dezvăluie ceva nou ... o...un...,> A ; 40 hainele astea sunt o curată G: un costum caăsta c o adevărată A.

96 1 nu e mai mult G: nu sunt A ; 18 < Și Lazăr clătină din cap înțelegător; dacă poziția tuturor lucrurilor se strînbese și acum domnea peste tot un fals echilibru . .> A ; TA aceea G: acea A; 39 Cum spun G: Ei bine A : 41 ținut ca G: ținut A.

97 1—2 patul ei... adică divanul,.. unde dormea G: patul ei... unde dormea A ; 10 rămasă G: rămase A ; 29 < Cum, fără să știe că aceasta — presimțind lucrurile, deoarece recunoscuse într-un vlăjgan ce-i tot da tîrcoale pe la poartă pe băiatul unui fost secretar al lui Cornoiu. mort astă toamnă — își avea martorii constituiți dinainte și gata să vie la cel dinții apel făcut prin servitoare-> A ; 34 < agenții cari însoțiseră pe Cornoiu și care așteptau la poartă n-ar fi luat-o înaintea martorilor tocmiți de doamna Șoimu_ așa încît, cînd cei din urma au ajuns > A ; 36 s-au Jăcut G: s-au tăcut deci A.

98 2< au fost puși "agenții] iu curent cu cele întimpfate de cei dinăuntru, însă, lucru curios, în loc să ia apărarea doamnti Șoimu, cum se așteptau partizanii aceștia, au rămas dimpotrivă, foarte ns dumeriți de prezenta lor acolo, chiar dinainte de a se petrece faptul; au calificat lucrul de cursă și de șantaj și au început să murmure zgomotos contra modului cum a fost tratat un ministru al țarei. Martorii doamnei Șoimu au băgat-o atunci pe mînecă și au început să dispară unul cite unul, iar cei rămași, înfricoșați de atitudinea lui Cornoiu, care aștepta dirz poliția ca să elucideze această afacere, care nu poate să treacă așa cu una-cu două, s-au dat și ei de partea ministrului. După care, doamna Șoimu a avut o criză groaznică de nervi, și numai acest lucru a determinat pe domnul Cornoiu s-o ierte și să declare că renunță la cercetări, ținînd în fața tuturor o drastică alocațiune morală fostei sale soții, la cure — se justifica et — venise chemat de dînsa, pentru a-i asculta păsurile, expunîndu-se oarecum, dat (und actuala lor situație familiară si socială, deci numai dintr-un spirit de targa

filantropie, răsplătit totuși într-un mod atît de nedemn. își închipui pe Cornoiu vorbind într-o astfel de împrejurare; c inutil prin umare să-ți adaog că a plecat aclamat și însoțit de toți cei de față. dușmani și prieteni. Ceea ce rămîne din toată afacerea este totuși că unii din martorii doamnei Șoimu șoptesc așa, după insistente rugăminți...> A; 11 neidentificat definitiv G: neidentificat A ; 20 turburătoarea G: nostima A ; 23 rugămințile Gr rugămințile A ; 38 întîlnire G' întrevedere A,

99 33 sărutări G: săruturi A ; 27 ateea G: acea A ; 36 umflat G: cam exagerat A ; 38 chiar să și ridă G: să ridă A.

100 17 aspectul G: înfățișarea A ; 30 ocheșă G: e oacheșe A • 35 să spui G: să spun A.

101 5 prietinei G: prietenei A ; 6 asidua micuță G. micuța A; 19 pe-aci G: pe-aici A ; 22 laerărilor G: lăcrărilor A ; 30 nu mai G: nu A ; 40 singură G: însăși A.

102 5 însă ar fi G: ar fi A; 11—12 alintării G: alintărei A; 16 < își aminti atunci cu destul necaz de hazul disprețuitor, pe care-I făcuse de absuidiitatea acestor propoziții, cînd văzuse că nu Lazăr e autorul Jor. Acum scrisorile se răzbunau.> A ; 18— 19 domnul Cornoiu ceru G: domnul Cornoiu intră foarte agitat și ceru A,

103 3 țării G; țarei A ; 9 roților G: roatelor A ; 11 cu G in A ; 20 tocmai G: întocmai A ; 34 virite sub nări G: sub nări A ; 36 totuș G: totuși A : aibă G: aibe. A.

104 11 ministrului justiției G: ministrului sănătăței A; 14 portofoliului pe care-l deținea Cornoiu G: portofoliului Ocrotirilor sociale pe care-l ținea Cornoiu A ; 31— 32 salutări G: saluturi A; 32—33 la confuzii, la ocheade și chiar la răspunsuri provocatoare de hilaritate G: la confuzii provocatoare de hilaritate, la ocheade și chiar la proferări de obrăznicii A ; 40 < Dimpotrivă astfel de mărturisiri în public sau aproape de ureche c* ofensau oribil, pîrindu-i-se că acel ce le făcea are oarecum aer concesiv sau că înainte de a se hotări să le constate, sta de bună scamă la îndoi- lă ^ A.

105 18 totuș G: totuși A; fecioreasca-i sficiune G: fecioreasca înfățișare de toate zilele, delicioasa-i A ; 21 lozincă G: deviză A ; 29 totuș G: totuși A ; 33 candoarea G: candoarea pură A ; 37 picior G: picior înalt A.

106 3 gălăgioși posesori G: tainici posesori A ; 3—4 (la tot pasul Nenoven corecți și somnoroși, ori tari de urechi de la natură sau din fudulie, accepțind eu destulă greutate sau contestind, iară chip de revenire, nume și figuri chiar din cele ce trecuseră de mult și temeinic pragul istoriei} G {Bergson era perimat, Einstein farsor, Tolstoi simplu scrib social, iară dar poetic} A; 9—10 desigur incomparabil mai puțin exagerată în propriu-i oraș G: nu chiar așa de exagerată desigur — în orașul ei A ; 17 le simți G: o simți A ; 19 aceeaș G: aceeași A ; 20 autocontemplației G: autocontemplațiunei A; 23 de dedesupt G: dedesubt A; întâmplării G: întâmplârci A; 24 biruinții G: biruinței A ; 28—30 de „nebuni cu măsură” sau de „nebuni în toată firea”, cum își botezase pe micii și suportabilii ei nebuni de-acasă, pentru a mai trebui să-și caute un altul aci G: „de oameni în toata lîrea”, cum o botezase, pentru a mai trebui să caute un altul A ; 31 spune G: încă spune A ; 32 acum G: aici A ; 34 izbîndă G: reușită A.

107 2 pretinse hotărît G: pretinse A ; 3 în provincie G: la ei, acasă A ; 18 aceea G: acea A; 23 < E drept, martorii mai toți trecuseră de partea domnului Cornoiu; cei duși la poliție afirmau acuma, pînă la unul, că doamna Sultana îi chemase din vreme, sigură de ce avea să se întimple {de fapt domnul Cornoiu fusese la dînsa și în ajun, dar n-o găsisese acasă; Sultana era deci sigură că va veni și a doua zi} — așa că tema cursei întinse nu era greu de susținut. Dar mai era un martor — un student înalt — se zice, care dispăruse deodată, și de la care, se spune, emana toate necuviințele adresate domnului Cornoiu.> A ; 37 Elveția G: Helveția A.

108 4 țării G: țarei A ; concediile G: congediile A ; 17 falș G: fals A ; 24 < Nu-ți mai rămăsese decît să mă insultî și cu presupunerea asta infamă ... Zadarnic domnul Cornoiu a vrut s-o împece, văzînd această neașteptată izbucnire, care-i da certitudinea cît de străină era ea de împrejurarea la care se gîndise dînsul.> A.

109 7 < Domnul Cornoiu tocmai dăduse ordin la telefon să i se aducă mașina ministerului. Se mai înseninase puțin gîndindu-se satisfăcut la izbucnirea cumplită a soției sale, care-i plăcuse mai ales prin mina de dispreț, Doamne, de dezgust profund, pe care o făcuse, numai la simpla idee c-ar putea fi bănuită măcar. Și mai ales, era limpede, supărarea ei mersese la paroxism, pentru că bănuiala ar fi putut părea că se proiectează acolo, în provincie, în orașul lor. Așadar era limpede că doamna Cornoiu simțea strigătoare repulsiuni pentru oricare dintre amicii de-acolo, întru atît întrucît ei ar putea fi priviți și altfel decît de partizani și unelte. Era limpede apoi că și aici, la București, unde bănuiala ar fi fost oarecum mai

plauzibilă, în orice caz mai puțin jicitoare, nu era nimic care s-o țină legată, de vreme ce ea însăși pretindea să-și revadă casa din provincie. Cu alte cuvinte, sentimentul ei exclusiv de mare stăpînitoare nu se alterase cu nimic, ba dimpotrivă ultimele împrejurări îl făcuseră să crească.

A doua constatare era de asemenea bună; deocamdată nu aflase încă. întâmplarea cu Sultana Șoimu. Se producea întrebarea: cum va reacționa ea în fața acestei neplăcute împrejurări. "Va privi-o ea cu acelaș dispreț suveran cu care privește pe toți și pe toate, va admite că soțul ei a fost atras în cursă și se va mărgini doar să-1 primească surzîndu-i cu milă, ca unuia care s-a dovedit atît de lipsit de prevedere, ceea ce e notă rea pentru un om politic? Sau ... Dar nu: prima alternativă e atît de potrivită cu caracterul ei, cu modul ei de a vedea lucrurile doar prin prisma asta de ordin pur intelectual, excluzînd matematic orice altă presupunere, de proveniență sentimentală (sursă sufletească în care ea părea că nu crede), încît domnul Cornoiu se gîndi, cu drept cuvînt, elacâ nu e mai bine să dea cărțile pe față; începutul tot îl făcuse... Da... Cel mai bun lucru... Iar cît privește pe doamna Șoimu, atît pentru a i se arăta dumisale personal că puterea nu iartă, cit și pentru a se arăta celorlalți că domnul ministru înțelege să pedepsească pe cei ce îndrăznesc să-i întindă curse, cît în sfîrșit pentru ca Zina să vadă că nimic n-a fost la mijloc altceva decît so simplă pomire de binefacere, răsplătită printr-o odioasă înscenare — automobilul care sosește acuma în Ioc să-I ducă la ministerul lui îl va duce la ministerul instrucțiunei, iar doamna Șoimu va binevoi la toamnă să ia drumul frumos al Basarabiei.

Domnul ministru se ridică ferm de pe fotoliu și făcu cîțiva pași nerăbdători.

— Dar ce dracu are mașina aia dc nu mai vine odată.> A ; 13 Soi... G: Sultana Soi... A; 24 avea G: are A ; 24-23 dînsul vorbise G: domnul Cornoiu a vorbit A.

110 13 instrucție G: instrucțiuni A; 15 care dă G: de dă A; 23 biroul G: birou A ; 24 grelele G: grele A.

111 C Și omul politic învinse. G: Și învinse. A; 8 șeadă G: șadă A; 18 < Dar va ceda în cele din urmă ... Oh... acum o are la mînă... Or... or procesul-verbal de flagrant delict de șantaj, încheiat în regulă, de agenți competenți, și unde... aici la București, unde nu mai poți zice că... în propria lui locuință.> A; 25 care G: cari A ; 26 să regretî G: că trebuie să regretî A ; 27 E curios numai că... G: Ceea ce e curios e că A ; 39 un moment numai G: un moment numai... te rog să mă ierți un moment numai A.

112 6 aci G: aici A ; 7 șadă G: șadă A ; H dracul G; dracului A ; 40 — Caz ... chestie 1... G: —Caz... amant... chestie ...A .

113 6 veni G: intra ^; 9 de care G: pe care -4; 18 convingi G: învingi ; 28 prietini G: prieteni A ; 34 jicnită G: jignită A; 37 cine face parte •din G: ce e cu A ; 40—41 mă socotești iară chip de schimbare G: mă socotești și acum A.

114 33 perete G: părete A ; 35 se întâmplau G: urmau -4 ; 40 să-ți G: să A.

115 3 puterii G: puterei A; U rîndul dumitale G: rîndul dumitale acolo -4 ; 27 căroră le G: căroră el le A; 32 O simplă dorință G: O singură dorință A; 38 străzii G: străzei -4.

116 11 stimulent G: stimulent... sau ca pe un motiv de comparație A; 25 Numai să nu te superi dacă-ți spun Iosefina... G: Să mă lași să-ți spun loselino ... A \ 29 altfel, tranșă ea grăbită G: altfel A; 31 grije G: grijă A ; 35 tovarășe G: tovarășă A.

117 17 aici G: aci A ; 18 cum G: nu ^; 20 mi-a G:mi-a spus A ; 22 zice •că n-au de ce G: zice... A ; 36 totuș G: totuși A.

118 14 ușii G: ușei A; 15 totuș G: totuși A; 19 trecînd G; ce trece A , 36 nemărginirii G: nemărginire! i.

119 13 minții G: minței i ; 17 pe G: în „4 ; 18 imaginii G: imaginii -4 ; 21—22 avar bătrîn G: bătrîn A ; 23 ca să apuce G: spre a apuca i ; 26 luminii G: luminei A; 27 realității G: realității A; 28 frumuseții G: frumusețe! A; 29 minții G: minței A; 37 voia G: vroia A.

120 1 curele G: frîngîii ^; 8—9 scăpase pentru totdeauna de el 1 G: scăpase I A; 11 pe după obezi G: pe lîngă pereți A; 27 ultimul G: unicul .4 ; 28 drăcească G: dumnezeiască .4 ; 35 cu degetul G: degetul A.

121 9—10 soarele a răsărit dc-a binelea C: a răsărit și soarele A; 17 aci G:aici4; 21 străină G: streină .4 ; 32 străzii G: străzei A; 35 vieții G: vieței A.

122 6 să-și poată spune G; cel puțin dc departe, o singură dată numai A.

123 5 opinci G: cu opinci A ; II a G: au A; 30 hirșciie sau scrișnește G: hrișciie sau scîrșnește A; 32 scrișnească G: scîrșnească A ; 40 urît G: și urît A.

124 15 din nou G: din somn y4; 20 întîrzia G: întîrziia-4; 27 minuniiG; minunei A; 37 pregătiri mari G: pregătire mare A; noptii G: noței A.

125 2 vieții G: vieței .4; 3 sfeșnicele G: sfeșnice A; 12 vieții G: vieței A ; 24 mașinii G: mașinei A; 28 prietinește G: prietenește J4 ; 30 perete G: părete A; 39 spinării G: spinărei i.

126 11 împiedică G: împiedecată ^4; 13 roții G: roței A ; 15 mașinii G: mașinei A ; 40 de-aci G: de-aici ,4.

127 7 coborîrii G: coborîrei A ; 15 aceea G: acea A; 27 < Dar tu, zeiță, mi-ai pus în mînă pe micii demoni, cu vestea coborîrei tale aici, în această casă omenească. Da, mi i-ai pus în mînă, și asta va însemna trecerea ta în cartea veșnicei nemuriri. Căci în zina cînd m-am întors de la tine cu vestea venirii tale în suiet, i-am > surprins pe toți < drăcușorii lui Maxwell^ A ; 32 puse G: puse atunci A ; 33 sloboadă G: slobode A ; 36 întrebuițind înadins G: întrebuițind A ; 39 roții G: roței A ; 40 puțin G: ușor A.

128 16 crucii G: crucei A.

129 27 întîmplare G: împrejurare A; 29 minții G: minței A ; să stai Ci să asîști A.

130 1 roții G: roței A ; 5—6 înnebunirii G: înnebunirei A ; 9 amintirii G: amîntirei ,4; 12 < — Bine, dar mașina era de mult construită... se vedea bine. — Tocmai... si chiar în seara făgăduielii tale, lui i s-a părut că merge pentru prima oară ...> A ; 14 pînă într-atîta... G: atîta A ; 15 s-a mulțumit doar cu banii... canalia... G: S-a mulțumit doar cu banii ...A; 18 revederii G: revederei A; 21 < Nu-și dădea nici ea seama ce putea fi asta pe soțul ei. Și era sincer de întristată că nu-i poate răspunde onest, cu aceeași măsură, ceea ce simțea bine că s-ar fi întîmplat, dacă micul Lazăr ar ii putut rezista fericirii de a o avea, și acum la trei zile ar aștepta-o, copil cuminte și credincios, iubind-o ca pe propria lui viață și punînd-o în cumpănă cu infinitul. Doamne, de ce trebuie numai să înnebunească sau să moară pentru ca să-i poți vedea puterea iubirei. Oh, cit de fericită ar li răspuns și ea atențiilor galante de acum ale soțului său ...>A; 26 părul celei de-a doua soții a lui Napoleon G: părul A; 35 < în cazul ăsta domuu] ministru ar fi luat proporții considerabile în ochii ei, chit că mobilul lui ar fi putut să fie cursa pe care a întins-o puterea ei de credință. Pe urmă faptul că el a fost profesor dc istorie, pe urmă galanteria lui.>A*

131 20 nu-i știe G: nu-i cunoaște A ; 33 literile G: literele A.

112 39 putut cumva G: putut A.

133 1 să se nască G: naște A; 5—6 atunci Ia circiumă ... Nae Inelescu sau Lazăr... G; atunci la circiumă A; 9 de bună seamă G: desigur A; 9—10 n-ar fi fost tocmai prea mult G: n-ar fi tocmai mult A; 12 totuși G: de bună seamă totuși A; 11 pedepse pentru orice abatere cât de mică G\ pedepse A; 15 ca niciodată G: și de data asta cu dînsul A; 15—17 Iar culmea era că de astă dată, cînd avea să-i aplice iarăși canonul, cum îl denumise dînsa, desigur că-și ve refuza corpul G: refuzîndu-și corpul A • 18 prevestise „prieteneste” G: prevestise A; 29 paralizat, sau detunat indirect G: paralizată indirect A; 34 aceste lucruri G: lucruri A; 34—35 înțelese G: înțeleasă A; 36 plecării G: plecării în același tren A; 40—41 Decî chiar în ziua aceea trebuie să stea singur cu doamna Cornoiu G: Deci trebui să se ducă la doamna Cornoiu singur A,

134 2 obiect în preajmă-i G: obiect oricare din preajma ei A; 4—5 dînsa se ridica să treacă pentru un moment alături G: cînd se ridica să treacă alături A; 11 picur G: picuș A; 12 întreabă G: întrebă A; 13—14 s-a ailat cumva G: s-a auzit A; 25 o privi G: i se uită A; 27 vag buburoșată G; buburoșată A; 35 răspunse G'. spusese A; 36 jar acum doamna Cornoiu socotise G: doamna Cornoiu credea A; 37 se putuse infoima G: se putuse informa de bunu-i prieten A; 38—39 că probabil, bunu-i amic G; Lazăr probabil că A.

135 3 acea G: aceea A; 6 vorba, asupra tragicului subiect G: vorba A; 1 bănuielei G: bănuielei A; 10 o făcură G: o făcu A; 13 interesul G: interesul acesta A; arăta acum G: arăta A; 14 acesta G: el A; 15 încă cu G\ cu A; capăt G: cap A; 16 mai trebuia să vină G; sosi A; 29 acea G: aceea A; 32 Reacția G: Reacția asta A; 33—34 frumusețea din gîndul lui de-acum G: frumusețea A; 41 ce se agita în luciul G: din luciul A.

136 16—17 de plăcerea intensă ce-i producea G: de plăcere A. 28 vieții •G: vieții vtj 31 mai-mai să se lase G: se lăsase A; 33 lințoliu înfiorător, luciul cel G: lințoliu, luciul A; 34 împace G: împece A; 38 femeia de-acasă •G: ea A; 38—39 deveni îndată G: deveni A; 39 ba G: ba chiar A; 41 să întrebuițeze la adresa ei, culme a disprețului G; să întrebuițeze ca culme a disprețului A.

137 I Atit G: Alita A; 2 iieruțătoarLa Berta G: ea A; 10 pronunțată •G: aplicată A; 18 s-o știe și s-o vadă de aproape G: s-o vadă și de care cu orice preț ținuse să fie văzută A; 20 < Dealtmăieri prea greu nu-i era

||cwikailizihii\ îi aduse cu melancolie aminte de drumurile aproape aceleași, ft.de nu mai demult acum o lună, cînd își pierdea amiezile și serile bătînd ^trotuarul în urmărirea Ținutei, care și ea își urmărea, sărmana, prin labirintul celor mai complicate mahalale, nenorocul și deznădejdea. Și astea , toate pentru a se desfăta cu rară voluptate de accesele de turbare geloasă 'a domnului Nedan, care vedea în aceste misterioase și îndepărtate rătăcirii, îreminiscenta vieții ci de pînă acum. Dumnezeu, o lumină sîngerie se deschidea ca o zare de război în mintea ei; furia turbată își muta acum sediul în încâpătoarea locuință a formidabilului piept; dar drumurile pe care le va bătători ... > 4; 25—26 fericirii G: fericirii A.

138 5 fantastică G: fantomatecă A; 13 curții G: curței A; 18 existenții G: existenței A; 22 minții G: minții A; 25 ochii G: ochi A; 27—28 imaterial — ca orice ideal G: imaterial A; 31 Rugina trecutului G: Femeia A; 23caineriiG: camerei A; 35 sub cununa G: cu ochii de spaimă sub icununa A,

139 19—20 că de astă dată poate G- că poate A; 26 zbateri de acest fel •O: zbateri A,

|; 140 5 jicnită G: jignită A; 19 nopții G: nopței A; 21 socoti G: socoti cu I groază A; 22 acelaș G: același A; 27 nemaiapărînd G: se părea A; 33—34 , unicul din serie pe care-l poseda Nedan și i-l împrumutase G: una din cariile țile ce-i veniseră de la Paris, de la o prietenă care, rugată anume, luase : la rînd toți anticarii de pe cheiul Senei A; 36 subiect G: nume A.

141 5 arate G: arate -4; 18—19 a continuat G: continuă A; 35 strivirii C: strivirii A.

142 5 țării G: țarei A; 6 voinții G: voinței A; 7 trecutului G; trecutului E și prezentului A; 13 ochi G: ochii A; 10 < îi revedea pe toți prin chipul lunguieț și superb al unui individ necunoscut și care o lăsase complet indiferentă atunci, deși cînd ieșea dimineața ta Șosea o întâmpina cu o întoarcere atît de elegantă și îndrăzneță făcută în coasta automobilului ei cu mica și zvăpăiata lui mașina, incit la început o speriasse teribil — pentru a o conduce apoi pînă dincolo de Băneasa, învîrtindu-se în juru-i în viragii îndrăznețe, precedind-o cu iuțeli mortale, cu strecurări pe după ronruri și printre vehiculele țărănești intîlnite, cu O dibăcie de calcul atît <e uimitoare, că adesea îi oprea inima în Joc și-i căsca ochii de spaimă.

Figura aceasta o intîlnise apoi în impecabile ținute la teatru, prin restaurante, la Cameră, în cine știe ce localuri. Venea ori pe unde se ducea

dînsa, ghicindu-i prezența într-un anumit loc cu un dar de devinare care-o uimi de asemeni. Dar tot avu mindria intimă să nu întrebe cine e. Căci în mintea ei stătea atunci în cumpănă, privirea evocatoare de alte universuri a lui Lazăr, cu înfățișarea învăluită într-o medievală și uriașă pelerină de mister a unui truver, care-i ducea închipuirea și viața cu secole înapoi. Iar vitejiilor tipului din mașină le da importanța unor simple numere de circ. între omul ăsta care-și juca viața pe-o roată și între două fanteze lără viață, ea fusese amăgită de jocul de păpuși al celor din urmă...

Cine va fi fost tînărul acela cu mica lui mașină pestriță, cu largul lui gheroc pestriț, cu pălăria pestriță, cu borul ridicat în față și lăsat la ceafă, cu ochii aceia zvăpăiați și aprinși ca și mica lui mașină ... Va ghici rî și-acuma venirea ei, va ști el desigur să-i iese înaintea la gară prin noianul de oameni? ... O, asta nu, desigur, dar de bună scamă el o știe, și-acum, cu venirea toamnei, el trebuie, s-o aștepte inlrigurat din zi în zi... poate chiar se duce la Șosea și așteaptă acolo cu botul mașinei întors spre pîn-tecul drumului. Și revenea dezamăgit în fiecare dimineată, fără viragii, fără să mai încerce coarda morței pe minunatul drum înecat în splendorile dîmineței.

Ce va face el oare acum, întîi, cînd va vedea-o ce va năsgoci mintea lui Îndrăzneată pentru a-i arăta bucuria revederii ...> A; 23 iarăși amini, G: aminte A; seara lui Nedan G: seara lui Nedan — cum o botezase A; 32 de mulțumită G: de bine A; 36 zgomote stridente G: zgomotele cele mai stridente A; 40—41 lăsate astfel tocmai G: tocmai A.

143 5 înfigea G: înfige ^4 ; nopții G: nopței A; 13 fără frîu G: fugarului A; 15 care tot i se părea G: care i se părea A; 19 ușii G: ușei A.

144 6 Să ii căutat oare G: Dar mai putea căuta și A; 7 însă G: Doamne A; 9 aci G: aici A; 15 scăpării G: scăpării A; 26 se porniră G: se porniră de astă dată A; 33 într-adevăr G: într-adevăr, aci A.

145 6 răsirîseră G: răsirîseseră A; 10 pe-afături G: pe-aci pe-alături ,4 : 25 somnoros G: somnuros A; 28 găsirii G: găsirei A; 33 expresia G: expresie A.

146 14 frica. Era o copilărie să se sperie astfel de nimic, și încă de o biată vietate scrintită și firavă ca nefericitul Lazăr. G: frica A; 21 Dealtminteri G: Dealtfel A; 23 așa G: astfel A; 24 Nu regreta G: Și nu regreta A; 39 trimisese G: trimisese A.

147 9—10 intrigii G: inrrigei A; 26 aceea G: acea A; 4 I feminine G: femeii in e A.

148 13 încetinire G: încetinare A; a goanei trenului G: a întregului tren A; 34 domnul G: dînsul A; 35 surizindu-i G: surîzindu-i prietenește și dezbrăcîndu-se alene dinaintea-i A.

149 26 lacrimi G: lacrimi A; 29 opririi G: opririi A; 29—30 nu ar avea de unde G: nu ar putea A; 30 lucrul ăsta G: lucrul ăsta, numai așa... o idee.. A; 32 aceeaș G: aceeași A; 39 Izbindu-se G: Și izbindu-se A; 41 inimii G: inimei .4 ; ușii G\ ușei A.

150 6 absurd G: ar fi absurd A; 19 perna G: perina A; 36 subitele-i G: subtilele-i A; 37 vieții G: vieței A,

151 14 minții G: minței A; 17 stîngii G: stîngei A; 26 frămînta G: frămîntă A; 34 nopții G: nopței A; 38 frumuseții G: frumuseței A; 39 aici G: aci A; 40 răsufării G: răsufării A.

152 4 însă stupoarea G: Iar pe dînsul stupoarea A; 13 urechi G: ureche A; 16 scării G: scării A; 21 greșala G: greșeala A; 31—32 țigară G; țigare A; 36 atît G: atîta A.

153 4 gîndit G: grăbit A; 22 țărături G: țărmi A; 34 s-o fi luat G: s-o ii luat-o A.

154 6 glăsui G: glumi A.

154 — 155 39—1 ale dedesupturilor gîndului G: ale minței A.

155 5 femeia... G: femeia... doamnă... A; 20 < nu mă mai așteaptă, de vreme ce m-a văzut, cu siguranță, pe coridor, conducîndu-vă pe dumneavoastră. Desigur că ea-și seacă ochii umeziți și necazul pentru făgăduiala care i-a scăpat în căpușeala de mătase a pardesiașului ei.>^4 ; 22 trimite G: trimete A; 23 < Ar fi fost desigur un sacrificiu pentru dînsa să-și piardă o zi în plus pe drum, numai pentru că îi făgăduisem în schimb că peste două zile va conta pe ajutorul meu ... E o afacere cu o taxă succesorală, o veritabilă încurcătură de care n-am habar... însă mă gîndeam să recurg la ajutorul domnului ministru Cornoiu ... O întreagă complicație de mici dezastre, o, nu e nevoie să vă neliniștiți pentru că aci am vrut să revin... cum o să regret toate acestea cînd piciorul, care apasă, calcă și trece peste toate astea, e al dumneavoastră, doamnă ... nu, nu, fiți liniștită ... fata cea blondă de bună seamă își va găsi alt protector la București, sau poate mă va întilni tot pe mine, cu o zi mai tîrziu ... așa că nu ea e cea care poate fi compătimită; eu insumi cum aș putea fi compătimit că în schimbul unei banale nopți de amor, norocul mî-a aruncat în cumpănă fericirea de a însoți pe cea mai frumoasă femeie din țară un ceas de drum

de fier... Ah, ba na, sunt chiar foarte de compătimit că această fericire mi va dura decît un ceas, plus cît mă va mai dăruî norocul să ne țină aceștia în cîmp...

— Nu va fi mai bine, domnule Inelescu, să mă mut și eu în compartimentul fetelor, și-apoi le voi lua sub protecția mea la București... tot vă dați jos la Pitești...

— Dacă țineți cu orice preț să-mi smulgeți posibilitatea de a servi eu pe drăcoasa aceea de blondă peste două zile, mă plec și sub această nouă apăsare a frumosului și implacabilului destin, care mi-a fost hărăzit în noaptea aceasta... însă aveți dreptate, cum aș putea să vă las astfel, cînd acel individ necunoscut spuneți gâ de două ori a încercat să vă atace ... Doamnă, vă voi însoți pînă la București dacă nu se poate altfel... Și voi găsi eu un pretext pentru minister pentru a scuza cea dintr'întîrziere a mea la datorie...

— O, în privința asta ne va ii, cred, de folos soțul meu, dacă aveți gentileț...

— Nu, nu, nu ... nu, asta nu ... }n nici un caz soțul dumneavoastră ... Vă rog, doamnă, n-aș vrea în nici un caz să știe domnul ministru că v-am însoțit la drum într-o noapte, într-un tren pustiu, care s-a oprit pe cîmp ... Vai desigur, îmi va fi recunoscător, o știu, o știu prea bine... fără nici un echivoc, doamnă... dar... în fine.., prefer să sufăr pentru dumneavoastră, prefer ca mica muștrare din cariera mea să fie din cauza dumneavoastră ...

— Cînd poate fi evitată...

— Va fi evitată spre a atrage după sine ... nu, doamnă, vă rog, doamnă ..

— Crezi că va atrage cu adevărat după sine ...

— Doamnă, orice ar fi să se întîmple, vă rog nu ... de ce nu mi-aș asculta această mică rugăminte... v-ar putea oare împiedeca ceva...

— Dacă dumneata îți...

— Vă mulțumesc...

Ea-l privi zîmbitoare o vreme, apoi spre a-l necăji:

— Ei lasă, domnule Inelescu, vă cred că nu faceți un prea mare sacrificiu pentru mine, deși mi l-ați dezvoltat atît de pe larg... veți întîlni pe blonda de la București și lucrurile vor fi tot acolo. în acelaș timp mă veți fi servit și pe mine, și vă voi fi recunoscătoare... Mai rămîne punctul lipsei de la datorie... Iacă, propun următoarele: să mergem în cabina fetelor, dumneata te vei da jos la Pitești, iar eu nu le voi făgădui nici un ajutor. N-avem decît nu le spunem cine sunt eu...

Nae Inelescu o iixă cu ochi măriți. Va să zică tra adevărat că ea fugise din compartiment, pentru că într-adevăr i se făcuse frică. Și fără să mai pregete, porni din nou la asalt:

— Vai, doamnă, n-ați interpretat just cele înșirate de mine, desigur cam în neregulă, dat fiind circumstanțele și persoana lingă care am rînd noroc să stau în asemenea circumstanțe... Nici n-am vrut să fac paradă de sacrificiu, ci doar să subliniez un omagiu ... Pe care, văzînd că n-am izbutit să-l învederez cum trebuie, voi insista, avînd chiar acest aer, nemodest, că aș face paradă de sacrificiu ... Și voi trece, frumoasă doamnă, fie-mî îngăduî cel puțin în noaptea asta să vă adresez astfel de vorbe — pe care de mult v-ați dispensat de a le mai auzi de la mine —. voi trece, cum spun, frumoasă doamnă, peste călcarea datoriei și muștrarea de care am vorbit, ca peste ceva cu totul și cu totul fără importanță. Vom trece, chiar și peste capul blondei cu ochi apoși și mari, de la care, vă asigur că la București, după ce voi servi-o nu voi căuta să exploatez succesul.. Vă rog să credeți că la București nu această mică blondă provincială va ține în loc timpul meu... Dar oricum, doamnă, recunoașteți și dumneavoastră, oricît ați ii de în necunoștința de cauză, că nu putem trece peste un singur lucru fără să-l regretăm... Și anume...

— Și anume ...

— Rămasul la Pitești...

— Cum... rămasul la Pitești...

— Vorbesc de rămasul meu personal la Pitești, și nu pentru inspecția la liceu, ci pur și simplu pentru rămasul în el însuși, rămasul meu și-al blondei... Mă priviți ca pe-un scrîntit desigur, dar ce vreți, scumpă și mult frumoasă doamnă... Nu este prea frumoasă desigur blonda din vagonul vecin; la București, repet, o voi servi sumar, și nu voi ști apoi cum să mă scap de dînsa... Acolo, aventura cu această fată nu va avea nici o atracție... pe cînd, gîndiți-vă la aceeași aventură, în trenul care trebuia să ajungă la București la ora 1 noaptea, și care s-a oprit multă vreme în cîmp, atîta cit o mică provincială să fie scoasă din minți și făcută să-î întrerupă drumul. Să se scoboare la o stație necunoscută nici pentru ea, nici pentru cel care o îmbie (întrucît mă privește, pentru prima oară văd acum Piteștii) ...> A ; 27 < spre cumplita nedumerire a miciei mele prietene, care se convertise într-atîta la poetica perspectivă a rămîinerii într-un miez de noapte, într-un oraș necunoscut, cu un neașteptat prieten...> A ; 31 trimețînd G: trimițînd A.

156 5 cel mare G: cel mare însă A; 10 împrejurării G: împrejurării A.

156 — 157 36 — 40; 1—35 < să-mi dați și ordin. Voi merge înainte și voi face orișice ca să vă apăr, deși cel mai nimerit lucru ar li, pe cît ne va fi cu puțință, să-l evităm... Doamna Cornoiu încruntă ușor sprincenele

și rămase cu privirea pierdută în gol. în sfârșit, orice ar fi să se întâmple... să așteptăm cu seninătate ! rosti el eroic, și întărind cuvântul cu un gest energic al mâinii. Al doilea motiv, doamnă, și regret că, în calitate de neștiutoare, n-ați sesizat încă farmecul neprevăzutului, pe care încercam să-1 descriu cu slabele mele mijloace în două cuvinte, e, doamnă, ... că mica blondină nu va mai avea nici o atracție la București... savoarea aventurii o forma tocmai Piteștii ăștia, tocmai orașul ăsta, acum cufundat în noapte ... în care ne vom opri...

— Ne vom ...

— Se va opri trenul... și-mi închipui că și dumneavoastră siutți destul de amatoare de farmecul lui... Să trecem deci cu nepăsare la capitoul celălalt, mai puțin grav, conchise el cu bărbăție, perfect convins că individul pe care ea-] descriese atât de vag, nu putea fi decât un simplu borfaș de trenuri...> A.

157 4 observă atunci G: observă A; 13 itini G: tniini A; 21 doar cu destulă dărnicie G: cu dărnicie A; 28 aventurii G: aventurii A; 37 strașnic G: minunat A.

157 — 158 40—1 n-aș mai coborî la Pitești., să știu că ar întrebuița și dinamita... G: n-as mai coborî la Pitești... A.

158 1 astea G: ăștia A; 3 vechiul G: eu, vechiul A; 4 face G: fac A; 6 care G: cari A; 7 închipuiți-vă, zic G: închipuiți-vă A; 8 gării G: gărei A; 10 nopții G: nopței A; 16 exaltat G: esaltat A; 31 nu vroiau G; nu încetase A; 36 se oferă G: se oferă ea A.

159 2 piedică G: piedeca A; 16 pornirii G: pornirei A; opririi G: opririi -4; 18— 19 ea era o întrebare G: ea era o Întrebare numai o simplă întrebare A.

160 21 aceea G: acea A; acesta G: asta A.

161 22 feștila G: lampa A.

164 13 întârzierii mari G: întârzierii mari se pare că doar se așteaptă ia mașina apă. ca să pornească iarăși în goană turbată. De aceea Lazăr se gîndește că n-ar fi timp să mai dea o raită pe la domnul Carol ca să-i mai spună, privindu-l cu ochi sănătos de sub cucuiul negru: începuse chiar să se învîrtească, însă numai în capul meu. Și să rida, cum rîde el, plin și răcnitor... Ha, ha, ha... Nu, lasă, îl va vedea la București și va avea timp mai mult de stat împreună ...A; 37 părerii G: păTerei A,

165 1 birje G: birjă A; a adormit G: adormise A.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

Filă dintr-un ms. în care Gib I. Mihăescu face un istoric plin de ironie asupra construcției gimnaziului din Drăgășani (Arhiva familiei Drăgășani)	88-89
Ciorna unei scrisori în limba franceză prin care Gib I. Mihăescu comandă în Franța diferite piese optice necesare observațiilor sale astronomice (Arhiva familiei, Drăgășani)	88—89
Cartea de membru titular trimisă lui Gib I. Mihăescu dc către Societe Astronomique de France (facsimil comunicat de G. M. Tatomir)	88-89
Cartea de membru titular trimisă lui Gib I. Mihăescu de către Societe Astronomique de France (facsimil comunicat de G. M. Tatomir)	88-89
Fila 200r. din ms. A, <i>Brațul Andromedei</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	184-185
Fila 18 r. din prima variantă a romanului <i>Brațul Andromedei</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	184 —185
Fila 16 r. din varianta în care apare Mihai Aspru ca personaj în <i>Brațul Andromedei</i> (Arhiva familiei, Drăgășani)	184—185
Filă cu modificările autografe ale lui Gib. I. Mihăescu pe o copie a unui fragment din <i>Brațul Andromedei</i> , făcută de altă mină (Arhiva familiei, Drăgășani)	184—185

CUPKINS

<i>Nota editorului</i>	VII
------------------------------	-----

BRAȚUL ANDROMEDEI

Partea întâia	3
Partea doua	93
<i>Note și variante</i>	169
<i>Tabla ilustrațiilor</i>	279

Lector : AURELIA EUSU

Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 11JX.I379. Tiraj 5130 ex, legate m.
Coli ed. 18,02. Coli tipar 18, Planșe tipo i.

Tiparul executat sub comanda
nr. 2313 U

întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București.
Republica Socialistă România

